

B. B.

Ph. U. 492^b

~~Ph. U. 829~~

Taurolles

Phil. Sp. Q. 29

PHILOSOPHIAE TRIVMPHVS

Seu
Metaphysica philoso-
phandi ratio &
Methodus.
Auctore

Nicolaus Taurellus
Montbelgardensis
Med. Doctor

Arnhemij. 1617.

Philos. Metaph. Scr. varia. Phj.

Generoso
**GENEROSO
DOMINO, INVICTAEQUE VIRTUTIS
HEROI LAZARO A SCHV-**

endi, Baroni in Hohen Landsperg &c.

Domino suo plurimum, &

*humuliter Obsec-
uando.*

LECTO, fortassis
huiusce Libelli titu-
lo, (Generose D. Pa-
ro) tuoque post no-
mine conspecto, pri-
ma statim fronte cō-
moueberis, quod ea
Tibi dedicauerim,
quæ nostræ fidei maxime uideantur esse
contraria : Cū sint enim dogmata
Philosophorum notissima, quæ reuelata
nobis ueritate refutantur apartissime,
non Theologorum constat autoritate
solummodo, sed & unanimi Philosopho-
rum temporis etiam nostri consensu,

* 2

The-

EPISTOLA

Theologia Philosophiam repugnare. Puerilis hæc ergo uidebitur esse temeritas, quod postposita Theologorum auctoritate, neglectoq; Philosophorum consensu, Philosophiam unus ego, quæ tot est conspurcata mendacijs, adeo sim ausus extollere, ut non Theologiæ solum non dicatur esse contraria, sed ipsius etiam fidei statuatur esse fundamentum, uidebitur & Tibi (Magnifice uir) impudens audacia, quod te tantæ uelim hæreseos esse protectorem. Nec leuis hinc etiam apparebit arrogantia, quod ea quæ tot, tamq; graues ingenio Philosophos ignorasse nouimus, me iactitem esse rationibus assequutum, ut hac in re tuo uidear abuti nomine: Sed ecce:

*Conscia mens ueri satis est in utrumq; parata.
Seu RATIO ualeat, seu sit habenda FIDES.*

Non ita sane res adeo gravis est ponderanda: quasi falsum subito foret, quod aliquam habet speciem absurditatis. Hæc est enim Philosophicæ nota grauitatis,

ut

DEDICATORIA.

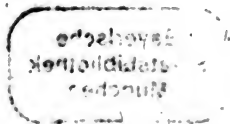
ut subtilib. eradicata ueritas argumentationibus, captum superet etiam acutissimorum, leuia siqui sen uel rusticis quibusq; possint esse notissima. Noster (haud inficior) huiusce Libelli titulus paradoxam præ se fert opinionē, quæ Lectorem specie falsi possit ab hisce deterere. Nil moror: Nec ista nobis est hominum accepta leuitas: Stupidissimi signū est ingenij, uel pertinacis etiam imperitiæ, si quod ab inhausta repugnauerit opinione subitò quis abijecerit. Hic ergo titulus nostris erit proba Lectoribus, ut qui uel ingenio minus apti fuerint, aut inscitiā pertinaciter adseruare uoluerint, ab hac arceantur absi rursæ doctrina ueritatis. Sic qui uero mentem probe Philosophicis excoluerint, nostramq; sine tædio sententiam diligenter examinauerint, non ea solum, quæ titulo sumus polliciti, sed plura nos etiam præstisse fatebuntur, cū præter Dei nostriq; notiam (quod Fidei volumus esse fundamentum) ipsam quoque Fidem, ut & alia

EPISTOLA

quæ sola reuelatione sciuntur, rationibus aliquo modo confirmauerimus.

Hiscæ proculdubio non Theologi solummodo, sed ipsimet etiam Philosophi commouebuntur: Cum tamen hæc ad ipsam Fidei ueritatem omnia dirigantur, nulla poterit impietas animaduerti, nec absurda fuerint, quod uerissimis confirmentur demonstrationibus, ut nec Theologis, nec Christianis ipsa Philosophis improbanda sint, cedendumq; sit Ethnice Philosophantibus. Ego uerò ne contradicēdi studio forsā impulsus esse uidear, quod hæc in lucem ausus sim emittere, paucis quid me mouerit exponam.

Cum Thubingæ ante septemniū Philosophiæ studiis incumberem, disputationibus (ut moris est) exercebar, quæ tum temporis isthic maxime profectò uigebant, ijs ego si quisquam alius summo opere delectabar: unum displicuit (quæ data fuit hæc meditandi nobis occasio) quod cum (& uere quidem) Philo-
sophica

DEDICATORIO.

sophica Theologicis adiungerentur, hæc
 uoces hinc inde uolitant Philosophice
 disputamus, non Theologice: differimus
 Astronomice, non Physice: Primum
 enim consyderare cœpi, duplex ne pos-
 set unius esse rei ueritas, ut quod Theo-
 logice falsum est, uerum possit esse Phi-
 losophis, quæ cum postea diligentius
 examinarem, perfici quidem posse
 scientiam agnoui, non aberrare, quod ea
 quæ sciuntur, oporteat esse uerissima.
 Sacris igitur edoctus ex nihilo factum
 esse mundum, hac obseruata fidei regula
 uerum esse nihil quod Theologiæ repu-
 gnat, rationes undiquaque plurimas ex-
 cogitavi, quibus hæc tolleretur contra-
 dictio, sed nullo modo potuerunt ista
 conciliari, cedendum fuit alterutri: Res-
 pectum namq; dum conarer opponere,
 talis erat, ut cū simpliciter uerum sit fa-
 ctū esse mundum, solis falsum posset esse
 mēdacibus. Hæc ubi conspexissē, mirari
 contigit Christianos ijs ad eò posse dele-
 ctari, quæ fidei ueritate cōuincuntur esse

EPISTOLA

falsissima. Deniq; cū mens hanc senten-
 tiarum discordiam ferret ægerrime, Phi-
 losophiam dimissurus eram, nisi uel ex
 improviso aliud incidisset, quo tam no-
 bilis scientiæ dignitatem tueri posse spe-
 rabamus. Philosophorum decreta con-
 stat esse falsissima: Demonstrationes au-
 tē noueram esse necessariò uerissimas,
 ut errasse Philosophos existimarem, cu-
 jus culpa non scientiæ, uel demonstrati-
 onis, sed hominum imperitiæ deberet
 adscribi. Rationibus ergo per obscura
 discurrens, uiam tandem inueni, qua ue-
 ritatem consequerer, etiam Philosophi-
 ce: Perrexi foeliciter ulterius, nec sat erat,
 ut hanc Philosophiæ maculam diluerē,
 qua fidei repugnare uidebatur, cuius eti-
 am promouenda fuit authoritas. Succes-
 sit & hoc etiam foeliciter: Id enim Phi-
 losophiæ nouerā esse tribuendum, quod
 humana mens certo rationum discursu
 posset assequi: Sed quæ sola reuelatione
 sciuntur esse Theologicis annumeran-
 da. Rem igitur eò deduximus, ut Philo-
 sophiam

DEDICATORIA.

sophiam Fidei fundamentum esse consequeretur. Hæc nos hocce Libello præstitimus: Res ipsa loquetur. Cum itaq; septem circiter annos hac in re contriuisimus, (etsi studijs interea distracti sumus, ad hæc nequaquam pertinentibus) hoc tandem Opusculum absoluimus, & multo quidem labore, nec non intenta profectò meditatione, quod nullus hæc ad hoc usq; tempus (ut existimo) tentaue- rit, cuius ope iuuari potuerimus. Etsi uerò scripsere forsân aliqui multa, quæ nobis ad hæc ualere potuissent, nil tamen ea nobis auxiliij præstiterunt, sed ea solû quæ mens dictauit excepimus. Placet enim minime quod hoc tēpore plurimi factitare solent, qui Principum sibi conciliant alieno labore fauorem: Hæc inquam tandem absoluimus ut nunc nobis fuerint euulganda.

Quamobrem cum diu cogitassẽ, cui nam hoc Opusculum acceptum esse posset, Tua fecit animi Fortitudo (Generose Baro) (Tua fecit aduersus Turcas cuiq;

EPISTOLA

notissima Virtus, ut Te præ cæteris omnibus hac in re mihi patronum esse desiderarẽ: Cum hoc enim Libello calumnias Ethnicorũ infringamus, qui nostrã impudẽter asserunt absurdam esse religionem, hoc nostræ fidei propugnaculum ei maxime iudicauimus esse dedicandũ, qui sua uirtute fracto Turcarum impetu uictoriã adeo sæpe reportauit, ut merito dicatur inuictus esse nominis Christiani defensor. Etsi uero tantum nobis equidem Diuina ualet autoritas, ut cum sit quod credimus uerissimum, nullo modo dici debeat absurdum, nequaquam tamen hæc ratio sufficiens existit, cui possint infideles acquiescere, quin eo maxime nomine hanc negent esse Dei Doctrinam, quod inditis ab eo menti notitijs repugnare uideatur: Et uere profecto: Mentem enim Deus ueritatis, non mendacij principijs definiuit: ut absurdum sit quicquid hisce repugnauerit: Querendum igitur esse iudicauimus, nostrane fides an Philosophorum decreta

DEDICATORIA.

creta magis essent rationi consentanea,
tandemq; Philosophos aberrasse cogno-
ui, non tam uerò quam tuemur religi-
onem innatis humanæ mēti principijs,
& ijs uere constructis adeò non repug-
nare demonstrationibus, ut ijs maxime
sustineatur. Hisce Tibi quod Libellus
iste docebit (Heros inuicte) Philosophiã
adeo nacta ueritate nitidam exhibemus,
ut quod sibi non Dei solum, sed eius o-
perum, nostriq; notitiam uendicet, me-
rito nostræ Fidei fundamentum esse sta-
tuatur, Plurimos hisce proculdubio cõ-
mouebimus, ut nos inauditæ damnent
hæreseos, nostra nimirum sententia ti-
tulo tenus solum consyderata: Sin tamẽ
omnia diligenter exanimauerint, non
dubito, quin nostrum probaturi sint in-
stitutum. Christi namq; fidelib. indig-
num esse iudico, quicquid eiusdem Do-
ctrinæ repugnat, ut uel abijcienda sit eis
Philosophia, uel suis expurgari debeat
errorib. quod nos hoc Libello præstiti-
mus. Cũ itaq; Tuũ usq; adeo Fortitudinis
nomen

EPISTOLA

nomen excreuerit, hac eris etiam (ut spero) mihi uirtute patronus, nec subito quod prima facie uidetur absurdum abijcies, quin id prius experiaris, an sim fortiter ego defensurus, quod cum ueri conscia mente sperē esse futurum, quicquid modo sit quisq; tentaturus.

*Tu mihi tantillum quaeso concede fauoris,
Dum tibi quod trado uideris esse ratum.*

Hunc habes igitur Philosophiæ Triumphum (Magnifice D.) Triumphum, inquam, et meritò, quod præclaram nata sit ipsa uictoriā: Cum enim Philosophorū niteretur authoritate, nitēretur & eorundem rationib. cum Theologia sic est congressa uictoriā, ut non uincendo sed uicta uictrix obtinuerit: Victa quidem sese captiuam Theologiæ tradidit, sed exoptatum est hoc ipso nata Triumphum, agnita nimirum ueritate, quæ cum uera sit scientiarum uictoria, debellato sane Sathana scientiarum corruptore, Philosophia uictrix euasit:
Sed

DEDICATORIA.

Sed hūcce plūsfātis, quæ si placido uultu
(quod speramus) exceperis, Te non he-
roica solum uirtute strenuum fidei, sed
fortem benigno pectore ueritatis de-
fensorem esse demonstrabis. Faxit ergo
precamur Deus Opt. Max. prospera diu
ualetudine frui possis, & quæ proposue-
ris ex animi sententia feliciter
omnia procedant.

Tuo Generoso nomini

deditissimus.

*Nicolaus Taurellus Montbel-
gard: Med. Doctor.*

THESES QVIBVS

LIBRI SUMMAM

Lectori paucis exponi-
mus.

Propositiones aliquot hac de re scriptas, ante quinquennium edidimus, eo fine solum ut expiscaremur an forent qui studium nostrum respuerent, quorum rationes (si quæ nobis obiectæ fuisset) hoc statim libro refutassemus, quod cum antehac factum non sit, occasione fortè dabunt aliqui copiosius hac aliàs tractandi. Pius etiam lector facile poterit ijs animaduertere, nos argumenta quibus erroræam de substantia peccati sententiam refutauimus, aliundè nequaquam excerpisse, quod eo tempore parum hac exagigaretur questio. Talia (fatebor) dederat ansam ut scrutaremur, doctissimus ætatis nostræ Philosophus Iacobus Scheckius præceptor noster charissimus, qui nobis in suis prælectionibus aliquoties inculcauerat, bonis

nis esse iutia qualibet actionibus adscriben-
da. Quamvis putem error hic satis proculdu-
bio sit à multis refutatus, ut nostris hac in
re non opus esse uideatur, quoniam tamen
multas, & lectu incundas quaestiones admi-
scuimus, quæ ad refutandos omnia Philo-
sophorum errores, aditum nobis, ui-
am q̃, pararunt, hunc etiam tract-
atum ceteris præmittere no-
luimus.

DE

DE PHILOSOPHIA SEU VIRIBVS

Humanæ mentis tractatus.

PRIMA.

QVÆSTIO.

Um Philosophia uiribus humanæ mentis æstimanda sit, ut eius nobis conspicua fiat dignitas, quod à multis oppugnatum est, ueritatis ergò cognoscendæ, pij lectoris iudicio perpendendum committimus, AN EADEM per se, que fuit antè lapsum sit hominis substantia.

PROPOSITIO PRIMA.

Inter cæteras animæ facultates, duæ sunt quæ nos in contrariam sententiam mouere possent, intellectus nimirum, & ipsa uoluntas: Possumus enim ex nobis ipsis ne bonum quidem cogitare, multo minus id ut antè lapsum assequimur perfectissimè. Vix aliquid etiam quod uerum sit intelligendo comprehendimus.

SECUNDA.

Sed ne credulus error hic mentes adeò leuiter inficiat, omiſſis quæ sacra scripturæ possent authoritate comprobari, Philosopho-

THESES.

loſophicè uera uidelicet methodo men-
tem, uoluntatem, ipſam deniq; totius ho-
minis ſubſtātiā, ſecundum rei ueritatem
qualis ſit exponemus.

TERTIA.

Si per se læsa sit animæ substantia , vel partes amisit aliquas , vel in aliam transmutata est naturam, tota vel aliqua solum sui parte.

QVARTA.

Anima cum sit incorporea, nec partibus dividatur, nec potuit aliquas amittere partes, nec eis solum immutari, quin tota pariter afficeretur. Verisimile preterea non est, eius qui totus peccauerat aliquas solummodo partes affecisse peccatum.

QVINTA.

Vim habuit Adamus quidvis intelligen-
di perfectissimè, non ea solum quæ sensi-
bus obijciuntur; sed ab eis etiam remotis-
sima quæq; , cū nos hæc nullo penitus (ut
quibusdam uidetur) modo possimus asse-
qui. Mentem ne dicemus igitur hac esse
destitutam intelligendi facultate.

S E X T A.

Duplex in rebus est consideranda potentia, facultas nimirum ipsa quæ substantiâ constituit, primusq; nominatur actus, & externa quædam rei constitutio, qua
A mediante

THESES.

mediante suas prior exerit actiones. Illam si statuas à mente sublatam esse, quod ipsa met intelligentis substantia sit, Adamum magis hominem quam simus, fuisse consequetur,

SEPTIMA.

Posterioris ergo potentia respectu nostra definienda est imperfectio : Licet enim suas intellectus actiones vel nullo modo, vel imperfecte possit exercere, non ideo tamen vel sublata penitus est substantia, vel ex parte, cum posset extrinsecus impediri, quo minus se proferat interna facultas.

OCTAVA.

Hinc mutos loqui, pueros intelligere posse, multosq; dicimus esse doctiores, cum nullus tamen vel magis vel minus homo sit. Si potentiam hisce tribuamus, quæ nullis se demonstrat actionibus. Cur non idem de cæteris etiam colligere liceat, quæ doctissimi quiq; nondum sunt assequuti? Metà ne fuit Aristoteles quam non liceat transgredi Philosophando?

NONA.

Non nostram tamen ideo miseriam extenuamus: Imò si velis nil nos intelligere posse concedam: sed non eo quo truncus modo: Mens enim non est quod cum non intel-

THESES.

intelligat nil intelligere potest.

DECIMA.

An non suo quidvis fine perficitur? Quæ fuerit ergo mentis nostræ dignitas, si facultas existens quidvis intelligendi, nil tamen (quod aliquibus impediatur) intelligere possit? Actiones equidem, sed non ipsa facultas salva rei substantit, tolli possunt.

VNDECIMA.

Quid miserum quæso reddit hominem? An non diabolus cum miserrimus existat, quidvis intelligit? Non ipsa per se contemplatio felicitas est, quod multos invidiâ torqueat, sed iustitia perficitur, ut felix sit, qui Deum perfectè noverit, eundemq; perfectè laudaverit: Nam si non laudet iniustitiæ fructum sentiens, iram Dei videlicet, infeliciissimus erit, sicq; contemplatio miseriam potius inferet: Hinc impij nondum verè miseri sunt, quod nec se, nec Deum noverint.

DVODECIMA.

Sed quid de voluntate dicemus? Aded nobis est ingenitum peccatum, ut per se mala mens esse videatur. Videtur equidẽ, sed imperitis, qui rei veritatem nequeunt assequi VELLE substantia voluntatis est, sed malum & bonum ejus accidentia sunt.

THESES.

DECIMATERTIA.

Bonum enim Adamus antè lapsum per se non voluit, aliàs malum appetere non potuisset, multò minus malum nostræ nunc fuerit substantia voluntatis, aliàs ne iuvante quidem S. Spiritu quicquam quod bonum sit apprehendere possemus.

DECIMAQUARTA.

Præterea cum voluntas libera sit alicujus electio, si bonum velle non possimus, neque malum velle dicemur: necessitas enim foret aut coactio.

DECIMAQUINTA.

Liberam non esse concedimus ut sine Spiritus auxilio quicquam boni possit apprehendere, sed ea quam prius menti tribuimus ratione: Cum enim peccato vinculum nostræ cum Deo conjunctionis dissolutum sit, nulla boni voluptate movemur, quo fit ut per se quidem libera sit voluntas, sed extrinsecus ad alterutram partem magis protrahatur: Quemadmodum Angelorum qui constanter in veritate perstiterunt, firmam credimus esse voluntatem, (liberam tamen, aliàs nolentes seu coacti bonum facerent.) ne quod malum est apprehendant.

DECIMASEXTA.

Hæc ita se habere primus Adami status
evin-

THESES.

evincit, qui talem à Deo nactus est substantiam, ut mente firmus extiterit, sed voluntate liberrimus? Cum hæc enim utriusque partis natura sit, rationi consentaneum est Deum, quod perfecta sit laude dignissimus, ab Adamo liberè laudari voluisse.

DECIMA SEPTIMA.

Cum autem libertas ea fuerit, ut in ea perfectione consistere posset, firmum liberæ voluntatis oportuit esse fundamentum: Nam si labi potuisset inscitiâ, mala quoque necessariò fuisset volutatis electio.

DECIMA OCTAVA.

Preterea cum mens ipsamet hominis substantia fuerit, opus Dei nimirum, si potentiam ut in cognitione laboretur habuisset, ejus imperfectionis meritò Deus accusaretur. Voluntatem verò fecerat, quæ pro libero Adami arbitrio regi posset: Dicitur enim Deus hominem in manu consilij sui reliquisse, non intellectus, sed ipsius respectu voluntatis.

DECIMA NONA.

Quod verò de prædestinatione dicitur, sua Deū prævisione falli non potuisse, nequaquam peccato necessitatem intulit: Cum enim factis, vel futuris prævisio licet tempore prior, ratione tamen sit posterior, ea non afficit, ut vel facta, vel futura

A ;

dican-

THESES.

dicantur esse necessariò.

VIGESIMA.

Actiões itaq; per se considerandæ sunt, & animadvertemus nihil simpliciter necessariò fieri, nisi quod ab æterno factū est: Novit equidem natura necessitatem, sed quam pro libito Deus immutare possit: Nulla tamen est voluntatis necessitas: Nam quæ vel necessariò, vel coacti facimus, vel non impellente fiunt voluntate, vel præter voluntatem.

VIGESIMA PRIMA.

Quæ Deus prævidit certò quidem fieri novimus, contingenter tamen nihilominus aut liberè. Quæ verò prædestinavit, ejus quidem respectu liberè, sed nostri præter voluntatem fiunt etiam necessariò: Cū itaq; peccata voluntate fiant mediante (facit enim virtutem, vitiumq; voluntas) liberè fiunt, ut eis prædestinatio non sit adscribenda.

VIGESIMA SECUNDA.

Paulum Deus ad salutem, (ut res exēplo demonstretur) non Iudam ad mortē prædestinaverat, quod principium hic ejus in seipso, sed extra se Paulus habuerit: Deus enim Paulo Christum ex inscitia nolenti tradidit, & reluctantem protraxit, ut eum amplecteretur, quem prius persequetur.

THESES.

tur: Iudas autē perfidiam ex sua ipsius hausit corruptione, quam volens etiam est exequutus.

VIGESIMATERTIA.

Cum itaq; sic Deus Adamum creaverit, ut substantiā quidem necessitatem, sed accidentibus habuerit libertatem, nec videatur seipsum corrumpere potuisse, quod nil in seipsum agat, ea solū peccato credimus esse mutata; quibus ipsam Deus definiverat libertatem quæ prius bonum, malumq; vocavimus.

VIGESIMAQUARTA.

Porro ne veri, falsiq; contrarietas quæquam moveat, ut quemadmodum bonū, malumq; voluntatis, hæc intellectus accidentia fuisse iudicet, diversa eorum ratio debet observari, neutrum videlicet vel bonum, vel malum voluntati fuisse congenitum, ut ejus substantia dici posset, cū intellectus tamen perfecta cognoscendorum veritate definiretur.

VIGESIMAQVINTA.

Eadem ergo veritas non libera voluntatis electio, nunc etiā superesse statuenda est: Non enim facultate mens definiri potest, ut falsum assequatur, sed oritur hoc ex impedita veritatis facultate, cum voluntas tamen non minus ad malum quam bonū

THESES.

prona fuerit : Adamus siquidem perfectus existens malum potuerit apprehendere.

VIGESIMASEXTA.

Hæc sacra scriptura consona sunt : Non enim nostra minuimus imperfectionem, Sanctoq; nihil Spiritui detrahimus, cum nos ex nobisipsis salutem nequaquam consequi possimus, nisi mens ejus auxilio suis liberetur tenebris, ut salutis viam agnoscat, veràq; fide certo se Deo placere possit noverit, ut liberè quod bonum est apprehendat.

VIGESIMASEPTIMA.

Falluntur enim Theologi nihil homini tribuētes, ac si subjectū merè passivū esset, quidvis efficiente Spiritu: Ea siquidē ratione nō credere diceremur, sed Spiritus in nobis, Deusq; seipsum in nobis agnosceret, si nō efficiens fidei causa mēs nostra foret.

VIGESIMAOCTAVA.

Mentem ergo per se statuimus illasam esse, quidvis ut possit, si non impediretur extrinsecus, intelligere? Ipsumq; VELLE pariter ut antè lapsum fuit, in se liberum esse dicimus, at ita ut impedita mentis actione, depravata verò voluntatis electione, non nisi malum apprehendere, falsumq; possimus assequi.

VIGE-

THESES.

VIGESIMANONA.

Nam si substantiam per se malū esse concedamus, cum certo speremus quod amissum est post hanc vitam nos esse consequuturos, alia nobis animæ substantia creanda foret, ut converso in bonum malo Deum contēplari possimus, & laudare perfectissimè, quod absurdum fuerit: Non enim qui peccarunt, redemptiq; sunt, ijdem æterna fruerentur foelicate.

TRIGESIMA.

Ipsa deniq; mali natura convincit ipsū per se subsistere non posse, quin substantijs inhæreat: Cū enim absolutè tale sit quicquid per se subsistit, simpliciter malum quid esse convenit, ut substantia dicatur. Nil autem simpliciter malum esse prima docetur omnium quæ sunt causā, bonæ siquidem causæ simpliciter malus effectus esse nequeat. Consequeretur ergo si malum per se subsistere posset, primum aliquod esse mali principium, quod primæ bonorum causæ corresponderet, Sed hoc infra refutabitur.

TRIGESIMAPRIMA.

Cæterum omissa voluntate, quod ea Philosophiam non definiamus, mentum quid sit intueamur. Hanc Aristoteles tabulæ rase comparavit, quod inscientes

THESES.

nascamur, hacq; ratione patientem vocavit intellectum. Quoniam tamen inter potentias, ea quæ passionis est nomen rei non impertit, vim etiam menti contribuit, qua discurrendo notiones apprehendere possit, tandemq; scientias extruere: Mentem ob id agentem nominavit.

TRIGESIMASECVNDA.

Non ergo mens ei fuit intelligendi facultas, quod intelligere nil prius possit, quam id extrinsecus hæuserit: Hinc nil in intellectu statuit esse, quin prius in sensu fuerit. Sed Plato scientias omnes menti congenitas esse ducebat, quas ipsa tamen corpore sepulta non posset in lucem proferre, quin exercitio, certa q; methodo suis quodāmodo tergeretur sordibus: Hinc nostrum scire iudicabat esse REMINISCI.

TRIGESIMATERTIA.

Gonciliari fortè possit utriusq; sententia, si dicamus Aristotelē humanam descripsisse mentem, non qua per se consideratur, sed qua se prodit ratione, Cū Plato tamen internam ejus facultatē, experientiæ non acquiescens, animadverterit.

TRIGESIMA QVARTA.

Habituum natura movit Aristotelem, ut patientem excogitarit intellectum: Iis enim mens facilius quidvis assequitur.

Cum

THESES.

Cum tamen ipsam simplicissimā quid existere nosset, miror quod diversos ei motus adscripserit, atq; si non agere simpliciter, sed habitus in se suscipere diceretur.

TRIGESIMA QUINTA.

Habitus equidem admittimus, sed eam negamus ipsorum esse rationem; ut mens ijs simpliciorem, vel perfectiorem nanciscatur intelligendi facultatē. Duplex enim conspicitur in humana mente potentia, simplex, & interna facultas, & ea quæ corporis contagio contrariam parit impotentiam.

TRIGESIMA SEXTA.

Si posteriore mentem definias, ipsam fieri consequetur, dum vel exercitio, vel præceptoribus edocemus, & eos qui vel naturæ lapsu, vel morbo nihil intelligere possunt, mente destitutus esse.

TRIGESIMA SEPTIMA.

Duplicem menti tribuit Aristoteles intellectum, non quod eam (ut existimo) partibus dividuam esse vellet: nisi tamen alteruter ei per accidens adscribatur, absurdum effugere non poterimus, mentem videlicet sui ipsius corruptione perfici: Cum enim patiens agente perficiatur, si patiens omnia fuerit assequutus, agens superesse non poterit: Sin id nunquam futurum esse
respon-

THESES.

respondeas, tantum tamen agentis vires
diminui fateberis, quantum patiens au-
gebitur.

TRIGESIMA OCTAVA.

Potentia quam naturalem vocant, apti-
tudo quædam corporis est, quæ non juvat
quidem internam mentis vim, sed minus
impedit, quam ejus contraria constitutio.
Idem fuerit de acquisita promptitudine
statuendum: Mens enim per se nec magis
nec minus intelligit, & impediri quidem
corpore potest, non autem promoveri.

TRIGESIMA NONA.

Duplicem quoq; secundum has intelli-
gendi facultates rationem Philosophia
fortitur: Nam si mentem in seipsa consy-
deres, Philosophia simplex est omnium
scientia, quæ Deus hominem ad sui con-
templationem, laudemq; perfectissimam,
scire voluit. Sin facultatem impeditam in-
tuearis, habitus est ipsa cui semper aliquid
adijci possit.

QVDRAGESIMA.

Licet autem hac ratione considerata
mens labi possit, nil tamē Philosophicum
esse dicimus, quā verum sit, augeri siqui-
dem, non mentiri scientia possit: Non est
igitur ut autoritate Philosophiam meti-
amur, & Aristotelis ei tribuamus errores,
cum

THESES.

cum ratione lapsus sit, & mihi nequaquam videatur esse Philosophatus.

QVADRAGESIMA PRIMA.

Nec est ut perfecte Philosophiæ mentionem fieri non debere quis existimet: Quamvis enim dum vivimus extremum sciendi apicem nunquam possimus assequi: Cum tamen peccato mens perfecta non sit: simplicem ejus vim superesse ducimus, quæ cum impediatur solummodo, diligenter innitendum esse suademus, ut discusso corporis pondere, quantum fieri potest ipsum assequamur.

QVADRAGESIMA SECUNDA.

Porro cum mens voluntatis sit subiectum: Ut ante lapsum perfecta Dei contemplatio felicitatis erat, sic nostram nunc Philosophiam, fidei, laudisq; Dei qualiscunq; fundamentum esse statuimus.

QVADRAGESIMA TERTIA.

Eadem enim mente credimus & intelligimus. Licet autem sæpe non intellecta credamus, ut cum simplici fide Christum apprehendimus, fieri tamen non potest, quin ut credamus aliqua ratione moveamur: Peccatum se nostris sensibus offert, Deum novimus esse justum.

QVADRAGESIMA QUARTA.

Ut autem res elucescat apertius, discrimen
men

THESES.

men inter Philosophiam, & Theologiam est inquirendum: Non enim libris (ut doctorum vulgus existimat) hæ scientiæ distinguendæ sunt, ac si Theologica forent quæcunque sacris continentur, & Philosophica quæ Philosophi conscripserunt.

QVADRAGESIMA QVINTA.

Nā quæ sacra pagina compræhenduntur, vel Divinam majestatem, vel abstrusam ejus ostendunt voluntatem. Hæc non nisi revelatione cognosci possunt: Illa verò menti concessa sunt, ut eorum contemplatione Deum ipsa laudare posset perfectissime.

QVADRAGESIMASEXTA.

Hæc Theologiā à Philosophia distinguimus, ut illa revelatione, sed hæc innata mentis facultate nitatur. Cum itaq; abstrusa Dei voluntas, ipsa fundetur ejusdem majestatis: Cur reuelatam gratiam nostra sustineri mente negaverimus?

QVADRAGESIMASEPTIMA.

Hæc ipsa Deo volente demonstrabimus, ut facile quivis ea quibus fides fundatur, ratione possit assequi. Hoc ergo posito, falsū esse quicquid Theologiæ repugnat, Philosophorum errores examinabimus, ut rationum vitia depræhendantur, post demonstrationes extruemus, ut veritatem

THESES.

tem Philosophiæ restituamus, sicq; dignitatem ejus tuebimur Philosophicè.

QVADRAGESIMA OCTAVA.

At quoniam dato uno absurdo consequuntur infinita, principia primū examinanda sunt, ut expurgata scaturigine, pura tandem emergat veritas. Cū præsertim suos Aristoteles indè collegerit errores, nihil sine materia fieri posse judicans.

QVADRAGESIMA NONA.

Cū statuerent Physici compositum esse necessariò, quicquid corrūpitur, elementis acquiescere noluerunt, sed priora principia, quibus hæc eis constare videbantur excogitarunt.

QVINQVAGESIMA.

Probè tamen quid Philosopharentur nō intellexerunt: Non enim composita corrumpi, sed resolvi dicuntur, quod cum elementis non cōpetat, simplicia sunt omnino.

QVINQVAGESIMA PRIMA.

Elementa dum mutantur intuearis, ita corrumpuntur ut nulla simplicium resolutio conspiciatur: Vt enim compositione unum quid efficitur, sic ejusdem dissolutione simplices existunt partes, quæ junctæ totum efficiebant. Aërem dum mutatur in aquam corrumpi videmus, hoc ipsum tamen.

THESES.

tamen resolutionem nequaquam vocaveris, quod nec unum componere possit, nec aëris aqua sit principium, ut in eam resolvi dicatur.

QUINQVAGESIMASECVNDA.

Corruptionis autem & resolutionis discrimen, in mixtione facile poterit animadverti: Nam præter simplicium conjunctionem, simplex quædam oritur forma, quæ non componitur quidem, sed generatur, ut si mutetur corrumpi non resolvi dicenda sit.

QUINQVAGEIMATERTIA.

Quod verò composita esse negemus, quæ fit ex multorum mixtione, formam, movet Metaphysicorum axioma VNVM & ESSE converti. Totum tamen compositum esse concessero, quatuor siquidem elementa dum mutuis immutantur actionibus formam generent, cui ceu materia subsunt.

QUINQVAGESIMA QVARTA.

Formam itaque, dum compositum in sua resolviter principia, corrumpi dicimus, & interire, cum præter elementa nihil conspiciatur: Non ergo compositionem corruptionis, sed resolutio denotat.

QUINQVAGESIMA QVINTA.

Sed hoc alia ratione clarum faciemus:

An

THESES.

An non res composita suorum naturam principiorum sequitur ? Cùm possit ipsa corrumpi, cur incorruptibilia dixeris ejus esse principia? Quod præter principia rem facit ut corrumpi possit?

QVINQVAGESIMASEXTA.

An est aliquid in composito præter materiam, formam, & privationem quod corrumpatur? Formam sanè solam corrumpi videtur, quod nec privatio, nec materia, quicquam sint existens, ut corruptione minus existere dicantur.

QVINQVAGESIMA SEPTIMA.

Formam quæ corrumpitur simplicem esse negaveris : Ecquid eam ergo componit? Privatione? Principia novimus ex se invicem non fieri : Præterea quicquid ipsa præter negationem est (quæ nil componit) habet à forma. Num materia? Cum præter subjecti notionem quid ipsa sit nescitur, subjectorū sanè proprietatem non transcendet, quæ sustinere quod inest, non componere dicantur.

QVINQVAGESIMA OCTAVA.

Sed formam per se consideratam nisi materiæ conjungatur, potentiam habere negaveris ut corrumpatur. Audio : Vim igitur ei corruptibilis ut sit attribuit? Sed qui fit si prius in seipsa potentiam formam non habuerit ut corrumperetur, quod à

B

ma-

THESES.

materia patiatur? Nihil patitur naturaliter, quin adsit id idoneum.

QVINQVAGESIMANONA.

Res ut sunt duplices , sic duplicia sunt earum principia. Singulares enim sunt, aut universales. Quæ Physicis extra intellectum consistunt , omnia corrumpuntur , ut eorum quoque principia talia sint necessariò. Sed quæ mente percipiuntur ut æterna sunt , & aliter se habere nequeunt , sic eorum principia semper existunt.

SEXAGESIMA.

Prima rerū naturalium principia quod universales sint mentis notiones, nihil revera subsistens constituere possunt, quod ipsemet Aristoteles Platonicas refutans idæas egregiè convincit. Secunda res igitur constituunt , quæ successione concedam esse perpetua, sed ea ratione quidvis æternum fuerit.

SEXAGESIMA PRIMA.

Fortè tamen secunda primis constitui censeas, ut licet separata nunquam constant, ratione tamen distingui possint, ipsaq; terræ , vel aëris corruptione demonstrari , dum videlicet forma corrumpitur, ipsumq; subjectum manet incorruptum. Præter cætera quibus responderi posset,
ani-

THESES.

animadvertite solum, an singularia sint prima principia, rem ut constituent singularem, quod si concesseris, & ipsa consequetur esse corruptibilia.

SEXAGESIMA SECUNDA.

Primis Physici principijs aliquot adscripserunt proprietates, quibus ipsa concluderunt esse contraria, quod nequaquam fuerit admittendum: Simplicia siquidem contraria, seu graduū, ut dialectici vocant excellentium (qualia sunt quæ prima nominantur) non possint in eodem simul consistere, quò fit ut nec unum quid constituent, nisi fortè quod abest, id ipsum possit efficere.

SEXAGESIMA TERTIA.

Præterea cum genere, suisque contraria consent differentijs, ut eorum definitione patet, simplicia non sunt, nec ideo prima dici principia debēt. Dein si contraria cuilibet principia tribuerentur, cum vires habeant contrarias, generatio & corruptio sine alterius contactu fieri possent, uno videlicet ad id sufficiente.

SEXAGESIMA QUARTA.

Hinc etiam pulchrè contraria unius rei principia demonstrantur, quod duas ipsa constituāt species: Posita siquidem sub eodem genere plurimum distent à se invicē, ut si res una contrarijs constet, species

THESES.

Ipsa duæ comprehendantur.

SEXAGESIMA QUINTA.

Sed age contrarietatem admittamus. An est formæ contraria privatio? Tertiam hæc non primā constituunt oppositionis speciem, quod ipsamet unius voce demonstratur.

SEXAGESIMA SEXTA.

Physicis tamen aliter ac dialecticis intelligitur privatio: Nam præter ejus quod res habuerit negationem, potentiam ipsa simul habet, negatum ut consequi possit aliquando.

SEXAGESIMA SEPTIMA.

Hæc est nimirum primorum quam quærimus Aristotelis principiorum compositio: Nam si privationi duo tribuas, potentiam videlicet cū negatione, simplex esse non poterit, potentia siquidem diversum quid sit à negatione, quod & infra demonstrabitur.

SEXAGESIMA OCTAVA.

Admittamus, simplex sit cum potentia privatio: Non tamen hæc duo sufficiunt contrarietatem ut describant, contraria namq; præterquam quod sub eodem genere posita plurimum à se invicē distant, mutuis se possunt actionibus afficere: Cum privatio tamen si tempus præsens iutuearis, nil præter negationem sit, si futurum, prompt-

THESES.

promptitudo quædam, quæ res habilis est, ut patiat, sed contraria præter passionem vim habent agendi.

SEXAGESIMANONA.

Privationem formæ concedamus esse contrariam non tamen quævis privatio cuius est formæ contraria, quemadmodum gallinæ privatio non est ovi formæ contraria. Licet ergo forma constet quidvis atque privatione, non est tamen hæc illi formæ cui conjungitur contraria, sed absenti.

SEPTVAGESIMA.

At contrarietatem esse dices admittendam necessariò, quod omnis à contrariis mutatio fiat, ut contraria quæ corrumpi possunt esse consequatur. Corruptionis equidem duo sunt contraria principia, sed ex eis unum sufficiens est, ut rem efficiat corruptibilem, cum duo se contingere debeant, ut corrumpatur aliquid naturaliter.

SEPTVAGESIMAPRIMA.

Idem verò quod agit pati quoque naturaliter objicies: Non est inquam actioni contraria passio, velut aliquot axiomatis agnosces. Præterea quamvis hæc esse contraria concederemus, eadem tibi tamen ratione satis fieret, qua modo non quamlibet privationem cuiuslibet formæ contra-

B ;

riam

THESES.

riam esse diximus , Calefieri siquidem & calefacere (si sit admittenda contrarietas) non refrigerare contraria sint.

SEPTVAGESIMASECVNDA.

Principia sigillatū examinemus. Quæcunque finita sunt , multò magis quæ corumpuntur , ita sunt ut plurima non existant , illud affirmatione , sed hoc negatione tibi fuerit exprimendum : Affirmationem forma refert : Quid materia? Quid privatio?

SEPTVAGESIMATERTIA.

Cum semel existat quicquid est, nilq; bis ulli negari possit, una rei tribuenda est affirmatio, quod de negatione fuerit etiam statuendum, ut hinc Physicorum conspiciatur imprudentia, qui duas materiam , & privationem, unius rei negationes excogitarunt.

SEPTVAGESIMA QVARTA.

Materiam examines: Quid præter negationem fuerit? Licet enim primum eam subiectum vocaveris, tale quid hoc tamen est, ut nec forma, nec formatum quicquam sit, quod una voce negationem dicere liceat. Quid privatio?

SEPTVAGESIMA QVINTA.

Admittamus age duas unius rei negationes. Quomodo different à se invicem? Formam una sustinet , alia reddit ipsam

ut

THESES.

ut corrumpi possit idoneam. Sed undè hæc eis differentia? Formæ debet accepta referri, cum per se nil sint negationes, quò fit ut nec per se differant à se invicem.

SEPTVAGESIMASEXTA.

Cum itaque formæ pariter istæ conjungantur negationes, cur ipsam materia sustinere dicitur, & patibilem reddere privatio? Si per se nil est utrumque, cur eis hæc tribuuntur actiones, quæ ab actu solum producuntur?

SEPTVAGESIMASEPTIMA.

An non formam reddit materia patibilem? Hanc existimo Physicorum sententiâ esse. Quid ergo privatio præstat? Forma quidem ob materiam patitur, sed à certo solum corrumpitur causâ privationis. At hoc secundæ materiæ debet adscribi: Nam cum certæ formæ iuncta sit, certo quoque patibilem facit.

SEPTVAGESIMA OCTAVA.

Contendat cū materia privatio: Rixas dirimemus hanc neutri potentiâ attribuentes: Cū enim causa suo non sit effectu deterior, negationi ceu causæ, potentia quiddam existens, non potest adscribi.

SEPTVAGESIMANONA.

Sed formam per se quid sit intueamur, an ei privatione sit opus, vel materia. Substantiam benè Dialectici definierūt, quod

THESES.

per se subsistat : Accidens enim est, quicquid in alio suam habet essentiam. Itaque per se formam subsistere si substantia sit, est necessarium.

OCTVAGESIMA.

Perfectas dicit aliquis dialectici definiunt substantias, Physici verò progressi sunt ulterius, earum indagantes principia, quorum alterum substantiam talem esse depræhenderunt, quæ sine materia consistere nequeat. Miror quam cautè scilicet sua tueantur Physici principia: Quasi verò perfectum non sit quod finem suum est assequutum. Imperfectæ solum substantiæ sunt cum generantur, per se tamen tunc etiam subsistunt.

OCTVAGESIMA PRIMA.

Formam conspicias, an non ipsa suam habet essentiam? Aut materiæ quicquid est acceptum refert? Si materia faciat ut ipsa subsistere possit, ipsiusmet erit substantia necessario, sicq; duas habebit forma substantias, unam per se qua forma dicitur, alteram à materia, qua naturalis existit.

OCTVAGESIMA SECUNDA.

Miror autem cum per se materia nihil existat, quod alteri substantiam tribuere possit. Materiam statuunt Physici à forma subsistere, sed hanc in illa consistere necessario, quod si verum sit, effectum causæ

THESES.

ſæ ſuæ cauſã eſſe poſſe conſequetur, Cauſa ſiquidem ſit alicujus, quod ei ſubſtantiam tradit.

OCTVAGESIMATERTIA.

At contraria per ſe ſubſiſtere nequeunt, ut cum talis forma ſit, in alio conſiſtere debeat. Formam ſanè niſi totius nomine ſumatur, ulli contrariam eſſe nega-vero: Cum enim contraria ſint (ut ſuprà dictum eſt) quæ ſe mutuis afficiunt actionibus, unum ad hoc principium ſufficere nequit, ejus idè cauſã Phyſici materiam naturalibus, & privationem addiderunt.

OCTVAGESIMA QVARTA.

Totum verò non ejus ſolùm partem, contrarium eſſe convincitur eo, quod cū ex contrario quidvis fiat, non accidentia modo, ſed ipſamet ex ſe invicem fiant ſubſtantia, cumq; totum corrumpatur, totum quoq; contrarium eſt neceſſariò.

OCTVAGESIMA QVINTA.

Non eſt igitur ut tam pueriliter rerum generationes intelligantur, ac ſi velut hoſpes alio cedit adveniente, ſic ſubjecto ſe formæ mutuum expellerent, totæ ſiquidem (non aliqua rerum pars ſolummodo) corrumpantur, cumq; per ſe quæ mutantur ſubſiſtant, ſine ſubjecto poſſunt etiam corrumpi.

OCTVAGESIMASEXTA.

THESES.

Materia quid sit ulterius est inquirendum. Dicitur à Physicis primum esse subiectum, &c. Quærimus ergo res ne quæ non, aut quæ minus existunt ratione subji-
ciantur. Si quis illa responderit, primum subiectum consequetur esse **NIHIL**, sin
hac prima subiecta formæ dicentur, quæ
minimè sunt. Si non itaque primum sub-
iectum concedas esse nihil, elementa
compositorum subiecta prima esse con-
cludemus.

OCTVAGESIMASEPTIMA.

Verum omiſſa longiori cōſutatione, no-
ſtram quæ ſit ſententiam breviter expone-
mus. Duplicem infra docebimus eſſe rerū
corruptionem, prout duo ſunt rerum prin-
cipia Deus, & natura: Contrarijs procedūt
mutationes naturaliter. Prima uerò cau-
ſa, quod potentiam habeat in omnia, nul-
lam excipit contrarietatem.

OCTVAGESIMA OCTAVA.

Cum autem effectus unius cauſæ ſint
omnia (quod infra demonſtrabimus) fini-
tum eſt quicquid præter Deū exiſtit. Quo-
niam verò quod in rebus eſt affirmatione,
ſed negatione quod non eſt expreſſimus,
duo finitorum hæc ſunt principia: ſimplex
ſiquidem affirmatio, vel negatio ſit infini-
ta, ut hæc **NIHIL**, illa verò **DEVS** de-
beat appellari.

O C -

THESES, OCTVAGESIMA NONA.

Finitorum alia vivunt aliæ vitæ sunt expertia, moventur hæc motu vel circulari, vel secundum rectam lineam. Ea solum assumemus quæ vel sursum, vel deorsum feruntur naturaliter, cum mutabilium principia nobis inquirenda sint.

NONAGESIMA.

Sit ne circulari motui contrarietas adscribenda non inquiremus, quod (etsi fieri potest) ea quæ circulariter moventur contraria nullis esse noverimus. Quæ moventur igitur secundum rectam lineam, sola dicenda sunt naturalia : Natura siquidem principium sit, & causa motus atque quietis, &c.

NONAGESIMAPRIMA.

Cœlestia verò non est ut quis potentiam habere statuat, qua quiescere possint : Cū enim motu perficiantur, talem nacta sunt à prima causa substantiam, finem ut assequi possint, non contrariam ut impedian-
tur. Inferiora non motu solum, sed & quiete perficiuntur.

NONAGESIMASECVNDA,

Motus astrorum eandem mihi videtur habere rationem, quam habent quæ secundum rectam lineam moventur : Ecquid enim cogit ut sphaeras moveri statuamus, cū in eis alia sibi congenita virtute moveri

THESES.

veri possint? Quod verò de quietis potentia dicitur à Physicis, astra concederemus eadem qua moventur vi, quiescere posse, si vel soliditatem, vel glutinosam haberent substantiam, qua possunt extrinsecus impediri. Sed hanc (etsi concederetur) à cœlestibus cohiberi mentibus est absurdissimum.

NONAGESIMATERTIA.

Porro mirari convenit astronomos quod astris contrarior adscripserint motus, cum unus solummodo sit, certa distinctus apendice, velut apertè demonstramus. Cum nossent etiam simplicis corporis unicum secundum naturā esse motum primo mobili tribuerunt alterum. Perpendas effugium. Quasi verò quod per se potest Deus id voluerit violenter moveri.

NONAGESIMA QUARTA.

Cum una sit veritatis nota consensus, scientias conspicitur pessimè constructas esse. Differunt à Physicis astronomi, Physicos arguunt erroris Metaphysici : Nec Dialectici, nec Medici cum Physicis consistere possunt. Subalternas decuit esse, superiores ut approbarent, quæ constituta forent ab inferioribus, sicq; simplicem (DEVM) veritatem sine controversia demonstrarent,

NONA-

THESES.

NONAGESIMA QUINTA.

Si quis autem quæ judicemus esse naturalium principia quærat, unum NATVRAM esse dicemus. Vnius enim actiones, & cætera quæcunque sunt accidentia, uni possunt attribui principio: Sin tria velis habere, tres etiam habebis naturas. Quoniam verò nil quod finitum est, verè simplex esse prius ostendimus: naturalia præ cæteris minimè talia cōcedimus esse.

NONAGESIMA SEXTA.

Præter affirmationem ergo negationē & privationem admittimus, sed ita ut uni formæ debeant attribui. Formam enim naturalem tale quid esse dicimus ut plurima non sit, (qua negatione potens est ut à Deo corrumpatur.) Ratione verò quæ naturalis est, talis esse substantia colligitur, quæ facultatem habeat alicui formæ contrariam, quod principium receptæ voce Privationem vocamus. Illius ergo respectu quod finita sit in nihilum reduci potest: Hujus verò contrarijs est obnoxia mutationibus.

NONAGESIMA SEPTIMA.

Porro ne diutius in hisce moremur, ad rem cujus hæc nomine præmissa sunt accedemus, & omnium primo manifestissimos Aristotelis errores de mundo discutiemus, quod ijs occasionem dederit Theologis,

THESES.

ologis, ut Philosophiam revelatæ veritati repugnare iudicarent.

NONAGESIMA OCTAVA.

Etsi verò primam Philosophi causam animadverterunt, quoniam tamen (ut edocebimus) eam verè quid sit non intellexerunt, aliter à nobis investiganda fuèrit. Quæcunque sunt causarum & effectuum nomine considerari possunt. Hic autem causarum ordo vel subalternus est, vel extenditur ad latera: Neutro tamen modo infinitus esse potest.

NONAGESIMA NONA.

Nam si non subalternus primam, ultimasque causas haberet, infinitum foret inter eas intervallum, cumque sit effectus causa definitio, superiora cõsequeretur inferioribus infinitè magis existere. Nihilominus tamen quod alijs etiã subijcerentur: (causa foret enim quidvis ut & effectus) hæc ipsa minus aliquibus existerent. Eadem fuèrit etiam effectuum ratio.

CENTESIMA.

Præterea cum subalternæ sint causæ per media progressum fieri cõvenit à superioribus ad inferiora: Quoniam verò prius & posterius illa demonstrat progressio, causas alijs priores, alias verò tempore consequitur esse posteriores, quo posito finitas esse concludimus, vel nondum infinitas.

CEN-

THESES.

CENTESIMA PRIMA.

Denique cum videamus aliquos effectus infimos esse, quorum nulli sint præterea, causam convincitur aliquam esse, quæ nullius etiam sit effectus. Finem enim habere nequit quod principio caret.

CENTESIMA SECUNDA.

Etsi verò causarum quæ se prioris, atque posterioris ratione invicem subsequuntur, numerus est finitus: Posset tamen infinitus ad latera constitui, quomodo nonnulli finitum quidem magnitudine mundum esse statuerunt, sed infinitos nihilominus excogitarunt.

CENTESIMA TERTIA.

Nec id constare potest: Nam (ut secundas emittamus causas, quod id suo simus loco refutaturi) una solum prima potest esse causa, cum talis ipsa sit ut infinitè subsistat, nullo siquidem definiri possit, quod nil cui subsit agnoscat. Vnicum verò statui potest infinitum.

CENTESIMA QUARTA.

Positis enim pluribus, (quod infinita simpliciter existât) ipsa vel penitus differre, vel prorsus idem esse consequetur. Si differât unum Omnia, sed alterum NIHIL fuerit: Hoc enim simplex est negatio, simplex illud affirmatio. Numero tamen differre possent, etsi nullum substantijs discrimen

THESES.

crimen ostendunt.

CENTESIMA QUINTA.

Numero differunt quæ substantias (licet easdem) à se invicem separatas habent, quod cum infinitis competere non possit, numerus ipsis etiam non est adscribendus. Præterea voluntate quoque differunt quæ duas habent substantias : Hæc enim necessitatem non referens est liberrima.

CENTESIMA SEXTA.

Cùm prima causa nulli subijciatur, nullo quoq; potest impediri, quò fit ut omnipotens existat: Sed fieri non potest, ut omnia quid possit, & parem aliud habeat potentiam: Vnum enim si quid efficere posset, idipsū posset aliud impedire, sicq; potentia definiretur utriusq;.

CENTESIMA SEPTIMA.

Deniq; cum prima causa sic existat, ut ei nil sit denegatum: (Definitam hoc enim sequitur substantiam) Omnia dici potest: Quoniam verò nil bis existere potest, unicum esse credimus, cui vox ea competere possit.

CENTESIMA OCTAVA.

Aliquid ergo constituendum est, quod primum existens, aliorum quidem causa, sed nullius sit effectus, cumq; subsistat infinitè, nil quicquam agnoscat, quod parem possit habere maiestatem. Hoc animad-

vere

THESES.

vertentes Ethnici, Deum unum esse crediderunt, eum tamē sua spoliarunt gloria, cunctis ejus effectibus aternitatē adscribentes, quod à nobis modò refutabitur, si naturam prius examinaverimus, an prima causa dici possit.

CENTESIMA NONA.

Et si naturam qui verè philosophati sunt primam esse causam non exprefferunt : Quoniam tamen hoc ex eorum demondosententia potest elici, paucis id argumentis refutabimus. Infinitam demonstravimus esse primam causam, cum itaque finita sit natura, quod extra coelum non extendatur, inter secundas numerari debet. Coelum autem motus astrorum egregiè finitum esse demonstrat.

CENTESIMA DECIMA.

Duplicem in mundo novimus esse naturam, corruptibilium quæ prima causa dici nequit quod corrumpatur, & coelestiū quam possent aliqui primam nominare, nisi corruptibilium causā foret, cum prima tamen omnium causa nullius nomine subsistat.

CENTESIMA UNDECIMA.

Naturam denique seipsam efficere non posse, (quod primæ causæ fuerit adscribēdū,) cunctis ejus apertè convincitur actionibus: Cum ijs enim non subsistat, substan-

C

tiam

THESES.

tiam ut effectus consequuntur. Ad hæc ex aliquo sunt omnia naturaliter quod prius extiterit.

CENTESIMA DVODECIMA.

Species ergo demonstrabimus aliquando cœpisse. Cum videamur omnia quæ mundo continentur alicujus esse causâ, nilq; quod alterius nomine subsistit ab æterno fuisse finis præmeditatio doceat, rerû species aliquando cœpisse consequitur.

CENTESIMA DECIMA TERTIA.

Individua non obijcemus omnia corrumpi, quod successione (licet malè) species dicantur æternas efficere: Quæremus modo semper ne fueris eadem procreationis ratio, quod si concesseris non est ut præter naturam aliud quicquam exquisiras, quod specierum causa sit, sicq; primam rejeceris cujus omnia tamen effectus sunt. Sin alium fuisse dixeris, ab æterno fuisse nega vero, quod nunc non super sit amplius.

CENTESIMA DECIMA QVARTA.

Hominis causâ mundum novimus existere, si cœpit igitur humanum genus, ab æterno mundus nisi frustra foret esse non potuit. Hominem verò nullum ab æterno fuisse patet inde, quod si qui fuissent iidem nunc etiâ superessent necessariò: Platonē assumas aut aliū quemvis omnes interierunt,

THESES.

runt, ut eorum nullus ab æterno fuerit.

CENTESIMADECIMA QUINTA.

Si fuit eadem hominum natura, quotquot fuerunt vel futuri sunt, omnes ut nos nati sunt vel nascentur. Nascimur autem non prius existentes, quo præsupposito consequitur hominum ab æterno nullum extitisse. Cæterum licet aliquos ab æterno fuisse concederemus qui substantiâ nobiscum iidem fuerint, at non ut nos aliquando nati, non foret ab eis, sed quos naturaliter procreassent, incipienda procreatio.

CENTFSIMADECIMASEXTA.

Porro finita quæcunq; sunt tempore compræhendi convincitur ipsorum actionibus: Cum sint enim ab ipsis substantijs diversæ: (Nil siquidem vel motu vel intelligentia subsistat) quiescere, tolli, vel impediri possunt, ut nisi frustra forent ab æterno non fuerint: Competit enim æternis necessitas.

CENTESIMADECIMA SEPTIMA.

Cum sit finitus ordo causarum primam quod nullius sit effectus, sui ipsius principium, & reliquorum causam esse consequitur. Postremum hoc apprehendentes Physici, quod causam sine suis effectibus nec esse, nec intelligi posse nossent, mundum cætera que primæ causæ coæterna esse

THESES.

judicarent.

CENTESIMADESIMAOCTAVA.

At nos si metaphysicè Deum simpliciter examinemus, infinitum quid est necessarium, causam nullius existens, ut absq; omnibus & sit & intelligatur, quo nomine quicquid alicujus respectum denotat, ab ejus definitione removendum esse statuimus.

CENTESIMADECIMANONA.

Si dicamus ergo Deū sui ipsius esse principium, causamq; cæterorum, necessitatem illud, hoc verò contingens quiddam præsupponit: Cum nil enim alijs per se subsistat, rebus causæ nomen accedit, quod & Deo quoq; fuerit adscribendum, aliàs nos ejus essemus causæ, quod sine nobis nec esset, nec intelligeretur.

CENTESIMAVIGESIMA.

Effectuum alij revera sunt à causis separati: Quidam verò separatim subsistere nequeunt: Si mundum hac ratione Dei dixeris effectum esse, substantia nec erit, nec factus adhuc, sed in perpetuo fieri consistens, quod cœli motus & inferiorum mutationes absurdum esse demonstrant.

CENTESIMAVIGESIMAPRIMA.

Accidens enim vel fixum est substantiam circumscribens, ut superficies & quæ per substantiã extenduntur, vel actio quæ
salva

THESES,

salva re tolli possit. Ea ratione Dei mundus accidens esse nequit, hac etiam multò minus, quod moveri Deum generari, vel corrumpi dictu sit absurdissimum.

CENTESIMA VIGESIMA SECVNDA.

Licet autem Deum per accidens causam esse statuamus, nequaquam tamē hoc ejus respectu sed effectuum esse dicitur: Nam si causæ fontem intuearis ipsamet est infinita Dei substantia, quæ licet infinitum quid extra se faciat, non ob id ipsa definitur.

CENTESIMA VIGESIMA TERTIA.

Substantiā dicemus igitur mundum à Deo separatum esse, quo posito facilè quis ejus ortum conspexerit: Cum enim res dū sit causæ necessariò conjungatur, Deo mundus (quod nunc ab eo velut assumitur sit separatus) ab æterno conjungi non potuit.

CENTESIMA VIGESIMA QVARTA.

Mundum potest Deus ut vult corrumpere: Secus enim suis ipsiusmet effectibus definiretur, ejus nimirum extrinsecus definita potentia: Non ergo fuit ab æterno cū æterna nullo modo possint immutari.

CENTESIMA VIGESIMA QVINTA.

Deum Philosophi ni fuerit ab æterno mundus necessariò quievisse judicarunt: Sed hic fuit error imperitiæ: Cū enim sui-

THESES.

ipsius causâ sit Deus, non alterius cuiusquâ,
non hæc est propria ipsius actio , quæ ad
mundum vel ceteros ejus effectus profer-
tur. Hanc infra quæ sit exponemus , nunc
externas Dei tractabimus actiones.

CENTESIMAVIGESIMASEXTA.

Quæ Deus extra se agit mediante potē-
tia fiunt & voluntate: Nam cum hæc opera,
Dei substantia nō sint, esset his nequaquam
existentibus. At quoniam præsupposita
potentia, tempore posteriorem effectum
esse consequitur, nil ab æterno Deus egit;
quod facere potuerit.

CENTESIMAVIGESIMASEPTIMA.

Voluntas hoc ipsum demonstrat eviden-
tius: Cum enim Deus liberrimum sit agēs,
nullo cogitur ut aliquid agat necessariò, sed
si velit non agere possit. Quoniam ergo
voluntas finis meditationem præsupponit,
eaq; ab æterno quæ sunt vel fiunt, sunt vel
fiunt necessariò , nil egit Deus ab æterno
voluntariè.

CENTESIMAVIGESIMAOCTAVA.

Mundum igitur aliquando factum esse
concludimus. Cum itaq; NIHIL ex ni-
hilo fieri posse Philosophis constaret, cha-
os excogitavit Plato , materiam primam,
quæ sine forma, rudis & indigesta moles ab
æterno fuerit , unde mundum à Deo fa-
ctum esse duxit.

CEN-

THESES.

CENTESIMAVIGESIMANONA.

Sed nihil novimus existere posse, quin aliquo definitum sit actu, novimus etiam nil quod ab æterno fuerit, immutari potuisse: Rejectis ergo talibus nugis, nil existere censemus, quin unius Dei sit effectus, ut quod de mundo suprà diximus, hoc ipsum de tali materia dici possit.

CENTESIMATRIGESIMA.

Duo videmus esse principia quibus substantiæ fiunt, Deum & naturam: Hæc positis omnibus causis, suos producit effectus, hoc ipsum Deo si quis attribuerit, discrimen inter actiones utriusq; non videro.

CENTESIMATRIGESIMAPRIMA.

Differentia facile poterit ab ipsis animadverti substantijs: Cum enim Deus solus infinita sit essentia, concausam non habet, quæ ad quosvis effectus opem ei ferat, sed ut à nullo est sic nullo vel juvatur vel impeditur.

CENTESIMATRIGESIMASECVNDA.

Facit ergo Deus quæ vult ex nihilo: Nam si pro materia solum ageret, ea potentiam adeoq; substantiam definiret. Nil siquidem quod existit infinitam ut fiat potentiam habere possit.

CENTESIMATRIGESIMATERTIA.

Quamobrem ut finitum est natura prin-

THESES.

cipium , ex finita suos effectus materia producens , sic Deus infinitus existens ex infinita (seu NIHIL O .) quidvis efficit . Primam itaq; materiam Metaphysicè cōvincitur Dei concausam esse , velut est secunda naturæ .

CENTESIMATRIGESIMA QUARTA.

Vt autē materia secunda certam à forma sibi juncta potentiam habet , sic prima quod nec actus sit , nec formatum quicquā , nil agere potest , nec ullam in seipsa ut fiat vel immutetur potentiā habet , sed ni sibi correspondente forma , Deo nimirum cujus una sufficit potentia quidvis ut ex nihilo fiat .

SENTESIMATRIGESIMA QUINTA.

Cū itaque natura substantialis sit mundi forma nec seipsam efficere potuerit , nō naturaliter eum , sed simpliciter hoc est ex nihilo factum esse concludimus . Hæc enim est actio prima , quæ causa est ut secundū quid id est , ex accommodata materia post aliquid fieri possit naturaliter .

CENTESIMATRIGESIMA SEXTA.

Absoluta de mundo disputatione , cum supra mentionem internæ Dei actionis fecerimus , jam res postulat eam ut exponamus , quo videre quis possit , falsam esse quod à Philosophis est assumptum , mundus ab æterno ni fuerit , Deum quievisse neces-

THESES.

necessariò: Longè siquidem aliud egerit, quod Philosophi nullo penitus modo sunt assequuti.

SENTESIMATRIGESIMASEPTIMA.

Deus quod nullius sit causâ, nulliq; quo possit ejus definiri substantia, vel impediri voluntas subijciatur, perfectissimus est sibi; soli foelicissimus. Quoniam verò foelicitas actione difinitur, Deo talis actio fuerit adscribenda, quæ perfectissima dicatur esse foelicitas.

CENTESIMATRIGESIMAOCTAVA.

Actiones suæ fine perficiuntur, quo fit ut illæ sint perfectiores, quæ sibi propiorum habent finem: Cum itaque perfectissima Dei sit actio, suum in seipsa finem habet, atq; ita ut nec magis nec minus suscipiat. Non enim fit Deus unquam foelicior, sed fuit ab æterno foelicissimus.

CENTESIMATRIGESIMANONA.

Cum itaq; Deus in seipso, à seipso, sibi; soli foelicissimus existat, actione foelicitas ejus est definienda, quæ nullius in se respectum contineat, ut quas Deus extra se profert actiones, cum verè foelicem non faciant, tum quod hæc nostri non ejus causâ fiant, tum quidem nos causæ Dei foelicitatis esse diceremur.

SENTESIMAQVADRAGESIMA.

Eadem observanda sunt si Deum verè

THESES.

definire velimus, ut ea felicitatis actio denotetur, quolibet omisso respectu, quod sit ut etsi solus est Deus omnipotens, justus & sciens perfectissimè, nequaquam tamen ijs definiri debeat, tum quod actiones non sint, tum quod si redigantur in actum, sibi tamen ijs nihil efficiat Deus, nec sibi justitiam vel misericordiam exerceat.

CENTESIMA QUADRAGESIMA.

ma prima.

Porro cum præter contemplationem Philosophi nil animadverterent quo Deus felix esse posset, nullamq; præter mentem Theologi viderent substantiam, quæ tot virtutum causa foret, MENTEM Deum esse judicarunt: Sed falsum hoc est.

CENTESIMA QUADRAGESIMA.

ma secunda.

Cum enim maximè propria Dei sit actio qua felix est, contemplatio nobis ut & angelis est etiam concessa. Contemplatio præterea rebus quæ menti subijciuntur est posterior, ut nos quidem vel angeli contemplando felices, Deus autem sit existendo felicificimus.

CENTESIMA QUADRAGESIMA.

ma tertia.

Deum suprà definivimus quod sui sit ipsius principium, ut seipsum dicendus sit ab æterno fecisse, quæ causa est quod eum
actione

THESES.

actione subsistere dixerimus: Cum enim illa substantiam actio non præsupponat, nec ipsam substantia sit actionem consequuta, verè Deum dicimus seipsum faciendo semper extitisse: Non est igitur ut ejus foelicitatem contemplatione definiamus, tum quod ipsa rebus contemplatis perficiatur; tum quod ipsamet Deus foelicitate subsistat, nil verò contemplatione vel fieri vel subsistere possit.

CENTESIMA QVADRAGESI-

ma quarta.

Quamobrem cum inter actiones, ea sit perfectior qua subsistens aliquid efficitur, omniumq; sit perfectissima cujus est opus inter omnia perfectissimū; paucis ut omnia comprehendamus, Deum ab æterno seipsum fecisse concludimus.

CENTESIMA QVADRAGESI-

ma quinta.

Hoc ipsum sacris etiam literis confirmatur: Cum enim filius æterna sit patris foelicitas **HODIE TE GENVI** revelatæ nobis sunt voces, quibus ab æterno foelicitatem sibi Deus peperisse demonstratur. Hanc verò foelicitatem ipsamet esse Dei substantiam patet inde, quod una sit patris & filij substantia.

CENTESIMA QVADRAGESI-

ma sexta.

Cæterum

THESES.

Cæterum ut eam aliqua voce designemus actionem, cum ea gignere dicantur quæ sibi similia faciunt, non absurdum fuerit si Deum quod ab æterno non simile solum, sed seipsum fecerit **GIGNERE** dicamus.

CENTESIMA QUADRAGESI-

maséptima.

Hinc in viventibus divinæ foelicitatis imago conspicitur, dum naturaliter omnia sibi similia procreare desyderant, ut hac ratione perfici videatur, quod ipsa etiam summi boni definitione fit evidens: Cúm id enim sit quod ab omnibus expectitur, nil ipso gignere viventia magis exoptant.

CENTESIMA QUADRAGESI-

maoſtava.

Hiscetres nobis divinitus revelatas unus Dei personas animadvertere licet, ut gignens **PATER**, genitum **FILIUS**, ipsaq; fit actio coniungens utrumq; **S. SPIRITVS** quem ab utroq; procedere sacris constat literis.

CENTESIMA QUADRAGESI-

manona.

Porro cum dixerimus Deum ipsamet actione subsistere, nec diversum ejus esse finem ab agentis substantia, sic intelligi debent hæc, ut unus sit Deus **ESSENTIA.**

THESES.

TIA. trinus verò PERSONIS CENTESIMA QVINQVE

ſima.

Iam nos ipſos agnoſcere dicamus : Eo ſine mentes creatas eſſe novimus ut Deum contemplando laudarent perfectiſſimè : Cum enim fit tali digniſſimus laude, iuſtitiamq; poſtulet in omnibus, non contemplatione ſolùm , ſed ejuſdem iuſtitia nos ſibi conjunxit. Hinc ergo noſtra deſumi debet perfectio.

CENTESIMA QVINQVAGE

ſima prima.

Sic nos ſupra creatos eſſe demonſtravimus, ut finem aſſequi poſſemus , & in eo perſiſtere , ſed ita ut liberrima voluntate poſſemus ab eo labi : Cum itaq; vinculum noſtræ cum Deo conjunctionis juſtitia fuerit perfectiſſima, reſtat nihil quàm ut nos à Deo ſeparatos eſſe fateamur, quod Deum quid ſit neſciamus , nec ipſum laudemus ea quam poſtulat juſtitia ratione.

CENTESIMA QVINQVAGE

ſima ſecunda.

Cū verò naſcamur inſcientes , cumq; peccato nondum a nobis admiſſi , maximam ſentiamus imperfectionem, ſeu corpus & animam ſeu conſyderes externa, peccatum à noſtris oportet eſſe parentibus: Nec id ac ſi foret injuſtum reiſci debet : Deus enim

THESES,

enim quæ prædestinavit erant justissima, certòq; fieri debuerunt.

CENTESIMA QVINQVAGESI-

simateria.

Certam Deus hominum multitudinem mulieris & viri conjunctione fieri voluit. Primos creaverat parentes ut eorum posterius pariter foret foelicissimi. Concesserat eis quæ ad id sufficeret omnia. Reliquerat eos in manu sui consilij. Quæ causa est ut nostræ solum miseriæ primos debeamus accusare parentes.

CENTESIMA QVINQVAGE-

simaquarta.

Porro cessaturam humani generis procreationem hinc fit manifestum quod ipsa suum in seipsa finem non habeat. Non enim nostrum nascendo finem consequimur, sed postquam nati sumus, Deum perfecte cognitum laudando perficimur: Cû sit igitur eadẽ omniũ hominum natura, cû eodem fine nascamur omnes, nullũ fore concluditur, quin ei tempus post natiuitatem superfit, ut suam consequatur perfectionem.

CENTRSIMA QVINQVAGE-

simaquinta.

Peccatum esse novimus, alias injustitiæ Deus accusaretur, si nos aded sine causa miseriforemus. Vt autem peccatum sit parum

THESES.

parum interest: Ne tamen hac in re Lectori deesse videamur paucis id exponemus.

CENTESIMA QVINQVAGE-

simasexta.

Quæ in proximos peccata committuntur, vel odio fiunt impellente, penuria cogente, rationis lapsu, vel hisce similibus quæ primis parētibz attribui non debēt, ut nec in proximos peccasse videantur.

CENTESIMA QVINQVAGE-

simaseptima.

Vnum eis ut peccarent occasionem dedisse videtur, divinæ contēplatione majestatis: Cum enim voluntatē haberent liberam, Deum ut laudarent vel non, rationi consentaneum est eos esse contemplatione motos, ut divinam expeterent majestatem.

CENTESIMA QVINQVAGE-

simaoctava.

Cum generis humani procreatio finem sit habitura, mundum hunc consequitur esse, quod illius solum causā factus sit, aliquando cessaturum. Quoniam verò nō alicujus solum temporis causā, nos Deum fecisse videtur, mundum credimus ipsum alium esse facturum, qui contemplandam ejus majestatem nobis exponat, quo nostram verè consequamur felicitatem.

CEN-

THESES.
CENTESIMA QVINQVAGE-

simanona.

Animas equidem Philosophi nunquam morituras esse iudicarunt , sed non satis probe rem sunt assequuti : Corpora siquidem non alio Deus que fecerit , quam ut toti, non aliqua solū nostri parte concessa frueremur felicitàte. Postquam hic ergo mundus suum fuerit finem consequutus, corpora Deum credimus esse suscitaturū, aliumq; mundum hoc sublato constructurum, qui sufficiat omnibus & integris hominibus excipiendis.

CENTESIMA SEXAGESI-

simā.

Cum enim peccati causa quod ab æterno Deus facere decreverat non sit immutaturus, corpora iudicamus in æternum esse mansura : Peccato siquidem non admissio corpus interire videretur injustum: At peccasse dicet aliquis. In æternum ergo punietur non anima solum sed homo qui peccavit totus.

CENTESIMA SEXAGESI-

ma prima.

Licet autem corpora quævis interire videamus, non id obstat tamen , quin quod decrevit Deus sit omnino futurum: Morimur enim ut hac quoque peccatum parte puniatur, tum ut semotis naturæ injurijs, in æternum

THESES.

æternum corpora perdurare possint.

CENTESIMASEXAGESI-

masecunda

Non est igitur ut nos hujus mundi miseria torqueat, cum sit mundum Deus alium creaturus, qui nobis eum conspiciendum tradat perfectissimè, cujus contemplatio nostrà sit futura felicitas.

CENTESIMASEXAGESI-

matertia.

Hoc ipsum certo futurum est, sed hoc ipsū quoq; cave ne dimittas Dei nos hostes esse, quæ causa fuerit, ut nec ei simus placituri nec, ejus amore moveamur, sed quod felicitatē nobis peperisset in contrariā simus miseriā cōversuri. Quod amicos enim delatrat, id ipsū torquet inimicos invidiā.

CENTESIMASEXAGESIMA.

quarta.

Cū hic ergo sit mundus à Deo factus ad humani generis propagationem, non perfectæ causā felicitatis, non est ut in hoc quoq; nos verè miseros esse judicemus, quò fit ut metu futuræ miseriæ mors mirum in modum affligat.

CENTESIMASEXAGESIMA-

quinta.

Equid hac nostra Dei, nostriq; cognitione sumus assequeuti? Num hac humanam mentem ratione laudavimus, quod sim-

D

pliciem

THESES.

plicem rerum omnium notitiam ei superesse dixerimus: Nostræ fructus contemplationis est desperatio: Cum enim Deum quod justus sit perfectissime, nostramque noverimus imperfectionem; spesque recuperandæ foelicitatis nulla supersit, restat nihil quâ ut moriêtes exclamemus ENS ENTIVM miserere nostri, ENS ENTIVM miserere perimus.

CENTESIMASEXAGESI-

masexta.

Nullius tamen hæ voces sunt efficaciæ, quod misericors quidem sit Deus, sed ita ne justitiam lædat. NOS autem DEO sit laus, aditum ad ejus misericordiâ, concessa vobis salvatoris nostri IHESV CHRISTI justitia, nacti sumus. Considera quæso quisquis es optime lector, an non ea quam rationibus assequimur cognitione fides nostra fulciatur. Abstrusa Dei voluntas ejusdem majestate sustinetur, Lex est Evangelij, Cur non & Theologiæ fundamentum Philosophiam esse concesserimus?

AXI-

AXIOMATA

QUIBVS PASSIM DE-

monstrationes construxi-

mus.

ACTIO ET PASSIO.

Nihil omnino quiescit quin aliqua
se prodatur actione.

Sublata facultate tollitur actio,
cum vice versa tolli possit actio
remanente causa.

Nil agit in seipsum: Extrinsicus ergo pati-
untur omnia.

Actioni non est passio contraria, sed actio.

Rebus actio per se, passio per accidens
attribuitur.

Motus sunt unius actio & passio.

Patiens est agenti contrarium.

Actio non est motus sed passio.

Omnes actiones formæ sunt adscribendæ
seu communes sint, seu propriæ.

Actio substantiam præsupponit: Nil ergo
seipsum facit.

ACCIDENTIA.

Accidentia in substantias agere non pos-
sunt, quod earum sint effectus.

Omnis accidentibus est varietas: referunt
enim substantiæ necessitatem.

AXIOMATA.
AFFIRMATIO ET NEGATIO:
PRIVATIO.

Res est affirmatione, finita negatione.

Infinita est simplex affirmatio, quod negatione quidvis definiatur.

**Vnica cuius competit affirmatio, nec ulli
bis eadem negari possunt.**

Negatio nec agit, nec patitur, sed ejus causa patitur affirmatio.

**Privatio mera est certæ formæ negatio:
Potentia siquidem sequi non possit negationem.**

Res per se negatione definiuntur, superficie verò per accidens.

ÆTERNA.

Æterna nullo penitus modo possunt immutari.

Æterna nec ortum habent nec causam ex qua sint.

**Quicquid alterius est causa) quod finis
præmeditatio docet) esse non potuit ab æterno.**

**Ab æterno: quæ fuerunt in æternum sunt
necessariò, sed non quæ coeperunt finem
habent necessariò.**

Per se quidvis æternum est.

BONVM.

Boni causa quidvis expetitur.

**Bonum potest operari quicquid malum
agit.**

Nil

AXIOMATA.

Nil boni penitus agere potest, quod malum est omnino.

Non omne bonum malo contrarium est.

Bonum bono contrarium est quod substantijs competat contrarietas.

CAUSA ET EFFECTVS.

Qualis causa tales sunt effectus, nisi per accidens immutentur.

Effectu suo causa deterior non est.

Effectus suæ ipsius causæ causa non est.

Effectus omnes definiti sunt.

Nil seipsum facit alterius nomine. (fiat,

Nil fit ex nihilo si non efficientis virtute

Nec si non efficiente causa fiat, quod est in nihilum reduci potest.

Quicquid fit, in tempore fit, quod non existere prius id oportuerit.

Effectus à causis separati, causis sunt tempore posteriores.

Effectus à causis separati verè facti, sed fieri dicuntur qui separatim existere nequeunt.

Nihil causa subsistit, quod intelligatur ea relatione.

Nihil est necessario quod causam habet.

Omnes effectus à causis separari possunt.

Quæ sunt aliundè perpetua sunt secundum quid.

CONTRARIA.

Nil sibi ipsi contrarium est: Sunt igitur acciden-

D 9

ciden-

AXOMATA.

Identia quæ uni substantiæ tribuuntur contraria.

Contraria certas faciunt mutationes.

Excellentiū graduum contraria simul consistere nequeunt.

Cōtraria contrarijs imminuuntur, at augentur actione passio.

Non uni, sed duobus est motibus adscribenda contrarietas.

Idem contraria potest efficere, sed alterutrum per accidens.

Contraria sunt quæ sub eodem genere posita mutuis se possunt actionibus afficere.

Substantiæ quæ fiunt ex se invicem contrariæ sunt: Nam,

Fit ex contrario quicquid fit naturaliter.

Contrarietas quietem parit: Quiescunt ergo res extrinsecus.

COMPOSITIO.

Omnia præter Deum sunt composita, quod solus simpliciter existat.

Subiectum quod inest non componit.

Negatio nil componit, quod nihil addat.

Nulla forma composita est, quod nil sine materia componatur.

DEVS.

Solus Deus actione subsistit, quod seipsum ab æterno fecerit.

Quod aliquo modo malum est, Deo placere

AXIOMATA.

cere nequit.

Fides bonum quod facimus perficit , ut
Deo placeat.

Nil frustra Deus, naturaq; faciunt.

Nil præter Deum substantiam habet in voluntate.

Necessaria Dei voluntatē non infringunt,
quod ei talia per se competant.

Deus volens iustus est necessariò, non co-
actè.

Deus eo ipso quidem omnia possit , non
est foelix: actione siquidem perficiatur u-
numquodq;.

Sibi nil vult Deus : Nondum enim perfe-
ctus esset.

Deus sui ipsius est principium per se , per
accidens aliorum causa.

ESSE.

Subsistere malum non est, aliàs Deus om-
nium quæ sunt pessimum esset.

Vnum & esse convertuntur, nec quicquam
est multitudine.

Esse simpliciter unum & idem est cum in-
finito.

Nihil respectu subsistit, aut relatione.

Quicquid est eo ipso quod est , sibi non
cæteris existit.

Nil seipso magis aut minus existit.

Quod est potentiam non habet ut fieri
possit.

AXIOMATA.
FINIS FINITVM, ET IN-
FINITVM.

Suo fine quiduis perficitur.

Nil diversam à suo fine naturam habet.

Quæ suum extra se finem habent, in æternum perdurare nequeunt.

Non seipsum fecit quod alterius est causâ.

Infinitem nec magis, nec minus suscipit.

Nil est infinitum numero, quod semper aliquid adjici possit.

Vno plura non possunt esse infinita.

Infinitorum nulla est differentia.

Quicquid finitum est tempore cōtinetur.

Nil est infinitè causa: Nullum siquidem infinitum causam habeat.

Quæ finita sunt, perse non possunt nō existere, per se tamen potentiam habent, ut non existant.

GENVS, ET DIFFERENTIÆ.

Differentiæ per se competunt affirmationi. per accidens verò negationi.

Genus & differentiæ principia sunt nostræ cognitionis.

Vnius differentiæ multa possunt esse propria.

Numero differunt quæ substantias (licet easdem) separatas habent.

HOMO, CORPVS ET ANIMA.

Homo non est unum per se, quod duabus immutatis constituatur formis.

Accidens

AXIOMATA.

Accidens est hominis compositio, quod
ejus formæ per se subsistere possint.

Vivere posse corporis est accidens, animæ
verò substantia.

INCORPOREA.

Contraria non sunt incorporea, quò fit ut
à solo Deo possint immutari.

Audiunt incorporea, vident, atq; moven-
tur, sed ita ne possint impediri.

Substantiam animæ vident angeli, sed so-
lus Deus voluntatem.

Sensuum actiones tribui possunt incorpo-
reis, non passiones.

INTELLECTVS, CONTEMPLA- TIO, SCIENTIA.

Consistere nequit quod benè fundatum nõ
est, Verus igitur Adamo fuit eligendo-
rum intellectus.

Firmum esse decet intellectum, liberam
voluntatem.

Contemplatio non est ipsa fælicitas, quod
multos invidiâ torqueat.

Iustitia perficitur contemplatio.

Scientia perfici, non errare potest.

Nota consensus est veritatis, mendacij ve-
rò discordia scientia nil operatur.

Intellectus res ipsas consequitur.

Phantasma est quicquid in intellectu so-
lum existit.

Res ut per se sunt, sic per se non accidētia

AXIOMATA.

verè debent intelligi.

MOTVS.

Corporis simplicis unus est solummodo secundum naturam motus.

Nil à medio potest, ad extrema eodē moveri tempore, ni dilatetur.

Cœli motu perficiuntur, inferiora verò quiete.

Eādē qua moventur naturalia virtute quiescunt, sed diverso respectu.

MVTATIONES.

Quod per se subsistit, per accidens immutatur.

Nil seipsū efficere, vel corrumpere potest.

Corrumpuntur formæ naturales, resolvuntur verò composita.

Per se incorruptibilia, per accidens corrumpi nequeunt.

Potentiam habet ut immutetur, quod patitur.

Præter simplicem formæ substantiam nil corrumpitur.

Mixtio rebus per accidens, sed per se generatio tribuenda est.

Res qua sunt ratione corrumpuntur, generantur verò qua non sunt.

MATERIA.

Materia forma est ignobilior.

Eadem est naturalium formarum materia, sed multiplex dignitatis differentia.

NA-

AXIOMATA. NATVRA.

Nil fit sine duplicipotencia naturaliter, agē-
tis & patientis.

Quod agit in aliud naturaliter, id ipsum in
suam convertit substantiam.

Naturalia dum agunt, simul etiam pati-
untur.

Id ipsum quod agit naturaliter, ab alio cor-
rumpitur.

Violenter non fit, quod secundum naturā
fieri potest.

Coeli potentiam non habent ut quiescere
possint naturaliter.

POTENTIA.

Nonnulla posse, signum est impotentiae.

Nil potentiā subsistit, quod futurū præsens
omnino præsupponat.

PRINCIPIA.

Prima principia non rerum existentium,
sed scientiarum sunt causæ.

Rei corruptibilis corruptibilia sunt prin-
cipia.

Principia sunt in effectibus, at non omne
causæ.

Rei per se subsistentis, accidentia non sunt
principia.

Res eadem quibus est, mutationis habet
principia, cum per se non secundum ac-
cidens solum mutetur.

NECESSITAS.

Neces-

III.

ACTIOMATA.

II. Necessitatē contingentia quidem sequitur, sed non vice versa contingentiam necessitas.

Nil est vel fit simpliciter necessariò , nisi quod ab æterno fuit.

Necessariò fieri potest, etiam quod mediante fit voluntate. (ri.

Simplex necessitas à nullo potest immutari.

Necessitas intelligentibus extrinsecus illata, coactio est.

Necessitas unitate consistit , sed contingens est multitudo.

SVBSTANTIA.

Nec angeli nec homines quicquam substantiale faciunt, quod eorum sine demonstratur.

Substantiæ per se non ab alio subsistunt.

Inesse possunt etiam substantiæ.

Id ipsum ejus est substantia , sine quo quid existere nequit.

Perfectæ substantiæ, non earum solummodo principia; sunt contrariæ.

Per se bonæ sunt omnes substantiæ.

Substantia si sit ab actione diversa , quodammodo quietem refert.

SINGVLARIA, ET VNIVERSALIA.

Quicquid existit est singulare.

In intellectu solum sunt universalia.

Singularia sunt universalium causæ, non è contrario.

VO-

**AXIOMATA.
VOLUNTAS.**

Velle substantialis est animæ facultas, idē
dōq; per se bonum est.

Voluntas bona, multoq; magis mala nobis
accidit.

Deus vero per se bonum vult.

Nil volumus necessario.

Omnia peccata voluntati sunt abscriben-
da, sed vitia cæteris etiā animæ faculta-
(tibus.

Intellectum voluntas præsupponit. (sit.

Verè voluntaria sunt quæ nolle quis pos-

HÆC POST ADDIDIMVS.

Quod Deū laudare nequit, ipsum offēdere
non potest, ideo solis intelligentibus est
adscribendum peccatum.

Puniri quod non peccavit jure nō potest:
Non ergo nostra miseria Deo ut causæ
tribui debet.

Sua non esse sorte contentum, radix est
omnium vitiorum.

Per se præsupponit quod per accidens est.

Quod per se unum est, per se nequit esse
nulla.

Opposita, contraria, diversa uni per se non
possunt attribui.

Eidem comparativus, cui positivus com-
petit.

Finis Axiomatum.

PRAE.

PRÆFATIO.

IN foelix est humanum genus (optime lector) quod suā agnoscere nequeat imperfectionem: Licet enim sensu molestia vera definienda sit miseria: Secus tamen in hac vita nostra nobis describenda fuerit infœlicitas: Cum hic enim mundus non foelicitatis primum vel miseriae, sed procreationis sit, humanæq; speciei propagationis causa creatus, miseri sunt ethnici, non quod ipso iam molestantur actu, vel metu futurae condemnationis affligantur, sed quod ignorantia seu vinar cotica mens eorum inficiatur, ut morbum non sentiant, quem si nossent oblata fortè medicina salutem consequerentur: Et sanè mirum Dei consilium licet hac in re scrutari, quod velut homines, diaboli peccato facti non sint inscientes: Iudicium siquidem ubi peccarunt hi, sit ex tempore consequutum: Sed hæc si perspicuè satis exponerentur præfationis limites excederent: Et si verò miseri sunt ethnici, quod suam nesciant miseriam, nosq; foelices quod eandem noverimus: Non hæc tamen simpliciter est nominanda foelicitas vel miseria, quod alterius intelligi debeant respectu: Verè siquidem proposito fine sit describenda foelicitas, & ejusdem privatione miseria: Non enim Deum nosse foelicitas est intelligentium (velut est diabolorum exemplo manifestissimum) sed eundem qui laudaverint foelices existunt, quem si non assequerentur intelligentia finem, ipsa forent cognitione miserrimi: Non secus atq; bonum amicos exhilarans, invidiâ torquet inimicos? Hæc mihi non intellexisse videntur, qui

PRÆFATIO.

qui nostram ut egregiè miseriam exprimerent, non Deisolum sed & cæterorum cognitionem peccato sublatam esse volunt, ut hominis anima non Deum amplius sed diabolos imagine referat : Non enim non intelligere (nobis aliàs laxa longè forent infœliciore,) sed malum velle miserum est. Voluntatem age concedamus nil ex seipsa quod Deo placeat apprehendere posse, diabolos eâ referamus, referamus & intellectu, ne Theologis nostram minuere miseriam videamur : Si profectò sublata sit intelligendi facultas, non diaboli quod perfectè sciens existat, anima (Dei multò minus) sed lapidis fuerit effigies: Non eo tamen dementiæ peruenimus, ut (etsi per se mentem illasam esse statuiamus) quæ nobis revelata sunt divinitus, vel eadem etiam quæ non admissio potuissimus, nos assequi posse judicemus, cum nec ethnicorum quisquam verè Deum agnoverit, nec cum ipso etiam juvante spiritu liceat in hac vita perfectè contemplari : Sed eandem quæ fuit antè lapsum intelligendi facultatem superesse credimus, ea tamen ratione qua loqui posse mutum, quod homo sit, existimamus, ut sibi correspondentem vis hæc non habeat impotentiam. Vulgus sanè sequuntur imperitum qui res ipso sensu metiuntur, cum veritas in rerum centro sit absconditissima. Vulgus aliquantum Philosophi superarunt, eodem tamen modo peccarunt : Operibus siquidem non cuiusvis sed ejus quem intelligendo judicarunt esse perfectissimum veritatem ponderaverint, atq; si non ratione sed Aristotelis autoritate Philosophi sustineretur: Non hæc in Ethnicos : Cum enim Deo placere non potuerint, eum suis mendacijs non usq; adeo commoverunt: In Christianos invehimur quod hisce dele-

ctentur

PRÆFATIO.

Stentur Ethnicorum sordibus. Hæc sunt nimirum
 Scholarum ornamenta, Theologus etiam eò videbi-
 tur imperfeclior, si non ejus mentem virus hoc in-
 fecerit, ut veritatem suis oppugnare possit rationi-
 bus: Nec ad rem mihi respondere videntur, qui non
 Theologicè quidem, sed Philosophicè dicunt hæc
 esse verissima: Christianum, siquidem si mendax
 sit Philosophia non deceat esse Philosophum, quæ
 cum sæpè considerassem, animum aliquandiu à
 Philosophiæ studijs abstraxi: Post tamen rem per-
 pendens accuratius, mentem non Aristotelem Phi-
 losophiæ fontem esse cognovi, quo factum est ut
 ratione mihi non auctoritate, judicarem esse Philo-
 sophandum: Spem enim veritatis inveniendæ facie-
 bat, quod ea solum sciri noveram quæ dicere liceat
 esse verissima, nec scientiam esse Philosophiam, si
 sint quæ decreverit emēita: Nec est quod duplicem
 statuas esse veritatem, ut argumentum id tibi videar-
 is infringere, Philosophicam nimirum & Theolo-
 gicam: Ut enim rerum quæ sunt unicum est prin-
 cipium, unaq; mens est hominis qua Philosophus
 est atq; Theologus, sic una est in eadem mente veri-
 tas, cui præter mendacium nil possit esse contra-
 rium. Age quæso cujus est donum Philosophia? Dei
 ne vel diaboli? Quocunq; modo respondeas absur-
 dum nequaquam effugeris, nisi Philosophiam alie-
 zer, quam hæcenus Philosophis visum fuerit, de-
 scribas. Ejus itaq; rationem (probè modo perpen-
 das) tibi paucis exponemus. Quid Philosophia sit in-
 telligere non poteris, nisi discrimen ejus & Theolo-
 giæ demonstretur. Vox equidem hæc Philosophiæ
 Divina detrahære videtur, quæ plurimorum est sen-
 tentia, qui libris differentiam exponunt, ac si Theo-
 logica solum forent, quæ sacris literis continentur,
Philo-

PRÆFATIO.

Philosophica quæ nobis Ethnicorum concessa sunt monumentis , cum plurima tamen in illis animadvertere liceat quæ Philosophica sunt, in his verò non pauca conspiciantur, quæ falsa sunt apertissimè: Valeant qui dixerint esse Philosophica. Secus ergo discrimen est investigandum. Ea communi, verò tamen omnium consensu notum est esse Philosophica, quæ mens suis ipsius viribus assequitur: Cum itaq; duplicia sint quæ sacris adscribuntur : Nam vel ipsam Dei majestatem exprimunt , vel ejusdem edocent voluntatem: Hæc verè dicimus esse Theologica, sed illa Philosophiæ tribuimus, quod prima potest mentis creatione demonstrari: Deum enim hominem ita creasse constat, ut majestatem ejus, at non voluntatem assequeretur intelligendo. Quomobrem ut Divina voluntas propria fundata est majestate, sic illius revelatio sustinetur huius cognitione: Christum siquidem fide nunquam apprehenderis , certo credens Deum ejus causa in gratiam te receptorum esse, nisi noveris eundem esse justissimū, te verò peccatorem: Sic spem auxiliaturum esse Deum, dum precamur facit omnipotentia , facit & ejusdem nota benignitas. Cum itaq; Theologiam (ut à Philosophia simplicissimè differt) doctrinam de gratia dicamus esse , Divinæq; voluntatis revelatione , Philosophia verò Dei sit , & cæterorum scientia, verè profectò Philosophiam Theologiæ dixeris esse fundamentum. Nec obstat quod mentem ita novimus esse corruptam: ut nec Deum, nec se ipsam possit agnoscere: Facultas enim eadem intelligendi, quæ si peccatum non esset nunc etiam rationibus assequeremur , ipsamet est mentis substantia, quæ peccato non tolli quidem , sed potuit obscurari , quod nobis fuit primo hujus libri tracta-

PRÆFATIO.

tu demonstrandum , ne frustra videremur ulterius
 progredi Philosophando. Facultas igitur hæc
 (quam substantialem nominamus ad potentiæ na-
 turalis differentiam) cum nunc etiam superfit, facile
 vel exercitio (quod Aristoteles cæteri-
 que docent Philo-
 sophi) vel lumine Spiritus illustratur , ut si non
 quidvis aliquid tamen assequi possit. Quod cum
 ego perpendissem aliquoties , humanas eó rati-
 ones deducere conatus sum , ut veritatem sacris
 literis expressam agnoscerent, sicq; quod monet A-
 postolus captivum tradidi Theologicis intellectu-
 m, eo sanè successu (Deo sit laus) ut eis non modo non
 refragaretur amplius, sed ea suis etiam confirmaret
 rationibus. Hisce (si quis intentè consideret) ijs sa-
 tis factum esse putamus , qui tot Philosophorum
 acumen obijciunt , eos judicantes , si fieri posset
 ut humana mens id assequeretur, nequaquam fuisse
 transituros: Non enim dubium est quin ipsemet A-
 ristoteles , si Christi lumine fuisset edoctus , suos
 meditando revocasset errores, veritate diligentius
 inquisita. Quamvis autem Spiritus auxilio nobis
 inventa sit veritas : (Credidi namque prius quam
 intelligerem:) Non ob id tamen hæc non sunt
 Philosophica , cum principijs natura notis , ipsaq;
 confirmatis experientia demonstrationes extruxeri-
 mus, quas vel infideles apprehendere possint , ut in-
 tellectum agnoscāt veritatem , quam simplici nove-
 runt imperitiores fide Christiani. Scopus hic sane
 fuit Philosophanti propositus, ut inusta Philosophiæ
 macula dilueretur, tum ut Ethnicorum calumnijs
 responderetur , qui nostram clamitant absur-
 dam esse religionem : Nam si verum fateri ve-
 lim nil fide nostra veris est. (Errores nequaquam
 intellexero) rationibus consentaneum , quod Eth-
 nici

PRÆFATIO.

nici cum Philosophiæ forent imperiti credere non potuerunt: Non est igitur ut hæc iniquè ferant nostri temporis Philosophiæ doctores, qui Philosophorum opera suis exornarunt illustrationibus, nil hæc siquidem eorum gloriæ detrahant, quod erfi foret veritati tamen magis erat obtemperandum: Sin verò quæ hujus libri titulo sumus polliciti, nequaquam præstuisse videamur, utut tamen se res habeat si vel nos alias, vel cæteri controversiam hanc examinaverint, vincet profectò Philosophia. Perfectè fateor Philosophari non possumus, quod hæc vita velut est modo propositum suq; loco demonstratur, nec miseriam verè pariat nec fœlicitatem: Vnum tamen est admittendum necessario, perfici quidem scientiam posse, non aberrare: Fides imperfectionem non mendacia suffert. Hæc me sanè moveat ut ut Philosophiam suis repurgare conatus sim erroribus, quod si non ita fœliciter successit, tamen æqui boniq; consules (amice lector) occasionem forsitan offerent aliqui plenius ut ipsa demonstrantur. Ter sunt à me multo correctæ labore, ne adeò tamen arident, ut ipse mihi videar satis fecisse: Nî sperassem aliquos esse futuros, qui se nobis sint opposituri, quorum materiam argumenta suppeditabunt, semel atq; iterum eadem reddidissim longè perfectiora. Septennium hac in re contrivi, sed fuit animus multis peregrinationibus, studijs ad hæc nequaquã pertinentibus, aliquorum etiã importunitate distractus, ut minus commode potuerim Philosophari. Si qui sint ergo qui nos à scopo lógè putèt aberrasse, nò aliter eis priusquã id demonstraverint, satis fieri poterit, quã ut hæc exercitij causa profuisse concedat: Questiones enim quã plurimas Philosophaturis offerimus, quæ mē-

PRÆFATIO.

tem nulla meditatione distineant rationes etiam nō
paucas excogitavimus , quas (ni fallor) ad hoc usq;
tempus nemo scriptis expressit: Novum quid igitur
habebis (optime lector) non corrasam hinc inde,
furtivè collectam (unde librorum coipa prodit)
rerum antè scriprarum congeriem: Nam ne libellum
quidem consuluimus , sed ea solum quæ mens me-
ditando fuit affecuta calamo excepimus. Tribus
autem tractatibus omnia comprehendimus, quo-
rum primam de viribus humanæ mentis conscrip-
simus, ut Philosophia (quam ijs definimus) quid fo-
ret, quidve Philosophicè demonstrari posset , ani-
madverteretur. Secundus Aristotelis principia dis-
curit, quibus ipsi naturalia constare videbantur:
Hæc enim prius examinanda fuerant, cū nihil quod
falsis fundatum est principijs verè consistat. Tertiò
rem (ut spero) complevimus: Errores enim Philoso-
phorum quibus Philosophia cum Theologia verò
pugnabat ita refutavimus , ut quod canit Psalmo
110. regius ille Propheta: (Dixit Dominus Domino
meo sede à dextris meis , donec ponam inimicos
tuos scabellum pedum tuorum:) non absurdè Phi-
losophis attribui possit: Nam quæ Domini verbum
antehac mendacij Philosophia redarguebat , ejus-
dem nunc gloriam ceu scabellum com-
probata sustinet veritate.

DE

DE VIRIBVS HUMANAE MENTIS.

Tractatus primus.

PHILOSOPHIA QUID SIT,
quidq; sit de ea sentiendum

Ræcipuam philosophiæ maculam inussit authoritas: Cùm enim philosophorum acutissimus fuerit Aristotele, veritatemq; in plurimis quam proximè apprehēderit, philosophiæ fons, & regula indicatus est, ut si quid cum ejus dogmatis pugnaret, nequaquam philosophicum esse videretur. Falsa certè nec minùs hæc est ridicula hominum persuasio, quasi non innata nobis, sed acquisita sit philosophandi ratio.

Philosophandi facultas menti nostræ innata est, non acquisita. Potentia verò naturalis (ut dialecticis intelligitur) huius effectus est, qui prout mens impeditur, variatur, hinc ejus contrarium nata est impotentia.

An si quotquot unquam conscripta sunt opera

pera evanuisſent, proinde philoſophari non potuiſſemus?

An non aliquis primum ſine præceptore philoſophatus eſt?

Humanæ menti nō Ariſtoteli philoſophia eſt adſcribenda: Non is enim philoſophiam peperit, nec ipſi nomen indidit, ut à philoſopho philoſophia denominaretur, cum non credere, ſed intelligere potius philoſophiæ ſit dignitas.

Philoſophia ſimplicior eſt, ideoq; philoſopho prior. ei; nomē impertit, ut philoſophus ſit nō qui philoſophis fidē adhibet, ſed qui philoſophiam habet. Alia res eſt philoſophiæ cœleſtis. Cū enim fides nobis nullo modo ſit innata (Divinæ voluntatis revelationē intelligo) nec rationibus apprehendi poſſit, authoritate nititur, qui; Sp. Dei (à quo fides eſt) reguntur, fideles ſunt, atq; ita fidei veritas à Spiritu pendet, non ab Ariſtotele philoſophia. Philoſophus eſt Ariſtoteles, non fidelis ſpiritus,

Ratio vera mater eſt philoſophia.

Quamobrē ratio vera philoſophiæ mater eſt, pater Ariſtoteles, vel quiſquis ipſo melius rationes humanas examinaverit, veriusq; res obſcuras expoſuerit. Suus itaq; philoſophis relinquatur honor, noſtrū eſt omnino inculpatū tantæ ſcientiæ, quantum quidē fieri poterit, nomē ſacrumq; tueri ne philoſophantiū error ipſi adſcribatur, ab ea; plurimorum animi deterreantur. Quæ ſcripſerūt igitur quotquot unquā ex-
tite-

titerunt Philosophi , si non sint veritati *Falsum*
 consentanea , Philosophica nequaquam *Philoso-*
 dixeris, sed sophistica potius. Non enim *phicum*
 errorum, sed veritatis est sciëntia. At si quis *non est.*
 rerum quæ perpetuo variantur , earumq;
 captum nostrum quæ superant opinionē,
 vel fidem non scientiam quis esse dixerit,
 parum scientiæ ductus cum noverit , sim-
 plicioribus vel vulgi rationibus, vel scrip-
 turæ testimonijs acquiescat, nec cujus ig-
 narus est de eo judiciū ferat, quod pleriq;
 Theologorum hodierna luce factitant, qui
 si quid non intellexerint , intelligi non
 posse existimant.

Mens humana nunc eam habet , quam antè lap-
 sum intelligendi facultatem.

Res itaq; divinæ nostram nequaquam
 omninò fugiunt intellectum (ut res o-
 mittam naturales , quarum sua etiam est
 scientia) sed eà qua ante lapsum intelli-
 gendi facultate pollet humana mens,
 quæ si quid non credendo solùm, sed intel-
 ligendo appræhenderit , veritati consen-
 tiens Philosophicum est : ita ut nil sit
 aliud Philosophia , quàm rerum divina-
 rum & humanarum, ex innata nobis intel-
 ligendi vi, certo rationum discursu acqui-
 sita notitia, unde nec Ethnicorū ullus, quod
 à veritate aberraverint , nec Theologo-

*Philoso-
 phia quid.*

rum maxima pars, quod non intellecta simplici fide apprehendant, nec Angeli quod licet credant, & intelligant id à priori non aliquorationum discursu habeant philosophi dicendi sunt.

Philosophia simplicissimū aliquando scire designat, quo modo Angeli philosophi sunt & fuit Adamus antè quā peccasset, aliquando intelligēdi facultatem significat, qua ratione philosophi nascimur. Nunc verò post admissū peccatū nobis est habitus, seu mentis qualitas ex multis actionibus acquisita.

Quantum itaq; humana mens, ratiocinando assequi potest, tantum quod philosophiæ tribuendū est, ut tamen ejus dignitas retineatur, eos solum qui rerum abstractarum (quales sunt divinae & quæ oculis demonstrari nequeunt) notitiam habent, philosophos vocare poterimus, alias communiori vocabulo non doctos solum, sed & quemuis ratione valentem comprehendere licet.

Quivis ratione utens Philosophus dici potest, quod ratio sapientiam humanam, ut fides divinam, faciat. Hinc fortè poterit animadverti, quo modo infantibus recens natis, fides attribuat, licet enim nec edocti sint, nec fidem ullatenus demonstrent, fideles tamen ut & Philosophi dici possunt, quod & innatam ratiocinandi facultatem habeant, & divinitus incompræhensibili modo fide sint imbuti.

Vt autem quo usq; se Philosophia extēdat videre

HUMANÆ MENTIS. 5

videre possimus brevem de viribus humanæ mentis disputationem instituamus. quæ si Theologiæ repugnare videbitur, lubens sacris literis me captivum tradam, spero tamen si quis bene sententiam nostram perceperit, ipsam non esse reprobatum, quin institutum nostrum potius, si non inventæ veritatis, exercitij tamen nomine sit laudaturus.

EANDEM PER SE HUMANAM mentem esse, quæ antè lapsum fuerit.

Nonnullorum sententia est primorum parentum lapsu animam sic esse corruptam, ut per se vitiosa existens, non Dei, sed diaboli referat imaginem. Horrenda sanè opinio est, & quæ diabolis incarnatis potius quàm homini Christiano conveniat.

Homo si per se consideretur Dei non diaboli opus est ut ipsum referre possit. Quod verò per peccatum diabolus in homine operatus est, ejus id effigie refert, sed nec substantiæ nostræ, nec ejus patris ullius opifex est diabolus, ut omnino ejus imago si quæ sit in nobis, nostri sit accidens: Cum enim diabolo deteriores non simus, ipseque ceu opus & creatura Dei, bonus sit, absurdum profectò fuerit si animæ nostræ substantiā per se malam esse statuerimus.

Miseriam forte nostram extenuare veremur.

tur. Simplex equidem , & quæ piavideri possit, vana tamen hæc est persuasio. Cum enim sine felicitatem quidvis assequatur, mentem si suo sine privaverimus, fat infœlicem reddiderimus. Licet autem sine Spiritus Sancti auxilio nihil boni præstare possimus, non ob id tamen animam in se ipsa suæ videlicet substantiæ respectu , malam esse consequitur.

Existimant aliqui falsum menti ut malum voluntati tribuendum esse, verum postea melius hic refutabitur error.

Nec si voluntatem malam esse concesserimus proinde mentem quoq; talem esse admitteremus. Voluntas enim libera creata est, ne Deus homines ad sui laudem violenter protrahere videretur, quod à virtute longe fuisset alienissimum , ideoq; bonum vel malum apprehendere potuit, ut vel bona, vel mala diceretur , sed non tum substantialem animæ facultatem significat.

Velle substantialis est animæ facultas, cui bonum & malum accidunt.

Velle enim ab anima tolli nequit , quod ijs differentiis competit eas idcirco nequaquam admittere potest: Nā si bona per se ante lapsum voluntas fuisset, malū nullo modo admisisset, siq; nunc eidem malitia per se insit, nihil ipso etiā adjuvante Spiritu

tu

tu Sancto boni efficiet, cum arbor qualis fuerit, tales etiam fructus proferat. Licet autem non sit ut antè lapsum libera voluntas, non propterea tamen hæc ad malum necessitas substantiale quiddam est. Non enim species est omne quod semper & omnibus inest. Quin imò nec omnibus hæc hominibus imperfectio competit, (Christus siquidem peccatum non senserit.) nec semper aderit: Tolleitur enim aliquando.

Simplex quidem necessitas (ut accidens est contingentia) substantiam refert. Non pauca tamen aliqujus respectu necessitatem admittunt, ut ignis oleo immisso flammam necessario edit, cum hæc ejus nihilominus accidens sit. Sic anima nostra dū originis est peccato cōtaminata, nisi spiritu Dei cohibeatur, peccatum necessario admittit. Sed non hæc simplex est necessitas, cū & spiritu sancto impediri, & tandē ipsa manēte substantia post mortē revera tolli possit.

Voluntas itaq; vis bona mentis est, non secus atq; brachiū movere posse bona quocq; animæ corporisq; facultas est, qua quis & bonum, & malum (accidentium naturā Quo modo mala ostendit contrarietas) operari potest. Mala sit voluntas tamen nunc est quod ita originali peccato sit excæcata, ut quod malū est boni specie appprehendat, unde etiam substantialis ejus Specie boni bonitas animadvertitur, quod per se mani malum lum nihil expetat, sed ut bonum quidvis appeti- eligatur, nisi fortè furiosis id contingat, mus. verum

verum nec electio, nec voluntas verè dicenda fuerit.

AN PHILOSOPHIA SPIRITUI *sancto sit adscribenda.*

*Philosophia non
immediatè Dei, sed
humano
mentis in-
ventū est.*

VT autem menti quantum tribuendum sit animaduertamus, quod à multis quæri solet an Spiritus sanctus potius, quam humana mēs, philosophiæ sit author, discutimus. Cum itaq; philosophia non auctoritate (ut supra diximus) sed rationib. nitatur, ab ipsisq; naturâ notis principijs ortum habuerit, menti profecto, non vel Aristoteli, vel Spiritui Sancto tribuenda esse videtur, hinc philosophiam plurimi non Deo, sed hominibus adscribunt. Proximè quidem humanæ mentis inventum esse concessero, non tamen ob id Dei donum esse negabimus, cum à Deo toti prodierimus, ut si nos mente Deus, mentis quoque donauerit effectibus. Cæterum si non Spiritū, Sanctum sed homines, philosophari verè dicamus, his primo adscribenda est philosophia, licet Spiritū Sanctū mētis opificē esse constet. Neq; si absq; eius auxilio philosophari nequeamus, ideo verè, proximaq; philosophiæ causa efficiens esse dicetur.

Quicquid est causa causæ, causari quoq; causa est
ut

ut scientiarum, cum mentē fecerit, causam esse Spiritum Sanctum consequatur. Remotior tamen est quod inter eum & scientias mens intercīdat.

Coadjutorem esse concessero, nihilq; mē- Coadju-
tem humanam sine ipso veri apprēhēde- tor est S-
re posse, non proinde tamen ei primo ve- Sp. non ef-
ri cognitio adscribitur, cum plurima sint, ficiēs phi-
quæ ratione non diuersa, nobis philoso- losophiæ
phantibus adsunt, præceptores, meditati- causa.
ones & exercitia, sine quibus verum mens Nec ange-
assequi nequit. Præterea simplicissimum li (multo
scire Spiritui Sancto, magis etiam multò minus De-
quam Angelis adscribere deest, ut scien- ūs) nec
tiæ divinæ rationis discursum nequaquam Theologi
admittāt, seu Deum, seu homines consy- sunt phi-
deraveris, ille siquidem simplicissimè losophi,
sciat, hi verò id fide credentes apprēhen-
dant. Quamobrem ut rationē sic omnes
quæ inde proveniunt scientias menti pri-
mò adscribimus.

AN MENS SINE SPIRITVS

Sancti auxilio intelligere nequeat.

Theologine Deo quicquam detrahe-
re videantur, miseriam nostram quan-
tum possunt augent, aliquando etiam
non tam verè quam simpliciter, mentemq;
quod verum sit, id nisi Spiritus Sanctus in
homine operetur, intelligere non posse
statu-

statuunt,quemadmodū nec voluntas boni quicquam per se apprehendit.

Habilitas quædam intelligendi vel aptitudo Sp. S potest attribui , non ipsa facultas quæ mentis est substantia.

Equidem lubens id concessero si potenti-
am intellexeris,quam effectus nullo impe-
diente consequitur. Facultas enim aliqua
substantialis est,quæ impediri quidem, sed
non remanente substantia tolli potest,
qua ratione cæcam pingimus iustitiam,
non sine oculis, sed velamine obtectam, ut
cum iustum quod est videat optime, per-
sonas non intueatur.

Mens si cum non intelligat nihil intelligere pos-
sit à trunco non differet: si possit quidē, sed non sine
Spiritu Sancto: hunc mentis nostræ substantiam esse
consequetur, cum hoc ipsum intelligere possit mē-
tis substantia nequaquam diuersū sit. Naturalis po-
tentia quod paucis concessa sit hominibus, accidens
est, ideo alia necessariò ponenda est, quæ per se mēti
cōperat, nulliq; negari, sed impediri possit secundum
magis&minus, unde naturales prodeunt inclinatio-
nes, seu id temperamēto corporis , seu immediatæ
Dei voluntati tribuendum sit, quod vel ad virtutes,
vel ad sciēcias alijs sint aliqui natura procliviores.

Mens itaq; nostra, peccato sic est involuta,
tenebrisq; obfuscata , ut nec bonū apprhē-
dere , nec verū possit animaduertere,
Sed

Sed hæc accidens est impotentia, quæ deleta peccato, sublatisq; tenebris, nequaquam superfuerit, vel imminutis saltem, in sibi contrariam potentiam cōvertatur, seu id disciplina, laboribus & exercitio, seu sola, & immediata Sancti Spiritus ope fieri possit. Mentē ergo cū ejus substantia nec sublata sit, nec ullo modo imminuta, per se facultatē seu substantialē potentiā esse dicimus, ea intelligendi quæ ante lapsum Deus, Adamum primum parentem scire voluit, quod sequentibus argumētis & rationibus apertē demonstrabitur.

*Quid sit
mens.*

INTELLIGENDI FACULTATEM

*accidens non esse mentis, ut hac
salua tolli possit.*

Nemo quidem peccato mentē omnino sublatam esse concesserit. Haud tamen multò plus mihi sapere videntur, qui maxima ex parte ipsi vires intelligēdi detrahunt, ut ea quidē assequi possit, quæ non ita multum à sensibus distant, cætera verò nequaquam. Licet enim mentis sit accidens intelligere, cum nec infantes, nec qui dormiunt mente careant, intelligendi tamen vis & facultas à mente nullo modo separari potest, quoniam præter energiā, aut dynamin nil res definit, unde si acti-

*Nullam
animæ
partē pec-
cato subla-
tam esse.
Intellige-
re mentis
est acci-
dens,*

si actione mens priuetur actum primum qui substantialis est facultas, si supersit ipsa, restare necessum est: ut enim quiete nihil, sic actione, vel ejus potētia definitur unumquodq;, ita ut mens nil dici possit, quod cum non intelligat, omnino nequit intelligere.

ARGVMENTVM PRIMVM.

Mens vel intelligit necesse est, vel intelligere potest. Non autem semper intelligit, semper ergo potest intelligere. Hoc cum nec re ipsa, nec ratione possit à mente separari, ejus substantia dici debet.

*Mens non
est partib.
dividua.*

*Accidens
est magis
aut minus
intelligere
posse.*

Quamobrem mens ipsamet est intelligendi vis: Non enim materiæ seu subiecti nomen est, ut ceu cera sigillum quidvis imprimente Spiritu sancto, vel doctore alio recipere possit, sed cum incorporea sit, nec recipit in se quicquam, nec seipsam auget intelligendo. Non est ergo quod quis vim hanc, aut illam paucis superstitiibus perijsse sibi persuadeat, cum incorporea partibus individua sint, nec sublata parte aliqua consistent. Etsi verò aliquis alio est intelligentior, magis tamen homo nequaquam dicitur: substantia enim eadē est, omnium quæ sub eadem specie continentur. Hinc alia statuenda est intelligendi facultas, secundum quam homines definiri possint. Hæc enim cū magis & minus recipiat,

recipiat, contrariamq; habeat impotentiam, accidens est, paucisq; competit hominibus, quod cerebri præsertim, temperiem magis ad id accommodam sequatur.

Substantias quidem infra magis & minus recipere demonstrabimus, sed non id de una specie intelligitur, ille siquidem differentiarum, differentes quoque substantias efficiant.

Vis ergo intelligendi præter naturalem (quæ secunda est qualitatis species) aliqua est admittenda, quæ cum furiosis, pueris & dormientibus, singulis deniq; hominibus competat, mētis substantia sit, humanamq; *Qua ratione sint aliqui doctiores.* ceu proxima, & simplicissima differentia, speciē constiterat. Quod itaque senex infante perfectior est, ad corpus, quique ipsum habitus sequuntur referri debet, non ad ipsam mentis substantiam, quod quidam breviter usu mentis discrimē exprimunt. Infantibus enim humore nimio mentis vires impediuntur, aut nullo sensum iudicio motæ, jacent.

OMNE MALVM, ADEOQVE
peccatū. & quæ ipsum sequuta est imperfectiōe,
per se non subsistere, sed bonæ inesse substantiæ.

MAli substantiales originis peccatum
nimis extenuare verebantur, si acci-
dens

*Imper-
fectum à
malo dif-
fert.*

dens, esse dicerent, ideoq; animam lapsu primo in se corruptam esse statuerunt, ut hæc substantialis foret imperfectio. Sed viri simplices mali naturā non probe considerarunt. Licet enim præter Deum substantia quælibet imperfecta sit, quod cum aliquid existat, ipsi plurima denegata sint, mala tamen ob id nequaquam fuerit. Non enim subito malū, est quod minus est bonum: Nec malæ sunt substantiæ bruta, quod loqui, vel loquentes intelligere nequeant, nec lapides quod non animali motu ferantur, malæ Dei creaturæ sunt.

Ea imperfectio quæ rebus à Deo factis innata est, mala non est, sed quæ aliunde prodijt.

Nam hæc imperfectio bonum est uniuscuiusque substantiæ, cum finis inferioris sit, ut alteri subserviat, ideoq; in suo genere quidvis à Philosophis dicitur esse perfectum.

Nihil à Deo factum si per se consideretur imperfectum est, sed si substantiæ inter se conferantur. Homo quolibet inanimato, vel rationis expertè melior est, & perfectior.

Cum igitur omnes à bono principio substantias ortum habere constet, nec nulla Dei creatura sit, rationi consentaneum fuerit, si substantiam nullam per se malam esse

esse statuerimus. Si quam enim substantiam malam admiserimus, secundum Manichæorum errorum, principium primum perfectissimè malum, quod Deo correspondeat omnino cogemur admittere. Qualis enim causa est, tales etiam profert effectus, nec quod perfectissimè bonum est malum facere potest, nec quod eodem modo malum est, ulla ratione bonum potest operari, ut si quis sit effectus perfectissimè malus (ut substantia per se mala, cum ex seipsa accidentia bona depromere nequeat) similem ejus oporteat esse causam efficientem.

Substantia per se mala, bona per accidens esse nequit.

Errorem hunc infra refutabimus ubi unū solummodo rerum quæ sunt esse principium demonstrabimus.

Quamobrem cum esse aut subsistere bonum quid sit, nihil quod per se subsistit, ea qua subsistit ratione malum esse, quodq; malum est alicui omnino quod bonum sit inhærare credimus.

Subsistere bonum est.

AN HABITVVM BONORVM, ET MALORVM bonum quoq; sit, & malum subjectum, an bonum & malum duntaxat.

Bonum facilius quod malum est sustinet, ejusq; causa est, quam vice versa, illud ab hoc sustineri possit.

Quotidiana patet experientia quod boni malos, quam vice versa facilius ferant. Exemplo tibi sint Hugenoræ.

Hinc omnium rerum seu bonæ seu malæ sint causa prima Deus est, earū quidem perse, harum verò per accidens, malosq; pariter ac bonos fovet ac sustentat, viresq; dat impio quibus abutitur ad malum perpetrandum. Quamobrem bonam quoq; substantiam malorum causam & subjectum dicere possumus. Cum verò habitus nostri vel boni, vel mali sint, animæq; ac corpori, ut & actiones ipsæ adscribi possint, nec mali fructus à bona procedant arbore, sed similes causa proferat effectus, quibusdam fortè, subjectum virtutum & vitiorum voluntas bona & mala, scientiaq; ac inscitia intellectus verus falsus videri possit: Quæ sanè sententia si benè intelligatur veritati consentanea est: Id enim etiam philosophi considerarunt, dum animæ facultates corporis conjunctione compositas fieri statuerunt, ut errores indè, vitiaq; prodierint: Sed non secus atque Theologi nostri aberrant, quod materiam malam, malumq; esse corpus existimant.

Quod de causarum & effectuum similitudine attulimus verum est si de causis per se intelligatur. Sæpe siquidem effectus bonæ causæ, per accidens immutari

mutari possit, Cū verò voluntas nostra causa per se sit bonorum & malorum habituum, mala quoq; & bona statuenda est, Sed bonum non ut in sacris literis accipimus quod Deo placeat. Ei namq; (cum imperfectum sit id circa quod versamur, suiq; contrarij mixtione contaminatum) Deo placere nequit: bonum tamen est mali respectu. Fide verò perficitur ut Deo placere possit.

Philosophicè infrà cum ijs agemus, nunc fide nobis est & ratione pugnandum. Ante lapsum cū anima jam corpori conjuncta esset purus & sine vitij erat Adamus, ut vel corpus vel animam malam fuisse falsum sit, aut utriusque conjunctionem vitiosam, quocunq; enim posito Deus per se mali causa foret. Voluntatem itaque malam, nostrumq; falsum esse concedimus intellectum quibus & virtutes, & sciētiae ceu proprijs subjectis attribuuntur, bonum tamen ipsius animi velle dicimus, atq; perse incorruptum, pariterq; mentem illæsam.

Cum dicimus voluntatem subjectum esse virtutum & vitiorum, non simplicem ipsius facultatē (quod velle nominatur) intelligimus, sed peccato contaminatam. Sic falsus est intellectus causa tenebrarum.

QVID SIT ORIGINIS

peccatum.

F 3

Cam

*Pecctum
originis
est impo-
tentia na-
turam co-
hibendi.*

Cum verò malum quod originale vo-
cant omnibus innatum sit homini-
bus, nec ulla vel disciplina, vel studio
tolli possit ipsius corruptio substantiæ, non
accidens esse videtur. Paucis ergo quid
sit inquiremus. Nisi peccatum ab Adamo
fuiſſet, nostris uic maioribus, naturæ domi-
naremur, nec nobis nocere quicquam,
nec animam corpus afficere posset. Ad-
missio itaque peccato, dominium id ami-
simus, ut nihil hæc imperfectio aliud esse
videatur, quam impotentia naturam cohi-
bendi. Nam si cuncta vitiorum genera con-
syderes, omnia naturæ possunt attribui,
quo nomine materiam Philosophi malo-
rum esse causam existimauerunt:

Potentia verò (ut ex habitu privatio
cognoscat) quam cum liber esset habe-
bat Adamus, animæ substantia non fuit,
hac siquidem remanente nihil ominis, a-
mittere non potuisset, sed vis, & diuinus fuit
influxus, ex hominis cum Deo conjuncti-
one proveniens; quo quia ob peccatum
orta sejunctione destituimur, fit ut naturæ
subijciamur, nostriq; sensus, intellectus at-
q; voluntas terrena tractent præ Divinis,
& apprehendant.

Hæc exercitij quidē causa proponimus,
vera tamen si fateri velim quid sit innata
nobis imperfectio, unde velut è mala sca-
turingine

turigine vitium quodvis prodit, præter
eam quæ modo proposita est impotentiâ,
scire non possum. Animam enim per se
dum considero, nec imminutam, nec sub-
latam penitus, nec corruptam esse (ut infra
demonstrabitur) intelligo. Accidentia si
quis intueatur duplicia esse depræhendet: *Duplicia
sunt acci-
dentia.*
Nam vel ejus proprii sunt effectus, vel ipsi
extrinsecus à corpore proveniunt: Propri-
orum natura est ut suis similes causis exi-
stant, quocirca si tale imperfectionem
hanc animæ accidens esse statuamus, per
se malam esse causam consequetur, quod
multis refutabimus argumentis. Animam
itaq; nec malum per se, nec mali causam,
nec malum hoc originis proprium ani-
mæ, vel corporis effectum, sed accidens
utriusq; ex conjunctione ortum esse duci-
mus.

Ea conjunctio per se mali causa non fuit, aliquid
tamen ad id contulit. Omne malum quod commit-
timus ita se habet ut tale simpliciter non sit, sed om-
nino bonum habeat adjunctum, hujus animam per
se, illius verò ex accidenti causam esse statuimus.

AN CORPORI PECCATUM *possit attribui.*

HIS ita positis in eum quem adversus
Philosophos agentes errorem reje-
cimus;

*Corpus
per se Deū
offendere
nō potuerit,
nec per se
punitur.*

cimus, incidere videri possumus quod omne corpori malū adscribamus. Hanc ergo quæstionem an malum corpus esse dicendum sit ita discutiemus, ut quantum à Philosophis differamus facile quis intelligere possit. Cum nostræ corpus substantiæ pars sit, nec minimum etiam ob admissum peccatum affligatur, quod peccauerit haud impium fortè creditu fuerit. At quoniā nec sensum (per se si consyderetur) habet, nec vult, aut eligit quicquam, certè nec bonum, nec malum ipsi ut cæteris sine sensu & ratione creaturis, attribuendum esse videtur. Per se quidē nec laudare Deum, nec offendere potest: Animæ tamen respectu, cujus conjunctione unum quid est factum, has vires habere dicitur, quaq; peccavit ratione, punitur eadem, per se siquidem quia non sentit, nequaquam affligatur. Quamobrem cum sine corpore (nil ipso videlicet ad id conferente) anima peccare potuerit, ut in diabolis est conspicuum, ipsam solam (ut absurdum videtur quod aliās consequeretur Deum per se mali causam esse) peccatricem esse dicimus.

Si esus pomi spiritualiter pro expetentia Divinæ majestatis intelligatur (ut infrā docebimus) (nil corpus ad peccatū cōtulit. Sin revera terræ fructus fuerit, corpore quidem admissum est peccatum, sed cum rerum esus corporearum non per se vitiosus existat,

existat, corpus non causam peccati efficientem, sed instrumentum ejus qua peccatum admissum est actionis, fuisse dicimus.

QUOMODO PRIMUM A

*Secundis peccatum
differat.*

Primi quidem peccati respectu corpus sine culpa fuisse statuimus, sed cætera quæ post admissa sunt peccata corpori partim adscribenda esse videntur: Cum enim malum esse cor hominis sacræ literæ doceât, nec ipsa mala sit animæ substantia, malum id ex conjunctione corporis, & animæ ortum, voluntatemq; intellectum ex accidēti vitiosum esse ducimus. Simples enim animæ facultates non sunt sed aliunde compositionem habent, ex qua malum prodit quod in nobis committitur. Animæ verò contagium hinc à corpore provenire convincitur quod Deus cum mali nullius author sit, in nobis id immediate non effecerit, nec diabolus ejus sit potentiæ; ut animam nostram vel per se, vel per accidens immutare possit.

Cum præter Deum rerum principium nullum sit malorum etiam causa est: sed ut bonorum per se causa est, sic immediate mali nihil efficit: Hoc enim

ejus operibus accidit, ita ut inter Deum & id quod malum est bonum opus interveniat. Sic corpori non Deo primum animæ corruptionem abscribimus.

Adamus itaq; sui ipsius mali causa fuit, ex quibus clarum fit ab ejus corpore affectā fuisse animam cum idem in seipsum agere nequeat. Licet autem corpus animæ contrarium non sit, ut ab eo patiatur, secus tamen quam à Phisicis passio intelligatur animam affici statuimus, non quod aliqua vel prima, vel secunda tactili qualitate immutetur, sed quod varijs ab eo rapiatur illecebris, ut voluptates corporeas præ Divinis apprehendat,

Deus hominem in manu consilij sui reliquisse dicitur non quod ipsi potentiam hanc ademere, sed quod ejus voluntatē, & electionem seu bonam seu malā non impediverit. Nam si voluisset ipsum cohibere poterat ne laberetur, sed ea ratione non liberē, sed necessariò Deum homo laudesset quod à virtute (ut supra diximus) est alienissimum.

Primi verò parentes cum Deo conjuncti forent, ab eo potentiam habebant, ut facile si vellent cuivis vel corporeæ, vel diabolice tentationi resisterent, quod cum non præstiterint, sed sua sorte non contenti Divinam rapere Majestatem conati sint, factum est ut vinculum Dei cum humano genere ruptum sit, naturæq; Deus habenas laxaverit, unde varia corpori successe-
sit

fit intemperies , & cætera quibus anima dolore afficitur , suasq; vires intelligendo probe nequit exerere. Hinc terra suam amisit benedictionem, sol, & aër , cæteraq; omnia sic operantur, ut contrarijs impedita, sæpius finem suum non assequantur, sed rerum penuriam, pestem, omnisq; generis morbos, sterilitatem, Regum & Principum iras, bella, furoresq; inferant: Hinc cordium multiplices affectus , omniaq; quotquot animadverteris modo peccata perveniunt, ut naturæ, & animæ ex amisso Dei auxilio imbecillitati malum quidvis adscribendum sit , ita tamen ut quod agit homo solum Deo displiceat: Natura enim suum quem à Deo habet cursum promovet, quæq; ei sub sunt omnia sum pro concessa vi faciunt officium ; ut nullum ex ijs malum sit existimandum.

Nihil præter hominem Deum offendit.

Solum id quod intellectum habet malum agere potest: Nam quod Deum laudare nequit, ipsum quoque nequaquam offenderit. Cum itaq; malum sit quod finem suum non assequitur , soli qui ratione valent ab eo possunt aberrare, cætera siquidem omnia quam à Deo habent substantiam suis demonstrat effectibus, ut hæc necessario, illa vero difficulter suum faciant officium.

Porro ut ex animæ ortu peccatum originis quale proposuimus esse pateat , animamq; à corpore contaminari sequentem quæ-

quæstionem discutiemus.

AN ANIMA EX TRADVCE O-
riatur, aut semini cœlitus in-
fundatur.

SI semen animatum foret inde animas
oriri afferere non dubitarem, cum va-
num sit quod à philosophis statuitur
(ut infrà patebit) nec fieri, nec corrumpi
posse incorporea. Sed quoniam nec sensu,
nec motu animam refert, ipsius ei ortum
adscribere absurdum fuerit,

Cum semini *platikeè dynamis* attribuat, quæ
non naturæ, sed animæ vis est, verè forsitan anima-
tum esse dixerimus. Licet enim nec sensu, nec motu
animā referat, non ob id tamen ea carere dicendum
est, cum suas ob instrumentorum defectum actio-
nes ipsa nequeat exercere.

Cum tamen animatorum semen sit, inq;
animalis utero hominis generatio fiat, si-
mul cum spiritibus utriusq; sexus, anima
foetus forsitan infundi videbitur, ut animæ
quemadmodum plurimi ab uno igne, o-
riantur, cujus sanè rei fidem facit innata
nobis imperfectio: Nam si cœlitus animæ
corporibus immitterentur, puræ forent,
nec parentum à quibus non prodeunt jure
fierent hæredes.

Non

Non bene meo quidem iudicio respondent Theologi, Deum non ob id injustum esse, quod impuras nobis creet animas, cum quales majorum fuerunt, tales quoque nostras esse oporteat. Hanc in Deum blasphemiam tutius vitare poterant, si puras quidem à Deo factas talesque coelitis nobis immixtas esse dicerent, sed foetui quam primum conjunctas parentum peccatum in se concepisse. Vt cumque tamen hæc ferri posse responsio videatur, si extra semen & corpus humanum fiant animæ puræque, sint & integræ, cum mala conjunctio sit: hancque Deus effecerit, mali causa dicendus erit. Præterea si quemadmodum ajunt hæc imperfectio substantialis est, hominique, seu causæ attribuitur, cur non quoque ipsi ejusdem generationem adscriberemus? cum unius corruptio substantiæ, alterius generatio sit, idemque quod corrumpere omnino etiam generare possit, ut infra demonstrabitur.

Ad hæc si ut asserunt Theologi malum de quo hoc in tractatu quaeritur non accidēs, sed animæ substantia sit, ejus ortum parentibus adscribere cogentur, cum ab eis hæc nostra provenerit hæreditas. Quod si omnino Deum animæ causam efficientem esse, nec id fieri naturaliter existimes, concessero, materialem tamen causam admittere malim, ut absurdum quod jam propositum est, evitetur.

Animaliter (si sic loqui licet) fieri potest, ut à naturali motus hic animalis distinguatur. Si verò extra corpus animas fieri dicamus, non hominis, sed humani

mani corporis in utero generatio fiet , vereq; naturalis non animalis erit motus. At inquires in eo utriusq; partis conjunctionem fieri , sed hanc hominis substantiam esse ex tempore negavero , quod alibi patebit evidenter.

*Duplex
est seminis
substantia, ut &
ipsum foetus.*

Sed hinc à veritate hoc esse videtur alienū quod nec terrena sit anima , ut ex semine oriatur, nec in corpore interat , sed ab eo superstes manens separaretur facile tamen respondebitur si seminis non unam esse substantiam intellexerimus: Cum enim ad seminis generationem venæ & arteriæ sanguinem, & spiritus deferant, hi formam, ille verò materiam subindicat. Vis autem spirituum animalis est non naturalis, ut semen non omnino anima constitutum esse videatur quemadmodum hepar aut cerebrum , licet animalis pars non sit : Non dum tamen anima vis hæc est quod duplex ab utroque sexu procedat , unica verò sit foetus anima Dum viri semen , mulierisq; per uterum anima victuro instrumenta parant , venæ nutrimentem atq; arteriæ vitam deferunt , quæ cum ab anima separari nequeat, simul animam ex innata seminis utriusq; vi, assiduaq; spirituum vitalium infusione fieri judicamus. Hæc autem generatio animalis est non naturalis , nec corpoream , aut naturalem ideo animam esse consequitur , quod è semine ipsam ori-

riri

riri statuamus, cum sanguinis atque spirituum substantia diversa sit, ut quæ ab utroque procedunt verè separari possit: sed de his infra copiosius agetur ubi immortalem esse animam demonstrabimus.

Si semen externum aërem offendat ejus spiritus cum subtilissimi sint evanescent, tumq; semen nobilissimam sui substantiam amittit: At si quis quærat an anima sit quæ disperditur, amputatum brachium opponam, quod mortuum & anima destitutum esse dicitur, homine nihilominus vivente, ut hinc versimile videatur animam in aliqua parte principi aut omnibus etiam sedem habere, suasq; solummodo vires ceu sol radios in extimas quasq; corporis partes diffundere. Ajunt physici animam in unaquaq; corporis parte totam esse, digitumq; si oculum habeat videre posse. Quod si verum sit anima pro corporis incremento dilatari videbitur. Pari ratione foetum quasi matris pars sit animam suscipere dictu fortè non fuerit absurdum. Quod verò foetus non ut aliæ partes amputatæ, anima destituatur, ratio est proprijs ad vitam instrumentis adscribenda, quibus cum cæteræ partes careant sit ut emoriantur. Sed hæc si absurda sint jucundæ tamen sunt materia dispositionis.

ALIAM ESSE NOSTRI, AT-
que Diaboli rationem, in eoq₃ convenire, quod mens utriq₃ per se sit incorrupta.

Ani-

A Nimiam naturæ nostram subijci diximus, ab eâq; sic affici ut nec verū simpliciter, nec bonum perfectè apprehendere possit. At diabolorum fortè quis substantias opponet, quæ cum nullo corporis contactu inquirentur, per se malæ videri possunt, ut si hanc in eas peccatum potentiam habuerit, in nostras non sit impotentius, sed levior hæc ratio est, quam ut persuadere possit: Nam accidentibus etiam subsunt incorporea (ut suo loco clarum fiet.) Diabolorum autem substantiæ ex intellectu, & voluntate constituuntur, ut intelligendi facultas cum simplici velle una substantia, bonumq; Dei sit opus: Velle itaq; cum sic comparatum sit ut vel liberum esse possit, vel bono aut malo determinari, post admissum peccatum diabolos non voluntatem seu ipsum velle judicamus amisisse: Hæc enim eorum substantia est, sine qua mali non dicerentur, sed quam ad bonum eligendum vim habebant, quæ vis accidens omninò fuit, quod angelis remanentibus sublata sit, vimq; simul excipiendi mali conjunctam habuerit, ex qua contrarietate accidentia fuisse patet: Vna enim substantia licet alij numero secretæ, sibi tamen ipsi nequaquam potest esse contraria. Hominum verò quod à serpente seducti sint, alia est à diabolis ratio, ut & ipsis om-

omnino vis eligēdi boni non sit sublata, & in gratiam recipi possint. Hinc naturaliter nostri conservationem expetimus cum vel vera, vel falsa spe quodammodo sustineamur, hinc physicæ storgæ sunt, nec facile quis tam fero corde nascitur quin aliquā boni speciē præ se ferat. Sed tamen ut Deo placeamus, nihil ex nobis vel velle, vel efficere possumus: Hæc enim omnia cū malum sibi habeant adjunctum, Deo non sunt accepta, quin ipsum potius offendant. Diaboli verò cum desperati sint Dei hostes, quodvis malum nisi divinitus cohiberentur, perpetrarent. Quamobrē cū diabolorum peccatum, humano gravius extiterit, ipsorumq; substantia nec sublata sit, nec in aliam corrupta, cur id de nostra fateremur.

*Contra-
ria unam
substanti-
am consti-
tuere non
possunt.
Deo pla-
cere non
possumus.*

Omnia quidem peccata Deum pariter offendunt unde æqualia Philosophis esse dicuntur: Deus verò cum non peccatum solummodo, sed ejus causam, modum, omnesq; circumstantias intueatur, eum qui deceptus, quàm qui sua sponte malum facit; venia judicat esse digniorem.

Voluntatem ut omittamus an non intelligere posse mentium substantia est? Nonne substantiæ diaboli manserunt intelligentes? Cur igitur mentem nostram ita corruptam esse concesserim, ut nihil quod per se verum sit intelligere queat? Amplius

plius etiam modo patebit.

NEC VOLVNTATEM PER *se malum esse.*

Falsa est eorum consequentia qui quod in nobis mali sit ortus, atq; ex nobis non nisi malum velimus (malum id spiritualiter intelligitur quicquid Deus non excipit) voluntatem per se malum esse arguunt: Nos enim ex corpore & anima constituimur, sed voluntas per se considerata simplex est animæ facultas, quæ sine corpore intelligi, atq; consistere potest, quæ ratione bonum quid existimanda est licet ob corporis affectus præ bono malum apprehendat.

Mali sumus, substantiæ autem sumus. Ergo malæ sumus substantiæ, aut Anima Deo non placet, Ergo mala est. Consequentia hoc exemplo falsa esse demonstratur. Filius reprobus patri displicet non per se quod ejus sit effectus, sed ob peccatum. Præterea non quicquid Deo non placet malum simpliciter est, cum ob alicujus mali conjunctionem Deus etiam quod bonum est rejiciat.

Præterea velle & malum vele diversa sunt, ut substantia una ambo esse nequeant, sed alterum substantiam, hoc verò accidens esse oporteat. Nec est quod quis objiciat genus cum à differentia diversum sit,
unam

unam tamen cum ea speciem constituere: Malum enim talis non est differentia ut speciem constituere possit, cum iisdem angelis bonum & malum attribuitur, sed uni speciei contrariæ differentię tribui nequeant, unde facile animadvertitur eos qui malum substantiam esse dicunt quid malum sit non intelligere.

QVAE SUMMA SIT INTEL-
ligentium felicitas atq; miseria.

Cum anima Deo etiam à corpore separata displiceat ipsi talis affectio (cum ipsamet ejus substantia mala non sit) adscribenda est; quæ sine corpore consistere possit, ut quæ modo scripsimus falsa esse videantur: Nam si malorum causa sic intelligenda sit, quasi anima per se sana existens à corpore modo extrinsecus afficeretur, ne verum assequi possit, malumq; affectibus irretita corporeis, boni specie apprehendat, Animas sanè separatas omnes quod hisce liberæ sint Deo placere consequetur, quoniam sublati causis peccatum procedere nequit, pieq; sibi quis mortem inferet, ut malum nitet, veriq; scientiam consequatur. Ne nos ergo quis existimet hujus esse sententiæ planius animi sensa proferemus. *Quanquam*

Anima etiam sine corpore peccare posset.

Contemplatio non est ipsa felicitas. Iustitia perficitur contemplatio.

sine corpore nasceremur Deo displiceremus, atq; malum operaremur, sed quoniam corpori nostræ conjungitur animæ, fit ut hinc etiam malam concipiant, quod multis conspicuum est peccatis, quæ corporis causa committuntur. Vt autem eorum quæ ad corpus referi nequeunt (qualia sunt Dei despectus, ejus majestatis expetitio, invidia, boniq; cujuslibet odium incompræhensibile) peccatorum causas examine-
mus, à vera felicitate summa inquirenda est miseria, quæ horum quidem primo, sed illorum mediante corpore, causa proxima sit. Conspectus ergo Dei nostra est suavissima voluptas, atq; perfectissima felicitas: Hæc non simplici veritatis cognitione, Deiq; notitia definitur, quod mediante invidia contristet potius quam delectet, sed incompræhensibili quodam splendore quo se Deus laudantes circumdat. Porro laus ea laudantis cum laudato conjunctione perficitur, ut nemo verè Deum laudare possit, veròq; ejus affici splendore, si ab eo ulla ratione sejunctus sit, quod solum infert peccatum. Hujus boni privatione miseria definitur quam diaboli, hominesq; peccato nacti sunt. Cùm itaq; à Deo separati, ejus felicitate non afficiamur, fit ut nec ejus desiderio teneamur, nec Deum lubenti laudemus animo,

me, cum laus nostra nec ei accepta sit, nec *Cur lau-*
 veros etiam fructus ipsa referat. Hec qui *dis divinæ*
 noverunt si mediatorem Christum (quo *desyderio*
 Deo rursus jungimur), vera fide non *non tenea-*
 apprehendant sine spe sunt, nec ullius boni *mur-*
 amore tanguntur, quod quicquid modo
 aggrediantur nil eis prosperè succedat.
 Noverunt diaboli, noverunt eis similes
 in Spiritum Sanctum qui peccaverunt,
 noscent ethnici cum judicabuntur. Deniq;
 hæc ut concludamus licet fide per Christum *Cur Deo*
 Deo jungamur, verum tamen sui con- *fide con-*
 spectum nobis ante judicij diem non con- *juncti*
 cedit, quo fit ut nec ipsum perfectè laudare *nondum*
 possimus, nec à peccatis abstinere: Hæc ta- *faelices*
 men ab impiorum peccatis differunt, quod *simus.*
 ex imbecillitate procedant, fideq; remit-
 tantur.

Varie sunt peccatorum causæ. Diaboli peccant
 & desperati quia seu bonum seu malum agant Deo
 se displicere noverunt. Ethnici quod viæ salutis ig-
 nari sint spem aliquam habent ideoq; bonum faci-
 unt, sed falluntur id Deo placere putantes. Christi-
 ani verò sua sciunt opera bona per fidem Deo grata
 fieri, peccant nec corporeis affectibus omnino,
 nec cæteris diaboli, mundi, temptationibus resistere
 valentes.

AN PECCATI SIT ALI-

qua necessitas.

G 3

Diabolos

*Omnia
peccata
voluntati
sunt ad
scribenda.*

Diabulos aliqui non posse non peccare, sed malum facere necessariū, unde per se non per accidens ipsos esse malos existimant, sed quid dicant parū noverunt: Ipsos enim voluntariē volint nolint peccare concedent, quod actiones præter voluntatem admissæ nec laudi, nec vituperio cuiquam vertantur. At verò tollit voluntatem necessitas, nec ea volumus quæ facere cogimur, nec cogimur si velimus, voluntas enim libera est animæ vis. Fortè tamē velle malum diaboli coguntur, quod bonum facere nequeant. Sed absona sunt hæc cum nec voluntas (ut modò dictum est) cogi possit, nec diaboli bonū non facere nequeant, Possent enim si vellent, hanc siquidem potentiam ipsis Deus nequaquam ademerit, cum nec odio bonū prosequatur, nec malum ex optet, ut id faciendi necessitatem diabolis indiderit,

Amisisse forsan inquires non eis Deum ademisisse. Verū hanc boni faciendi potentiam vel accidens, vel substantiam fuisse intelligas: Si substantia fuit amitti non potuit, nisi Deus eam sustulerit, cum se ipsū nihil corrumpat. Si accidens fuit curei contrariam impotentiam, ut necessitatem inferas substantiam esse statuis?

Nolunt autem bonum quod à Deo penitus expulsi, ejusq; sint hostes infensissimi. Ipsos equidem posset Deus in nihilum redigere

digere , sed ipsi nihil detrahunt , nec *Cur in ni-*
 ipse opera sua cum bona sint , hoc modo *hilum ma-*
 vult corrumpere. Sublata ergo necessitate *los Deus*
 cum liberè malum quidvis operetur , restat *non redi-*
 nihil quam ut omne malum accidens esse *gat.*
 concludamus: Nam si substantia foret non
 fieret solum , sed existeret etiam necessa-
 riò.

Pij sapè præter voluntatem peccare videntur cū
 metu mortis idolis honorem deferunt : Sed si verè
 hoc animadvertas non placere quidem ipsis hoc
 peccatum , velle tamen ipsos intelliges quod præ
 morte id ipsum elegerint.

ANIMAM NEC IMMINVTAM AVT

sublatam, nec corruptam penitus, aut ex par-
te, sed in se illam esse.

ET si hoc passim supra multis demon-
 stravimus, nunc tamen ex professo rem
 unicuiq; ob oculos ponemus , ut appareat
 manifestissimè, malum de quo agimus nec
 animæ substantiam, nec ejus ullam esse par-
 tem: Licet enim animam virtutum & viti-
 orum , scientiarum atq; errorum subjec-
 tum & causam , corpusq; nec bonum esse,
 nec malum : sed sine culpa bene vel male
 agentis animæ , quæ sibi à Deo concessa
 sunt , subministrare fateamur. Diverso
 tamen modo utriusq; contrarij causa est

*Dublex
est bonum.*

anima: Nam verum intelligere, ut & quod bonum est apprehendere proprijs sunt ejus effectus per accidens verò quod malum est eligit, verumq; nescit investigare.

Bonum apprehendere non voluntatis quidem cum nullo propriè definiatur, sed totius animæ proprius est effectus : Adamus enim bonum ex se pro concessa sibi à Deo substantia operabatur, malū verò extrinsecus assumpsit à cognita Dei majestate, invidia mediante. Licet autem bonum & malum contraria sint, neutrumq; per se voluntati adscribatur, alio tamen modo bonum, alio malum vult quod per se non mala, sed bona sit anima.

Talia namq;, si animæ per se attribuere-
mus, non levis in Deum blasphemix ar-
gueremur, quod mali per se causa ex his
esse demonstratur. Ut enim quod à Theolo-
gis assumitur coelitus immitti corporibus
animas omittamus, Dei non alterius cujus-
quam effectus Adami substantia fuit, nec
ab alio pariter immutari potuit : Nam nec
homo, nec angeli quicquam substantiale
faciunt (ut ex eorū fine colligitur) sed om-
nia suum unde prodeunt habēt interitum,
cumq; Deus animas solus facere possit,
potest quoq; corrumpere solus easdem.

Intelligentium finis est ut cognitum Deum cele-
brēt, non substantias generēt, aut corrumpant: Licet
autem ab utroq; parente prodeamus, nostri tamen
natura, Deusq; sunt opifices. Hec sine questio-
dubia

dubia est atq; difficilis, plurimaq; in adversā partem adferri possent, quæ oblata occasione discutiemus.

Deo itaq; quicquid in anima substantiale *Solus De-* consideraveris adscribendum est, cumq; *us & na-* ipsam mediante nullo effecerit, eorum *tura pos-* quæ ipsi per se insunt, per accidens causa *sunt in* non est, ut omnia bona esse consequatur. *substanti-* At si quis malum poenæ non simpliciter ta- *as agere.* le quis esse dixerit, ut nostri quidem malum, sed ejus respectu (quod id iustitia postulaverit) bonum existat, breviter huic ita satis faciemus. -Iure peccato poena par esse censetur, ideo cum accidens Adami peccatum fuerit, nec in ejus substantiam agere, nec Deum ut ipsam corrumpere, movere potuit.

Accidens fuisse hinc apparet quod actionis voluntariæ fuerit effectus, eoq; non admissio Adamus esse potuerit. Accidentia autem in substantias non agere palam est quod earum non causæ, sed effectus existant.

Præterea cum substantiæ corruptio, vel simplex in nihilum, vel secundum quid in aliam substantiam mutatio sit: Nec illo, *Id ipsum* quod ut puniretur ipsam superesse oportet, *quod pec-* tuerit: Nam quod non est nec bene, nec *cavit pu-* male afficitur: nec hoc anima modo fuit *niendum* immutata, quod inde aliud peccasse, aliud *est.* q; puniri cōsequeretur. At si partim sublata, aut in aliud mutatam, partimq; supersti-

tem mansisse afferas, præstiterit omnino: Tantum enim tuo detrahes errori, quando parte totum majus est: Sed hoc unicum consideres an hoc æquum sit ob totius animæ peccatum partem solum puniri. Cum itaq; contrariorum more felicitas, & miseria subiectum idem habent, eundem Adamum qui felix erat, miserum esse indicamus, ut in eodem peccatum, poenæq; consistant, nec alium si substantiam intuearis, admissio peccato fuisse quam prius erat: Nomen enim retinuit, nec si hominis formam seu partim seu penitus amisisset, homo postea verè dictus esset.

Idem Adamus felix fuit & miser. Idem ergo post lapsum erat qui prius.

QUALIS ANTE LAPSUM

fuerit Adamus.

VT autem clarius appareat quod modo proposuimus, animam in seipsa integram mansisse, qualis Adami ante peccatum constitutio fuerit inquirendum est, an ita creatus à Deo sit, ut in seipso interitus sui potentiam habuerit. Intellectum voluntas omnino præsupponit, nec vult quicquam quod rationis expers est, ut in mente non velle quidem simpliciter, cum utriusque una sit substantia, sed boni vel mali electio consistat: Finis enim causa quidvis expetitur, qui vel simplici notitia,

Intellectum voluntas præsupponit. Voluntas est animæ substantia.

vel

vel rationis discursu describitur. Adamus itaq; quod voluntatem liberam habuerit, malumq; appræhendere, aut conservare bonum potuerit, sic à Deo factus fuisse videtur ut per se quidem velle, per accidens verò bonum vel malum expetere potuerit: Neutrum enim ex his ipsi per se inerat, a- *Nec bo-*
 liàs cum sublata sit boni electio, nil amplius *num, nec*
 postea voluisse diceretur, seu bonum seu *malum*
 malum intuearis, per se siquidem quod a- *per se vo-*
 nimæ attribuitur, ab ejus simplici essentia *luit Ada-*
 non differat. *mus.*

Bonum in Adamo dupliciter consideratur per se, vel per accidens: Illud substantia ejus est, dynamis nimirum seu facultas intelligendi quidvis, atq; bonum indefinite, vel malum eligendi. Hoc verò ei aliunde accedit à splendore majestatis Divinæ, quem retinere merita laude vel invidia potuit amittere.

At si quis ante lapsum quidem nec bonum, nec malum cum libera voluntas esset Adami substantiam fuisse concedat, quod cum sibi contrarium nihil suscipiat, neutrum admittere potuisset, altero scilicet subjecti rationem habente: sed nunc amissa libertate malum ipsum substantiam ita contraxisse, ut ei non amplius accidere dicendum sit.

Suprà quidem bonum mali subjectum & causam esse diximus, Verum intelligere convenit, nō quodvis malum cuius esse bono contrarium: sed ei solum quo

quod sub eodem genere compræhenditur. Malum itaq; quod in substantiæ prædicamento non continetur, nulli quoq; substantiæ contrarium est, ut in ea bene consistere possit. Boni verò electio malæ contraria est, ut hanc suscipere nequeat.

*Quod
omnino
malum est
nil boni
potest a-
gere.*

*Bonum
quod ami-
simus con-
sequemur.*

*Subiectum
electionis
est intelle-
ctus.*

*Consistere
nequit
quod bene
fundatum
non est.*

Huic considerandum proponemus an quod per se ac simpliciter malum est, boni quicquam producere possit, qua re nihil est absurdus, ut si substantia nostra eo quo statuunt modo mala sit, nihil omnino boni sancto etiam iuvante Spiritu possit efficere, nisi toties ipsam generari & corrumpi statuamus, quoties in ea Spiritum operari vel quiescere contigerit, quod ridiculum quoque fuerit. Licet autem bonum amiserimus, rursus tamen (bene sperandum est) id consequemur, ut si bonum in Adamo accidens fuerit, quod eo nihil ominis manente sublatum sit, eadem nobis malum ratione accadat, cum bonum derelictam sedem sit aliquando repetiturum. Porro subiectum electionis seu bona seu mala sit, intellectus est, nobis quidem varijs obfuscatus tenebris, ut & verum, & falsum ipsi adscribi possit, Adamo tamen purus fuit, atq; talis ut à veritate labi non potuerit, ejusmodi siquidem subiectum libertas habuerit omnino, aliàs peccatum necessario fuisset: Nam si mens firma non fuit, omnia fuerunt mobilia, nec in eodem statu consistere

stere primi potuere parentes, cum lapsum rationis bonum nequaquam consequatur. Ad hæc si mens sic à Deo creata fuit, ut falli posset, opus imperfectum fuit. Eligendi quidem mali potentia, voluntatem liberā facit quæ ipsius est perfectio, ut eam ipsi Deus bono jure concefferit: Sed mens pura veritate perficitur, nec malum ipsi velle quiequam detrahit, cum falsum ex inscitia oriatur, diminuta videlicet aut impedita intelligendi facultate.

Falsum intellectus arguit imperfectionem, sed malum voluntatis ostendit libertatem. Fortè quis Adami mentem perfectam fuisse negabit, quod serpenti crediderit Deo se similem esse futurum, si fructum arboris vitæ gustaret: Sed malè colligi hoc inde patet, quod noverat esse prohibitum, nec opus erat ut sciret Adamus, posset ne Deo similis fieri vel non. In eo mentis perfectio consistebat, ut Dei potentiam, non abstrusam voluntatem cognosceret, an scilicet Deus fructum prohibitum comedentes, similes facere voluerit: Nam de voluntate non potentia hæc quæstio movetur.

At si quis ante peccatum quidē firmam fuisse mentē asserat, sed peccato sic esse labefactatā ut in se considerata simplicē rei cuiusque veritatem assequi ne queat, sed falsū potius, quàm verum ex seipsa concludat: Sine potētia (Deum excipimus qui res absq; propria ipsarū potentia, variè pro arbitrio immu-

mens ut immutat, æq; nihilo perfectum quid efficit,
corrumpetur potē hocq; vicissim in illud redigere potest) ni-
tiam non hil fieri posse respondebimus, mentemque
habuit. sic corrupta sit, ejus ex innata promptitudi-
 ne potentiam habuisse : Ipsam enim suo
 præter naturali, & incompræhensibili mo-
 do nequaquam immutavit, sed malū om-
 ne, ut & peccatum quod ipsum præcessit,
 permisit quidem non fecit, suumque quod
 habet homo malum sibi causavit, ipsum si-
 quidem Deus in manu sui consilij reliquisse
 dicatur. Cum ergo mali sui nostrorumque
Nil seip- Adamus origo, efficiensq; causa fuerit, sub-
sum cor- stantiamq; suam immutare non potuerit,
rumpere accidens fuisse quod amisit existimamus, ut
potest. integer in seipso consideratus admissio eti-
 am peccato remanserit.

Quod se immutare non potuerit patet, quia nihil
 in seipsum agit, siq; seipsum in aliam transferre sub-
 stantiam potuisset, id ipsum nunc etiam possent
 impij, cum illud imperfectionem denoter, hi verò
 minus Adamo tales haud existant. At hoc impio-
 rem nulli possunt, aliàs ut poenam vitarent seipsos cor-
 rumperent, formamque sine ratione quæ pati non
 posset assumeret: Hoc enim potius fore docet Chri-
 stus, cum ait: Hunc unquam natum esse præstitisset:
 Docent & hoc qui mortem sibiipsis inferunt, sed fal-
 luntur: Nam substantia eorum manet integra,

AN

AN SIT ALIQUA MALI

Predestinatio.

Peccatis necessitatem videtur inferre prædestinatio: Cum enim sua Deus falli *Deus sua* nequeat prævisione, videntur ea quæ præ- *nullo mo-* viderit esse futura, fieri debuisse necessa- *do fallitur* rio. Verum ista si quis intueatur diligenti- *prævisio-* us aliter se habent. Ratione siquidem præ- *ne.* visio sit rebus prævisis posterior, etsi tempore, quod nomen indicat, ipsa præcessit: Non enim res sunt quod sint prævisæ, sed quia futuræ sunt prævidentur.

Eadem est intellectus ratio: Non enim res quæ singulariter existunt causam habent intellectum ut existant, sed ipsæ potius intelligentiæ causa sunt: Eas siquidem consequatur intellectus: Intelligentur enim quod existant non existunt quod intelligantur: Sic sunt res prævisæ causa prævisionis.

Porro necessitatem rebus inferre non *Prævisio* posse prævisionem, clarum fit inde, quod *nil opera-* eas nulla ratione, vel juvet, vel impediat, *tur.* quemadmodum nil intelligendo subsistere posse videmus, quod animadverterunt etiam Philosophi, nil agere scientiam dum statuerunt. Licet ergo quæ prævisæ sunt certò vel facta vel futura sint, eadem tamen *Quicquid* si per se consyderetur, aliter fieri vel non *fit à Deo* fieri potuerunt: Hoc enim nisi statuatur, cū *prævisum* prævisæ sint omnia Divinitus, omnia fieri *est.* con-

consequeretur necessariò, sicq; foret in intelligentibus nulla voluntatis ratio, nil liberè vel voluntariò fieri posse consequeretur. Hæc ut melius intelligantur, ea quæ fiunt sciendum est, vel voluntate fieri mediante, vel naturaliter. Hæc necessariò fiunt non simpliciter quidē, sed secundum quid: Lapis enim deorsum in infinitum usq; necessariò ferretur, nisi violenter extrinsecus impediretur, vela missa paulatim substantia gravitate destitueretur. Quæ coactè fiunt, etiam mediante fiunt voluntate: Licet enim præter voluntatem talia dicamur agere, cum electio tamen ea præcesserit, quodammodo voluntati sunt tribuenda, quæ violenter impelli videtur, ut quæ sibi contraria sunt apprehendat: Sic qui lucro moventur ut malum perpetrent, falsa ratione voluntatem ad id impellunt: Nam si nollunt non perpetrarent, volunt tamen aliquomodo, quod malum esse noverint: Duo sunt igitur in talibus inspicienda, quæ contrarias efficiunt intentiones, quod per se malum est, & quod boni speciem præbet, hujus causâ quod etiam volumus volentes facimus: Sic qui flagris impelluntur, metu perterrentur, eadem ratione volentes agunt, quod metu majoris mali talia quæ nollent aliâs, eligant. Sic ignorantia vitium est non ipsam tollens

*Due sunt
eorum
quæ fiunt
cause voluntas &
natura.*

lens voluntatem. Violentus autem motus *Motus vi-*
 vel naturaliter procedit, vel ab eo qui mo- *olentus est*
 vet voluntariè: Nam si manu mihi præhen- *naturalis.*
 sa, violenter aliquem percusseris, mei rati-
 one naturaliter: (non enim manu mea se-
 cus uteris atq; baculo) Tui verò res facta
 dicetur esse voluntariè.

Cùm itaq; necessitas hæc aliter se habe-
 re possit, cur non eadem voluntarijs attri-
 bueretur contingentia? Quæ voluntariè *Volunta-*
 fiunt præcedente fiunt electione, quæ si ne- *riè quid-*
 cessaria foret, electio non diceretur: Eli- *vis eligi-*
 guntur enim ea quæ potuissent omitti. *tur.*

Verum prævisio non ipsam ostendit ele-
 ctionem, sed quod electum est, quod certò
 quidem fit, voluntariè tamen: Prius enim
 voluntate consentiente fuit electum. Ea *Ius cogis*
 dem est ratio pollicitationis, quod ea quæ *promis-*
 promissimus, quadam juris necessitate, non *tentes.*
 repugnante tamen voluntate præstemus:

Sic Deus cùm mundum facere statuisset,
 necessariò. (Non quod ei vis fuerit extrin-
 secus illata), voluntariè tamen decretum
 adimplevit. Ala quidem ratio prædestina- *Aliud est*
 tionis esse videtur, si tamen necessariò fiant *à prævisi-*
 quæ prædestinata sunt, non quæcunq; *one præ-*
 prævisa sunt fatebimur esse prædestinata: *destina-*
 Credimus enim ab Adamo peccatum fu- *tio.*
 isse liberrimè, quod præter alias rationes,
 quibus Philosophicè Deum mali causam non

H

esse

*An gratia
causa De-
us pecca-
tū promo-
verit.*

esse demonstratur, sacris etiā confirmatur literis, dum hominem dicitur Deus in manu sui cōsiliij reliquisse, quō libera conspiciatur electio. Peccatum aliqui credunt à Deo præordinatum, seu ab æterno decretum fuisse, quo statuunt necessitatem Adamo vel innatam fuisse, vel à Deo illatam extrinsecus, vt non peccare non potuerit, cuius iudicij severitatem sequente gratia temperant. Quasi verò malum causa boni fecerit, vel si primum ipsi peccatum sit adscribendum, plus ei nostra redemptio gloriæ attulerit, quā illud ignominiae: Dānavit infinitos vt aliquorum misereretur.

*Quomodo
peccati pœ-
na Deo lau-
dē pariat.*

Ad hæc videretur Deus quodammado nos redemisse necessario, ne primi peccati causa damnari posset iniustitiæ. Nō nego quin severa primi peccati iustitia Deo laudem pepererit, vi tamē volens Adamus peccaverit, iniquè consequitur ipsum & nos esse punitos, quod vt effugiamus, sic à Deo credimus Adamum fuisse creatum, vt in veritate persistere potuerit, nec ei vel in intellectu, vel in voluntate necessitatem innatam fuisse, vel à Deo quovis modo fuisse propulsum, ut peccatum id committeret. Serpentis fraudem admittimus, vt omnis peccati causa, sit in hanc & hominem solum transferenda. Quod ad ejus vero peccati pœnas attinet, dubius sanè sum

sum quid proferre debeam : Eas siquidem quod iustæ sint , Deus prædestinasse videatur. Hoc veritati tamen , ut & pie tati magis mihi videtur esse consentaneum, sistamus primos parentes , ut nullo Dei peccarunt impulsu, sic proprio peccato nil ad id adjuvante Deo, mortem posteris peperisse. Videtur enim peccatum id fuisse sufficiens , ut has posteris pœnas inferret, nec est ut eandem ejus rationem fuisse quis existimet, quæ prætoris est & ejus qui peccaverit. Ipso siquidem peccato suam cum Deo conjunctionem dissolverit Adamus, quæ nostra nunc est infœlicitas. Si tamen peccatum pœna consequuta fuerit , quod historiæ verbis exprimitur , dum dicitur Deus è paradyso primos ubi peccassent expulisse parentes, hæc nostra non poterit sententia consistere. Iudicamus enim Adamum seipsum peccando punivisse : Fortè tamen aliter historia possit intelligi, quod plurima scripta sint modo quem intelligere possint imperitiores. Sed Theologis hæc ulterius discutienda relinquimus , nec ista si sacris repugnent volumus esse scripta Theologicè.

An peccati pœnas Deus prædestinaverit.

Ipsemet Adamus causa est mortis efficiens.

QVO NOBIS MODO BONVM
amissum restituetur.

H 2

Vera

VEra spe vitæ melioris alimur, firmâq;
fide per Christum peccata nobis remissa iri credimus, perfectâque primæ creationis dignitatem nos esse nacturos: sed ut de corruptione naturali ambigitur, sic dubia quoque est de restitutionis modo controversia: Nam qui animam per se corruptam esse censent, regenerationem assument. Qui malum originis accidens esse statuunt, substantialem animæ renovationem negant, quorum vera est, si rectè intelligatur sententia: Nam si regenerationē admittas, novasq; Deum pijs post hanc vitam animas creaturum esse concedas, non iidem qui peccavimus, felicitatis erimus participes, quæ regenerationes absurditas, nostrâ non parum sententiam confirmat: Nam si anima vel diminuta sit, vel per se corrupta, in aliamq; mutata substantiam, quæ mali sit, errorumque causa, ut à mente falsitas, & voluntate mali desyderium tollatur, substantiam ipsam iterum corrumpere oportebit, ut alia inde generetur, cum per se mala substantia bonum vel operari, vel etiam inspicere, nequeat, quod si verum sit non nos, sed qui ex nobis orientur, nosq; sequentur eius felicitatis, quam speramus fiet participes. Hæc est pia nostrorum Theologorum doctrina, hæc est quam verbis quidem asserunt, sed re ipsa negant animæ

*Non esse
sperandâ
animarum
regenera-
tionem.*

*An iidem
qui vivi-
mus feli-
ces simus
futuri.*

animæ immortalitas. Verum his omissis
sententiam nostram paucis exponemus.
Omne bonum à Deo est, eiusque conspē-
ctus (ut suprâ diximus) vera est foelitas,
quam peccans Adamus amisit, dum disso-
luto veritatis vinculo à Deo separatus est,
ut privatio ejus boni nostra sit miseria. Bo-
num verò id amissū ut recuperemus, Deo
nos coniungi oportet, quod fieri nequit
nisi perfectè justificemur: Nam nihil Deus
imperfectum excipit perfectissimus exis-
tens. Id autem opera nostra præstare non
possunt, cum semper aliquid mali mixtum
habeant, nostraq; voluntas admissis jam
peccatis contaminata, aut etiam ob paren-
tum lapsum reprobata sit, ut nihil perfectè
bonum efficiat. Christus itaque legē per-
fectissimè adimplevit, ne tantillum un-
quam mali admittens, ut Deo per omnia
placuerit, quo nomine nulla fuit pœna di-
gnus, liberè tamen pati voluit, ut quemad-
modum per Adamum seiuncti eramus, per
suum ita meritum rursus ipsi conjungere-
mur. Quamobrem meritum hoc vera fide
apprehendentes Deo conjungimur ele-
cti, vereque post hanc vitam Deum à
facie ad faciem conspiciemus. Nec
est quod substantiæ mutationem quis in-
troducatur, cum Dei amplexus nostræ sit
restitutio foelicitatis, velut prodigi filij

*Iustitia
perfecta
Deo recō-
ciliamur.*

*Lex à
Christo
debita a-
dimpleri.*

*Anima si-
ne sui cor-
ruptione
vel gene-
ratione
peccatis
expurga-
tur.*

H 3

para-

parabola demonstrat, qui à patre suo est in gratiam receptus.

QVOMODO INSCIENCES nascamur.

QVam supra multis confirmavimus argumentis, non simplicibus solum Theologis, & Philosophis, & experientiae communi, sententia nostra repugnare videtur: Cum enim luce meridiana clarius sit, nos sine ullius rei notitia nasci, possunt ea nequaquam ferri, quæ menti nostri adscripsimus, ipsi per se integræ existenti, occultam rerum omnium scientiam attribuentes, quod ipse Aristoteles, ethnicus tamen existens, nec originis malignarus, ceu falsum rejecit, dum mentem nostram tabulae rase contulit, quæ nil in se continens, post aliquam, pictoris manu decorata sit effigie, nilq; in intellectu esse demonstravit, quin prius in sensu fuerit, ut à rebus externis non mente nostra scientiæ prodire videntur. Aristoteli veritas fuit Platone charior, & nobis eadem Aristotelis autoritate debet esse acceptior. Rem itaq; probè consideres, Aristotelemq; non parū à scopo veritatis aberrasse videbis. Mens enim nullo modo tabulae pictoriæ debet assimilari,

*Sit ne
mens no-
stra tabu-
la rase
conferen-
da.*

milari, cum corporea non sit, aut subiectum merè passivum, cui velut ceræ sigillum, rerum notitiæ possint imprimi, nec in ea tanquam locello quæ intelligit continentur, ut sint cen thesaurus arcula conclusus, sed ea menti tribuenda sunt, quæ ipsa intelligendo potest assequi, sola siquidem facultate definiatur, non habilitate aliquid recipiendi: Non enim ut sensus, intelligere passio est, sed actio qua mens rerum notitias apprehendit, nec ab eis afficitur, velut à coloribus oculi, vel anima doloribus, cū *noëmata* non ut sensiles qualitates in rebus sint intellectis, sed mentis effectus existāt, à quibus affici non potest, nisi fortè idem in seipsum agat, quod ut vitaret Aristoteles, intellectum agentem alium fecit, alium patientem, sed nullo modo toleranda hæc est distinctio, mens siquidem essentia simplicissima sit, partibus indivisa, ut non una pari, aliaq; agere dici possit.

Quomodo sit menti quod sciatur adscribendum.

Intellectus notiones non sunt in intellectu, ut sunt in visis eorum colores.

AN SIT INTELLE-

ctus patiens.

HAbitus animi Aristotelem, & ceteros moverunt ut existimarent alium esse patientem intellectum & alium agentē: Cū enim dicantur in mente consistere, diversum judicarunt id quod eos

H 4

sulti-

*Aliud est
quod ha-
bitus su-
stinet, ab
eo quod
ipsos effe-
cit.*

sustinet, ab eo quod illos effecerit, & sanè res non absurda videtur, habitus siquidem ab ipsis differant actionibus, ipsaq; earum effectrice causa: Nam actiones ante habitus fuerunt, cum hi qualitates existant, quas intellectus aut voluntas multis acquisiuit actionibus.

Si agenti adscriberentur ejus essent actiones: Nam nec quies, nec quod quietem refert ei adscribitur, cum passionem subindiceret. Habitus autem nobis etiam adsunt dormientibus, vt inesse potius quam fieri dicantur.

*Habitus
esse corpo-
ri tribuen-
dos.*

Verè tamen rem si quis intueatur, nil habitus aliud sunt, quam acquisita quædam vel intelligendi, vel alicujus expetendi promptitudo, non animæ, sed corpori adscribenda, cum per se anima nec impediatur, nec aptior fieri possit, ad exerendas actiones, sed quoniam corpore ceu instrumento utitur, fit ut ejus respectu vel habiliores, vel ineptiores ad aliquid efficiendum simus. Quod cum ita sit, mensq; vel quiescat omnino, vel cerebri gravata intèperie difficilior intelligat, eidem dispositiones, & habitus adscribendi sunt, secundum quos mens, hoc aut illo modo suum finem assequitur. Duo siquidem in ijs qualitibus considerentur, actiones quæ mentis sunt, & earum differentia, quæ à corpore procedit, ut quis alio quicquam gravius o-
perc-

peretur. Si hæc igitur actionum difficultas à corpore est, in de quoq; ipsarum promptitudo procedet, impedi mentis scilicet earum sublatis, cum ejusdem sint res & ejus privatio.

Actiones habituum definitionem ingrediuntur, cum tamen earum qualitatium accidentia sint: Sed quoniam usus finem, hicq; propriam rei substantiam demonstrat, habitus rectè ut cæterea instrumenta sine suo definiuntur. Quamobrem cum actiones mentis vel voluntatis, (unde etiam nomen habent) habituum definitiones constituent, non corporis solum, sed animæ quoq; videntur esse adscribendi. Ut itaq; Aristotelē nobis breviter conciliemus eundem intellectum & agentem esse dicimus, & patientem: Per se quidem actionum causa est, nec pati, nec impediri dicitur, sed respectu ejus cui conjungitur corpori patitur, atq; impeditur quò minus probè possit intelligere. Hac habitus accidentis ratione non menti, sed corpori primò possunt attribui, veluti vice versa menti primò actiones, sed corpori secundariò adscribuntur. Eadem voluntatis est ratio.

Deniq; cum à mente prodeant actiones, aliunde quietem advenire judicamus, nihil siquidem seipsum impediat. (Hoc enim agere est aliquid) ex quo actiones vel tolli, vel depravari contingit.

Infra hæc clarius demonstrabuntur, ubi diversa ratione motus, & quies rebus abscribentur.

Licet autem sine sensibus nemo doctus

H 5

cva-

evadere possit, vt res externæ nostrarum causæ scientiarum esse videantur. Nequaquam tamen ideo quibus intelligimus, alij quam menti actiones attribuemus: Sed hæc vt clariora fiant jucundissimam quæstionem discutiemus.

AN SIT SCIRE NO-
strum, reminisci.

*Quomodo conve-
niant, &
inter se
differant
videre &
intellige-
re.*

Fortè quis mentem quidvis intelligendi potentiam habere censuerit, veluti quoslibet in tenebris possunt oculi videre colores, vt omnia quidem intelligere possit, sed non prius quam ipsi commodè offerantur, quod externis, & internis sensibus, ipsaq; perficitur cogitatione. Hoc quidem verisimile fuerit, sed inter visum, & intellectum discrimen facillè potest animadverti: Nam iudicium à visu separari potest, ab intellectu non potest. Quemadmodum itaq; artifex & ignarus opera diversimodè probant, sic & mentem nisi perfectissimam rerum notitiam habeat, bene quidvis intelligere non posse statuimus: Nam quæ indies menti varia obijciuntur, ipsa quidè contemplari potest, non intelligere, nisi omnia quæ objectis quodammodo similia sunt noverit.

Iudicium hoc quod prodit è perfecta (vt verum sit)

fit) rerum notitia, facit ut intelligere possimus, quod intellectui objectum contemplamur : Licet enim lapidem deorsum ferri sciamus , id tamen intelligere non possumus , nisi causam ejus gravitatem noverimus.

Sic prudentem à vulgari differre videmus, ut hic quidem de rebus in quæstionem motis aliquomodo sed difficulter judicare possit, ille verò ex tempore quidvis optimè discer-
nat, cum talia simplicissime noverit , ut multis non egeat discursibus, qui ipsum fallere possint. Mentem ergo si per se consy-
deretur, quidvis perfectissimè statuimus intelligere posse , quod sine simplici ejus *Cur mens cognitione fieri nequit, cum verò cogita-*
non intel-
tiones nostræ sensibus ad singularia pertra-
ligat per-
hantur, mentisque contemplatio cerebri *fectè.*
gravetur intemperie, terrenisq; impedia-
tur cogitationibus, fit ut vim suam probè
demonstrare nequeat , sed ignara verita-
tis , in rebus ponderandis paulò difficili-
oribus, esse videatur. Licet autem extrin-
secus intelligenda nobis obijciantur, vim
tamen ea intelligendi, quæ simplici cog-
nitione definitur, menti per se attribuimus, *Exerciti-*
um mentē
nec nos movet quod exercitio per sensus
edoceamur, habitusque acquiramus: His e-
non im-
nim mēs per se non mutatur, aliās qui do-
mutat.
ctiores sunt magis homines essent, substā-
tiā videlicet habētes nobiliore, sed excita-
tur

tur, & suis solummodo liberatur impedimentis, ut quod quæritur facilius possit investigare, non secus ac obductus ærugine culter, etsi acutissimus est, non prius probè quid secat, quam ea deterfus fuerit. Quamobrem si mentem per se confyderes, ipsi omnia priusquam edoceatur, longe perfectius adscribenda sunt.

Multihac ratione sapientes sunt, dum stultescunt occultate parcentes sapientiæ.

Id ipsum enim Aristotelis & reliquorum sententia constat, mentem siquidem corpore solutam perfectissimè quidvis intelligere sentiant, quod tamen à sensibus nequaquam edocta est, ut probè Plato scire nostrum reminisci vocaverit: Duxit enim cœlitus immitti corporibus animas, materiaq; obrutas, ceu flumini lethæo immerfas omniom oblivisci, ut vix tandem opedocentium, sensuumq; externorum, & experientia quotidiana, minutissimi cuiusdam, quod prius optimè noverant, recortari possint. Sententia quidem si quis eam in meliorum partē interpretetur, non aded ab Aristotele fortiter impugnetur) da est, menti siquidem scientiarum adscribenda, non nescio quibus intimatis, & inductionibus: Hæc enim est qua mens externa confyderat, ut ijs ceu

ceu signis admoneatur simplicis rerum substantiæ, aut scientias construat, quibus suum scire (quantum quidem naturā evincere potest) simplicissimum demonstrat: Nobis enim mens quia cerebri humiditate ceu luto circumducitur, nascentibus immota iacet, primumque visui, cæterisque sensibus res individua proponuntur, ut hæc prius omnia considerentur, quam nostra mens excitetur.

Hoc ipsum medicina suis confirmat rationibus, communique patet experientia dum corpore qui duro sunt, difficilius intelligunt: Non paucis etiam convincitur historijs, quibus morbo multos omnium quæ prius improbo labore didicerant, oblitos esse constat.

Sed nostram breviter sententiam proponamus: Mens omnis scientiæ (quod Deus sciri non vult excipimus) origo est, vis, & facultas optime quidvis intelligendi, quæ nec minui, nec augeri potest, quin ipsa substantia corrumpatur. Rationes autem, earumque discursus (ut iam dictum est) via, methodusque sunt, quibus suum scire mens expromit, ut scientiæ si compositionem ex forma & materia consideres, mentis reminiscencia dici nequeant: Ejusmodi si quidem scire menti per se non attribuitur, ut corpore nondum obducta antè multa secula talia sciverit: Sed si scientiarum finem
absolu-

Mens nostra non prius scit quam didicerit.

absolutissimum, scire simplex intuearis, id latere diu, tandemq; in medium produci statuimus. Vera quidem reminiscencia non est, cum nunquam nobis mens non impedita fuerit, simile tamen quid existit, quoniam quæ occultata fuerant, menti deteguntur.

NVM MENS IN SEIPSA POTENTIAM habeat quidvis intelligendi, an vero ipsam aliunde nanciscatur.

Duplex est potentia.

Sunt qui Deum mente salva, & per se nullatenus immutata, simplices rerum notitias nobis & tollere, rursusq; tradere posse statuunt: Sed cum sine his nec probè mens intelligere, nec veritatem assequi possit, potentia verò hæc ejus sit substantia, id admittendum nequaquam fuerit, quod & hac ratione fiet evidentius. Duplex est omnino rerum quæ à Deo dependent potentia: Nam actionis est alia quæ rei etiam nomen dat, quoniam per accidens actio saltem impeditur, ut cum ob nimiam tristitiam ridere nequeas, potentia in te nihilominus habes, qua risibile animal diceris. Alia est passionis qua res non esse, sed fieri dicuntur, quæ duplici modo intelligitur: Aut enim in ipso est quod immutari potest, aut extra rem ipsam, sed in eo unde

unde res dependet, ut cum truncū hominē fieri posse dicimus, quod saltem à Deo non mediante natura fieri potest. *Passi-* Qua res *potentia* itaq; pati vel fieri non esse dicuntur, po- *rei nomen* tentia nomen non impertit, ut menti non- *non im-* dum intelligenti non sit adscribenda, aliàs *pertit.* non bruta solum, sed & quæcunq; sunt omnia intelligere posse, mentesq; esse dicerentur. Primò igitur modo mentem etiam infantium omnia intelligere posse dicimus, ut ipsa primus actus existens, morbo naturali seu originali impediatur, quominus perfectè suas possit exerere vires, quæ admodum vel mutus, vel balbutiens, vel qui regionis in qua est sermonem non novit, animi sui sensa, vel ineptè vel ònino efferre nequit. Quo exēplo nostræ mentis imbecillitas detegitur, peccatiq; pœna, miseria non levis: Quid hoc enim posse juvat, si non ad actum redigatur? Primi autem parentes ante lapsum quidvis optimè semper intelligebant, aut ipsorum menti res omnes intelligendi potentia inerat, ut nobis loquela qui cum lubet loqui possamus: *Vt mutus loqui potest, sic nos possumus perfectè.* Nobis verò nunc ut mutus vel pueris recens natis loquendi proprium inest, quibus hoc quod substantialis animæ facultas sit, detrahi non potest.

QVOD

QVOD SIT INTER DIFFE- rentiam & proprium discrimen.

QVo nomine hic dialecticos mirari convenit, qui hoc inter differentiam & proprium discrimen faciunt, ut differentia de specie in qualitate substantiali, proprium verò accidentali prædicetur: Sic enim hoc ab accidente non differret. Brevibus autem celeberrimus nostri temporis & acutissimus Philosophiæ doctor, præceptorq; noster longè colendissimus D. Iacobus Scheckius in suis demonstrationum libris apertè discrimen exposuit, differentiam dicens unam, speciem constituere, cujus tamen multa possint esse propria. His enim etiam differimus si cum cæteris quibus ea negantur ipsa conferas: Et si verò sermone à brutis differimus, non tamen, quod perfectum inter urtamq; speciem discrimen non ostendat, vera est differentia, sed ratio quæ omnia quibus à cæteris differimus, continet.

*Unius sunt
multa
propria
differentiæ.*

Differentia respectum præsupponit alterius.

Denique sic inter se differentia, & proprium conveniunt, à seq; invicem distant, ut vice versa, respectu tamen diverso differentia & proprium, utrumq; dici possit, si nimirum vel per se in suo subjecto considerentur, vel cum alia specie conferantur. Obiter hæc notanda esse duxi, ut inde quæ
sic

fit ea mentis quæ quidvis intelligere potest cum paucissima tamen apprehendat, vis & facultas cognosceretur: Mutum enim licet omnino nequeat, loqui posse dicimus, aliàs homo non foret, quæ difficultas non parum eos torquet, qui differentiam substantialem facultatem esse dicunt, proprium verò habilitatem quandam, qua mediante, facultas ea possit operari, secundum quam à nobis dicta intelligi nolumus, quod ea homo non definiatur, aliàs qui ratione nondum noverunt uti, homines non forent, aut qui cæteris vel doctiores, vel sapientiores sunt magis homines essent dicendi. Quamobrem non est animæ vis eius actionibus metienda, quasi mens ea tantum intelligere possit, quæ revera intelligit, & ratione assequitur: Longè siquidem maiora, imò cum quibus omnium Philosophorum subtilissima quæque inventa conferri nequeant, mens in seipsa contineat, quæ vel Spiritus Sancti auxilio, vel exercitio paulatim in lucē prodeunt, tandemque prorsus in altero seculo patebunt, quæ res velut exempli loco proposita, nobis argumento esse potest, ea quæ nullus hominum (primos parentes & Christum excipimus) unquam ratione assequutus est, menti etiam inesse, quemadmodum pueris & infantibus, ea quæ scimus intel-

Mutus loqui potest quod homo sit.

Mens multas in se scientias habet absconditas.

I
legendi

*Aliud est
quod ha-
bitus su-
stinet, ab
eo quod
ipsos effe-
cit.*

sustinet, ab eo quod illos effecerit, & sanè res non absurda videtur, habitus siquidem ab ipsis differant actionibus, ipsaq; earum effectrice causa : Nam actiones ante habitus fuerunt, cum hi qualitates existant, quas intellectus aut voluntas multis acquisivit actionibus.

Si agenti adseriberentur ejus essent actiones: Nam nec quies, nec quod quietem refert ei adscribitur, cum passionem subindiceret. Habitus autem nobis etiam adsunt dormientibus, ut inesse potius quam fieri dicantur.

*Habitus
esse corpo-
ri tribuen-
dos.*

Verè tamen rem si quis intueatur, nil habitus aliud sunt, quam acquisita quædam vel intelligendi, vel alicujus expetendi promptitudo, non animæ, sed corpori adscribenda, cum per se anima nec impediatur, nec aptior fieri possit, ad exerendas actiones, sed quoniam corpore ceu instrumento utitur, fit ut ejus respectu vel habiliores, vel ineptiores ad aliquid efficiendum simus. Quod cum ita sit, mensq; vel quiescat omnino, vel cerebri gravata intèperie difficilior intelligat, eidem dispositiones, & habitus adscribendi sunt, secundum quos mens, hoc aut illo modo suum finem assequitur. Duo siquidem in ijs qualitibus considerentur, actiones quæ mentis sunt, & earum differentia, quæ à corpore procedit, ut quis alio quicquam gravius o-
perc-

peretur. Si hæc igitur actionum difficultas à corpore est, in de quoq; ipsarum promptitudo procedet, impedi mentis scilicet earum sublatis, cum ejusdem sint res & ejus privatio.

Actiones habituum definitionem ingrediuntur, cum tamen earum qualitaturn accidentia sint: Sed quoniam usus finem, hicq; propriam rei substantiam demonstrat, habitus rectè ut cæterea instrumenta sine suo definiuntur. Quamobrem cum actiones mentis vel voluntatis, (unde etiam nomen habent) habituum definitiones constituent, non corporis solum, sed animæ quoq; videntur esse adscribendi. Ut itaq; Aristotelè nobis breviter conciliemus eundem intellectum & agentem esse dicimus, & patientem: Per se quidem actionum causa est, nec pati, nec impediri dicitur, sed respectu ejus cui conjungitur corpori patitur, atq; impeditur quò minus probè possit intelligere. Hac habitus accidentis ratione non menti, sed corpori primò possunt attribui, veluti vice versa menti primò actiones, sed corpori secundariò adscribuntur. Eadem voluntatis est ratio.

Deniq; cum à mente prodeant actiones, aliunde quietem advenire judicamus, nihil siquidem seipsum impediat. (Hoc enim agere est aliquid) ex quo actiones vel tolli, vel depravari contingit.

Infra hæc clarius demonstrabuntur, ubi diversa ratione motus, & quies rebus abscribentur.

Licet autem sine sensibus nemo doctus

evadere possit, vt res externæ nostrarum causæ scientiarum esse videantur. Nequaquam tamen ideo quibus intelligimus, alij quam menti actiones attribuemus: Sed hæc vt clariora fiant jucundissimam quæstionem discutietur.

AN SIT SCIRE NO-
strum, reminisci.

*Quomodo conve-
niant, &
inter se
differant
videre &
intellige-
re.*

Fortè quis mentem quidvis intelligendi potentiam habere censuerit, veluti quoslibet in tenebris possunt oculi videre colores, vt omnia quidem intelligere possit, sed non prius quam ipsi commodè offerantur, quod externis, & internis sensibus, ipsaq; perficitur cogitatione. Hoc quidem verisimile fuerit, sed intervîsum, & intellectum discrimen facîle potest animadverti: Nam iudicium à visu separari potest, ab intellectu non potest. Quemadmodum itaq; artifex & ignarus opera diversimodè probant, sic & mentem nisi perfectissimam rerum notitiam habeat, bene quidvis intelligere non posse statuimus: Nam quæ indies menti varia obijciuntur, ipsa quidè contemplari potest, non intelligere, nisi omnia quæ objectis quodammodo similia sunt noverit.

Iudicium hoc quod prodit è perfecta (vt verum sit)

fit) rerum notitia, facit ut intelligere possimus, quod intellectui objectum contemplamur : Licet enim lapidem deorsum ferri sciamus, id tamen intelligere non possumus, nisi causam ejus gravitatem noverimus.

Sic prudentem à vulgari differre videmus, ut hic quidem de rebus in quæstionem motis aliquomodo sed difficulter judicare possit, ille verò ex tempore quidvis optimè discernat, cum talia simplicissime noverit, ut multis non egeat discursibus, qui ipsum fallere possint. Mentem ergo si per se consideretur, quidvis perfectissimè statuimus intelligere posse, quod sine simplici ejus cognitione fieri nequit, cum verò cogitationes nostræ sensibus ad singularia pertrahantur, mentisque contemplatio cerebri gravetur intemperie, terrenisq; impediatur cogitationibus, fit ut vim suam probè demonstrare nequeat, sed ignara veritatis, in rebus ponderandis paulò difficilioribus, esse videatur. Licet autem extrinsecus intelligenda nobis obijciantur, vim tamen ea intelligendi, quæ simplici cognitione definitur, menti per se attribuimus, nec nos movet quod exercitio per sensus edoceamur, habitusque acquiramus. His enim mēs per se non mutatur, aliās qui doctiores sunt magis homines essent, substantiā videlicet habētes nobiliore, sed excitatur

Cur mens non intelligat perfectè.

Exercitium mentis non immutat.

tur, & suis solummodo liberatur impedimentis, ut quod quæritur facilius possit investigare, non secus ac obductus ærugine culter, etsi acutissimus est, non prius probè quid secat, quam ea deterfus fuerit. Quamobrem si mentem per se consideres, ipsi omnia priusquam edoceatur, longe perfectius adscribenda sunt.

Multihac ratione sapientes sunt, dum stultescunt occultate parcentes sapientiæ.

Id ipsum enim Aristotelis & reliquorum sententia constat, mentem siquidem corpore solutam perfectissimè quidvis intelligere sentiant, quod tamen à sensibus nequaquam edocta est, ut probè Plato scire nostrum reminisci vocaverit: Duxit enim cœlitus immitti corporibus animas, materiaq; obrutas, ceu flumini lethæo immerfas omniom oblivisci, ut vix tandem ope docentium, sensuumq; externorum, & experientia quotidiana, minutissimi cujusdam, quod prius optimè noverant, recortari possint. Sententia quidem si quis eam in meliorum partem interpretetur, non aded (licet ab Aristotele fortiter impugnetur)

Mens est absurda est, menti siquidem scientiarum
causa sci- origo sit adscribenda, non nescio quibus
entiarum. phantasmatis, & inductionibus: Hæc enim
 via est, qua mens externa considerat, ut ijs
 ceu

ceu signis admoneatur simplicis rerum substantiæ, aut scientias construat, quibus suum scire (quantum quidem naturā evincere potest) simplicissimum demonstret: Nobis enim mens quia cerebri humiditate ceu luto circumducitur, nascentibus immota iacet, primumque visui, cæterisque sensibus res individuæ proponuntur, ut hæc prius omnia considerentur, quam nostra mens excitetur.

Hoc ipsum medicina suis confirmat rationibus, communique patet experientia dum corpore qui duro sunt, difficilius intelligunt: Non pauci etiam conuincitur historijs, quibus morbo multos omnium quæ prius improbo labore didicerant, oblitos esse constat.

Sed nostram breviter sententiam proponamus: Mens omnis scientiæ (quod Deus sciri non vult excipimus) origo est, vis, & facultas optime quidvis intelligendi, quæ nec minui, nec augeri potest, quin ipsa substantia corrumpatur. Rationes autem, earumque discursus (ut iam dictum est) via, methodusque sunt, quibus suum scire mens expromit, ut scientiæ si compositionem ex forma & materia consideres, mentis reminiscencia dici nequeant: Ejusmodi siquidem scire menti per se non attribuitur, ut corpore nondum obducta antè multa secula talia sciverit: Sed si scientiarum finem
absolu-

Mens nostra non prius scit quam didicerit.

absolutissimum, scire simplex intuearis, id latere diu, tandemq; in medium produci statuimus. Vera quidem reminiscencia non est, cum nunquam nobis mens non impedita fuerit, simile tamen quid existit, quoniam quæ occultata fuerant, menti deteguntur.

NVM MENS IN SEIPSA POTENTIAM habeat quidvis intelligendi, an vero ipsam aliunde nanciscatur.

Duplex est potentia.

Sunt qui Deum mente salva, & perse nullatenus immutata, simplices rerum notitias nobis & tollere, rursusq; tradere posse statuunt: Sed cum sine his nec probè mens intelligere, nec veritatem assequi possit, potentia verò hæc ejus sit substantia, id admittendum nequaquam fuerit, quod & hac ratione fiet evidentius. Duplex est omnino rerum quæ à Deo dependent potentia: Nam actionis est alia quæ rei etiam nomen dat, quoniam per accidens actio saltem impeditur, ut cum ob nimiam tristitiam ridere nequeas, potentia in te nihilominus habes, qua risibile animal diceris. Alia est passionis qua res non esse, sed fieri dicuntur, quæ duplici modo intelligitur: Aut enim in ipso est quod immutari potest, aut extra rem ipsam, sed in eo unde

unde res dependet, ut cum truncū hominē fieri posse dicimus, quod saltem à Deo non mediante natura fieri potest. Qua res *Passi-*
 itaq; pati vel fieri non esse dicuntur, po- *potentia*
 tentia nomen non impertit, ut menti non- *rei nomen*
 dum intelligenti non sit adscribenda, aliàs *non im-*
 non bruta solum, sed & quæcunq; sunt om- *pertit.*
 nia intelligere posse, mentesq; esse dice-
 rentur. Primò igitur modo mentem etiam
 infantium omnia intelligere posse dici-
 mus, ut ipsa primus actus existens, morbo
 naturali seu originali impediatur, quo mi-
 nus perfectè suas possit exerere vires, quæ-
 admodum vel mutus, vel balbutiens, vel qui
 regionis in qua est sermonem non novit,
 animi sui sensa, vel ineptè vel ònino efferre
 nequit. Quo exēplo nostræ mentis imbe-
 cillitas detegitur, peccatiq; pœna, miseria
 non levis : Quid hoc enim posse juvat, si
 non ad actum redigatur? Primi autem pa-
 rentes ante lapsum quidvis optimè semper
 intelligebant, aut ipsorum menti res om-
 nes intelligendi potentia inerat, ut nobis
 loquela qui cum lubet loqui possamus. *Vt mutus*
 Nobis verò nunc ut mutus vel pueris recens *loqui po-*
 natis loquendi proprium inest, quibus *test, sic*
 hoc quod substantialis animæ facultas sit, *nos possu-*
 detrahi non potest. *mus per-*
fectè.

QVOD

QVOD SIT INTER DIFFE- rentiam & proprium discrimen.

QVo nomine hic dialecticos mirari convenit, qui hoc inter differentiam & proprium discrimen faciunt, ut differentia de specie in qualitate substantiali, proprium verò accidentali prædicetur: Sic enim hoc ab accidente non differret. Brevibus autem celeberrimus nostri temporis & acutissimus Philosophiæ doctor, præceptorq; noster longè colendissimus D. Iacobus Scheckius in suis demonstrationum libris apertè discrimen exposuit, differentiam dicens unam, speciem constituere, cujus tamen multa possint esse propria. His enim etiam differimus si cum cæteris quibus ea negantur ipsa conferas: Etsi verò sermone à brutis differimus, non tamen, quod perfectum inter urtamq; speciem discrimen non ostendat, vera est differentia, sed ratio quæ omnia quibus à cæteris differimus, continet.

*Vnius sunt
multa
propria
differentiæ.*

Differentia respectum præsupponit alterius.

Denique sic inter se differentia, & proprium conveniunt, à seq; invicem distant, ut vice versa, respectu tamen diverso differentia & proprium, utrumq; dici possit, si nimirum vel per se in suo subjecto considerentur, vel cum alia specie conferantur. Obiter hæc notanda esse duxi, ut inde quæ
sic

fit ea mentis quæ quidvis intelligere potest cum paucissima tamen apprehendat, vis & facultas cognosceretur: Mutum enim licet omnino nequeat, loqui posse dicimus, aliàs homo non foret, quæ difficultas non parum eos torquet, qui differentiam substantialem facultatem esse dicunt, proprium verò habilitatem quandam, qua mediante, facultas ea possit operari, secundum quam à nobis dicta intelligi nolumus, quod ea homo non definiatur, aliàs qui ratione nondum noverunt uti, homines non forent, aut qui cæteris vel doctiores, vel sapientiores sunt magis homines essent dicendi. Quamobrem non est animæ vis eius actionibus metienda, quasi mens ea tantum intelligere possit, quæ revera intelligit, & ratione assequitur: Longè siquidem maiora, imò cum quibus omnium Philosophorum subtilissima quæque inventa conferri nequeant, mens in seipsa contineat, quæ vel Spiritus Sancti auxilio, vel exercitio paulatim in lucē prodeunt, tandemque prorsus in altero seculo patebunt, quæ res velut exempli loco proposita, nobis argumento esse potest, ea quæ nullus hominum (primos parentes & Christum excipimus) unquam ratione assequutus est, menti etiam inesse, quemadmodum pueris & infantibus, ea quæ scimus intel-

Mutus loqui potest quod homo sit.

Mens multas in se scientias habet absconditas.

ligendi potentiam inesse dicimus: Cum enim qui se in Philosophia exercuerunt aliquandiu, intellectu talia percipiant, quæ indoctis ratione percipi non posse videbantur, singulisq; diebus aliquid quod prius ignotum fuerat addiscamus, quid quæso prohibet quin idem quoq; de occultis asseramus? Omnino sanè menti adscribenda sunt quæcunq; Deus hominem scire voluit: Nam hominis scire, & posse Dei substantia est: Hominem itaq; scientem creavit, cumq; perfectum id opus effecerit, nihil quod suam modò maiestatem non attingeret, ei denegavit, adeò ut eum ad sui similitudinem effingerit, eumq; ceu exemplar, & speculum potentiae suæ, operibus à se factis præfecerit.

Deus cum perfectissimus sit, ut perfectissimè laudetur, vult quoq; cognosci perfectissimè.

PHILOSOPHIAM THEOLOGIAE, ipsiusq; salutis esse fundamentum, ipsiq; nulla ex parte contradicere.

Videbor proculdubio quam plurimis, qui titulo tenus hoc percurrrens opusculum, negare quæ meridiana luce clariora sunt, & manifestissimè falsa legentibus obtrudere. Vnanimi namq; consensu quotquot sunt, vel etiam fuerunt inter Christianos Philosophi, Theologiae in plurimis philosophiam adversari concedunt, ut

HUMANÆ MENTIS.

ut & absurdum , & impium videri possit, quod hic demonstraturi proponimus, gratiam divinasq; omnes, quæ nobis sunt in sacris literis oblata, promissiones , in humano intellectu consistere: Cum enim soli Spiritus Sancti revelationi gratiam sacræ literæ passim abscribant , & Philosophiam rejiciant, his me quasi repugnantem, novæ hæreseos authorē esse non pauci calumniabuntur, hæcq; tanquam noxia rejicient omnino , nec quibus ego nitar rationes examinare dignabuntur. Verum non hisce scripta sunt hæc, sed eis qui placidè veritatem in omnibus sectantur , nec faciliè falsi specie terrentur : Non enim subitò falsa sunt, quæ talia esse videntur. Quamobrem hisce præmissis rem aggrediemur, ne longa præfatione lector potius , quam similitudine falsi terreatur.

Philosophiam itaq; (nequis nos Aristotelis errores gratiæ subijcere putet) inseparabilem mentis intelligendi vim nominamus, negatam nemini , qua Deum atq; seipsum quivis cognoscere potest , in quo gratiæ fides apprehensio fundata consistit.

Multi nos inconstantia accusabunt quod sæpius dictis contraria sæpe proponamus: Cum enim supra concesserimus nos parum , vel nihil intelligere posse, propriamq; palam sit Ethnicos ignorare miseriā: Nunc hominē quemvis , atq; seipsum cognoscendi

vim habere dicimus. Intelligendum ergo tibi fuerit, aliud esse substantialem animæ facultatem, à potentia vel naturali, vel acquisita, vel etiam infusa divinitus : Illam enim anima superstite nulli detrahere possumus, hæc verò quidam solum vel exercitio, vel docente, vel regente spiritu consequuntur, sine quibus facultas ea substantialis suas nequit exercere vires.

*Mens &
peccavit
& gratiam
apprehen-
dit.*

Hæc enim etsi Dei donum est, nec sine Divina verbi revelatione, occulta ve Spiritus sancti operatione cuiquam contingere potest, nec hominis currentis, aut volentis est gratia, sed Dei miserationis, in mente tamen humana consistit, sine qua non homo, sed truncus gratiæ particeps esse diceretur. Cum enim mens primò, non anima vel corpus peccaverit, ejusdem primò quoque gratia est, cumq; intelligendo peccaverit, intelligendo quoq; gratiam apprehendit, nec subjectum merè passivum est, aliàs inter pios & impios nullum esset discrimen, si non aliqua virtute differrent, qua illi Deo grati redderentur, nec homines credere dicerentur, sed se ipsum Deus in nobis cognosceret, laudaret, se ipsum Christus apprehenderet, quod sanè fuerit, quàm absurdissimum. Neque meritum fidem od id esse dicimus, ut ejus nomine vita nobis æterna debeatur, quod ipsam menti adscribamus. Vox est enim
rela-

relativa, Christi passionem præsupponens, *Credere* qua perficitur, ut sperata consequi possit, *nō per se aliās credere, vel sperare (quæ mentis nō saluat, sed stræ sunt effectus) nullius essent efficaciz. causa meriti Christi.*

AN FIDES HABITVS

fit infusus.

QUæ facile possit ab omnibus animadverti, habituum naturam non obijciemus, ex multis scilicet esse qualitates acquisitas actionibus, propria vel mentis vi, vel voluntatis, vel etiam corporis: hoc enim vocabulum infusionis refutat evidentiſsimè: sed fidem per se quid modo sit examinabimus. Appræhensionem *Quid sit fides.* Christi meriti, non ejus appræhendendi vim esse diximus, quod & hac ratione patebit, Paulus dum Christianos persequeretur infidelis existens, Christianus (adjuvante tamen Spiritu Sancto) fieri poterat, quod idem est ac si dicas, vim habuisse, ut aliquando Christi passionem cœu redemptionis symbolum appræhendere posset. At si non futurum, sed præsens tempus urgeas, quo modo tacentes loqui possumus, puerosq; obijcias, atq; dormientes cum non credunt fidem habere, Deoq; placere, hoc quidē sed non illud concefferimus: Fides enim à corde regenerato distinguenda est,

*Credendi
facultas
mentis est
substantia.*

*Mens ope
spiritus
veritatem
agnoscit,
verboque
credit.*

est, veluti nec idem causæ sunt, & effectus: Sed si eodem nomine velis utrumq; complecti non refragabor, utriusq; differentiam modo retineas: Neq; tamen ob id habitum esse consequitur, vim siquidem credendi, ut & intelligendi, substantiam mentis esse constet, non accidens aliquod vel infusum, vel acquisitū. Sin obijcias ulterius non credere simpliciter fidem vocari, cum & diaboli Deo credant, ipsum veracem esse scientes, sed si divinas nobis promissiones, atq; meritum Christi credentes accommodemus, quod & Deo trahenti, ejusque occultæ spiritus operationi attribuitur: Fieri quidē sine Sancti Spiritus ope, id non posse concedimus, vim tamen nostræ mētis esse nunquam negaverimus: Cognitio siquidem Dei quod iustus sit, nostriq; nobis innata sit, ut peccata nostra considerātes, miseriam intuentes, viamq; salutis ignorantes, desperemus.

Notitiam viæ salutis nostræ menti non possumus adscribere, cum à voluntate illa Dei non ejus potentia dependeat: Mens enim (ut à Deo creata est, ipsam consideramus) Deum quid sit, quidve possit, intelligit, sed non ejus novit voluntatem.

Hæc per se nobis adscribenda sunt, ex accidenti verò per Christum nos justificari credimus, dum oblatas apprehendimus promissiones, Christumque non sibi (quod iustus

justus per omnia fuerit) sed nobis passum esse novimus: Cum tamen originali peccato mens nobis ita sit obfuscata, ut nec Deum cognoscere, nec nostram intelligere miseriam possimus, Deo nostram salutem adscribimus, tum quod nobis id nequaquā petētibus, nec ullo jure coactus, sed *Duplici* filium suum, sua sponte gratis obtulerit, tū *ratione* quod nostros oculos suo spiritu illuminet, *Deus gra-* suaque virtute nostros eō gressus dirigat, *tiam ob-* ut crucifixum intuentes Christum, ejusque *tulit.* credentes promissionibus, certò vitam æternam sperantes expectare possimus. Denique paucis ut quæstionem dissolva- *Fides ha-* mus, nostræ mentis effectum fidem esse *bitus est* dicimus, actionem videlicet, qua credentes *Theologi-* oblatum Christi meritum apprehēdimus: *cus.* Sin verò non actionē solum, sed vim ejus exerendæ fidem vocare velis, habitum esse concesserò, seu immediatè à spiritu divinitus infundatur, seu ex audito nobis acquiratur, modo non efficientem ejus actionis causam, (quæ mentis est substantia) sed promptitudinem quandam, seu habilitatem intelligas, qua mens suis quodammodo soluta tenebris, Deoque miseren- credēs, oblatam gratiam excipere potest: Hæc ita statuentes nil occultæ spiritus operationi, nil ejus per verbum revelationi detrahimus.

AN SIT INIVSTVS DOMINVS

quod non omnes in gratiam recipiat.

*Fides est
ex audi-
tu, quo
conspici-
tur aliqua
mentis
opera.*

SI fides solius esset spiritus, hominesque oblatam gratiam nullo modo possent apprehendere, sed subjecta merè passiva forent, quæ Deus pari ac lutum figulus ratione, transformare, vel regenerare dicitur, frustra doceretur Evangelium solo videlicet operante spiritu: Impij possent excusari, quod Christum non verè credentes apprehenderint: Deusq; malevolentia notari posset, quod non omnibus, vel ridiculè gratiam aliquibus offerat, ipsis videlicet quod offertur nequaquam excipere valentibus: Sin verò quæ modo dicta sunt admiserimus, mentem scilicet quidvis intelligendi vim habere, Deumq; ac seipsam cognoscendi, vera etiam credendi, oblatamq; morbo medicinam accipiendi, quæcunq; modo recensuimus absurda vitabimus, Deumq; & justissimum esse, neminiq; salutem invidere concludemus: Cum enim Christi meritum, Adami peccato non sit inferius, salvandis omnibus (ut hoc omnes sathanæ subiecit) sufficiens esse credimus. Quamobrem cum gratiam toti mundo Deus obtulerit, mentemque dederit

derit unicuiq; , ut Deum, propriamq; miseriam cognosceret, non iustitia solum, sed amor, & benevolentia Dei erga impios animadverti potest, nec ipsi possunt excusari quod Christū non excipiant : ut enim Deum cognoscant sensibus & mente valēt, palamq; malum est in omnibus quas ædūt actionibus , ut si quæ ipsis à Deo concessa sunt, ijs verè uterentur, salvari possent.

Hoc demonstrant infinita scripturæ testimonia. In omnes terræ fines exivit sonus eorum. Venite ad me omnes qui onerati estis, &c.

Nec est quod quis ab humanis rationibus (veras mentis nostræ demonstrationes intelligo) doctrinam salutis alienam esse censeat. Infinitas enim, quibus nos salvari posse iudices, tibi rationes proponas, nullam verisimiliorem ea quæ nobis in sacra scriptura defertur, invenies, ut gratia iustitiam admittat, secus siquidem non viderentur in una sede morari. Vnicum mihi rationem superare videtur, quod proponens Paulus Dei consilium admiratur, cur gratiā non æquè deferat omnibus, sed sathanæ aliquos eripiat, aliquos ipsi relinquat.

*Fides est
veritati
maximè
consentanea.*

Duplicem Deus in electis gratiam demonstrat, tū quod Christi meritum offerat, tum quod eos edoceat, ut id apprehendere possint. Priori modi nulli gratiam denegat , hoc verò paucos excipit : Non
I 5 rament

tamen ob id injustus est: Nam si neminem salvaret suam nihilominus sequeretur justitiam, sed benevolus etiam est in omnes, salutem cuius offerens, licet animum placidiorē demonstrat aliquibus.

Verum non hoc ad salutem scitu necessarium est, dummodo te sub gratia, si credas esse noveris, Dei consilia non sunt ulterius inquirenda, quam nobis ipse patefecit: Cujus nos temeritatis accusabunt imperiti, quod quæ fidei sunt, rationibus examine- mus, sed quid fides sit non intelligunt: Novimus enim fidem nullum rationibus assequutum esse, non tamen ob id ab ijs alienam esse consequitur, cum hominem nullus veras adhuc attigerit rationes, quibus nos Philosophiam describimus.

*Fidem nemo ratio-
nibus est
assequu-
tus.*

AN POSSIT PHILOSOPHIA

*mentiri, ut Theologiæ repugnare
dicatur.*

SI Philosophia sint quæ nobis scripta reliquit Aristoteles, palmam se nobis opponenti dabimus: Tantum enim mentis impotes non sumus, quin ejus errores intelligamus, nec adeo vesani, ut eos defendere conemur: cum apertè Theologiæ veritati repugnent, quo nomine magis in eos invehimur, qui Philosophicè quidem, sed non Theologicè vera esse respondent quæ

*Quæ falsa
sunt The-
ologis
nullo mo-*

quæ mentitus est Aristoteles : Alteram enim hoc posito falli scientiam oporteret. *de pos-*
 Nec quod quibusdam placet admittimus *sunt esse*
 (ut suo loco clarum fiet) diverso respectu *vera.*
 conciliari posse differentes inter se scientias.

Cum quod scitur verum sit omnino , aliàs opinio foret , scientiæ quod falsum est attribui non debet.

Philosophiam itaq; nullius authoris operibus metimur , sed irreprehensibili rationum discursu: Cum enim Philosopho simplex veritas , ut Physico secundum quid, *Veris Philosophia*
 subijciatur , quæ ab eo dicuntur, vera simpliciter esse volumus , non hujus aut illius *rationibus est, nō*
 respectu, quo Theologiæ repugnare videntur. Nam si ad imaginem Dei mens conformata est , (substantiam non accidens *authoritate ponderanda.*
 proponimus, ut non de Adamo solum; sed de nobis hæc etiā dici possint) ut intellectu ejus potentiā referret, nec volūtas Divinæ potētiae repugnat, sed in ea cōsistit potius, ut nihil quod non possit , Deus velle dicatur. Theologiam certē (quæ divinæ voluntatis est revelatio) philosophiæ (quæ *Dei voluntas ejusdem potentiae nō repugnat, sed in ipsa consistit.*
 Divinæ potentiae notitiæ vel intellectus existit) aded non repugnare consequitur, ut hæc illius fundamentum sit , quod & hinc patet evidentissimè: Quid enim mens sine ratione, vel intellectu? Quis sine mēte salvatur?

Christo non credit qui Deum nescit. vatur? Quis Deum nesciens, fide Christum apprehenderit? Sed Philosophiam nemo (quod quidem nōverim) ut à nobis usurpatur, adhuc expressit, ut quæ in sacra scriptura gratiæ subijciuntur, seu Deum, seu hominem spectent, ratione vera sit assequutus. Neq; talem Philosophum esse necessariò judicamus, eum qui gratiæ velit esse particeps: Credunt enim plurimi simpliciter, nec cur hoc, aut illud credant noverunt, nisi quod veracem esse qui loquitur existimant: Philosophiam tamen seu vim

Ratio confirmat auctoritatem.

mentis demonstrant aliquo modo, tum quod credant, tum quod Deum mentiri non posse noverint. Licet autem pauci credentes Philosophi sint, nullum tamen sine Philosophicis salvari posse statuimus: Theologiam enim non Philosophorum operibus, & sacris biblijs à Philosophia distinguimus: Plurima siquidem in illis quæ falsa, in his verò quæ Philosophica sunt contineantur: Sed Theologiam Divinæ voluntatis revelatione (ut jam dictum est) difinimus, & Philosophiam Dei cognitione, ut sola Theologica verè dicantur, non quæ potentiam Dei, justitiam, bonitatem, scientiam, & reliquas ejus virtutes demonstrât, sed quæ nobis ejus (aliàs omnibus abstrusam) voluntatē patefaciunt. Etsi verò Philosophica sunt omnia propemodū, quæ nobis

Theologia quomodo differat à Philosophia.

nobis in sacra pagina proponuntur, ne- *Volunta-*
 quaquam tamen ob id, concionatores, vel *ria cre-*
 qui salvantur omnes Philosophos esse *duntur*
 concessero, quod talia credant non sci- *non sciun-*
 ant, nec ratione moti, sed autoritate. *tur.*

Verè scientia æternorum à philosophis esse dici-
 tur, incertorum siquidem sit opinio. At quæ volun-
 tatem sequuntur, cum liberè fiant, necessaria non
 sunt, ut eorum quoque nulla sit scientia. Hinc quid
 velit Deus mentem nescire posse ducimus, nisi vel
 ejus immediatè spiritu, vel verbi prædicatione, id ip-
 si reveletur. Sed talium apprehensio fidei est non
 scientia, cum non intelligantur, si verè scita distin-
 guas à revelatis: Hæc enim aliqua ex parte sciri pos-
 sunt: Vt, Deū credimus nobis æternam vitam largiri
 velle, Christi merito mediante. Pars ultima justitiam,
 (cuius est scientia) prior verò gratiam demonstrat,
 quæ à sola Dei voluntate pendet.

Deniq; Philosophiam si subjectum ejus
 consideres, omnibus qui gratiæ subsunt,
 sin rationes, aut earum discursus intuearis,
 admodum paucis attribuimus. In se verò
 considerata simpliciter vera est, ipsiusq;
 Theologiæ, seu revelatæ gratiæ
 fundamentum.

IN TRACTATVM

Secundum Præfatio.

Irabere fortassis (optimè lector,) nec pauci proculdubio nos ideo levitatis accusabunt, quod hujus libri titulo victoriam Philosophiæ promiserimus, hoc verò tractatu, velut & sequenti totis viribus Philosophos impugnemus, eaq; rejiciamus. (Tria videlicet Aristotelis principia) quibus optimè nobilissimam physices scientiam judicaverant esse fundatam. Sed hoc unū tibi persuadeas, hæc in Philosophos esse scripta, nosq; Philosophiæ dignitatem ita tueri voluisse: Cum enim verum sit nihil, quod sacris literis repugnat: eò rem deducere placuit ut rejectis philosophorum erroribus, Philosophiam triumphum assequutam esse conspiceretur, non quod Theologiam victoriâ superaverit, sed quod ejus se servituti victa submitteret. Magnum quivis veneratur Aristotelem, concessero, sed cujus quæso Dei ne vel Aristotelis dum philosophamur auctoritatem tueri præstat? Deum forsan inquires nequaquam esse philosophatum, valere quidem ejus si credendum, sin philosophandum Aristotelis auctoritatem. Pulchrè profectò, sed hanc intelligas nullius dum philosophamur esse momenti: Rationibus enim solum est acquiescendum. Ab æterno mundum extitisse non minus est falsum, quam si fuisset à Thersite prolatum, vel homine quovis mendacissimo: Rationibus id Aristoteles philosophicè tibi demonstrasse videtur: Ei credes igitur,

tur, quod immota sit demonstrationum veritas. Rationes omittam, philosophicas esse concessero, sed quod eis est extructum dic an verum esse credas, Deo feceris injuriam si credideris, quod contrarium Christiana fide noverimus, sin falsum esse concesseris demonstrationes esse negavero, quibus id confirmavit Aristoteles. Hoc ergo tibi dum philosopharis habeto propositum falsas esse rationes, nec philosophicas esse posse, quibus aliquid expromitur, quod Theologiæ repugnaverit. Hæc est Philosophiæ laus, hæc est ejusdem victoria, si depulso mendacio veritatem ipsa nanciscatur. Omnes in confesso est errasse philosophos, an ideo Philosophiam erroris arguamus? Scientia sanè nō fuerit, sed fallax opinio, si fuerint quæ constituit ementita. Philosophorum igitur autoritate postposita, Philosophiā tibi persuadeas simplicissimæ scientiā esse veritatis, quo præmisso cuivis Christianæ philosophanti, rationes examinandæ sunt, an ad notum veritatis scopum converti possint: Quod nos eo sanè successu tentavimus ut (ijs exceptis quæ revelata tolerat veritas) aberrasse, non philosophatum esse constet Aristotelem: Sin id tamen esse videamur assequuti, tuam tu naves operam quisquis es, ut hoc tibi proposito scopo Theologica nimirum veritate, quod novimus esse certissimū, methodico rationū ductu philosophando consequaris. Cæterum quod hoc tractatu, prima rerum naturalium principia, quæ constituit Aristoteles abijciamus, eaq; Theologiæ nullo modo repugnare videātur, forsan Aristoteli nimirum detraxisse videbimur, nec paucis hoc nostrum displicebit institutum, acq; si longius à scopo declinasset, quod sint existimaturi, nil hanc ad confirmandos revelatæ veritatis articulos, conferre disputationem:

rationem : Scholas etiam nos obijcient plurimi studiò conrurbare, nullo tamen fructu veritatis. Verùm si quis nostram probè sententiam perpenderit, longè nobis aliud fuisse propositum animadvertet, quàm quod vel Aristotelem contemnere studeamus, vel Academias ab ejus lectione dehortari. Constabunt sanè nihilominus quæcunq; conscripsit Aristoteles, eo tamen modo ne quod vel impium, vel absurdum fuerit admittas. Materiam age quid sit examinos, eâ verè Plato (velut Aristoteles etiam formâ) se manichæum esse demonstravit : An non eam generationis principium esse statuerunt, ut fieri vel immutari possit nihil, quin ejusdem fuerit particeps? Quid quod hac ratione non animæ solùm, sed quæcunq; nostros substantiæ sensus effugiunt, principio caruisse demonstrantur? Eò sanè devenerunt ut cum quodcunq; fieri debeat materiatum sit necessariò, nil sine materia fieri posse statuerint. Cùm itaq; tertio tractatu nobis discutienda foret Aristotelis æternitas, & inter cætera quibus eam confirmavit argumenta, non minimum hoc fuerit, ex nihilo nil fieri posse, materiam hoc tractatu ponderare voluimus, ut præclarum id dogma quale sit animadverteretur. Hanc ergo bene fundatam, fundamentum fundamentorum materiam ita tibi (optimè lector) ob oculos posuimus, ut videre possis evidentissimè primam Philosophorum materiam ipsummet, N I H I L V M esse Theologicum, ex quo cuncta constat esse creata, Paucis hæc exponenda fuerunt, ut quam Aristotelis principia præ se ferant impietatem, agnosceretur. Quàm verò sint absurda facile quis inde poterit animadvertere, quidem materiam quæ per se nihil est, per accidens aliquid esse velint: Hoc enim si verum sit, accidens erit non substantia, quod

quod si concesseris eam inesse, non sustinere quicquam apparebit. Præterea cū à materia formam id habere statuāt, quo subsistere possit, quomodo vice versa materiam à forma quicquid est habere constabit? Effectus ita sive profecto causæ, causa fuerit etiam necessariò. Sed hæc præfationis limites excederent, si dilucidè satis exponerentur. Qui Philosophica delectatur meditatione, jucundissimam hoc tractatu de hisce disputationem habebit, si modo sine tædio velit, & attente quidvis examinare: Sin copia gravior existat, argumenta præcipua thesibus aliquot comprehendimur, quas si legerit fortassis earum copiosiore non reiiciet expositionem. Porro ne quis existimet nos universam physices scientiam abjecisse, quod naturalium principia secus quam Aristotelis expresserimus, exempli loco disputationem in Astronomos instituimus, ut clarum fieret falsis etiam principiis, quod verum est posse demonstrari: Cum enim propositum eis esset apparentiarum rationes reddere, tres etiam motus assumpserunt, quod etsi manifestè falsam existat, pulchrè tamen ijs scientiam extruxerunt. Hoc etiam idè tentavimus, ut scientias omnes uno veritatis consensu Theologiæ submitteremus. Astronomiæ (fatebor ingenuè) num sum usq; adeò peritus, ut quæ præclarè sunt ab Astronomis exposita vel audeam reiicere, vel assequi possim præstantiora. Cum Physicè tamen nossem simplicis corporis unum secundum naturam esse motum, perpetuò consistere non posse quod violenter impellitur: nec eodem tempore quicquam in ortum ab ortu moveri posse viderem, meditando querere placuit an sublata motuum multitudine, violentia, & contrarietate rationes apparentiarum nihilominus consistere possent,

tandemque Physicæ concilians astronomiam, unum
 revera motum in occasum ab ortu secundum na-
 turam, non violentum esse cognovi. Sæpè quidem
 planetas in ortum ab occasu ferri conspeximus: So-
 lem à tropico septentrionali (quem cancro tribu-
 unt) ad meridionalem moveri, convincunt anni
 tempora: Vel si quis sit alius, admittetur. Revera ta-
 men non hi plures sunt motus, sed ejus solummodo
 què nunc admisimus, appendices, quod nos hoc tra-
 ctatu demonstravimus apertissime. Qui talia ex pro-
 fesso tractant, hæc probè considerent: Viæ enim sal-
 tem ostendimus, ut quam colunt scientiam suis re-
 purgare possint erroribus. Hisce proculdubio cra-
 brones irritabimur: Nil moror. Qui suis Aristotelem
 commentis illustrarunt, injuriam sibi fieri conque-
 rentur, atque si nugas eos exornasse calumniarer.
 Videor etiam mihi magistellorum acervos intueri,
 quorum qui doctiores existunt, suis se putant sordi-
 bus esse philosophos. Eò sanè res redijt, ut qui pie
 rationibus agit, nequaquam videatur philosophari.
 Scholarum intuearis exercitia, duo sunt Theologo-
 rum & Philosophorum agmina, duos ea referunt
 hostium exercitus: disputatione congregiuntur,
 tormentorum sonus exaudiuntur PHILOSOPHICÆ,
 THEOLOGICÆ: firmum habent The-
 ologi propugnaculum PHILOSOPHARIS
 ergo mentiris. Philosophi verò si fidei veritate con-
 vincantur, ea clamitant esse THEOLOGICA,
 nil ad rem facere, sacerdotibus esse committenda,
 Nec in hos solum modo sua philosophi contorquet
 mendacia, sed ipsimet inter se dissentiunt, quæ suf-
 ficiens etiam fuerit nota vanitatis. Dialecticam in-
 terdum physici reiiciunt: Physicam parvi pendunt
 astronomi. Quid? Ergo ferenda est hæc universitatû
 consue-

consuetudo? Nequaquam, sed conandum est cuius
 qui se philosophum esse venditat, ut scientias omnes
 ab infimis, ad summam usque Theologiam nimirū
 una veritatis linea dirigat. Nec ita scientias distin-
 guere decet, ut propria sit uniuscujusque veritas,
 sed subalternas esse convenit, ut ope mutua veritatē
 investiget, qua nacta philosophus ab ipsis
 etiam sensibus ad primam usque
 causam possit as-
 cendere.

K ij

AN

AN SIT PHYSI- CAE, VEL SVBTILIORI

*scientiæ adscribenda principio-
rum tractatio.*

Um Physica rerū naturalium scientia sit, quæ generantur, & corrumpuntur, Metaphysica verò circa res simplices versetur, quæ necessariae sunt, nec ullomodo possunt immuta-

ri, principia profectò rerum naturalium, quod simplicia non ex alijs composita sint, Physica sublimiori scientiæ subijciuntur, quæ res per se ac simpliciter, non secundum quid aut alterius respectu consideret. Etsi autem sine principijs rerum generationes intelligi nequeunt, uniusq; & ejusdem scientiæ cum toto partes esse videntur, diverso tamen respectu res, & sunt, & generantur, ut simplices rerum visæ, earumq; principia, quod eodem modo se semper habeant (ut Aristotelis fert sententia, secus enim composita forent si mutarentur, quod nullum simplex immutari cen-

*Simplicia
tractat
Metaphy-
sica.*

cenſuerit) Metaphyſico tractanda ſint, ſed
accidentium reſpectu alijs ſcientijs ut Phy-
ſicæ vel aſtronomiæ ſubijciantur.

Cum ſimplici vel generatione , vel corruptione,
non accidens aliquod , ſed ipſamet res immutetur,
ſubſtantia motus ille non accidens eſſe videtur:
Quoniam tamen res per ſe ſubſiſtit, per accidens ip-
ſam immutari ſtatuiamus , quod motus natura de-
monſtrat, nil ſiquidem ſeipſum immuter, ſed ab alijs
extrinſecus immutentur omnia: Quamobrem ſi re-
rum actiones accidentia ſunt, multo magis mutati-
ones, quæ aliunde prodeunt accidentia dici debent.

Cum verò totius nomine, non ſubſtantiam
ſolum integram, ſed ejus etiam accidentia
compræhendamus, principia nec ſubſtan- *Principia*
tiæ, nec totius partes exiſtunt , ſubſtantia *quid ſint.*
ſiquidem , aut ejus partes non unum, ſed
omnia ſint ſimul juncta principia , quæ ſine
accidentibus conſyderantur , ut ejuſdem
cum toto naturæ non exiſtant. Deniq; rem
paucis ut contrahamus , cum circa res
naturales Phyſica verſetur, noſtrumq; ſcire
à poſteriori procedat, nec ſubſtantias aut
earum principia prius inveſtigare poſſi- *Phyſico-*
mus, quam earum accidentia, actiones, at- *rum in-*
q; proprietates cognoverimus , Phyſicis *venta diſ-*
inquirenda ſunt rerum naturalium princi- *cutiunt*
pia, ſed metaphyſico poſtea ſunt dimitten- *Metaphy-*
da, ut an vera ſint ea poſſit examinare. *ſici.*

QVA RATIONE PRINCIPIA *probentur an vera sint.*

*Quomodo
sua
physici
probent
principia.*

*Physica
non Philo-
sophia
Theolo-
giæ re-
pugnat.*

Phyfici cum circa rerum mutationes versentur, ut ipsas cognitis causis intelligere possint, probam hac subtiliorem non habent, an vera sint quæ posuerunt principia, quam si quarumvis mutationum causas ijs reddere possint: Cum enim res non simpliciter considerent, sed quatenus mutantur, an perse vera sint earum principia, parum inter esse ducunt, si modo physicam præ se ferant veritatem, qua rerum non semper in eodem consistentium, sed mobilium scientia construi possit, quod cum hisce principijs assequuti sint, restat nihil quam ut ijs acquiescant. Hoc ipsis equidem lubenter concessero, ut & quod ultimo hujus opusculi tractatu discutiamus. Nihil ex nihilo fieri posse: Metaphysicum tamē agam, simplicemq; quæstionū propositarum veritatem rationibus inquiram, tandemq; Physicam, non Philosophiā Theologiæ repugnare demonstrabo. Fuit methodi magister Aristoteles, quæ non in una solū scientia debet observari, sed omnibus simul junctis, ut certo se ordine subsequantur, uniusq; veritas alterius consentanea sit, cū omnes eō tendant, ut simplicissimum

cissimum quod scitur unanimi consensu Deum demonstrent. Difficiliter sanè qui hostem sine ordine, seipso etiam impugnantes invadunt, victoriam consequuntur. Dialecticæ (cum tamen veritatis via sit inveniendæ) physica repugnat, Physicam Astronomi convincunt erroris, vel absurda potius sibi proponunt, ut suarum apparentiarum rationes reddant, non habito respectu an vera sint quæ assumunt, si modo quod quærunt ijs assequi possint. Ira fert hominum depravata consuetudo, propria quivis apprehendit, nec alterius habet rationem, dum suas modo res agere possit. Animorum conjunctio divinū demonstrat amorē, sic & scientiarum consensus, indubitata est nota veritatis. Differunt inter se scientiæ, sed facile concordari possent, ita ut unaquæque suum longè fœlicius reservaret, nec disputantes hisce nuntijs per aërem discurrentibus, odium multis etiam conciliantibus opus haberent, Physicè loquimur, Astronomicè disputamus, Theologicè cōferimus, Philosophicè valent, &c. Inscitiæ nota est si quis se vel Lutheranum, vel Calvinistam esse profiteatur, Christianus sis & verè senties, simplicem apprehende veritatem nec reprehendēris, ut subterfugio tibi sit opus, quod nimirum Physicè loquaris. Ferus est hostis qui victoriā placidè cōsequi

Omnes scientiæ unanimi consensu ad primā causam tendere debent.

Consensus nota veritatis est.

Inscitiæ nota.

qui potest, si cruentam expetat. Quamobrem si sua Physici non ferant aliter probari principia, paucis ita vera esse concludemus ut probata sunt.

VERITAS QUID ET

quotuplex.

Cum veritas solis intelligentibus, attribuat Philosophi rectè quæ concludit intellectus phantasmata vocant, nisi re ipsa, ut in eo sunt talia esse deprehendantur.

Verè quidem sunt quæcunque sunt: Nam existere quicquid est falsum esse nequit, cum falsitas ejus quod est negatio sit, & ejus quod non est affirmatio. Veritas tamen quoniam dictorum vel mente percipientium harmonia & consensus est cum rebus ita ut dicuntur, aut sciuntur existentibus, soli tribuitur intellectui, ut vel certo noverit vel aberret, ac mentiat.

*Scimus
quæ vera
sunt, his
similia di-
cimus opi-
nari.*

Quoniam verò quæ intelligimus interdum rebus ipsis ex parte consentiunt, ut ijs etiam partim repugnent, non una veritatis est ratio, sed quæ vel intellectu, vel cogitatione percipimus, aut vera simpliciter existunt, aut veris sunt solummodo similia, vel aliquorum vera sunt respectu. Verisimilia dicimus opinari: Cætera seu vera simpliciter seu secundum quid existant, sciri dicuntur,

cuntur, quod nec ita leviter admiserimus: Cum enim scientia rerum sit simplicium, ipseque respectus compositionem faciat, quæ vera secundum quid sunt scientias construere non posse statuimus. Hinc licet *Vera secundum quid scientias non construunt.* Physici principiis suis causas mutationum sibi videantur intelligere, ut Physica non principiorum quidem sed principiatorum scientia sit: Neutrum tamen ipsos scire iudicamus, cum partim vera quæ principiis superstruxerunt, partim etiam falsa sint: Vt enim principia respectu sequentium vera sunt, sic & Physicæ conclusiones assumptorum nomine repræhendi possunt, cum scientia tamen nullius falsi redarguatur.

A Philosophis pulchrè scientia irreprehensibilis esse dicitur, ut inde Divinæ laudis perfectio demonstretur: Vt enim scire hoc quod menti à Deo est inditum, falsi nihil habet, sic rei scitæ quæ Deus ipse est: (Omnia enim ejus causa sciuntur) laus sine vicio esse debet, ut nihil quod aliquatenus malum sit Deus excipiat, sicut nec scientia quod aliqua parte falsum fuerit.

AN SINT PHILOSOPHIAE

Tribuenda quæ pars ejus unaquæque censuerit.

Non adeò inviti Astronomorum, vel Physicorum errata ferremus, nisi
 K 5 philo-

Philosophica simpliciter non alicujus respectu debent esse vera.

Philosophiæ nomen unicuique; scientiæ attribueretur, uniusque partis error, toti Philosophiæ maculam inureret, in quo mihi vulgus imperitum Philosophi referre videntur, dum alterius quam non profiterentur scientiæ ignominiam patiuntur: Cū enim (ut hoc exempli loco proferam) Germanorum vulgus uno penè omnes exteras nationes nomine complectatur, sæpè fit ut quæ meruit Hispanus, ea vel Gallus, vel Italus ferre cogatur. Cū itaque Philosophia generale nomen sit, quod omnibus ejus partibus attribuitur, sic universaliter non alicujus scientiæ respectu vera esse debent, quæ Philosophica nominantur, ut ab omnibus quæ Philosophicæ dicuntur scientijs excipiantur. Quamobrem nec Physices principia, nec aliquot Astronomiæ Philosophica esse volumus, illa siquidem Metaphysicus falsa esse convincat, hæc verò falsa in Physicis esse doceantur, cū nec violenter quod semper movetur, nec simplex corpus contrarijs ferri motibus, sit Physicè demonstratum, quæ scientia cū astronomia prior sit, huic axiomata suppeditare debuerat. Sed hæc admonere volumus, ne qui principia mordicus apprehenderunt se, non qui contraria sentiunt, Philosophos esse jactitarent.

AN

AN COMPOSITA SINT NE-

*cessariò quæ generantur & cor-
rumpuntur.*

Physicos rerum mutationes moverunt, ut ex aliquibus principijs compositas esse ducerent, quod simplex est existimantes nullis obnoxium esse mutationibus, sed hoc mihi prius est demonstrandum quàm admisero, cùm elementa etsi mutantur simplicia sint, ut multis postea probabimus. Hoc à contrarietate sumptum est axioma: Cùm enim contraria solum & fieri, & corrumpi videamus, eaq; non per se subsistant, sed in aliquo sustineantur, materiam phisici omnibus quæ corrumpuntur formis subesse statuerunt, sine qua nec esse, nec immutari possint: Sed utrunq; se-junctis capitibus refutabimus, tum quod per se non subsistant contraria, tum quod materia licet admitteretur, quod corrumpitur componat. Sed quæ ad hanc disputationem referri possunt, sequentibus ea quæstionibus exponentur.

*Contra-
ria solum
Physicè
mutan-
tur.*

QUATVOR ELEMENTA NON

ex alijs esse composita.

Mirum si benè constructa est rerum naturalium scientia, tot ip si Philo-
sophiæ

*Nihil est
elementis
prius.*

*Composi-
ta quæ
sint.
Resolutio
composi-
tionem
arguit.*

phiæ partes repugnare, Metaphysicam, (ut Theologiam omittamus) Dialecticam, Astronomiam, &c. Sed non hæc potuerant eas errores demonstrare, Medici quoque fuerunt irritandi: Nam cum hi nec ratione, nec experientia quicquam elementis prius animadvertissent, ea rerum compositarum prima principia constituerunt, quod ceu falsum reiicientes Physici, subtilia sed ementita nihilominus excogitarunt principia, quibus elementa cum corrumpantur composita esse duxerunt, profundi tamen rerum scrutatores non in centro veritatem invenerunt, sed excogitatum eo usque mendacium protruserunt, ea se abscondita subtilitate falso protegentes. Elementa itaque simplicia, vel composita sint examinabimus. Quæ composita sunt ita se habent, ut non unum quid existant, sed multiplex quiddam ex varijs ortum principijs in quæ vice versa resolvi possint: Nam si ex partium conjunctione res natæ sint earundem secretionem corrumpuntur, cumque sit aliquando facta compositio, sempiterna esse nequit, quin ejus contrariam simplicia mutationem admittant quod Physici claro demonstrant axioma, dum statuunt omnino corrumpi quicquid generatur, quod nos etiam copiose suo loco discutiemus. Quamobrem hæc nos ut quæstioni accommode-

modemus, elementa si composita sunt, & mutantur, aut corrumpantur, in sua ex quibus constant principia resolventur: Quod cum primis de quibus disceptatur principijs attribui nequeat, nequaquam ijs elementa constare fatebimur.

Elementorum nulla est resolutio, ergo nec compositio. Sin autem resolutionem nomines formæ à materia secretionem, ita falso nominari respondebimus, cum ipsa non ad sua unde facta sunt principia reducantur. Aër enim dum in aquam corrumpitur aliam quidem assumit formam, sed non ea quæ corrumpitur simplicior, ut non ea corruptio rei corruptæ principia demonstret. Sed tandem inquires in aërem redit: Non aër tam en aquæ principium primum est, quod ignis eo fortè prius fuerit, ut nesciatur utrum elementum alterius sit principium.

At si non hisce movearis, mihi resolutionis à corruptione discrimen ostendito, mixtiones intueris, eaq; solum resolvi animadvertes, quæ simplicibus constantia, prius ut conjuncta sunt, postea sic secernuntur. Elementa itaq; cum corrumpantur formæ sunt naturales, cumq; non in alia resolvantur simplicia sunt, primaq; rerum compositarum principia, quod nihil hisce in omni resolutione, prius aut simplicius animadvertatur: Nec mihi phantasmata rationis obijcias, licet revera non separentur, intelligi tamē posse principiorū discriminē,
falsa

Corrumpuntur
formæ naturales,
resolvuntur etiam
compositæ.

Physicus falsa siquidem prius esse dixerimus, quæ *plura non* mente percipimus, nisi extra intellectum *debet sta-* talia esse comprobentur: Nec urgeas ulte-
tuere, quã rius Divina quæ in sensus non incurrunt,
comprobet cum physica rerum sensibilibum scientia sit,
experien- non plura pro veris assumens, quam do-
cia. cuerit experientia.

Et si verò rerum simplicium supra scientiam esse diximus, resq; sensiles non compositæ solum, sed mutabiles etiam sunt, aut indefinitæ: Ex ijs tamen notitiæ colliguntur quæ simplices sunt, & scientem fallere nequeunt. Sin autem externas rei naturalis actiones, ea ipsa quæ intellectu apprehendisti principia, in elementis quidem indivisa demonstrare afferas, hoc infra falsum esse docebitur.

Denique si corruptiones opponas, aliquid nimirum (unde compositio sit) tam varijs elementorum subesse mutationibus, infra tibi copiose satisfiet, ubi hoc ipso simplicia esse elementa demonstrabitur.

AN CONTRARIETAS ELE- mentorum compositionem arguat.

NON contraria solum, sed quæcunque primæ causæ subsunt omnia composita esse videntur: Cum enim solus Deus simplicissimè sit, ejus effectus ita exiunt, ut plurima non sint, sed aliquo substantiæ termino definiti, nec necessario existentes,

stentes, ab eo cui subsunt immutari possint.

Quamobrem omnia (unico sui ipsius quod *Omnia*
principium est excepto) partim sunt, par- *præter*
tim etiam non sunt, ut hilce veluti princi- *Deum*
pijs composita esse videantur. Contraria *sunt com-*
autem hac longè magis evidentè compo- *posita.*
sitionem demonstrant: Cùm enim sub eodè

genere contenta, plurimum à se invicem
distent, genus & differentiam, species u-
naquæq; contraria, ceu definitionis, & sub-
stantiæ partes, habere convincitur, secun-
dum quas vel conveniunt inter se commu-
ni videlicet materia, vel etiam forma diffe-
runt. Sed neutram vere compositionem
nominari posse clarum faciemus. Illam

quidem facile Philosophi concesserint,
quod formas à materia separatas, etsi à
prima causa dependent, omnino simplices
esse statuât: Verū & hanc pariter admittere
debent: Vt enim eadē, atq; simplici substan-

tiæ definitione illa esse & non esse dicun- *Contra-*
tur, sic hæc quoq; simplici forma & conve- *ria non*
niunt, & ab aliquibus differunt: cū nō esse, *sunt verè*
cōvenire, vel differre vocabula sint relati- *composi-*
onis, quæ per accidens aliquorum videli- *ta.*
cet respectu eo rebus competunt.

Simplex quid est & indivisum rei cuiusque defi-
nitio, cum simplex ejus esse demonstret, quemad-
modum scire simplicissimū est, licet scientia rationi-
bus, & suis definitio partibus construatur: Ijs enim
opus

opus habemus cum substantiam rei, non ut rem ipsam intuemur, ita cognoscere possimus, aliorum siquidem respectu ipsam intelligamus, à posteriori nimirum sciendi ducentes exordium.

*Anima
simplex
existens &
genus &
differenti-
as habet.*

Animam & aërem exempli loco tibi proponas: An non illa simplex est substantia, cum tamen huic collata non esse, (aër videlicet) convenire, quod utraque definita sit substantia, quodque hic corporeus, illa verò sit incorporea, differre dicatur? Sin autem actionem & passionem (quibus vera contraria definiuntur) differentiarum causarum conjunctionem arguere obijcias, tibi tum respondebitur cum quaeremus. An formæ naturali materia necessario substituenda sit.

AN RERVM ETIAM MV TABILIUM principia corrumpantur.

Corruptibiliū corruptibilia sunt principia.

Composita simplicia naturam sequuntur.

CUM principia rerum compositarum causæ sint, easque ita constituent, ut actiones, motus omnis & cætera earum accidentia principiorum effectus existant, Physicos ego miror quod rerum quæ corrumpuntur incorruptibilia esse principia nobis persuadere conentur, cum simplicium naturam quod ex ijs est compositum omnino sequatur.

Qualis est causa talis etiam est effectus, quod prima

ma

ma hujus libelli parte verum esse diximus, si de causis per se intelligatur, cum discrimen aliunde contingere possit. Quoniam ergo principia propriæ, non per accidens rerum causæ sunt, qualia sunt, tales quoq; has esse consequitur. Deum forsan obijcies cum infinitus sit omnia tamen quorum causa est finita esse nihilominus. Sed pulchrè tibi tertio tractatu respondebitur, ubi Deum dupliciter intelligendum esse docebimus, vel ut principium suiipsius quo nomine infinitus existens, seipsum quoq; infinitum efficit, vel ut causam, cujus respectu finitum quid est atq; finita efficit. At hoc non per se (ut & causam esse) Deo, sed per accidens attribuimus, cum non suiipsius, sed aliorum respectu aliquid fecisse, facere, vel facturus esse dicatur.

Quid præter principia res constituit? Qui si res immutetur præter eadem corrumpitur? fumi, nebulae, vespertilioes & cætera forsitan atomorum instar latentia. Si totum corrumpitur quomodo partes integre manent? At partes esse negabis: Eadem quoq; ratione totum vocamus, quod ex ijs est compositum. Respondebis fortè singularia quidem rei cujusq; principia corrumpi, non prima quæ rebus omnibus *Principia* universali quadam ratione tribuuntur, sed *prima nil* noveris interea nihil hæc constituere: Cū *constitu-* enim meræ sint intellectus notiones, re-*unt.* rum quæ sunt extra intellectum causæ non sunt, ut aliquid efficere valeant, quod ipse Aristoteles ideas Platonis refutans egre-
L giè

*Principia
prima non
sunt con-
iuncta, nil
ergo com-
ponunt.*

*Duplices
sunt res
naturales,
ut sunt
earum du-
plicia
quoq;
principia.
Obiectio.
Principia
per se non
corrum-
puntur.*

giè demonstrat, ea scilicet quæ sunt in intellectu prius ostendens in sensu fuisse, ut singularia potius universalium causæ sint, quam viceversa species, & genera ullum efficiant individuum. Quamobrem cum principia prima non conjuncta, sed à se invicem sejuncta sint, ut materia prima sit cui nulla est forma conjuncta, taliaq; nunquam sensus experientia demonstraverit, solius sunt intellectus, ut rerum corruptibilium in quibus non sunt, principia non sint dicenda. Vt autem duplicia sunt quæ posuit Aristoteles principia: prima videlicet atq; secunda, duplices ita res naturales esse statuimus, quarum aliquæ singulares sunt, ideoq; corrumpuntur, aliquæ verò ut sunt earum species & genera semper manet. Quia itaq; ratione prima rerum principia æterna sunt, eadem & res ipsæ quas constituunt perpetuæ sunt & incorruptibiles ut adhuc sententia maneat, tale quidvis esse qualia sint ejus principia. Si verò unumquodq; principium per se consideratum corrumpi non posse censeas, sed ab alio sibi conjuncto potenti- am accipere, ut immutari possit, tibi sequenti quæstione respondebitur.

AN SINT PER SE COR-
ruptibilia rerum naturalium
principia.

EtG

ET si quod quærebamus jam nacti sumus, prima nimirum ejus quod corrumpitur principia, pariter ut ipsa res immutari, ut alia nobis quæstione non opus esse videatur, an id per se fiat aut per accidens : Ut tamen materiam hanc probè tractemus, & unicuiq; satisfiat, hanc quoq; discutiamus. Nec materiam nec privationem corrumpi posse nostri sentiunt Aristotelici, sed formam ut corrumpatur id ipsi à materia, & privatione simul junctis accidere.

Hoc mihi arrogantulus quidam negavit aliquando pertinaciter etiam & contumeliosè, aliquo motus Aristotelis loco, quem nec ipse forsitan intelligebat: ut ut se res habeat nil nos movet. Authoritatè cum manifestissimè non accidentia rerum solummodo, sed ipsamet formas immutari videamus.

Hoc ipsum proprietas ea principiorum quam excogitavit Aristoteles. Non fieri ex se invicem falsum esse convincit : Si enim corrumpi posse formæ substantia est, hocq; à materia procedit, hujus erit effectus illa necessario. Per se autem formam esse corruptibilem, hinc clarum fit, quod non per accidens solum immutetur, sed ipsamet ejus substantia corrumpitur. Præterea per accidens nihil fit, nisi aliquid per se præsupponatur, quid ipsimet Physici certo velut axioma proponunt, nihil videlicet efficere quod agit, nisi subjectū quod patitur habi-

Principia non fiunt ex se invicem Non ergo agunt in se invicem. Per se prius est quàm per accidens.

*Patibile
prius est
quod ab
alio pati-
tur.*

litem habeat ut eam actionem suscipere possit, quo posito respondetur quærenti cur non cœlos ignis elementaris urat. Quamobrem si materia vel privatio formam patibilem efficiat, id actione omnino fit aliqua, quam ut in se forma suscipiat, habilitatem in seipsa habeat oportet, quæ nihil aliud est, quam ipsum ejus corrumpi posse, ut prius est dictum: Si enim per se potens est ut actionem materiæ suscipiat, unde corruptionis potentia prodit, per se quoq; potens erit ut corrumpatur. Quod si obijcias ulterius, illam non esse sufficientem ut forma corrumpatur, nisi hæc quoq; accedat, nec hac quoque addita sufficientem esse respondebimus: Oportet enim ut agens aliquod extrinsecus occurrat, sine quo nihil immutari potest, atq; ita consequetur absurdum, nec per se, nec per materiam vel privationem formam esse corruptibilem. Non ergo à quoquam alio forma ut corrumpatur potentiam habet, sed ut à nullo est (Deum excipimus qui efficiens quidem, non constituens est rei principium) sic à nullo ut corrumpatur potentiam habet, cum hæc individuus ejus sit essentiae comes.

*Anullo
sunt quæ
per se sub-
sistunt.*

Pulli formam ab ovo & gallina esse concedimus, sed pullus occisa post gallina manet nihilominus, ut quod hic formam à nullo esse dicimus, non efficien-
tis

is respectu, sed substantiæ sit intelligendum. A quo autem forma est eidem quoque omnis hujus potentia, ut & actiones attribuuntur, mediante tamen forma, quæ horum causa est efficiens.

AN SIT COMPOSITA VEL

simplex forma rei quæ corrumpitur.

CUM res per se, non secundum accedens aliquod immutatur, substantiæ principia, vel omnia, vel aliquod corrumpi necesse est, seu forma, seu privatio aut materia sit. At quoniam nec materia, nec privatio quod nihil per se sint, corrumpi nequeunt, sola forma generatur, solum siquidem quod corrumpitur etiam generetur. Si verò rei formam corrumpi concesseris, non totum compositum, sed unum tantummodo ejus simplexq; principium corrumpetur, quod tuum de necessaria ad corruptionem compositione, axioma subvertet. Quod si aquæ formam (ut rem exemplo demonstramus) simplex ejus principium esse negaveris, ejus mihi principia proponito, quod si præstiteris, formam à numero primorum principiorum sustuleris. Si enim elementum id intellectu separates materiam & formam simplicia videbis esse principia, quod his nihil prius existat. Licet autem cum simul sint, non unum alio

Sola forma corrumpitur: Ergo.

Forma vel simplex est, vel composita.

vel prius, vel posterius, seipsa componere videantur, ut nec aquæ materia, nec ejusdem forma simplex sit, nequaquam tamen id existimandum est: Non enim vel materiam vel formam, vel privationem, sed quod ex ijs constituitur, nomine omnia complectenti compositum esse dicimus. Præterea si compositam materiam & privatione formam esse concessero, non inde tamen simplicem formæ substantiam non corrumpi consequetur: Nam nec materia, nec privatio corrumpuntur, ut seu conjuncta seu separata sint præter simplicem rei formam nil corrumpi possit. Deniq; si formam aquæ compositam esse dixeris, absurdum sanè fuerit in materia simplici totum compositum consistere, quod etsi sat evidens est, clarius tamen hac ratione reddetur: Si composita sit forma vel à materia solum, aut privatione, vel utrisq; componetur, plura siquidem non sint unde componi possit principia. Sed nec privatio, quod nihil suum contrarium constituat, & negatio nihil etiam componat, nec materia formam aquæ componit, aliàs duplex in aqua poneretur materia, quæ inest videlicet atq; corrumpitur, & quæ subest compositam sustinens formam, quod ridiculum quoq; fuerit.

Compositum sua comprehendit principia. Præter simplicem formæ substantiam nil corrumpitur.

Nec privatio, nec materia formam componere possunt. Non esse duas in composito materias.

AN SIT ADMITTENDA FORMARUM compositio.

Quoniam numerus, ipsaq; numeratorum accidens est mixtio, nullam per se compositam esse formam videri possit: Cum tamen actione mutua, & passione *Vera mix-* res mixtæ sic immutentur, ut earum nulla *tione res* integra maneat, sed nova quædam forma *immutan-* inde oriatur quæ vires omnium referat, *tur.* dubium non est quin compositæ sint formæ, quæ multarum vires habent, differentesq; proferunt effectus, quod in rerum mutationibus, tum maximè usu medicamentorum est evidentissimum: Hoc tamen si admittatur Metaphysices axioma re probabitur, quo **VNUM & ESSE** *Vnum &* idem valere dicuntur, ut quicquid est non *esse con-* multa, sed unum sit tantummodò: Non e- *vertun-* nim substantia, sed quantitas est multitu- *tur.* do. Quamobrem si diversarum virium ali- quod nobis compositum offeratur, differ- *Multitu-* rentium quoq; formarum conjunctionem *do non est* admitteremus: Vt aqua & vino conjunctis, *substan-* utraq; non alterutra solummodo compo- *tia.* tum nominatur.

Sicera, oleo, & ærugine junctis unguentum componas, ex ijs nullum simplex manebit, ut eorum quodlibet compositum nominare possis. Nequa-

quam : Æruginem enim si compositam esse dicas, non partem sed totum intelliges, quoniam sub ea (si non simplicem animo concipias) oleum, & ceram comprehendes, unius nomine compositionis. Ærugo, cera, & oleo componitur : Hisce verbis duæ simul continentur propositiones, oleum cera & æruginem componitur, cera oleo, & æruginem.

*Non quod
fit ex mul-
tis est mul-
ta necessa-
rio.*

*Ex multis
generati-
one fit u-
num.*

Si autem præter eam conjunctionem una quædam forma generetur, quæ cum ex multis facta sit, non simplex, sed composita dici debeat, consequi negavero quod ex multis fit vel multa vel compositum esse necessario, si substantiam non accidens inde fieri existimes : Vinculo enim, glutino, vel alia quavis ratione, unum quid ex multis fieri potest, quod & multa, & compositum esse dicetur. Sed quia generatione unum quid revera fit, forma scilicet substantialis, non conjunctione aut alienius accidentis respectu, simplex id quoque non compositum seu ab uno, seu fit à multis esse judicamus. Rem enim quæ facta est per se, non causarum respectu consideramus, cum per se multa sint simplicia quæ per accidens composita sunt. Sed si causis pertinaciter adhæreas, ut quod fit ex multis simplex esse non posse judices, totius compositi resolutionem intuearis, an non inde simplex ær, aut aqua generatur? Præterea unum hoc tibi simul etiam considerandum est

est, quod per se unum est, eadem ratione multa esse nō posse, ut si unitas sit substantia
 lis, multitudo accidēs esse debeat. *Quod per se unum est, per se multa non est.*
 Quamobrem non ipsi formæ compositionem attribuemus cum una sit, & sine multitudine nil quicquam compositum vel esse, vel intelligi possit, sed ejus accidens esse dicemus.

At si quis simplex & compositum contraria esse judicet, ut sub eodem genere contineantur, siq; illud substantia sit, hoc accidens esse nequeat. Relative opposita, non autē contraria esse concesserō, quemadmodum causæ & effectus nomine, substantiæ
Simplex & compositum sunt relativa non contraria.
 accidens opponitur. Præterea cum simplicia totius compositi veluti partes existant si substantiæ sint separatae, si jungantur nequaquam accidentia esse dixerō, sed ipsam compositionem non unius solum simplicis, sed omnium etiam accidens esse sustinebo constanter.

Sin autem quæ facta est ex multis, corruptione in easdem resolvi formam obijcias, *ta sunt substantia, sed accidens est compositio.*
 ut compositam esse oporteat, paucis respondebimus formam quidem corrumpi, sed totum resolvi compositum: Nam quod ex elementis inter se mixtis ortum est, ita se habet, ut & formam, & materiam contineat, quorum respectu compositum esse dicitur: Duplex itaq; in horum mutationibus etsi unus esse videtur, motus animadvertitur, quorum alter compositio videli-

*Totum
resolvitur
forma ve-
rò cor-
rumpitur.*

et, aut resolutio materiam, alter verò generatio vel corruptio formam denotat, ut ovum quidem in quatuor elementa resolvitur concedamus, sed non ejus formam, quæ ut generata est ita corrumpitur: Totum enim ovum non solam ejus formam ex ijs factam esse constat, ut hanc consequi non possit, quod ex elementis facta sit, in eadem rursus corrumpi.

Mixtio vel compositio si vocabuli vim consideres mera est formarum conjunctio, ipsas nequaquam immutans. Physicis tamē eo nomine generatio formæ cujusdam substantialis intelligitur: Sed nos propriè vocem usurpare volumus, ut à toto rei forma, & resolutio à corruptione distingueretur.

Præterea non ab elementis solum sed magis à gallina formam prodire novimus: Sic Astronomi rerum formas astris, materias attribuunt elementis, ut hæc mater, illa verò pater dici possint. Sed hic alia quæ non minus hac est ardua, oritur objectio: Si elementa aut materiam rei quæ formam admittamus, ovum non unam, sed plures substan-

*An sit
formarum
multitudo
in compo-
sitis.*

tias esse consequetur, sicque quod prius oppositum est axioma ipsi rejiciemus. Hinc ut extriceris primum tibi rei cujuslibet genus, omnesque illius ad specificam usque differentias proponito: Ultima simplex erit substantia: Licet enim præcedentes quoque substantiæ sint, materiæ tamen, quæ
vel

rei nomen non dat, respectum habent. *Horationem*
 minem exempli gratia sumito, is corpore *habet*,
 constat instrumentali, anima; quatuor di- *prior*
 stincta facultatibus: Sola tamen intelligen- *verò ma-*
 di vis, vna ejus simplex; substantia est, qua *teriae seu*
 differt à qualibet alia. Res itaq; multa qui- *subjecti.*
 dem esse potest, non autem ejus substantia.
 Sed quæstionem hanc ne nimium nos à sco-
 po hujus disputationis remoretur, in aliud
 tempus differemus, cum nunc etiam mihi
 non pauca restent dubia, quæ me (fatebor)
 suspensum detinent: Non tamen hæc pro-
 positum infringunt: Nam etsi aliquarum
 formarum compositionem admitteremus,
 non ideo compositas elementorum for-
 mas esse consequeretur: De his enim du-
 bitatur.

AN FORMAS MATERIA

componat.

NUllam sine materia Physici compo-
 sitionem admiserunt, quod duplici
 nomine reiiciendum fuerit, solæ siquidem
 formæ conjungi, totumq; componere pos-
 sint, materia; nisi pro forma ignobiliori
 sumatur, ut infra dicetur, nihil omnino cõ-
 ponat. Illud infinitis fermè patet compo-
 sitionibus: Licet enim materiata forent om-
 nia quæ compositionem subeunt, non ta-
 men

*Solæ for-
 mæ com-
 ponunt.*

Aliquid enim alijs addunt partibus quæ componunt.

Subjectorū proprietas.

men ipsam materia vel efficit, vel promouet ulla ratione compositionem. Hoc verò partium natura docet, quæ partibus aliquid sibi conjunctis addunt, ut ex multis substantijs unum quid fiat, vel externa solum conjunctione, vel substantialis etiam formæ generatione. Verum materia cum per se nil sit, sed à forma quicquid est accipiat, quid ipsi tribuere dicenda est cujus respectu compositionem efficiat? Præterea cum præter subjecti notionem quid materia sit nesciatur, ridiculum fuerit ipsi veras adimere subjectorum proprietates, quæ sustinere solum quæ insunt, non autem componere dicuntur. Porro licet quod animæ sub est corpus hominem ut compositus sit efficiat, id ipsum tamen quod inest nequaquam cõponit, quod etsi concederimus, non ob id tamen idem materiæ posset adscribi, cum corpus formatum quiddam sit, viresq; habeat quibus animam afficiat, ut nec verè simplex dici possit, nec simplices exerat actiones: Materia verò nec forma sit, nec substantiale quicquam habeat, quo agere aliquid, aut (quod sine actione fieri nequit) aliud cõponere possit.

Animæ substantiam corpore compositam esse dictu absurdum fuerit: Si tamen externam ejus conjunctionem, actionesq; consideres non omnino simplex, aut libera dici poterit.

Sed

Sed infrà multis materiam planè non existere, nilq; præter formas vel esse, vel componi posse demonstrabitur.

AN CONTRARIA RERVM

mutabilium oporteat esse principia.

VT principiorum numerum investigaret Aristoteles generales quasdam excogitavit proprietates, quas soli primæ contrarietati convenire posse judicavit: Cum enim contraria sint, quæ posuit forma & privatio, ex se invicem non fiunt, cumq; prima sint, nihil se prius habent ex quo fieri possint. Quoniam verò sic omnia fieri animadvertuntur, ut non quodvis fiat ex quolibet, sed ex certo quod habilitatem habeat, ut in id transmutari possit, merito ex contrarijs omnia fieri dicenda sunt: Nam *Contraria inter omnes oppositionum species nulla certas faciunt mutationes.* contrarietate magis definita est, ut quæ se- *Actione* cus opponuntur minus certa sint. Præterea *mutua* nihil sine actione mutua, & passione muta- *quidvis* ri cernimus, quibus non relationem, con- *immuta-* tradictionem, &c. Sed solam definimus *tur natu-* contrarietatem. Hæc pulchrè sunt ab Ari- *raliter,* stotele constituta ut veri specie, cujusq; *rantes* nisi subtiliter intueatur, mentem possint apprehendere: Sed nos ea sæpe consyde-

*Principio-
rum pro-
prietates.*

*Contraria
certas fa-
ciunt mu-
tationes.*

*Actione
mutua
quidvis
immuta-
tur natu-
raliter.*

rantes

*Patibile
prius est
quod ab
alio pati-
tur.*

litem habeat ut eam actionem suscipere possit, quo posito respondetur quærenti cur non cœlos ignis elementaris urat. Quamobrem si materia vel privatio formam patibilem efficiat, id actione omnino fit aliqua, quam ut in se forma suscipiat, habilitatem in seipsa habeat oportet, quæ nihil aliud est, quam ipsum ejus corrumpi posse, ut prius est dictum: Si enim per se potens est ut actionem materiæ suscipiat, unde corruptionis potentia prodit, per se quoq; potens erit ut corrumpatur. Quod si objicias ulterius, illam non esse sufficientem ut forma corrumpatur, nisi hæc quoq; accedat, nec hac quoque addita sufficientem esse respondebimus: Oportet enim ut agens aliquod extrinsecus occurrat, sine quo nihil immutari potest, atq; ita consequetur absurdum, nec per se, nec per materiam vel privationem formam esse corruptibilem. Non ergo à quoquam alio forma ut corrumpatur potentiam habet, sed ut à nullo est (Deum excipimus qui efficiens quidem, non constituens est rei principium) sic à nullo ut corrumpatur potentiam habet, cum hæc individuus ejus sit essentiæ comes.

*A nullo
sunt quæ
per se subsi-
stunt.*

Pulli formam ab ovo & gallina esse concedimus, sed pullus occisa post gallina manet nihilominus, ut quod hic formam à nullo esse dicimus, non efficien-
tis

is respectu, sed subsistentiæ sit intelligendum. A quo autem forma est eidem quoque omnis hujus potentia, ut & actiones attribuantur, mediante tamen forma, quæ horum causa est efficiens.

AN SIT COMPOSITA VEL

Simplex forma rei quæ corrumpitur.

CUM res per se, non secundum accidens aliquod immutatur, substantiæ principia, vel omnia, vel aliquod corrumpi necesse est, seu forma, seu privatio aut materia sit. At quoniam nec materia, nec privatio quod nihil per se sint, corrumpi nequeunt, sola forma generatur, solum siquidem quod corrumpitur etiam generetur. Si verò rei formam corrumpi concesseris, non totum compositum, sed unum tantummodo ejus simplexq; principium corrumpetur, quod tuum de necessaria ad corruptionem compositione, axioma subvertet. Quod si aquæ formam (ut rem exemplo demonstramus) simplex ejus principium esse negaveris, ejus mihi principia proponito, quod si præstiteris, formam à numero primorum principiorum sustuleris. Si enim elementum id intellectu separates materiam & formam simplicia videbis esse principia, quod his nihil prius existat. Licet autem cum simul sint, non unum alio

Sola forma corrumpitur: Ergo.

Forma vel simplex est, vel composita.

vel prius, vel posterius, seipsa cōponere videantur, ut nec aquæ materia, nec ejusdem forma simplex sit, nequaquam tamen id existimandum est: Non enim vel materiam vel formam, vel privationem, sed quod ex ijs constituitur, nomine omnia complectenti compositum esse dicimus. Præterea si compositam materiam & privatione formam esse concessero, non inde tamē simplicem formæ substantiam non corrumpi consequetur: Nam nec materia, nec privatio corrumpuntur, ut seu conjuncta seu separata sint præter simplicem rei formam nil corrumpi possit. Deniq; si formam aquæ compositam esse dixeris, absurdum sanè fuerit in materia simplici totum compositum consistere, quod etsi sat evidens est, clarius tamen hac ratione reddetur: Si composita sit forma vel à materia solum, aut privatione, vel utrisq; componetur, plura siquidem non sint unde componi possit principia. Sed nec privatio, quod nihil suum contrarium constituat, & negatio nihil etiam componat, nec materia formam aquæ componit, alias duplex in aqua poneretur materia, quæ inest videlicet atq; corrumpitur, & quæ subest compositam sustinens formam, quod ridiculum quoq; fuerit.

Compositum sua comprehendit principia. Præter simplicem formæ substantiam nil corrumpitur.

Nec privatio, nec materia formam componere possunt. Non esse duas in composito materias.

AN SIT ADMITTENDA FORMARUM compositio.

Quoniam numerus, ipsaq; numeratorum accidens est mixtio, nullam per se compositam esse formam videri possit: Cum tamen actione mutua, & passione *Vera mix- res mixtæ sic immutentur, ut earum nulla tione res integra maneat, sed nova quædam forma immutan- inde oriatur quæ vires omnium referat, tur.* dubium non est quin compositæ sint formæ, quæ multarum vires habent, differentesq; proferunt effectus, quod in rerum mutationibus, tum maximè usu medicamentorum est evidentissimum: Hoc tamen si admittatur Metaphysices axiomata re probabitur, quo **VNUM & ESSE** *Vnum & idem valere dicuntur, ut quicquid est non esse con- multa, sed unum sit tantummodò: Non e- vertun- nim substantia, sed quantitas est multitu- tur.* do. Quamobrem si diversarum virium ali- quod nobis compositum offeratur, differ- *Multitu- rentium quoq; formarum conjunctionem do non est* admitteremus: Vt aqua & vino conjunctis, *substan- utraq; non alterutra solummodo compo- tia.* situm nominatur.

Sic cera, oleo, & ærugine junctis unguentum componas, ex ijs nullum simplex manebit, ut eorum quodlibet compositum nominare possis. Nequa-

quam : Æruginem enim si compositam esse dicas, non partem sed totum intelliges, quoniam sub ea (si non simplicem animo concipias) oleum , & ceram comprehendes, unius nomine compositionis. Ærugo, cera, & oleo componitur : Hisce verbis duæ simul continentur propositiones, oleum cera & æruginem componitur, cera oleo, & æruginem.

Non quod fit ex multis est multa necessaria. Si autem præter eam conjunctionem una quædam forma generetur , quæ cum ex multis facta sit, non simplex, sed composita dici debeat, consequi negavero quod ex multis fit vel multa vel compositum esse necessario , si substantiam non accidens inde fieri existimes : Vinculo enim, glutino, vel alia quavis ratione, unum quid ex multis fieri potest, quod & multa, & compositum esse dicetur: Sed quia generatione

Ex multis generatione fit unum.

unum quid revera fit , forma scilicet substantialis , non conjunctione aut alienius accidentis respectu, simplex id quoque non compositum seu ab uno, seu sit à multis esse judicamus: Rem enim quæ facta est per se, non causarum respectu consideramus, cū per se multa sint simplicia quæ per accidens composita sunt. Sed si causis pertinaciter adhæreas , ut quod fit ex multis simplex esse non posse judices, totius compositi resolutionem intuearis , an non inde simplex aër, aut aqua generatur? Præterea unum hoc tibi simul etiam considerandum est

est, quod per se unum est, eadem ratione *Quod per se unum*
 multa esse nō posse, ut si unitas sit substantia *est, per se*
 lis, multitudo accidēs esse debeat. *multa non*
 obrem non ipsi formæ compositionem at- *est.*
 tribuemus cum una sit, & sine multitudine
 nil quicquam compositum vel esse, vel in-
 telligi possit, sed ejus accidens esse di-
 cemus.

At si quis simplex & compositum contraria esse
 judicet, ut sub eodem genere contineantur, siq; illud
 substantia sit, hoc accidens esse nequeat. Relative
 opposita, non autē contraria esse concessero, quem-
 admodum causæ & effectus nomine, substantiæ *Simplex*
 accidens opponitur. Præterea cum simplicia totius *& compo-*
 compositi veluti partes existant si substantiæ sint se- *situm sunt*
 paratæ, si jungantur nequaquam accidentia esse *relativa*
 dixerō, sed ipsam compositionem non unius solum *non con-*
 simplicis, sed omnium etiam accidens esse sustine- *traria.*
 bo cōsulanter.

Sin autem quæ facta est ex multis, corrup- *Composi-*
 tione in easdem resolvi formam obijcias, *ta sunt*
 ut compositam esse oporteat, paucis res- *substan-*
 pondebimus formam quidem corrumpi, *tia, sed*
 sed totum resolvi compositum: Nam quod *accidens*
 ex elementis inter se mixtis ortum est, ita *est compo-*
 se habet, ut & formam, & materiam conti- *sitio.*
 neat, quorum respectu compositum esse *Composi-*
 dicitur: Duplex itaq; in horum mutationi- *ta materi-*
 bus etsi unus esse videtur, motus animad- *am & fa-*
 vertitur, quorum alter compositio videli- *nam ha-*
 bent.

*Totum
resolvitur
forma ve-
rò cor-
rumpitur.*

et, aut resolutio materiam, alter verò generatio vel corruptio formam denotat, ut ovum quidem in quatuor elementa resolvi concedamus, sed non ejus formam, quæ ut generata est ita corrumpitur: Totum enim ovum non solam ejus formam ex ijs factam esse constat, ut hanc consequi non possit, quod ex elementis facta sit, in eadem rursus corrumpi.

Mixtio vel compositio si vocabuli vim consideres mera est formarum conjunctio, ipsas nequaquam immutans. Physicis tamē eo nomine generatio formæ cujusdam substantialis intelligitur: Sed nos propriè vocem usurpare volumus, ut à toto rei forma, & resolutio à corruptione distingueretur.

Præterea non ab elementis solum sed magis à gallina formam prodire novimus: Sic Astronomi rerum formas astris, materias attribuunt elementis, ut hæc mater, illa verò pater dici possint. Sed hic alia quæ non minus hac est ardua, oritur objectio: Si elementa ut materiam reiq; formam admit-

*An sit
formarum
multitudo
in compo-
sitis.
Specifica
differen-
tia forma*

tamus, ovum nō unam, sed plures substantias esse consequetur, sicq; quod prius oppositum est axioma ipsi rejiciemus. Hinc ut extriceris primum tibi rei cujuslibet genus, omnesq; illius ad specificam usq; differentias proponito: Ultima simplex erit substantia: Licet enim præcedentes quoque substantiæ sint, materiæ tamen, quæ

vel

rei nomen non dat, respectum habent. *Horationem*
 minem exempli gratia sumito, is corpore *habet*,
 constat instrumentali, anima; quatuor di- *prior*
 stincta facultatibus: Sola tamen intelligen- *verò ma-*
 di vis, vna ejus simplex; substantia est, qua *teriae seu*
 differt à qualibet alia. Res itaq; multa qui- *subjecti.*
 dem esse potest, non autem ejus substantia.
 Sed quæstionem hanc ne nimium nos à sco-
 po hujus disputationis remoretur, in aliud
 tempus differemus, cum nunc etiam mihi
 non pauca restent dubia, quæ me (fatebor)
 suspensum detinent: Non tamen hæc pro-
 positum infringunt: Nam etsi aliquarum
 formarum compositionem admitteremus,
 non ideo compositas elementorum for-
 mas esse consequeretur: De his enim du-
 bitatur.

AN FORMAS MATERIA

componat.

NULLAM sine materia Physici compo-
 sitionem admiserunt, quod duplici
 nomine reiiciendum fuerit, solæ siquidem
 formæ conjungi, totumq; componere pos-
 sint, materia; nisi pro forma ignobiliori
 sumatur, ut infra dicetur, nihil omnino cõ-
 ponat. Illud infinitis fermè patet compo-
 sitionibus: Licet enim materiata forent om-
 nia quæ compositionem subeunt, non ta-
 men

*Solæ for-
 mæ com-
 ponunt.*

Aliquid enim alijs addunt partibus quæ componunt.

Subjectorâ proprietas.

men ipsam materia vel efficit, vel promouet ulla ratione compositionem. Hoc verò partium natura docet, quæ partibus aliquid sibi conjunctis addunt, ut ex multis substantijs unum quid fiat, vel externa solum conjunctione, vel substantialis etiam formæ generatione. Verum materia cum per se nil sit, sed à forma quicquid est accipiat, quid ipsi tribuere dicenda est cujus respectu compositionem efficiat? Præterea cum præter subjecti notionem quid materia sit nesciatur, ridiculum fuerit ipsi veras adimere subjectorum proprietates, quæ sustinere solum quæ insunt, non autem componere dicuntur. Porro licet quod animæ sub est corpus hominem ut compositus sit efficiat, id ipsum tamen quod inest nequaquam cõponit, quod etsi concederimus, non ob id tamen idem materiæ posset adscribi, cum corpus formatum quiddam sit, viresq; habeat quibus animam afficiat, ut nec verè simplex dici possit, nec simplices exerat actiones: Materia verò nec forma sit, nec substantiale quicquam habeat, quo agere aliquid, aut (quod sine actione fieri nequit) aliud cõponere possit.

Animæ substantiam corpore compositam esse dictu absurdum fuerit: Si tamen externam ejus conjunctionem, actionesq; consideres non omnino simplex, aut libera dici poterit.

Sed

Sed infra multis materiam planè non existere, nilq; præter formas vel esse, vel componi posse demonstrabitur.

AN CONTRARIA RERVM

mutabilium oporteat esse principia.

VT principiorum numerum investigaret Aristoteles generales quasdam excogitavit proprietates, quas soli primæ contrarietati convenire posse judicavit: Cum enim contraria sint quæ posuit forma & privatio, ex se invicem non fiunt, cumq; prima sint, nihil se prius habent ex quo fieri possint. Quoniam verò sic omnia fieri animadvertuntur, ut non quodvis fiat ex quolibet, sed ex certo quod habilitatem habeat, ut in id transmutari possit, merito ex contrarijs omnia fieri dicenda sunt: Nam *Contraria certas faciunt mutationes.* inter omnes oppositionum species nulla contrarietate magis definita est, ut quæ faciunt mutationes. nihil sine actione mutua, & passione mutari cernimus, quibus non relationem, contradictionem, &c. *Actione mutua quidvis immutatur naturaliter.* Sed solam definimus contrarietatem. Hæc pulchrè sunt ab Aristotele constituta ut veri specie, cujusq; nisi subtiliter intueatur, mentem possint apprehendere: Sed nos ea sæpe considerantes

rantes longè aliud animadvertimus : Licet enim ex contrario quidvis fieri concedamus, principia tamen rerum ita poni volumus, ut si omnibus competant, unicuique ipsarum individuo possint adscribi, cum falsa sint quæ generi vel speciei tribuuntur, nisi re ipsa in rebus singularibus animadvertantur. Cum ergo ex contrariis omnia fieri constet, contrariam alicui, rem quæ mutatur esse concedimus, at non ob id ejus contraria sunt principia: Nam quia simplicia sunt (aliàs ipsorum alia essent inquirenda, sicq; prima non forent) & excellentium ut dialectici loquuntur graduum, in uno & eodem simul consistere nequeunt. In aqua calorem & frigus esse videmus, sed ex ijs neutrum simplex est, quoniam ex utroq; contrario, tepiditas medium est constitutū. Ad hæc si rei corruptibilis contraria essent principia, non alij extra se positæ, sed sibi ipsi contraria foret, nec ad mutationem alio extrinsecus, adveniente opus esset, ipsa siquidem admissa contrarietate, in se ipsa causam utramq; agentem videlicet, ac patientem haberet, quod & dialectica negat veritas, & quotidiana rejicit experientia.

Excellentium graduum contraria simul consistere nequeunt.

Contraria conjuncta in se invicem agunt.

AN ACTIO ET PASSIO REI
corruptibilis contrarietatem arguat.

Non

Non unum movit Aristotelem argu-
 mentum ut contraria constitueret
 principia: Nam quod mutationes contra-
 rietatem demonstrant, illa non unius est
 rei, sed duarum sibi mutuo contactu con-
 junctarum, cum non sine duobus illæ fieri
 possint. Aliud itaq; rem nobis faceat, ut
 dubium quod negamus esse videatur: No-
 vimus enim unius & ejusdem rei actionē
 & passionem esse, ut cum res una & agere
 possit & pati, contrarijs ipsa necessariò
 constet. Verum nec hoc magni est mo-
 menti, cum non passioni, sed actioni sit
 actio contraria, calfacere siquidem & fri-
 gefacere non frigefieri contraria sint, aut
 calefieri, cum una sit actio ejus quod calfa-
 cit, & ejus quod calefit, nisi passionem vim
 quandē subjecti esse judices qua eam actio-
 nem suscipiat, sed hoc ipso contraria non
 esse convinceretur: Nihil enim suum susci-
 pit contrarium, sed cedit potius eo venien-
 te, cum tamen passio pro actionis incre-
 mento augeat. Præterea etsi uni & eidē
 passio & actio tribuuntur, contrariaq; esse
 concederemus, non ideo tamen talia rei
 illius esse principia consequeretur: Nam
 per se nihil patitur, ut ejus internum ipsi
 principium attribuat, sed externæ passio
 effectus est actionis.

*Res natu-
 ralis age-
 re pati q̃
 potest.*

*Actioni
 non est
 passio con-
 traria.*

*Contra-
 ria con-
 trarijs in-
 minuun-
 tur.*

*Res r̃gere
 per se di-
 cuntur,
 sed pati
 per acci-
 dens.*

Ipsa quidem rei substantia patitur, ut per se non dēns.
 per

per accidens affici dicenda sit. Si tamen principium, & causam passionis, non ipsum qui in substantia est motum consideres, externum quid est, non aliquid per se rei competens, ut quoniam aliunde passio rebus accidit, non ut agere sic pati per se dicantur.

*Contrari-
orum sunt
actio &
passio:*

At si rem per se patibilem esse asseras, ut ipsi passio eadem ratione competat, consequi negavero: Potentia enim secundum quam res patibilis dicitur sine actu, non autem ipsa passio sine actione consideratur. Quamobrem actio & passio contrariorum quidem sunt, sed non contraia, cum in contrarium subjectum, contrarium aliud agat, ab unoq; termino proveniat utrumq; non à duobus. Sin autem dum calefit aqua contrarios effectus opponas, frigus nimirum & calorem, ut ab eadem causa non provenire videantur, paucis solum calorem induci respondebo, frigusq; prius in aqua fuisse. Verum dubitari quoq; posset.

AN ACTIO ET PASSIO VNI & eidem attribuantur.

SI res à seipsa pati posset, dubium non foret quin eidem meritò actionem & passionem adscriberemus, uniusque rei sibi ipsi contraria quoque ponēda essent principia: Cum tamen in omni mutatione contraria duo, revera q; numero separata,
rela-

relationis vinculo, ut & contactu conjunganter, quorum aliud agere, aliud verò pati dicitur, nisi communi repugnare velimus experientiæ, contrariæ utriusque sunt causæ constituendæ: Licet enim motus unus sit actionis, & passionis nec contrariæ mentio fiat actionis, non sine contrarijs tamen causis considerari potest, passio siquidem non ut insuper naturalibus simplex sit agentis effectus, sed ipsi subjecto partim sit adscribenda, ut quod ab igne aqua patitur, non ille solum, sed hæc etiam causa sit: Non enim quidvis agit in quodvis naturaliter, sed in id quod potentiam habet, ejus actionis suscipiendæ.

*Agens est
patienti
contrarium.*

Deus non mediante natura dum quid efficit sic agit, ut actionem ipsam res quæ patitur nec adjuvet, nec impediat, contrarium in naturalibus mutationibus usu venit.

Hinc naturalia sic agunt & patiuntur ut sese mutuo afficiant, quod ipsorum nec actio, nec passio simplex existat, sed extrinsecus variè immutetur utraq;: Etsi verò mutua hæc naturalium actio duos motus, eosq; contrarios ostendit, unius tamen aliqua etiam est contrarietas, respectu videlicet agentis & patientis, ut nec in uno possint ambo termini subsistere, nec ab eadem causa proficisci: Nam posita passione ponitur & ipsa contrarietas, cum non nisi

*Agens est
passibile,
quod si-
bi ipsi vi-
detur esse
contrarium.*

M

con-

contrarium naturaliter patiatur.

Hinc res naturalis omnino composita esse videtur, quod simplices ejus effectus esse negemus, cum sæpius simile quod fit ei quod agit esse dixerimus: Verum quidem est si per se intelligatur utrumq;: Nā per accidens hæc effectum intelligenda est compositio, cum extrinsecus impediatur quominus simpliciter & directè finem suum agens assequi possit.

Superiori quidem quæstione passionem actioni contrariam esse negavimus, quod unus sit utriusq; motus: Sed illud simpliciter intelligi volumus, non subjectorū respectu, cum sine contrarietate actio & passio considerari possint, ut de supernaturalibus modo dictum est. Nunc verò passionem ejus nomine quod patitur actioni dicimus esse contrariam, non actionis solum causā, sed propriæ rei substantiæ, quæ passionem componens ipsam reddit actioni quodammodo contraria: Non tamen ideo contrarijs substantia constat principijs, cū passio qua patienti ratione contrariatur: (Ejusdē enim est actione naturæ) nō in patiente, sed extra sui principiū habeat.

Passio naturalis quia compositum quid est à re agente proveniens, & habilitate subjecti quod actionem suscipit, actioni dicitur esse contraria: Secus enim pro effectuum natura ipsi non contrariè, sed relativè solum opponeretur.

Quamobrem si rerum in se invicem agentium,

tium, mutuum contactum, ut & actiones tibi proponas, multiplex apparebit contrarietas, utriusq; scilicet substantiæ, sic actionū & passionum. Hæc duo conjungas.

Aër calefacit. 1. 3. frigefacit.
 Aër frigefit. 2. aqua 4. calefit.

Aër & aqua contrariæ sunt substantiæ, actiones. 1. & 3. ut & passionibus. 2. & 4. sibi quoq; invicem contrariantur. Sed actiones. 1. & 3. non simpliciter, sed subjectorum respectu passionibus. 2. & 4. contrariæ sunt: Actio 1. passioni. 2. non subjectorum respectu, quod unum sit, sed causarum & terminorum à quibus contraria est. Deniq; ut rem paucis absolvamus, etsi remissis gradibus in aqua dum per se mutatur duo apparent contraria calor & frigus (non accidentia, sed substantias intelligo) nequaquam tamē contraria sunt aquæ principia nisi compositum quiddam sit ex aqua & aëre: Quod quamvis concederem, duas scilicet generationis vinculo substantias sibi invicem contrarias unum quid efficere, non tamen ea rei principia dici poterunt, cum neutra simplex sit, sed alterius mixtione composita: Quin imò utramq; separatam Physici simplicem esse negant, nullo minus conjunctæ tales fuerint.

Contrarietas in omni mutatione naturali conspicitur.

Ut tepiditas in alteratione compositum quid est

ex frigore & calore, sic in substantiali aquæ mutatione cum in medio per quod ad extrema transitur ipsa constiterit, ex duabus substantijs aqua, & aëre compositum quiddam animadvertitur, ut nec aër simpliciter, nec aqua, sed utrumq; res quæ mutatur dici possit.

*Contrari-
orum mo-
tum ter-
mini non
eq; sunt
contrarij.*

Sed ut quæstioni satisfaciat actionem & passionem uni & eidem, eodemq; tempore tribuimus, duorum tamen motuum respectu, quo nomine tollitur contrarietas: Licet enim contrarij sint motus, utriusq; tamen partes indifferenter contrariæ non sunt, ut calefacere & frige fieri, modo rem quæ patitur, non extrinsecus agentem consideres, aut agentis effectum qui naturæ patientis est contrarius. Quamobrem

*Contraria
causa non
possunt in
eodem esse
subjecto.
Agere &
pati unius
rei non
sunt, con-
traria.*

ut quod sentio melius intelligas quæ patientis sunt intuearis agere & pati, ea nullo modo sunt contraria, sed eidem insunt subjecto, ab eademq; causa prodeunt: Sin autem qualitatem vel substantiam quæ passionem subjecto inducitur apprehendas contrarietatem habebis frigus scilicet, atq; calorem, sed numero separatis non uni substantijs principium ejus, & causam adscribemus.

Duo contrarij effectus in uno possunt esse subjecto, sed non ipsum causæ; Cum enim substantiæ, perfectæ sint (suis secundum Physicos principijs) non insunt, sed subsunt potius, aut si quo sustineantur

RERVM PRINCIPIIS. 113

etia non unum res ipsa fuerit, contrariorqm siquidem unumquodq; suam ut substantiam, suum quoq; nomen habeat, subiectum verò substantia sit vel ratione solum vel etiam revera separabilis. Coniungi quidem possunt. (Rosarum succum saccharo misceas) sed cum unaquæq; separatim consistant, quam diu duæ contrariæ substantiæ vel causæ sunt, sua reservant etiam subiecta,

Quoniam verò potentia contrariam rei cuius est actionem suscipiendi, potentia qua res eadem in suum vicissim agit contrarium, contraria esse videtur, cum sæpè dictū sit tales esse causas, quales ejus fuerint effectus, ideo quærendum est ulterius.

AN RES VNA VNIVS PRINCIPIJ respectu pati & agere possit.

Cum existimarent Physici contrarios esse in una re motus, nec unius causæ contrarios effectus esse posse ducerent, formæ materiam addiderunt, ut illius agere, huius autem respectu pati res dicere-
tur. Sed boni doctores multis sunt nominibus repræhendi, tum quod motuum contrarietas, ut supra dictum est, non in uno, sed duobus sit subiectis, tum quod idem contraria possit efficere, modo per accidens & per se illa distinguantur. Solè

Non for-
ma causâ
res agunt,
materiâ
vero pati-
untur.
Idem con-
traria po-
test effi-
cere.
Cur sol
humere-
trans tan-
dem exic-
cet.
Non antè
exiccans
post hu-
mectet.
enim

enim & exiccare, & humectare videmus, sed hoc pro subjecti natura, illud verò simpliciter efficit, quæ causa est ut humectatio in exiccationem, non vice versa in illam hæc tandem desinat.

*Non actio
sed passio
motus est.*

Passio ipsa, non actio motus est: Non enim quod agit, sed quod patitur moveri cernimus: Licet itaq; motus unius principium, & finis alterius sit in una re, non tamen ambo in unoquoq; sunt subjecto, cum non duo sed unum solummodo contrarium res patiens sustineat, nec ipsa eodem tempore calefieri, & frigeri possit. Motus non in eo est unde prodit, ideo in agente non est.

*Idem
quod agit
ab alio
corrumpitur.*

Sic ab una eademq; forma rem agere dicimus, ejusdemq; pati respectu, sed ita ut actio proprius sit illius effectus, hæc verò ipsi non à sibi conjuncta materia, sed extrinsecus existente principio contrario proveniat: Nam si unum principium (materiam intellige) pati diceremus, aliudq; ut formam agere, non id ipsum quod agit corrumpi consequeretur, sed id quod patitur: Cujus enim passio, ejusdem quoq; corruptio est, ut si quod agit corrumpatur pati necessario debeat: Id ipsum verò quod agit corrumpi quotidiana docet experientia, dum non aquæ materiam, sed formam quæ aërem refrigerat, in aërem mutari cernimus: Nec est quod eandem quæ agit formam pati quidem concedas, sed hujus ipsi po-

potentiam à materia prodire iudices, cum *Res qua* ab hac res ut pati sic & corrumpi dicatur, *sunt rati-* materiae verè nomine ipsa corrumpi ne- *one cor-* queat, res siquidem qua est generetur, sed *rumpun-* qua non est ratione corrumpatur, ut si ma- *tur, gene-* teriae conjunctio formam faciat ignobili- *rantur ve-* orem, potentiam ipsi quoq; tradat, ut no- *ro qua* bilior fieri possit, non ignobilior cum jam *non sunt.* talis existat.

Si rem corrumpi non ea solum qua quid est rati-
one statuas, sed qua non existit aliquomodo, ut aqua
in aërem ideo corrumpatur, non solum quod aqua
sit, sed quod imperfectum quiddam sit, cui aëris for-
ma negatur. Nam si prius ipsam haberet, nequaquã
consequeretur : Concederem, sed hoc ipsum non
materiae, sed privationi quæ formæ opponitur, ab-
sentiumque negatione definitur, tribui deberet,
quod infra etiam falsum esse docebitur.

Sed hoc ut melius discutiatur viden-
dum est.

AN FORMARVM INDIGNI- tas à materia proveniat.

QUod formæ sint ignobiliores, itaq; a-
gant, ut vicissim patiantur, & ab ex-
ternis corrumpi possint, materiae Phy-
fici causam adscripserunt, sed hoc hinc
falsum esse convincitur, quod una sit
omnium formarum naturalium materia

Eadem est multiplexq; dignitatis earūdem differen-
formarum tia: Fortè tamen alias quidem alijs nobilio-
naturaliū res esse fateberis, sed in eo convenire om-
materia. nes, quod à contrarijs extra se positis pa-
 tiantur, & corrumpantur, quæ communis
 indignitas materiæ debet adscribi. Verùm
 hanc ipsam consideres gradus etiam ad-
 mittit, ut cœlum (quod infra discutiemus)
 corruptionem nunquam senserit, ignisq;
 longè quam aqua difficilius immutetur.
 Cui quæso huius differentiæ causa, materiæ

Res forma ne an formis adscribetur? Eadem est ma-
respectu teria, nec eius respectu res à se invicem
sunt igno- differunt. Formis ita (ni fallor) attribue-
biliores. tur, ut aliquæ cum nobiliores sint, materi-
 am alijs facilius cohibeant, aliæ potius eā-
 dem supprimantur. Pulchrè quidem hæc

Compara videntur esse veritati consentanea, si tamē
tivus in ipsa paulò diligentius examinaveris longè
eodem aliud animaduertes: Quid enim formam
quo positi- hanc facit ignobiliorem, ut materiæ magis
vus est quam aliæ succumbat? An non hæc ipsa for-
prædica marum vel maior, vel minor indignitas,
mento. quam formis adscripsisti causa est, ut ipsæ
 corrumpantur?

Simplex
aliud est
à positivo.

Magis & minus eidem attribuntur, cui & idipsū
 quod indefinjtè ponitur: ut doctum esse qualicatem
 denotat, in eodem quoq; prædicamento fuerit, qui
 magis vel minus est doctus. Forsan obijcies (ut su-
 pra monuimus) simplicem doctrinam mentis esse,
 gradus

gradus verò à corpore provenire, ut hæc eidem non videantur esse adscribenda. Paucis habeto simpliciter esse doctum gradus non admittere, ut magis vel minus simpliciter quis doctus esse dicatur. Præterea unius est mentis doctrina qualemcumque intellexeris. Sed hoc ad rem accommodemus. Forma per se non propter aliud, aut secundum accidens magis patitur: ergo simpliciter quoq; per se patitur. Eadem substantia per se simpliciter, & magis patitur, sed hoc respectu alterius, ut discrimen inter respectum & per accidens animadverti possit: Nam res per se pati dicitur in generationibus, etiam respectu alterius, sed per accidens in alterationibus.

Fit quidem inquires, sed mediante materia, quæ si non foret, formæ nihilominus vel magis, vel minus essent nobiles, earum tamen nulla corrumpetur: Ita bene, sed quamobrè? Si per se forma sit ignobilior, ut igne magis aqua patiatur, cur per accidens, & non eodem modo simpliciter ipsa pateretur? Substantiam quod per se, vel simpliciter exprimitur, denotat, sed accidens, quod respectu alterius intelligitur, ut si hoc formæ per se competat, illud eidem multo potiori ratione sit attribuendum. Formam itaq; per se, simpliciter, non secundum accidens, aut alterius respectu ignobilem ut pati possit, nobiliorem verò vel ignobiliorem si alteri conferatur, ut citius vel difficilius patiatur, esse dicimus: Non enim

Differunt per accidens, & alterius respectu. Per se substantiam denotat accidens vero respectus.

Forma per se patitur, magis vel alterius respectu.

propriæ vel actionis, vel substantiæ, sed alterius respectu hæc discrimina rebus attribuantur.

Ita valere consequentia posset : Materia ignis, aquæ, &c. per se patitur, per accidens formæ respectu quam sustinet vel magis, vel minus: Non ita, Forma propter materiam patitur, propter seipsam non ob aliud minus quam alia patitur.

*Corrumpi
posse per
se sub-
stantijs in-
est quæ
corrumpuntur.
Per se
præsupponit
quod per
accidens
est.*

Omnem ergo formæ indignitatem, qua non accidens aliquod, sed ipsam sui substantiam agente alio amittere potest, non alterius cuiusquam, sed propriæ ipsius essentiæ, fructum esse statuimus : Nam si per se. (Hoc est talis ejus esset substantiæ constitutio) corrumpi non posset, per accidens sanè, id ipsum non susciperet, cum hoc illud omnino præsupponat. Materiam autem planè non existere sequentibus ostendetur, si prius principiorum contrarietatem examinaverimus, an aliqua sit in ijs quæ construxit Aristoteles.

AN SINT FORMA ET PRIVATIO CONTRARIA.

Aristotelis principia non sunt contraria.

VRgent Physici principiorum contrarietate, sed longe aliud re ipsa demonstrant : Nam quæ obtrudunt principia privativè non contrariè sunt opposita, quod ipsum alterius nomen ostendit, mera si qui-

ra siquidem sit habitæ rei privatio, quæ cū in formam agere nequeat, eadem quoq; contraria non est. At quoniam privatione non simplicem formæ negationem intellexit Aristoteles, sed talem quæ potentiam ejus consequendæ habeat, non ut in dialecticis nomen hic privativam denotat oppositionem, sed contrariam: Sola enim contraria potentiam habent ut formam consequi aliquam possint, cum præter ea nihil vel generetur, vel etiam corrumpatur. Etsi verò potentiam hanc in cæteris non animadvertimus oppositionum generibus, nequaquam tamen sufficiens est, ut contrarietatem describat: Non enim potentia, sed actus actui contrarius est, cū actione mutua contraria definiantur, ipsaq; potentia si futurum inspicias nihil, si præsens nuda sitabilitas non agendi aliquid, sed patiendi: Quod si passio contrariū nō faciat (ut suprà docuimus) multò minus ejus potentia cuiquam contraria fuerit.

Aëri aqua est contraria, non quod ab eo patiatur, aut pati possit, sed quod in eum vel agat, vel agere possit. Sed hæc potentia rei substantia est, præsens quid, non futurum designans, cujus respectu res rei non jam esset, sed foret contraria.

Cum autem non secundum accidens solum, sed ipsemet (ut infra patebit) substantiæ contrariæ sint, non actus secundos solum.

*Privatio
nil agit.
Privatio
Physica
non est,
simplex
ejus quod
habuerit
negatio.
Potentiā
habet pri-
vatio non
agendi,
sed pa-
tiendi.
Contrari-
etas non
passione.
sed actio-
ne mutua
describi-
tur.*

*Actus pri-
mi etiam
contrarij.*

solummodo , sed primos etiam sibi invi-
cem contrariari dicendum fuerit , ut quæ-
admodum actiones , sic & earundum po-
tentias, quod causæ sint , contrarias esse o-
porteat.

Si actio contrarietatem faceret , non ejus facul-
tas, res secundum accidens solum, nec nisi conjun-
ctæ forent contrariæ, cum motus ille res ipsa nequa-
quam sit.

*Duplex
est in re
naturali
potentia.*

Duplex itaq; animadvertitur in re corrup-
tibili potentia, quarum alia privationem,
alia verò formam ipsam constituit, hæc vis
est rei oppositæ contraria, sed illa relativa
potius , quod rei alterius actionem præ-
supponat.

QVID SIT PRIVATIO.

*Privatio
substantia
est, aliàs
substantia
principi-
um non
foret.*

NI substantia sit privatio, rei naturalis
principium esse non poterit, cum nõ
sit effectu suo causa deterior. Si verò sub-
stantia sit, non simplex erit negatio , sed
compositum quid ex affirmatione proprij
cujusdam esse, formæq; cujus est privatio
negatione , quo posito non principium
primum , sed principiatum quid dicenda
fuerit, simplicioribus siquidem constaret.
Hoc ut vitarent aliqui cum præter formam
(quod ipsius eorum definitione patet) ni-
hil ESSE rei tradere nossent, privatio-
nem

nem ceu nihil existens substantiale, principium non rem constituens, sed ejusdem mutationis esse judicarunt. At si mutationis principia describere voluit Aristoteles, non tria solum, sed quinque; constituere debuerat, cum nihil sine contrariarum formarum (quarum duæ quoque sunt privationes) contractu mutari possit. Præterea non accidentium, sed ipsius ea est substantiæ mutatio, ut non accidentibus, aut negationi, sed ipsimet essentiæ constitutioni sit adscribenda. Cum enim per se corruptibilis sit, in seipsa suæ mutationis habet principium, non sufficiens equidem, ut rem solum corrumpere possit, sed habilem ut reddat corruptioni, quæ rei potentia (quæ privationem definiunt, simplex siquidem negatio, rem mutationi præparare nequeat) ipsiusmet est substantiæ, alias alterationem solum inferret, quo nomine diversa non sunt rei quatenus est, aut mutari potest ponenda principia. Non sic ergo poterunt effugere, qui privationem substantiale rei principium esse negant. Cæterum ut privationem intelligamus, in suas est partes dividenda, negationem & potentiâ quæ rei corruptibilis principia dici possent, nisi formam consequerentur, quod ut clarum fiat quærendum est.

Quinquē sunt mutationis principia.

Substantiæ mutatio causam in se ipsa habet.

Res eadē quibus est mutationis habet principia.

AN

AN NEGATIO PRINCIPIVM sit à forma diversum.

Contraria quodammodo composita sunt. SI prima rerum naturalium principia velis habere, simpliciter opposita, non contrariè summenda sunt: Hæc enim cum sub eodem genere contineantur (ut dialecticis definiuntur) plurimumq; à se invicē distent, partim conveniunt inter se, partim etiam differunt, ut uniuscujusq; contrarij compositio aliqua evidenter appareat. Oppositionum autem simplicissima est contradictio, ut ea non rerum naturalium solummodo, sed omnium quæ quodammodo composita sunt (qualia sunt præter Deum omnia) principijs adscribi possit.

Contradictoria non possunt eidē attribui. Esse ei nō esse omni creaturæ competunt, at non contradictorie.

Cum verò contrarietas in una re non sit, multo minus contradictio fuerit: Illa enim ut simul remissis gradibus consistere possint, sed hæc nequaquam medium constituit. At non vera est ESSE & Non ESSE contradictio si diversorum respectu considerentur: Substantia enim rei finitæ, partim est, partim non est, ut ipsi nō id ipsum cuius est affirmatio, sed aliud extra positum negetur.

Nihil suiipsius esse causa, quicquid aliquomodo non existit, hinc pulchrè liquet, quod in propria substantia negationem habeat, quæ sine aliorum respectu

pectu intelligi nequit. Deus autē simplicissimē existit, ut nec ipsi quicquam denegatum sit, nec alio quomquam ut uel sit, vel intelligatur opus hebeat.

Si verò negationem sine rei absentis respectu intelligi non posse obijcias, ut substantiæ principium esse non possit: Non omnem respectum relationis esse paucis hebeto, hancq; accidens non illum esse necessario: Res enim respectu propriæ substantiæ, non accidentis alicujus, cæteris quæ non sunt, carere dicuntur, sed relativa substantiæ insunt, quæ nihilominus sublata relatione consistit. Negatio itaque nec accidens, nec accidentium, sed ipsius est substantiæ talis quædam constitutio, cujus respectu non ESSE quidem quod affirmatio demonstrat, sed FINITA dicitur: Hoc enim posito plurimorum negatio subindicatur, ita ut hæc per se nihil existat, sed in forma consistens alicujus affirmationem, ceu corpus solidum superficies, necessario consequatur.

Non omnis respectus est relatio. Quid sit negatio alterum creaturæ principium. Negatio formam sequitur, at superficies utramq;.

Negatio ab externa limitatione differt, quod hæc non affirmationem solum, sed ipsam quoq; negationem consequatur, nec in ipsa penitus sit substantia, sed ipsam extrinsecus modo circumscribat, nec ipsam rei definitionem ingrediatur, ut ipsa negatio, quæ formam ita componit, ut nec affirmatio simplex, nec negatio dici possit.

Cum vero forma non simplicem denotet
affir-

affirmationem, sed finitum quid existens, omnino negationem arguat, res ipsa non simplex ejus principium nominanda est, ejus principia fortè dici possent affirmatio & negatio, seu ESSE & non ESSE. At quoniam ratione quidem distingui, sed nullo modo separari possunt, veram non efficiunt compositionem, quæ partium, vel substantiarum resolutione cognoscitur.

Duo sunt
rerum
principia
ESSE
& non
ESSE.

AN SINT AFFIRMATIO ET

negatio simul vel præcedat alterutra.

Simplicissima est affirmatio quæ sine ulla negatione potest intelligi: Negatio similiter simplex est quæ nullam præsupponit affirmationem: Illa Dei solius, sed hæc prima Physicorum materia, **NIHILVM** est Theologorum: Nihil enim est cui denegata sunt omnia.

Deus omnia est non lapis aut truncus quod hæc cum finitæ sint substantiæ negationem admittant, quæ à Deo remotissimo est. Hoc infra planius discutietur.

Affirma-
tio fuit
negatione
nondum
existente.

Cum itaq; simplex aliqua sit affirmatio, negatio non item, hanc illam sequi concludimus, quod & inde clarum fit, Deum cum solus ab æterno fuerit, negatione nondum existente, quæ sunt aliquando fecisse, ut
negatio

negatio tum si sequuta. Porro præter hanc affirmationem simplicem, quam ut causam præsupponit, aliam quoq; negatio denotat, cujus respectu à nihilo differt. Cum ergo neutra separatim esse vel intelligi possit, sed finitæ substantiæ affirmatio sit negativa, simul utramq; consistere statuimus, sicutamen ut ratione vel dignitate, non tempore negatio sit affirmatione posterior. Res enim quatenus est, non ea qua non est ratione consistit, licet ita existat ut simul plurima non sit. Sed hæc si principia vocare volueris, communissima sunt omnium quæ principiis constant, ut alia sint corporum, rerumq; mutabilium inquirenda, quod Aristotelica discutientes præstabimus.

*Res est
affirmati-
one, finita
negatione*

AN SIT MATERIAE VEL
*privationi abscribenda
negatio.*

PPrincipiis hisce duobus à nobis jam positis, nullum simplicius inveniatur, quod rem modo constituat. Cum autem speciebus, & individuis quæ generi competunt attribuantur, illa ipsa rerum sunt naturalium, finitæ siquidem sint substantiæ. Quoniam verò tria posuit Aristoteles principia, nullam vel affirmationis vel negationis
N faciens

faciens mentionem, absurda profectò fuerint nisi formam sub affirmatione contineas, & sub negatione privationem, quod duplici ratione falsum esse demonstratur, tum quia nihil quod finitum est simplicem ad-

Nulli finitæ simplex affirmatio competit. mittit affirmationem, tum quia physicis privatio mera negatio non est, sed talis quæ potentiam habeat aliquid efficiendi, quod aliquam præsupponit affirmationē.

Non sunt duæ in una re negationes.

Præterea si forma simplex ESSE rei, privatione simplicem ejus limitationem intelligas, ut illius ESSE hujus verò non esse respectu dicatur, Quid ipsa tandem erit materia? Affirmatio ne vel negatio, aut aliud aliquid ab utraq; diversum? Si affirmatio fuerit, duæ totum constituent substantiæ. Fortè negatio dici poterit. Mirari satis sanè non possum, eò Physicos devenisse, ut duas in unoquoq; negationes constituerent.

Vnius quidem affirmationis infinitæ sunt negationes ut si hoc sit lapis, ferrum non sit, homo non sit, nec asinus, &c. sed hæc semel non bis negantur. Quamobrem si materia horum omnium negatio sit, alia non opus est voce qua pariter omnia, vel ex his aliqua compræhendas. At si materia universalis sit formarum negatio, sed unius solum certæq; privatio, hujus certè materia genus extiterit, ut Petrum animal esse dicimus.

Materiam & privationem formarum negatione

gatione definiverunt, sed discrimen quæso proponas inter utramq;. An differunt etiam negatione? Nequaquam: Cum enim negatio nihil sit, essentiæ nullam habet differentiam, sed affirmationes consequitur, quarum respectu divisione quoq; admittit, hinc negatio alia generalis est omnium formarum, quæ **NIHILVM** dici posset. Alia formæ uni conjuncta cæterarum est, quæ alterum vocamus rerum finitarum principium: Alia ejus est quod habueris, vereq; privatio dicitur. Alia deniq; certæ cujusdā est formæ, illius videlicet quæ sibi conjunctæ contraria est, unde certa in rebus oritur mutationum vicissitudo, ut rerum mutabilium alterum principium dici possit. Sed hæc sunt affirmationum differentiæ quibus per se, ut negationibus ex accidenti competunt. Eodem fortè modo discrimen inter materiam & privationem intellexeris. Exponas igitur: Nescius enim suum fatebor ingenuè, lubens audiam, quid causæ sit, cum similes sint omninò negationes, uniq; & eidē formæ jungantur, quod hæc aliā ab illa differentiam assumat, ut hæc negatio formā sustinere, illa verò patibile efficere possit, quod & hac ratione fit absurdus: Cū enim à forma prodeant illæ actiones, quibus materiā & privationē distinguas, cur non seipsā sustinere, seq; patibilem efficere dicitur?

Negationes per se nullas habent differentias.

Negationis differentia.

Differentia negationibus ob affirmationes competunt.

Quod sit inter materiam & privationem discrimen.

Hicce fortè fit mediantibus. Pulchrè scilicet negationibus actiones attribuuntur: Nam si nihil efficiant nec media, nec instrumenta dici possunt. Sed ut materiam & privationem an ferri debeant notum fiat rei naturalis proprietates examinabimus.

CVI SIT ADSCRIBENDA *patiendi potentia.*

*Intellectū
probat
experien-
tia.*

Veritatis est regula dictorum vel intellectuum consensus cum rebus in sensu consistentibus ut quod alias est dictū cogitationis phantasma sit, quod nusquam extra intellectum consistit. Licet autem multa mente percipiamus, quæ non ut intelliguntur, ita se sensibus offerunt, & ratione sejungamus, quæ revera nullo modo sejungi possunt: Omnia tamen certis indicijs probat experientia, ut si materiam esse, vel privationem intelligas, actiones edant oportet, quibus quæ perceperis ita se habere demonstrates. Rem itaq; naturalem sic agere videmus, ut vicissim patiatur. Hoc equidem alterum principium arguere videtur, sed supra multis ostensum est, id ipsum quod patitur agere, nec diversum ab eo quod agit esse quod corrumpitur. Sed age casum ponito admittatur. Cui passionis

tionis istius causam adscribes , materiæ ne
 an privationi? Huic multo potiori ratione
 quod formæ (tuâ quidem ut Physicus es sc- *Materia*
 tentiâ) contraria sit : Materiæ tamen ipsam *formam*
 ceu comitem individuum attribuunt , ut *facit pa-*
 quid restet quo privationem definias non *tibilem.*
 videam. Nam si materiæ , non privationis
 causa res patietur.

Non consequi videtur quod asserimus cum uni-
 us, causæ plures esse possint : Differentes equidem,
 sed unius actionis non sunt duæ vel plures efficien-
 tes causæ, in uno subjecto constituendæ : Nil enim
 frustra natura facit.

Patitur quidem inquires ob materiam in-
 definite, sed ob privationem ab una certa-
 q; forma. Concessero sed jam privationem
 à materia secunda distinguo : Cum enim
 prima formam indefinite patibilem effici-
 at , secunda cum certa forma definita sit,
 definite quoq; patibilem efficiet. Præterea
 si materiam primam ponas , prima quoq;
 tibi est admittenda privatio , cum hæc pa-
 riter atq; illa primum sit principium. Talis
 autem non hujus, aut illius est formæ , sed
 primæ , ut indefinitam non certam efficiat
 mutationem.

AN SIT HAEC AFFIRMATIONIS, negationis aut utriusque potentia.

Nil agit negatio.

Forma propter negationem patitur.

Privatio alterum est contrariorum principium.

Negatio res primæ causæ subijcit, privatio contrarijs.

PVgnam hanc ut dirimamus nec materiæ nec privationi potentiam hanc adscribimus: Cum enim negatio sit utraq; neutra est alicujus efficacitæ, ut vel immutare vel actioni quicquam præparare possit, ex quibus intelligitur nequaquam simplicia esse Physicorum principia, cum materiæ & privationi negationibus talia tribuerint, quæ ipsius sunt affirmationis. At si negationem omnino causam esse statuas, ut res corrumpi queant: Nam sine hac infinitæ forent & immutabiles: Non refragabor modo non negationi, sed affirmationi primo talia tribuas, forma siquidem quatenus est agat, patiatur ea qua sic existit ratione, ut multorum negationem habeat primæ causæ respectu, privationem secundarum. Ab ea siquidem res immutari possint, quod finitæ sint, à contrarijs quidē talis sit ipsarū constitutio, ut & agant in se invicem, patianturq; vicissim. Quamobrem ut negatio res primæ causæ subijcit, sic privatio quæ certa est formæ alicujus & determinata negatio, causa est ut à contrarijs patiantur. Denique rem paucis ut contrahamus

nec

nec negationi solum nec affirmationi, sed utriq; formæ videlicet, seu toti composito hanc corruptionis potētiam adscribimus, ut affirmatio seu ipsum ESSE rei ob negationem patiatur, aut pati possit, non vice versa ob affirmationem negatio: Non enim quod non est in rebus, sed ipsamet earum substantia, quidvis agit, aut patitur. Cū ergo privatio mera sit, sed certæ formæ negatio, non est quod ipsi potentia hæc attribuatur. Id ipsū enim quod patitur, pati potest, at ipsa ut modo dictum est non patitur negatio, ut eidem hæc quoq; potentia detrahenda sit.

Affirmatio patitur ob negationem.

Privatio est mera certæ formæ negatio.

AN SVBIECTO FORMAE OPVS habeant, ut subsistere possint.

Primam rerum corruptibilium proprietatem discussimus quæ privationem formæ contrariam facere videbatur, altera quoq; nobis examinanda est, ut an materia ferri debeat animadvertatur. Formas itaq; naturales Physici sine subiecto subsistere non posse statuerunt, quod si concederetur non substantiæ, sed accidentia forent, illæ siquidem per se non in aliquo, vel ab aliquo, sed vi propria subsistant, hæc verò non subsistere, sed inesse dicantur.

Substantiæ per se subsistunt.

Formam in materia subsistere dices, à forma verò materiam,

materiam, ut neutrum sine altero subsistat, discrimenq; inter utrumq; possit animadverti, quod cum perpendissem substantias à nullo, sed vi propria subsistere dixi, ut ab accidentibus illæ sejungerentur. Nā quod absq; alio subsistere nequit proprium esse non habet, sed ejus sine quo esse nequit. Noveram equidem à Deo substantias omnes esse, quod tamen subsistant proprium quid est, cujus origo ad primā causam referri debet. Sed hoc infra melius intelligetur, ubi res non fieri, sed factas esse demonstrabitur.

*Formand
est imper-
fecta sub-
stantia.*

At Dialecticis forsitan inquires perfectæ intelliguntur substantiæ, sed illas Physici dividunt ut earum principia cognoscant, quæ nisi conjuncta subsistere nequeant. Pulchrè profecto formam si per se consideres imperfectam vocaveris substantiam. Imperfectas ego quidem substantias admisero, sed eas dum generantur. Perfectum enim dicimus quod finem suum est assequutum. Præterea si forma sine materia subsistere nequeat, propriam hæc omnino substantiam habebit, cum (ut aliās à nobis est dictū) per se præsupponat quod per accidens est.

Negationem obijciat aliquis per se nihil, sed aliquid esse formæ respectu, quod ego negavero: Simplex enim negatio, nec per se, nec per accidens quicquam esse potest. Negatio itaq; principium per se non nihil est, aliās nec esset, nec intelligeretur, sed limitatio est affirmationis, negatio videlicet affirmativa, ut affirmatio ipsa negativa est. Nec illa est affirmationis

mationis umbra, negationis accidens, ut per se nihil dici possit.

At materiam per se nihil esse concedent Aristotelici, formæ siquidem quicquid ipsa est attribuant, ut præter objectum axioma possit aliud absurdum inde concludi, effectum videlicet suæ ipsius causæ causam esse: Cum enim causa sit quod alteri tribuit essentiam, forma sine materia non valens subsistere, hujus est effectus, cumq; vicissim materia sine forma nil omnino sit, à proprio substitit effectui. Sed quoniam à contrarietate præcipuum hujus opinionis argumentum sumpserunt, operæ precium fecerimus, si vocemus in dubium.

Causa est quod alteri tribuit essentiam.

AN PER SE NEQVEANT

subsistere contraria.

PVLchrè Physici Dialecticam instrumentum, normamque veritatis esse demonstrant, quod à logicis est positum axioma. Substantiæ nil esse contrarium, suis hisce principijs abijcientes. Etsi vero falsum illud est, malè tamen à Physicis impugnatur, perfectas siquidem (quales Dialectici considerant) substantias, non phantasticas earum partes, sibi invicem noverimus esse contrarias. Cum enim contraria sint quæ sub eodem genere posita plurimum à se

Malè refutantur à Physicis dialectici.

*Duarum contrarie-
tas est spe-
cierum.* distant, non forma privationi contraria-
tur, sed duarum est contrarietas specierum,
quæ generis nomine conveniunt, sed à se
invicem specifica distinguuntur differen-
tia. *Species
sunt unius
generis
contraria* Quamobrem si formam & privatio-
nem cōtraria vocaveris, utriq; genus idem
attribuetur, propriaq; differentia, quo po-
sito duas numero separatas species esse
consequetur. Non hæc equidem negari
possunt, quibus Dialectici contraria defi-
niverunt, definitioni tamen alia erant adij-
cienda, quibus à privativè, & relativè op-
positis ipsa distinguerentur: Hæc enim sub
eodem contenta genere, plurimum à se di-
stant. Differentiæ Igitur loco ponenda
fuerat, mutuū agendi, patiendiq; conces-
sa facultas. Cum enim ex contrarijs omnia
fieri videamus, nil immutatur omnino, quin
vicissim agere possit, in id a quo patitur.
*Insufficiēs
est con-
trariorum
definitio.* Ergo si forma sine privatione, vel materia
pati nequeat, sine iisdem nulli cōtraria esse
poterit, ut si materiæ conjunctio formam
reddat alicui contrariā, hæc q; duo totum,
perfectamq; substantiam efficiant, per se
contraria subsister consequatur. At ipsa
privatio formā sibi ipsi contrariam non ef-
ficat, ideoq; nec illius hæc agit, aut patitur
respectu. Totum itaque non ejus aliqua
pars, cum agat & patiatur, alteri pariter a-
genti & patienti, non uni ejus vel agentī,
vel

vel patienti principio contrarium est, cujus natura est, non ut in aliquo, sed per se subsistat, totū siquidē Physicis in eo consentiētibz, eo constet quod inest & subijcitur.

QVA RATIONE SVBSTANTIA *substantia contraria sit.*

Ignem aquæ notissimum est esse contrarium, quod ut suo dialectici conciliarent axiomati, secundum accidens, non per se substantias esse contrarias intellexerunt, caliditatis nimirum & frigoris respectu. Præclarum ecce modo effugium, quomodo aqua calfacta igni contraria fuerit, si caliditas ipsam ei contrariam reddat? An non duo, diversiq; in aqua motus animadvertuntur, ut duplex quoq; admittenda sit contrarietas? Ex contrarijs omnia fieri supra concessum est: Cum igitur substantia fiat, ex contrario fieri debet, cumq; accidēs substantiæ contrarium esse nequeat, restat nihil quam ut substantias sibi invicem contrarias esse concludatur. At si formam solum non materiam fieri obijcias, ut sola quoq; contraria sit, non rei partē, sed totū fieri vel corrumpi respondero: Communi siquidem sermone aquam, non ejus solam formam mutari vincatur, dum ipsam non calidam (ut in alteratione) non igneam,

*Non secundum
accidens
solum
contrariæ
sunt substantiæ.
Quicquid sit ex
contrario
fit. At substantiæ
sunt ex
subst. Ergo
Totum
non aliquam ejus
partem
corrumpi.*

*Substan-
tiæ sine
subjecto
possunt ut
subsistere
sic immu-
tari.*

igneam, ut ea denominatione subjectum aliquod immutatum restet, sed ignem fieri dicimus, quo posito substantiales apparet in nullo subjecto fieri mutationes, sed substantias ut dum sunt per se subsistunt, ita dum mutantur, per se non in aliquo fieri subjecto. Præterea si aquæ frigus ignis ardori contrarium sit, tales quoque causas esse consequitur, ut sæpe posito constat axiomatice. Verum ardua hic oritur objectio: Nam si bono malum (ut est) contrarium sit, ipsæque (ut supra dictum est) per se bonæ sint substantiæ, per se quoque malas esse consequetur: Quæremus ergo.

AN SIT ALIQUA SUBSTANTIA boni, maliq; contrarietas.

*Nulla per
se mala
est sub-
stantia.*

PER se substantias omnes, quod Dei sint opera, bonas esse supra multis demonstravimus, ut hoc in loco nulla per se mala nobis obtrudi possit: Cum autem bonum & malum contraria esse multi sine ulla vel distinctione, vel remissione obijciant, ortus est vulgi, vulgoque similium doctorum error aliquas per se malas esse substantias, quod si admittendum foret, animam exempli vice propositam, cui contraria sit postularem: Deo siquidem nil contrarium sit. Sed hæresis illa ut à nobis supra multis est oppug-

oppugnata, sic in infinitum penè deduci posset, ut terminus non foret absurditatibus. Bonum itaq; concedendum est, aliquid nulli malo contrarium, cujus res respectu dicantur existere, ut res non quatenus bonæ sunt, alijs sint contrariæ, in eo siquidem non differant, sed quatenus ita constitutæ sunt, ut in se invicem agant patiantur, quod malitiam nullam arguit: Hæc enim rerum vicissitudo finis earum est, & perfectio. Quod si pertinaciter contrarietatem apponas, cum substantias quæ contrarie sunt, per se bonas esse dixerimus, ut si substantia sit una bonitas, & contrarietas, substantiam bonam & contrariam, bonitatem verò essentialem esse oporteat, & contrariam: Non refragabor ulterius, sed bonum tamen id bono, non malo contrarium esse concedes omnino, cum nec ignorantem, nec aquam malam esse, dicere possis. Est ergo bona utriusq; substantia, nec alicujus accidentis respectu solum alteri contrariatur; sed ipsamet substantia substantiæ contraria est: Discrimen tamen inter bonitatem & contrarietatem animadverti debet, ne cum contrarietas aliquid mali denotet, id ipsum substantiæ attribuat: Contrarietas itaque non autem bonitas alterius intelligitur respectu, quo nomine substantia per se quidem bona, sed alteri mala

Bonum aliquod nullo malo contrarium est.

Contrarietate naturalia perficiuntur.

Bonum bono contrarium est.

Discrimen inter bonitatem & contrarietatem.

*Quid sit
natura.*

mala dici potest, contraria verò per se, non simpliciter, sed aliq collata. Exempli loco naturæ definitionem assumito, quæ principium & causa motus, & quietis esse dicitur, primo, per se non secundum accidens, multa siquidē rebus per se tribuantur, quæ non sine respectu alterius intelliguntur: Vt Dei mundus est effectus per se quo ad substantiam: Non tamen ut in substantia si effectus, sine alterius (causæ nimirum) respectu, simpliciter nominatur.

Si quemadmodum solis lumen effectus est, mundum à Deo provenire quis asserat: Vna Dei foret, mundi; substantia, nec hujus sine illius respectu posset intelligi. Non enim propriam, sed ipsius Dei mundus substantiam haberet: Sed infra substantias utriusq; separatas esse docebitur.

AN MATERIA FORMAE *subijciatur.*

*Materia
genus est
negatio,
Subiectum
differētia.*

CUm per se contraria subsistant, ea simpliciter esse, non inesse demonstravimus. Vt autem res accuratius expendatur, ipsius subiecti rationes examinabimus, Primum itaq; subiectum Physici materiam esse statuerunt, eumq; subiectum id describerent, tale quid esse dixerunt quod nec forma sit, nec ullâ definitum.

Materia

Materiæ non subjectum sed negatio genus est. Cum enim quid subjectum id sit quaeritur, tale quid esse respondetur, quod nec forma, nec formatum quicquam sit, ut subjectum negationis differentia sit, quæ differt ab ipsa (ut supra dictum est) privatione : Generis tamen rationem obtinet, si non cum privatione, sed cæteris inferioribus subjectis conferatur.

Dignum ergo quaestione fuerit, an res ea qua non, vel qua minus sunt ratione subijciantur. Hoc si asserueris primum subjectum rerum omnium quæ sunt ignobilissimum esse consequetur, si illud, Nihil : Nam si foret aliquomodo non subijci solum, sed inesse diceretur, sicq; primum non foret, cum (ut secundam Physici materiam definiunt) secundum subjectum sit aliqua definitum forma, cujus respectu etiam inesse dicitur. Quamobrem cum primum subjectum subesse simpliciter oporteat, & in sit omne quod est, materiam primam **NIHIL** esse concludimus : Statuendum est igitur non qua res non sunt ratione subijci, cum aliquid oporteat esse necessario, quod efficit aut operatur aliquid, sed qua minus sunt, ut quæ nullis insunt formæ, sed alijs subijciuntur, ignobilissimæ sint, quæ verò subijciuntur nulli, sed insunt, nobiliores, magisq; cæteris existant. Ut itaq; causarum ordo primam arguit, quæ sui ipsius est principium, sic inter subjecta primum est admittendum,

Res qua

minus

sunt rati-

one subij-

ci.

Materia

prima

NIHIL

est.

Quæ sint

formæ

nobilio-

res.

*Primum
subjectum
quid sit.
Quatuor
elementa
prima esse
composita-
rum
formarum
subjecta.*

mittendum, quod ut reliqua sustineat, à nullo, sed à seipso sustineatur, ne progressus in infinitum extendatur, donec NIHI-
LVM simpliciter attigeris. Primas ergò formas elementa quatuor esse dicimus primaq; subjecta, cum nihil ipsis minus existens inveniatur: Nam si quid ipsis subijciatur talem oportet esse substantiam, quæ per se, hoc est, in nullo subsistat, quod æquè ac ipsi poterit elementis attribui.

CONCLUSIO PAUCIS SUPRA- SCRIPTA COMPREHENDENS.

NEC compositum esse necessariò quod corrumpitur, nec contraria rei unius esse principia, multis est supra demonstra-
tum: Privationem præterea formæ contrariam non esse, nec materiæ vel privationi ullam, vel potentiam, vel actionem abscribendam esse probavimus, ut nec admitti-
ceu principia possint, nisi simplicem alterutra negationem intelligas. Ut autem forma subsistere possit alio vel non, vel minus existente, non opus esse docuimus, ut non
nisi secunda materia, quæ forma est aliam se sustinens nobiliorem, concedi debeat. Privationem verò per se rebus attribuendam non esse, hinc patet quod res eo ipso quod est privari non possit, sed accidens
sit

*Privatio-
nem per se
non esse
rebus at-
tribuenda*

fit omne quod te salva nihilominus, amittitur. Aquam itaq; cum ignem numquam habuerit eo privari negaverimus, ut generationes & corruptiones habitu & privatione nullo modo sint definiendæ. Denique si privatio ferri debeat, pro certæ cujusdam formæ negatione summenda est, ut post modo demonstrabitur. Rem ergo aggrediemur aliaque principia hisce reprobatis subijciemus.

ALIA PRINCIPIORVM DEMONSTRATIO.

QUOMODO SINT INQUIRENDA rerum principia.

I res ignoremus, earum principia nescire poterimus, ut quæ se nostris sensibus offerunt, nostroq; percipiuntur intellectu, bene prius omnia, quomodo conveniant, quoq; modo singula differant, examinanda sint, quam vel horum vel illorum principia constituentur, hinc genera, species, differentiæ, propria & accidentia, ceu amusses à Dialecticis exhibentur, quibus

Quinquæ prædica-
bilia Phi-
sophan-
di sunt
principia,
Philoso-
phia vero
prædica-
menta.

Genus & differentia principia sunt nostra cognitionis.

Duo sunt speciei principia dialecticis, tria vero Physicis.

bus rerum cognitionem possis assequi. Primum ergo prædicamentorum ordinem, non accidentium modo, sed substantiarum principia quærentes assumemus, ut Dialecticam Physicæ conciliemus, quod in multis Aristoteles omnino neglexit, tum maximè hac in parte: Cum enim genus, & differentia nostra sint principia cognitionis, certissimumq; sit veritatis indicium, si quod intelligitur ipsa sensuum probetur experientia, rerum extra intellectum quæ consistunt talia ponenda sunt principia, ut non mentiri mentem, sed scire demonstrent. Quamobrem & hoc præter cætera quibus Aristotelis principia refutavimus, falsitatis habemus argumentum. Physicos nimirum à veritatis regula, veris intellectorum principijs aberrasse: Cum enim duo tantum speciei principia dialectici ponant, tria Physici constituerunt longeq; aliter illa ipsa nobis exposuerunt, dum materia genus, formaq; differentiam exprimentes, huic illam subesse statuerunt, quod verum quidem fuerit si secundam non primam intellexerint materiam. Prima enim cum genus generalissimum referre debeat, multo aliud est: Substantia siquidem genus sit eorum quæ per se subsistunt, differentia negatio, ut si materia prima formæ sub sit, generi subesse differentias oporteat, sed

sed ut res & melius, & verius intelligatur,
quaestionem proponemus.

AN SVBSTANTIA, NEGA-

*tio, vel materia prima rerum per se
subsistentium genus sit gene-
ralissimum.*

QUod omnibus est essentijs commu- *Esse com-*
nissimum id primum genus exprimit, *munissi-*
hoc siquidem non differentia convenire *mum est.*
dicantur. Esse autem competit omnibus
non ipsa vel negatio vel materia : Hæc e-
nim corporearum solummodo est sub-
stantiarum, quo concessio materiam vide-
mus id ipsum esse, quo finita inter se diffe-
runt, ut genus appellari nequeat. Negatio
autem finitarum quidem est omnium, sed
nulla ratione Deo competit, qui tamen in-
ter omnia maximè dicitur existere.

Differentia quidem generis vices aliquādo subit,
sed ita ut in suo genere consistat nihilominus, sic a-
nima in corpore genus animal efficit : Prima verò
materia in nullo consistit, ut differentia nullo modo
dici debeat.

Sed hic scholasticorum nugas mirari con-
venit, qui de lana caprina tantum rixantur, *Deum in*
seq; plurimum torrquent, an Deum in sub- *prædica-*
stantiæ prædicamēto comprehendere de- *mento*
beant, neutrum siquidē valde repræhendi *esse.*
O 2 possit,

possit, seu affirmaveris seu negaveris ipse, prout tibi scopum proposueris, rerum omnium, vel finitarum solummodo. Mea tamen sententia cum se Deus cognoscendū nostris etiam mentibus obtulerit, rerumq; sint intellectarum prædicamenta, non absurdum fuerit si ipsum substantiæ predicamento compræhenderimus: Nam quod de accidentibus dicitur, illa Deo non esse tribuenda, ut nec substantia dici debeat, præve concluditur: Non hæc enim substantiam vel ut sit, vel ut intelligatur efficiunt, cum ut per se est, per se sic intelligi possit.

*Acciden-
tia non
faciunt
substanti-
am.*

Nostri quidem respectu sine accidentibus substantiæ intelligi nequeunt, quo nomine Deo quoque accidentia tribuimus: Sed per se atque simpliciter consyderata, à priori non mediantibus accidentibus cognoscuntur.

*Species
non effin-
dividuo-
rum mul-
titudine
defnien-
da. Sub-
stantia
primum
genus est.
Genera
causâ dif-
ferentia-
rum in-
sunt.*

Nec etiam plures ob id Deos esse oportuerit, ut speciem unam altera differentiarum descriptam constituent, cum individuum multitudinem non species necessariò definiatur, nisi pro universalis quadam notione sumatur, quod differentiæ nomen nequaquam denotat. Substantia itaq; primum genus est, cui cætera vel inesse vel attribui possunt: ipsū siquidē esse non inesse demonstrat, sustineatq; potius quam ab alio sustineatur, quod generis natura fert, ut primum quidem in nullo sit, cætera verò diffe-

differentiarum causa quibusdam insint.

PRIMA SVBSTANTIARVM

divisio.

SI nulla Deo ratione cum suis conveniret effectibus, non uno genere comprehenderentur, sed quoniam substantiæ quævis, ut & ipse Deus per se non in aliquo subsistunt, causæq; & effectus ratio non infinitum inter Deum, & cætera discrimen esse docet, quæcunque sunt quodammodo convenire statuimus. Deus itaq; & cætera in eo conveniunt quod per se (quæ substantiæ definitio est) subsistant: Discrimen verò inter omnia quæ sunt nullum hoc ipso majus est, ut merito primam nobis negatio differentiam ostendat. Deus enim (ut supra dictum est aliquoties) simplex est affirmatio, cætera negationem quæcunq; sunt plurimorū habent, ut substantiarum una sit infinita cæteræ verò finitæ. Solum autem Deum infinitam essentiam esse, nilq; omnino quod factum vel futurum est infinitum esse posse, suo loco demonstrabitur. Porro etsi Deo genus & differentiam tribuimus, ut substantia sit infinita, non est tamen hoc quemadmodum in cæteris intelligendum, quasi principia cujusdam substantiæ compositionis haberet. Esse siquidem

*Deus à
suis operi-
bus non
differt
infinitè.*

*Negatio
prima
rerum est
differentia.*

*Deus sim-
pliciter
existens
est infinitus.*

*Deus per
se nec ge-
nus habet
nec diffe-
rentiam.*

simpliciter, unum & idem cum infinito sit, id eoq; alteri generis parti differentiam tribuimus negationem, quæ cum ab affirmatione diversa sit ipsam componit aliquomodo. Deus ergo si per se consideretur nec genus nec differentiam habet, cum & sine aliorum quorumvis sit respectu, substantiaq; sit adeò simplex ut diversitatis in ea ratio nulla possit animadverti. Sed aliæ substantiæ cum finitæ sint, effectus nomine causam præsupponunt, quæ quoniam existit omnino, genus jam subintelligitur, cumq; non ut causa simpliciter existant, sed negatione multorum terminatæ sint, differentiam habent, ab ipsa diversam affirmatione, cum Deus uno simpliciter ESSE definiatur.

Deus ut infra patebit sine suis effectibus intelligi potest, cum ipsi causæ nomen accidar: sed non effectus sine causa possint intelligi.

QVAE SINT RERVM FINI- tarum principia.

GEnere modo differentiaq; positis, an aliqua sint finitorum principia, facile quis intellexerit. Licet autem duarum vel plurium substantiarum conjunctio, vera sit compositio dicenda, nec verè negatio quod nec rei tribuat, nec agat quicquam,

quam, componat, diversa tamen ipsius ab affirmatione ratio, non simplicem penitus, sed compositam quodammodo finitorum omnium substantiam esse demonstrat.

Cæterum Physici corruptionis potentiam soli quod compositum est attribuerunt, ut hac quoque ratione quicquid usquam primæ causæ subest, compositum esse consequatur. Etsi verò id à nobis ceu falsum supra refutatum est, secus tamen quam Physicis videatur intellectum ferri debet, cum quod simpliciter existit, nec ulla definitum est negatione, nullius imperio subfit, ut à quoquam possit immutari: Nam quod partim est, partimq; non existit, ut infra doce-

Omnia finita quodammodo sunt composita.

bitur) in tempore factum est necessarium, cumq; ab alio factum sit, ab eodem quoq; in id unde factum est corrumpi potest. Cum itaq; duplex infinitis omnibus animadvertatur potentia, secundum quam vel agunt aliquid. (Nil siquidem penitus actionis expers existat) vel patiuntur aut pati possunt, quodammodo composita sunt principiis ipsa duobus, affirmatione videlicet atq; negatione: Affirmationis enim respectu quod nobilior sit aliquas exerunt actiones, negationis, primæ causæ voluntati subijciuntur, aliàs si nihil ipsis denegatum esset, à nullo quoque ipsorum actio vel tolli, vel impediri, substantia vel minui vel

Quod partim est, partim vero non est, aliquando factum est.

Nil est actionis expers.

*Res agunt affirmati-
one, sed ob
negationem pati
possunt.*

corrumpi

THEOLOGIAE NOSTRA
consentire principia.

Multi proculdubio nos hæc non fidei causa propugnandæ, sed vel gloriolæ cujusdam assequendæ, vel ut scholas turbaremus, in Aristotelem scripsisse calumniabuntur, quod principiorum vim non intelligent: Verè tamen qui Physicorum, nostraq; perpenderint, illa repugnare, sed nostra Theologicæ, veritati consentanea esse videbunt: Cum enim fieri sine materia nihil existimarent, nihil quoque quod factum est materia destitui judicarunt, ut hac rei parte principium ex quo, formâ verò causam demonstrarent efficientem. At nos tum sacris acquiescentes literis, tum Philosophicis edocti rationibus, omnia primum ex nihilo facta esse novimus, ut ipsis verè negatio tribuatur, qua principium ipsa nullum Deo correspondens habuisse demonstramus: Deus enim cum unus, simplicissimus, simul & perfectissimus existat, materia non indiget, ut aliquid efficiat, cujus respectu partis non totius causa diceretur, quod infra copiosè refutabitur. Quamobrem cum omnia quæ sunt, si primam consideres originem, ex nihilo facta sint,

*Negatio-
ne princi-
pium ex
quo de-
monstra-
tur.*

*Deus est
totius
causa, non
partis. Er-
go mate-
ria non
indiget.*

*Negatio
materiam
substitu-
enda est.*

sint, materiam Divinis operibus detrahimus, ejusq; loco negationem substitulimus, ut unum Deum ceu primam, solamque causam demonstrent omnia.

AN FINITA QVOQUE SINT *incorporea.*

Materia Philosophi omnem tum definitionem, tum potentiam attribuerunt, ut nihil corporeum, definitum, vel mutabile foret, quod sensibus ob materiam non obijceretur. Sed sententia hæc impia pariter est & absurda, tum quod unius sit Dei sine termino substantia, tum quod fieri nequeat tot esse numero infinita, quod incorporeæ sunt substantiæ, quin imò suo demonstrabitur loco, non nisi unum esse posse. Quamobrem cum unius Dei effectus sint omnia, ipsa voce determinationem indicantes, finita esse statuimus, quod ipsa negatione superius expressimus: Sic enim existunt quæcunque causam se superiorem habent, ut unum quid, plurima vero non sint. Etsi autem nulla sensili superficie multa compræhenduntur, ut nec quantitatem, nec fixam admittant definitionem, aliquid tamen huic proportionem respondens est adscribendum, cujus respectu non ubique eodem sunt tempore. Hoc ipsum

Non solum quod materia constat esse finitum. Effectus omnes necessario finiti sunt. Incorporea definitionem habent substantiæ quodammodo sufficienti correspondente.

O 5

evi-

*Definitum
est cuicum-
q; diffe-
rentia tri-
buitur.*

evidēter anima monstrat, quæ finito com-
præhenditur corpore, ut infinita dici non
debeat, nisi vel extra corpus in infinitum
extendatur, vel continente contentum
majus esse possit. Deniq; si differentiaē tri-
buantur incorporeis, quod genus ipsæ de-
finitant, infinita esse nequeunt, at substantiaē
sunt aliquatenus à se invicem, vel à sua cau-
sa differentes, ut eo discrimine definitio
planè denotetur. Quod autem Deum sub-
stantiam infinitam esse diximus, nō ita de-
bet intelligi, ac si (quod in supra scriptis
animadverti potuit) diversis constituere-

*Deus ipso-
met gene-
re differt.*

*Deus cum
solus exi-
steret nil
commune,
nil diffe-
rens à*

*quoquam
habebit.*

*Nil præ-
ter Deum
sine diffe-
rentia po-
test intel-
ligi.*

tur substantiaē partibus: Nam ipsummet ge-
neri nomen additum omnem tollit de-
finitionem, ut verè genus nec differentia
tribuenda sit: Nostri tamen respectu
quod omnia per differentias & genera
cognoscamus, talia potest admittere, licet
per se consideratus simpliciter existat, hoc
est ut sit & intelligatur sine cæteris omni-
bus à quibus differt: Cum enim solus ab æ-
terno foret, nil commune vel differens à
quoquam habebat, ut cum substantiâ post
non sit mutatus, vera essentiaē differentia
non sit ipsi tribuenda: Cætera verò cum
non simpliciter, sed ab alio sint, in propria
substantia differentiam habent, sine qua
nullo modo possunt intelligi: Sed hæc suo
loco melius exponentur.

AL.

ALTERA RERVM
differentia.

Finitorum discrimen VITA nullum est *Vita finitorum est*
evidentius, nullum differentes inter se *torum est*
substantias ostendit apertius, ut finitorum *differentia.*
alia vivant, alia vitæ sint expertia. Licet au-
tem Philosophi materia species easdem *Mala substantiarum*
expresserint, substantias vel corporeas esse *divisio.*
dicentes, vel incorporeas, non tamen ve-
ram earum naturam hisce nominibus ex-
posuerunt, tum quod sensum, motumq; cor-
poribus adscripserint, tum quod incorpo-
reis omnem sensum, motumq; detraxe-
rint: Cum enim corporeorum materia sit, *An com-*
hacque ipsa convenire, ut forma differre *munes*
ducerent, communissimas eorum actio- *materia,*
nes sensum motumq; materiæ tribuerunt, *proprie*
formæ verò cuiq; proprias. Sed præter *vero for-*
ea quibus materiam suprâ refutavimus, *mæ sint a-*
hæc absurda esse conspiciuntur, quod sin- *ctiones*
gulare sit, quicquid modo sit usquâ, ut nul- *adscriben-*
lam actionum communitas differentiam *dæ.*
faciat, tum quod multitudo res nec con-
stituat, nec operetur, aut ipsas immutet a-
ctiones: Non enim vel melius vel deterius,
aut simpliciter video quod eadem vires
multis à Deo concessæ sint, tum quod ipse *Quid sit*
respectus non revera, sed vis quædam sit *respectus.*
mentis,

mentis, res inter se conferens, ut unius rei nec respectus, nec communio sit ulla. Terram exempli vice tibi proponito, videtur ipsa, tangitur atque movetur, refrigerat, & exiecat, ultima duo formæ tanquam propria tribuuntur, priora materiæ quod cæteris sint communia corporibus. At si (causâ ponito) præter terram nihil existeret, quod eas exercere posset actiones, an eas ideo quod solius essent terræ, ejusdem formæ tribueres? Quare cum aqua vel ignis terram nec constituent ut sit, nec vim tribuant ut operetur, sic terra terræque sunt actiones intelligendæ, ac si sola existeret, propriaque forent quæcunque sustinet, aut efficit accidentia.

Omnes actiones formæ sunt adscribendæ

Nostri quidam respectu, quod res non per se duntaxat vel à priori noverimus, nec substantias velut externa videamus, sed per discursum rationis omnia consideremus, ut quid intelligatur, cum cæteris conferri debet, sed ita ut actionum vel accidentium causas, propriæ uniuscujusq; substantiæ, non rebus extra positis attribuamus, nisi fortè tales forent effectus, qui non ab una re, sed multis provenirent, ut ab elementis composita.

Unius ergo formæ sunt omnia quæ ab ipsa re procedunt, cum unius causâ multi effectus esse possint, nec formæ hic illo potius detrahi debeat: Talis enim est rei cōstitutio quæ formæ sine materia possit adscribi, ut
& tan-

& tangatur, & moveatur. Sed ut rei veritas apertius elucescat num sensu corpora definiri debeant, sensuq; inter se finita differant quærendum nobis est.

AN SENSUS SIT INCORPOREIS etiam tribuendus,

Sufficiens inter finita discrimen Philosophi sensum esse duxerunt, quod sola quæ materiata sunt atque corporea sentiant, & moveantur: Sed longè aliter de hisce sentiendum est, vita siquidem quæ non corporeorum, sed incorporeorum est solummodo, sensu motuque definiatur: Cum tamen corporea sentiantur suisque ferantur motibus, actionem non passionem vocibus illis intelligimus, ut solum quod invisibile est videre possit, audire, proque arbitrio quoque versum moveri: Nam quod finita sint incorporea, nec (ut supra dictum est) ubiq; sint, mera captivitas foret si loco semper eodem continerentur: Motus tamen is nequaquam naturalis est, ut vel necessario fiat vel successive.

*Moventur
incorporea.*

Supra necessario fieri diximus quod non voluntatem, sed rei cuiusq; substantiam consequitur: sic lapidem necessario ex sua natura (potest enim extrinsecus & violentes impediri) deorsum ferri dicimus.

Corporca siquidem non pro voluntate
sed

sed naturali constitutione, sic moveantur, ut contrariis impediri possint, quominus in momento, vel semper ipsa ferantur: In corporea verò voluntatem habent, cōtrariaq; sunt nulli, ut quodlibet proarbitrio possint assequi.

Ipsorum tamen voluntas certa potentia ipsis a Deo concessa describitur, ut non plura velint quàm possunt Angeli boni, vel non quæcumq; volunt mali consequantur: Solus enim Deus omnia sine limitatione potest, ijs solum exceptis quæ vel ejus læderent substantiam, vel gloriam minuerent.

Audiūt & vident incorporea. Eadem sensus ipsorum est ratio: Non enim corporeis ad visum, vel auditū instrumētis utuntur, quo fit ut nec tenebris, nec densis impediuntur corporibus. Porro ipsis gustatum, olfactum, tactumq; detrahimus, quod hic corporis causā nutriendi, vel conservandi, spirituumq; ad actiones obeundas, animæ tribuantur, quæ sunt ab incorporeis alienissima: Sed ipsis visus & auditus omnino debent adscribi, quod hic externorum sint ut internorum scientia: Cum enim finita sint, plurima ipsis externa sunt, quæ vident & audiunt ut cognoscere possint: Deus siquidem cardiognostes solus existat, quod in omnium sit cordibus, ut & occultam omnium voluntatē, tacitasq; noverit unuscujusq; cogitationes, at cætera quæcumq; sunt omnia nil eorum possunt

possunt assequi, nisi vel signis, vel vocibus, *Substantia*
 vel alia ratione, quod animo volumus ipsis *animæ vi-*
 exprimamus. Quod verò videantur, & au- *dent An-*
 diantur à se invicem, facile quis intellexe- *geli nō vo-*
 rit, si felicitàtem ipsa communione meti- *luntatem.*
 atur, vel societate, quæ numero separatis à
 Deo est concessa viventibus. Tactum eti- *Tangunt*
 am demonstrant aliquatenus incorporea, *etiam in-*
 tum quod assumpta moveant corpora, tum *corporea.*
 quod anima variè à dæmonio quibusdam
 affligatur, sed cum talia nobis inexperta
 sint fit ut minus liberè veritatem assequi,
 vel aptè possimus exprimere.

Alia est ab hac conscientia poena, quæ metum
 animæ incutit, futuri iudicii, poenæq; subeundæ
 gravioris, cum multi peccatorum sibi nequaquam
 conscij à malo crucientur, alia quoq; tristitiæ ratio
 est, atq; doloris, aliarumq; animæ affectionum.

Quamobrem vita ejusq; negatione, non
 materia vel sensibus alteram finitorum dif-
 ferentiam describimus: Licet enim cor-
 pora quoque animata sentiant, atq; ad la-
 tera moveantur, quæ manifesta vitæ sunt
 indicia, per se tamen hæc ipsis adscribenda
 non sunt, corpora siquidem anima rece-
 dente maneat, etsi talis nec motus nec
 sensus in ijs amplius animadvertitur.

*Animata
 corpora
 per se non
 vivunt.*

TERTIA FINITORVM differentia.

*Corpora
quomodo
conveniant
& differant.*

*Cur rectæ
lineæ non
circulari
contrarietas
attribuatur.*

Viventia suas in species dividere possumus cum angelos ab humanis mentibus differre noverimus, sed quoniam rerum corruptibilium principia nobis inquirenda sunt, omisis quæ vitam sensu, motuque & intellectu referunt, non mortua solum, sed quæ vixere nunquam aggrediemur. Ea itaque præter vitæ negationem, in eo conveniunt omnia quod sensilib. subsint qualitatibus, unicoque motu sine voluntate ferantur. Differunt autem quod aliqua circulariter, aliqua verò secundum rectam lineam moveantur. Porro licet hæc differentia rerum mutabilium naturam nobis non expressè proponat, rectæ tamen lineæ non circulari contrarietas attribuitur, ut hoc ipso rerum quæ sursum vel deorsum moventur generationes & corruptiones indicentur. Corporum itaque alia mutabilia sunt, alia potentiam non habent, ut à quoquam contrario patiantur. Ut autem differentiam hanc sustineamus Physicorū & Astronomorum de cœlo sententiæ nobis examinandæ sunt, ei siquidem utrique corruptionis potentiā adscribere videantur, tum materia, tum motum contrarietate.

▲ N

AN VIOLENTER FERANTVR

sphærae cælestes.

CVM duplicem planetarum motum animaduertissent Astronomi, ut trepidationis omittamus, eum qui ab occidente est proprium esse cuiusq; statuerunt, ab ortu verò primi mobilis: Id enim sphæras inferiores quas compræhendit omnes suo motu violenter rapere iudicarunt, ut quæ ab eo remotiores sunt tardius in occasum moveantur, sed proprium cûrsu celerius absoluant.

Pulchrè scilicet cum Physicis consentiunt Astronomi motum non contrarium solummodo, sed violentum etiam cœlis attribuentes, quasi verò quod violenter movetur perpetuum esse possit, qualem cœlorum esse motum unanimiter asserunt. Sed quomodo inferiores sphærae rapiantur exponito: An dura sunt corpora nodisq; vel clavis, glutinove coharêt, ut violenter vel pelli, vel attrahi possint? Aut quomodo cum tanta sit tot sphærarum profunditas, primi mobilis violentia, ad postremam usq; pertingit? Consyderes ulterius an uniuscuiusque sphærae pars inferior tam celeriter atq; superior violento motu feratur, quod si negaveris unam omnium planeta-

P

rum

*Quomodo
differant à
Physicis
Astronomi,
sed nō
est quarta
differētia*

*Differens
sphaerarū
motus, ea-
rum parit
multitu-
dinem.*

*Possunt in
cælis stellæ
moveri
quæ admo-
dum gra-
viā deor-
sum.*

rum sphaeram esse consequetur, eadem ni-
mirum existente motus differentia inter
unius partes & duarum, nec differente
sphaerarum substantia: Quomodo enim a-
nimaduertunt à se invicem separatas esse
sphaeras, nisi motu in eo interstitio differē-
te magis, quam in uniuscuiusque sphaeræ
medio? Aut quomodo unius sphaeræ partes
sibi invicem magis adhærent, quam inferi-
ori superioris pars inferioris superior, ut
magis pars unius sphaeræ superior suas quā
sequentis partes trahat? Sin omnes æqua-
liter ferri sphaeræ partes existimaveris esse
duras oportebit, sibiq; invicem agglutina-
tas, ne pars cedat à trahente vel impellen-
te remotior, quod creditur ridiculum, di-
ctuq; fuerit quam absurdissimum. Præterea
cur tãtas crediderim moveri sphaeras cum
astra moveri sufficiat? Si sphaeræ cur non &
ipsæ stellæ per se moveri possunt? Aliquot
id infringerem argumentis, sed propo-
situm non est latius evagari, ea solum attigi-
mus quæ Physicorum decreta, nostramque
reijciunt finitorum divisionem, ut appare-
ret uno simplicia motu ferri, nilq; vel con-
trarium vel violentum cælis adscribi de-
beret: Licet enim pluribus ipsi motibus
ferri videantur, revera tamen unus est di-
versa ratione multiplex apparens, quod
modo paucis lectori demonstrabimus.

V N V M

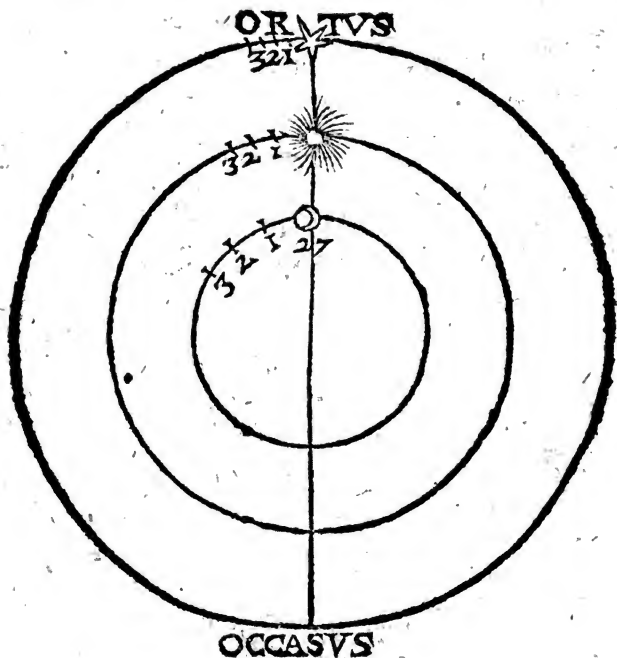
VNVM NON PLVRES COELE-

stium sphaerarum esse motus.

VT Physici primam excogitarunt materiam, sic & Astronomi primum mobile commenti sunt, eo solum nomine ut apparentiarum causas investigaret, pulchrè videlicet mendacijs veritatem illustrantes, nulla siquidem sit virtute conspicuum, nisi quod violenter rapere sphaeras inferiores existimarint, quasi verò non propria unumquodque corpus vi moveatur, aut non æquè sphaera solis atque primum ut vocant mobile per se moveri possit. At duos inquires esse sphaerarum motus, ut duæ quoque sint eorum causæ, cum simplicis corporis unus solummodo secundum naturam sit motus. Verè quidem, sed si rem probè perpenderit unicum ab ortu sphaeræ cuiuslibet, quicq; ab occasu ferri putatur ejus appendicem esse videbis.

*Primum mobile commentum est astronomorum.**Vnus est ab ortu stellarum motus.*

Posita enim circulari linea ortum & occasum horrizonte definias, eoq; planetarum corpora seces, sicut unumquodq; eodem oriatur tempore, horis iam vigintiquatuor elapsis, lunam quod omnium tardissime propria ut reliqui planeta virtute feratur, multo quam cæteri à posita superficie magis procul abesse videbis quod intersti-

tiū inter punctum à quo & quod eo tem-
poris spacio attigit vigesima septima circi-
ter pars est totius circuli quem motus ab
occasu describit. Solem pariter animad-
vertes quod minus 12. mensibus ; Satur-
numque , quod omnium minime ab ortus
puncto abfuerit annis plus minusve trigin-
ta illo quod offerimus interstitio cursum
absol-

absolvere. Sin autē punctum planeta quod *Cursus ab*
 oriens relinquit 24. horis attingeret, uni- *solutus u-*
 cus esset simplexque motus, nec ab occasu *num facit*
 in ortum ferri videretur. At si punctum id *motum, nō*
 uno gradu transgrederetur aut pluribus *absolutus*
 duo quidem sed ab ortu solum motus ob- *duos di-*
 servarentur. Vnus itaq; planetarum motus *versos,*
 est, et si ratione duplex esse videtur. Imò *plusquam*
 verò quod asserunt Astronomi, satisque *absolutus*
 Physicileviter approbarunt, fieri nequit *duos ab*
 omnino ut unum & idē ab ortu eodemq; *eodem ad*
 tempore in ortum feratur ab occasu: Licet *idem pun-*
 enim vana id ipsum navis similitudine co- *ctum.*
 nentur exprimere, nequaquam tamen ea *Nil ab uno*
 quod volunt assequuntur, ut tibi paucis *puncto*
 exponetur. Navis in ortum fertur, tuq; ver- *potest in*
 sus occasum in ea pergis: Si te celerius ipsa *extrema*
 moveatur, magis à termino tibi proposito *eodem*
 recedes, ut non ad occasum, sed ab eo ferri *moveri tē-*
 dicendus sis: Sin æqualis utriusq; tuus na- *pore.*
 visq; sit motus, nec in ortum, nec in occa-
 sum moveberis, sed eundem semper obti-
 nebis apicem meridianum. Hoc ipsum soli
 contribuas, unumq; vel nullum motum a-
 nimadvertes: Nam si primum mobile solem
 in occasum pellat, cum semper id eodem
 modo procedat, nunquam ortum versus
 ipse retrogredietur, quemadmodum lit-
 tus relictum licet navis sphærarum instar
 circulariter moveretur nunquam navi-

gans assequetur, quoque celerius movebitur id eo tardius attinget, quod multo quam ipse violentius ipsa feratur, ut eidem cedere cogatur.

Semper sol ad occasum, ad ortum nunquam ergo movetur: Nam positis duobus extremis tantum ab uno cedes quantum ad aliud accesseris. Sed hac ommissa demonstratione, solē dicas an unquam versus ortum ferri conspexeris. Nequaquam sanē, sique contigisset aliquando (ut id Deo non est impossibile) eodem tamen tempore versus occasum ferri non potuisset, quin is in utranque partem dilataretur, ut una sui parte ad ortum, altera versus occasum promoveretur: sed hæ sunt nugæ serio philosophantibus omittendæ.

Sua sphaera sol est infixus, non est igitur ea navi conferenda.

Sed age similitudinem examines, navis sphaera solis esse nequit, quod ipsi secundum Physicorum & Astronomorum sententiam infixus sit, ut unus utriusque sit motus: Fortè primum mobile fuerit: Sed quis id unquam observavit, an diverso motu à sole feratur, ut aqua navisque diversimodè à navigante movetur? Quotidiana dices id approbat experientia Lunam astraque, cætera, versus ortum moveri, ut hic vel alter motus externo principio sit attribuendus. Probè quidem si quis acquiescat: Lunam hodie fateor hora vesperi septima ortui multo propinquiorē esse, quam nudius tertius eodē tempore fuerit, sed id nō est

est retrogrado, motuiq; quem cernis contrario adscribendum, alia siquidem ratione diversitas demonstrari possit. Quoniã verò id quo motum ad ortum definivimus interstitium, quandam motus tarditatem ostendit. (Nam si sol paulò citius uno nimirum circiter gradu moveretur, circum absolveret, nec ulla motus differentia conspiceretur) externo fortè principio, primo scilicet mobili aut alij cuiuspiam moræ causam attribui posse iudicabis, quod ridiculum quoque fuerit: Sic enim per se moveri possunt astra, ut externo non egeant impedimēto, ne celerius ipsa moveantur.

An motus tarditas externo principio fit adscribenda.

Motum fortè solis (ejus enim & aliorum par est ratio) in zodiaco ad alterum ab uno tropicum obijcies, ut motuum multitudinem ostendas: Sed hic ut & ille uno cursu perficitur, dum sol nimirum non directè prorsus ad occasum tendit, sed vel ad meridiem, vel ad septentrionem deflectit, prout is ab alterutro termino recessit.

Omissa ergo multitudine, violentia, & contrarietate, quod vel naturæ gravia sine, vel quietem inferant, cœlestia corpora judicamus, propria unumquodque viriute moveri.

Quod paucis potest natura non pluribus efficit, nec violentè fit quod secundum rei naturam fieri potest.

Porro hæc ut Physicorum axiomata tue-

rentur dicta sunt, sic tamen ut in illos ipsos eadem retorqueri possit, quod sequenti quaestione demonstrabimus.

AN COELORVM AD QUIE-
tem potentia mentibus cobibeatur.

CVM Physici nihil quod materia caret moveri posse ducerent, motu naturam & quiete definiverunt, ut nihil ipsis vel materiatum, vel naturale sit, quin si moveatur potentiam habeat ut quiescere, si quiescat ut aliquando moveri possit: Sed materiam suam innumeris exornarunt absurditatibus: Cum enim ejus causa coelos naturales esse statuerent, quiescendi potentiam ipsis detrahere non ausi sunt, sublata siquidem cum actione potentia res ipsa tollatur: Quoniam verò coelos nunquam vel ab aeterno quievisse, vel in aeternum quieturos esse iudicabant, hanc ad quietem potentiam coelestibus impediri mentibus existimarunt. Sed ad quid quaeso coelis hæc potentia tribuitur si nunquam redigatur in actum?

*Cælum
Physicis
potentiam
habet ut
quiescat.*

Fortè terram obijcies immobilem in æternum persistere, cum tamen motus in se potentiam habeat, ut eius parvum natura demonstrat: Respondemus itaq; nequaquã frustra ipsi hanc esse contributam: Ejus enim partes ut usui competere mobiles
esse

esse oportuit. Præterea hæc ipsa motus potentia terræ quietem infert : Ipsam siquidem deorsum pollat, cumq; hoc ipso ejus loco nullus inferior existat, sic ut ipsam suā (quæ motus potentia definitur) gravitate contineat.

Si cœlos prima sic causa creavit, ut proprijs viribus atq; natura finem suum assequerentur, soloq; motu non quiete id fieri possit, cur substantiale ipsis impedimentum indidisse concesserim, ut id extrinsecus cohiberi necesse sit? Hæc est Dei Philosophorum sapientia, si cœlos absque potentia creasset, alia non opus ipsi mentium creatione fuisset, quæ prius erratum corrigerent. At non potuit inquires, quod sine materia (quæ quiescendi potentia destitui nequit) nihil omnino moveri possit. Sic Physici quæ nunquam probaverint urgent impudentissimè. Mentes autem has apertius *An mentes cœles, cœlos informantes* examina, cœlos ne informant, an externa motus sunt principia? Hoc si censueris violenter cœlos ferri convincetur, quod prius multis est refutatum: Sin illud duas cœmentis adscribes formas, quarum una quietis particeps sit, altera nullo penitus modo. Sed hoc Astronomorum errore longè fuerit absurdus: Cujus enim causa priorem itatueremus, quod ad quietē potētia cœlis non debeatur, hæc q; posterior quicquid opus est absolvere possit? Præterea na-

naturam rei substantiam esse nosti, cur has ergo mentes, quod non accidentia, sed substantiales coelorum formæ sint, naturales esse negaveris? Vel si naturales sint, quomodo different à prioribus; Aut cur non pariter atq; illæ quietis sunt participes? Sed quietis naturam qua ratione rebus attribuenda sit examinemus.

AN PER SE, VEL PER ACCIDENS naturalia quiescant.

CUM duplicem physici motum in coelis animadvertissent, nec differentes unius per se causæ sint effectus, alterum violentiæ tribuerunt, quod ut præcedenti questione refutavimus, sic & hac id ipsum quod supra verebatur, in eos retorquebimus: Non enim motum, & quietem duabus causis adscripserunt, quæ multò quam motus inter se magis à se invicem distant; cum res una varijs motibus, etiam contrarijs propria virtute ferri, non autem quiescere possit, homo siquidem non externa ullius impulsione, sed animæ propria vi ad latera feratur, sursum atq; deorsum, at non eadem animæ virtute quiescat: Ejus enim cursi voluntas infringit, ut unius & simplicis substantiæ duplex facultas animadvertatur, quarum uni motus omnes, sed

*Diversa
motus est,
& causa
quietis.*

sed alteri quies necessariò tribuitur. Licet autem id ipsum quod movetur etiam *An sit ma-* quiescat, causa tamen per se non una est *teriae cau-* triusq; cum sublato motu quies oriatur, ut *sa quietis;* aliquid omninò diversum sit ab eo quod *adscri-* movet, id ipsum quod motum cohibet. *benda.* Hoc ergo Physici considerantes, naturam *Non sunt* (cui motum per se, per se quietem attribu- *duo prin-* erunt) non uno, sed duobus constitui prin- *cipia mor-* cipiis existimaverunt, ut formæ quidē re- *tus, &* spectu res ipsa moveri, sed materiæ quies- *quietis in* cere diceretur. Pulchrè profectò si Philo- *naturali-* sopheris placeat, materia voluntatē expres- *bus, ut in* serunt, cū diversa sit motus ratio naturalis *volunta-* atq; voluntarij, natura siquidē scopum sibi *rijs.* propositū habeat ad quē res tota sui substā- *Contrari-* tia tendit, non vel recta vel falsa voluntate *etas res* seipsam cohibet: Lapidem enim nisi violē- *naturali-* ter extrinsecus impediatur deorsum ferri *ter quies-* sine fine videmus, quod de cæteris pariter *cere facit;* est existimandum, ut quæ de voluntario *At mate-* motu dicta sunt naturali nequeant accom- *ria res* modari: Nam si materia naturalem, ut vo- *non sunt* luntas animalem motum cohibeat, cum *contraria* materia semper easdem vires obtineat, *quod ejus* qui fit quod non semper formæ vim impe- *causa con-* diat, sed eo solum tempore quo rei con- *venient.* trarium quid extrinsecus opponitur? In- *Ergo qui-* ternorum siquidem ratio sit semper eadē, *etis causa* omnisq; varietas ab accidentibus proveniat. *non est.*

Homo

Homo plurimarum in se mutationum causam habet, voluntatem nimirum, qua varios ipse motus cohibet, ut internorum ratio non eadem semper esse videatur. Sed probe quid voluntas existat animadvertite: Principium enim ab ipsa rei substantia diversum est, cuius respectu externum dici potest, cum præsertim extrinsecus ipsa moveatur. Sic Deum per se consideratum necessario, sine ulla mutatione semper existere dicimus, ut voluntas simplicem ejus definitionem non ingrediatur, eorum siquidem sit quæ fieri vel immutari debent, quo nomine virtutes etiam ipsi quæ voluntatem sequuntur (præcedit enim omnipotentia) ipsaq; causæ vox alterius respectu tribuuntur.

*Violenter
quiescunt
quæ per se
movenentur.*

Cum tamen omnem naturaliter passionem ita fieri noverimus, ut ab alio patiatur nihil, quin habile promptumq; sit, ejus actionem ut suscipiat, quietis quoq; potentia per se videtur esse rebus adscribenda: Licet enim violenter quiescant omnia quæ per se moventur, alterum tamen violentiæ principium est res ipsa quiescens, cum ita constituta sit ut contraria cum sit à suo contrario possit impediri, quod exempli loco gravium durities ostendit, formæ quoq; viscositas, aliæq; nō paucae quiescentiū proprietates, quæ cum angelis denegatæ sint, fit ut re nulla possit eorum motus impediri: Videtur ergo per se res ipsa quiescere, quod ejus causā sine qua non in se continet, sed si rem probe consideres, error facile

cilè depræhendetur. Nam si contrarios uni causæ tribuas effectus, hac tibi utendum est distinctione, ut per accidens alterei competat, quemadmodum calorem excitare videmus, ceram liquefacere, caloris etiam alterius diffusionem refrigerare nunquam. Gravitatem itaq; per se causam esse dicimus, ut res deorsum feratur, sed ut quiescat ex accidenti.

Eadem est contrariorum causa, sed diverso respectu.

Non sunt gravitas & levitas rerum qualitates ut stultè Philosophi judicant, hac sola moti ratione, quam multis supra refutavimus, quod substantiæ non possint esse contrariæ: Sed cum terra per se deorsum, id est, ipsamet sui naturâ, non accidenti quadâ virtute feratur, per se quoq; gravis est: Hæc enim illa ipsa causâ motus est atq; facultas. Ridiculè concludunt, qui lapidis gravitatem accidens esse statuunt, quod eadem sit ligno quoq; concessa.

Etsi verò hæc ipsa pariter elemētaribus & cœlestibus competere videntur, quod neutris per se quietem attribuamus, differentia tamen hinc animadverti potest, quod cœli nec per se, nec per accidens quiescere possint: Nam nec finem habet circulus, nec contrarium quicquam ipsis inest, ut eo possit ipsorum motus impediri.

Deum novimus vel angelos etiam cœlos cohibere posse ne moveantur, cum id tamen naturaliter fieri nequeat, locum hac in parte non habet, quod ea tractemus quæ rationibus assequi licet, seu à
rej

rei substantia, seu accidentibus ipsæ sumantur: Licet enim violenta differant à naturalibus, à natura tamen ipsa prodeunt, non ejus quidem quod movetur, sed quod extrinsecus impellit, nec miraculose fieri dicenda sunt.

NATURAM VNICVM, ET

*Simplex esse rei principium, nec licet
viribus varia sit, aliud esse prius
inquirendum.*

*Vnam non
tres in
corpori-
bus esse na-
turas.*

Natura simplex est corporum substantia, non pars ejus solummodo, vel compositum quid ex forma & materia, ut Physici sentiunt: Nam præter ea quibus materiam rejecimus, absurditas hinc etiam patet, quod natura vel conflatum quid ex materia sit, forma & privatione, vel vis atque facultas eorum uniuscujusque: Hoc si statueris non unam, sed tres rei naturas esse consequetur, sin illud quomodo ab ipsa re natura differet, cum præter materiam, formam, & privationem quæ naturam constituunt, nil ipsa res existat.

Si natura unum quid est, ut forma ex quatuor elementarum mixtione conflat, eaque motus & quietis causa est cur formam vel materiã, huius aut illius causam esse statuunt Physici: Nam si non duæ amplius, sed una sit substantia, non sunt ejus actionum causæ differentes inquirendæ. Si materia materia, formaque forma remaneat, non una, sed duæ sunt

sunt naturæ, nec uni, sed tribus principijs sunt rerum proprietates adscribendæ.

Vel dic quæso an per se natura vel in aliquo subsistat, quod si nihil ei subesse dixeris, cur non idem formæ liceret adscribere, ut & natura sit ipsa, & per se sine materia subsistat. Licet enim varias natura vires exerat, ut præter formam cætera quoque duo principia referat, talia tamē sunt omnia quicquid operetur, ut unius causæ non plurimū sint effectus, sic ignē simplex quid esse dicimus, non duabus compositum substantijs, quod idem calor exiccet atque calefaciat. Sed ut omissa longiori disputatione nostram de rerum principijs sententiam exponamus, unicum rerum corporearum naturam principium esse dicimus, nō duabus aut tribus, sed una cōstans substantia, quæ cum varijs se prodat viribus multiplex esse videtur. Vt autem principia nostra quærentibus (cum præter Deum nil simplex esse constet) rerū omnium (quod tales substantiæ sint, quæ plurima nan existant) affirmationem & negationem principia esse statuimus, incorporearum quidem vitæ affirmationem cum cæterorum negatione, quæ ipsis non competunt: Naturalium verò vitæ negationē cum affirmatione talis substantiæ, quæ se sensibus offerat, unicoque motu feratur. Corruptibilem denique

*Annatura
per se sub-
sistat.
Effectus o-
mnes cor-
poris na-
turalis ta-
les sunt ut
uni cause
possunt
attribui.*

*Natura
principiū
est rei na-
turalis.
Quæ no-
stra sint
principia.*

denique præter eam negationem, contrariam affirmationem principia esse judicamus: Licet enim contrarios astra demonstrent effectus, contrarietatem tamen ipsis ideo non tribuimus, quod ab ijs in quæ agunt nequaquam patiantur.

Contraria sunt quæ sic agunt ut ab alijs impediri vel cohiberi possint.

VT NOSTRA DIFFERANT

à receptis principia.

Affirmatio negationi non inest ut materiae forma Physicis.

Negatio contraria privatione dici possit.

Formam rei vocare possis affirmationem, ipsam verò materiam si negationem voces non moror, sed aliter ipsa tibi quam Physicis describenda fuerit: Nam nec affirmationem cuiquam inesse dicimus, ut ejus sit negatio subjectum, nec præter eam (quod quidem rei tribuatur) quicquam esse statuimus, quasi duæ substantiæ (constituentia vocant. Physici principia) conjunctæ rem componerent: Naturalis autem rei potentia non à Deo vel angelis solum (quæ negationi tribuitur) sed à corporeis sibi contrarijs patitur, privatio dici poterit, ut tria sint rerum corruptibilium principia. Materia, forma & privatio. Porro ne palmam victi Physicis cedere videamur, etsi nomina retineri posse concedimus, quod ea sit Grammaticorum controversia,

versia, lōge aliud ipsis vocibus intelligi volumus, ut supra multis est demonstratum, Negationem siquidē sub privatione comprehendamus, hancque sub affirmatione, ut unum solummodo rerum sit principium, quod varia pro rerum diversitate nomina sortitur: Cū enim corruptibilibus affirmationem, negationem, & contrarietatem (privationis loco quod vel nunquam habuerint denegata sibi contraria, vel non corruptibilibus etiam ea competat) tribuimus idem est, ac si unam ipsas substantiam esse diceremus, sed talem quæ unica terminetur essentia, plurimorum definitur negatione, cōtrariumq; possit operari, hoc est ut vicissim ab alio patiatur. Nec est quod hinc substantiarum seu substantialium principiorum multitudo concludatur, anima siquidem unica simplexque sit, cum multas tamen habeat, diversasque facultates.

*Privatio
species est
negationis
sed non
materia.*

*Nunquam
ouum galli
na fuit, al-
ias in ovū
conversa
fuisse.*

*Quid sit
operari
contrari-
um.*

CONCLUSIO.

HAec sunt optime lector quæ adversus Physicorum principia conscribere volumus, cum tuendæ causā veritatis, tum maximè ut qui philosophiæ tribuunt errores elueremus: Cū enim sine materia fieri nihil censuisset Aristoteles,

Q

Ex

Ex nihilo quoque fieri nihil posse conclusit, hincq; venustissimum mentis suæ fœtū protrusit, mundi cæterarumq; in eo rerum æternitatem, ut priusquam rivulos expurgaremus, ipsa nobis fuerit mundanda scaturigo. Non est autem quod quis hæc nos ed scripsisse calumnietur, ut scholas turbaremus, cum receptum earum morem, nihilominus conservari debere judicemus: Nō hæc enim facile quis intellexerit, quin Physicorum sententiam prius apprimè sit edoctus. Ista denique studiosis si non veritatis (plures enim ne non Philosophi videantur pertinaciter imbutos tuebuntur errores) exercitij tamen causà placuisse debuerunt.

IN

IN TERTIVM

TRACTATVM,

PRÆFATIO.

CREDAS ET INTELLIGES simpliciter quidem prolatum est, at Christianè : Nam si scopus fidei foret intelligentia, si vera solùm esse judicaremus, quæ quis intelligendo possit assequi, non imperitioribus solummodo, sed doctissimis quibusq; salus ipsa denegaretur : Cùm ad hoc usque tempus (quod quidem noverim) acutissimorum etiam Philosophorum nullus, unicum fidei articulum, suis apprehenderit rationibus : Injuriam mihi tamen fecit apertissimè qui **ME NIL CREDERE** dixit, & Turca deteriores esse **QVOD INTELLIGEREM** : Quasi verò falsa forent quæ quis intellexerit esse verissima, vel non ea credantur : At ego **CREDAS** inquam **VT INTELLIGERE POSSIS** : Hoc enim non in sacris solùm, sed humanis etiam disciplinis est observandum, ut credat primum qui discere voluerit. Licet autem hæc verè credi non possint priusquam intelligatur, quod suis scientiæ fulciatur demonstrationibus : Non eò tamen impudentiæ devenimus, ut eandem fidei rationem esse judicemus : Non enim rationibus eæ, sed autoritate sustinetur, ut quæ nobis pro concione proponuntur, solo satis confirmentur ejus nomine, qui cum fallere nequeat, sitque sine dubio verissimus,

mus, talia protulit ut crederentur, non ut rationibus examinarentur an consistere possint, quod pluribus fortasse nobis propositum esse videbitur: Verum & hi sunt nobis injuriam facturi, credidi namq; prius quam intelligerem, nec eo fine talia conscripsimus, atq; si non sufficiens sacræ scripturæ foret autoritas, quin humanis opus sit rationibus, ut ea quæ nobis credenda proponit, firmâ quisfide possit apprehendere. Si quis enim rationes eorum exquirat, quæ simpliciter credenda fuerant, autoritati non acquiescens, impium esse fateatur, quò fit ut hæc non ad confirmandam credentium fidem, sed ut ad eam infideles alliciantur vel ut eorum calumnijs respondeatur, etsi quàm plurimos etiam conspiciere liceat, qui se venditant esse Christianos, quorum non adeò firma fidei existit, quin dubitent interdum, an hæc ita se habeant, vel aliquorum sint hominum commenta. Videbis (optime lector) si quæ scripsimus intellexeris. Et si non hoc est tibi tuæ fidei statuendum fundamentum: Nam qui sine rationibus credere nolunt, gentem imitantur viperarum, quæ Christo sine miraculis credere noluerat) videbis inquam te nequaquam esse delusum, quod etiam non intellecta credideris. Nivem cæco dicas albam esse, credet Si viderit id ipsum re ipsa conperiet. Sæpè Christus sua parabolis illustravit, eadem etiam non raro suis confirmavit demonstrationibus. Si me quod intelligam mundum aliquando factum esse, credere negaveris, apostolos quod Christum viderint, ipsum hominem esse consequetur nequaquam credidisse Deum esse credas, resurrectionem credas esse corporis, quod sit hoc à Domino prolatum: An non idem quæso qui talia protulit tibi cælos exposuit

con.

conspiciendos ? An non tibi semen quod in terram mittitur , putrefieri prius demonstravit quam in caules, vel spicas exurgat ? Idem sanè cujus ut credamus autoritate movemur, nos demonstrationibus edocere potuisset, ut non credere solum, sed ea scire deceremur. Licet autem hoc ipsum noluerint , quod suos occulta Spiritus ope satis movere posset , nequaquam tamen nostrum ejus voluntari repugnat institutum , quod articulos fidei certissimis conemur confirmare demonstrationibus: Non hoc enim ideo tentavimus, ut rationes vel Philosophicos discursus, fidei fundamentum esse convinceremus , atq; si modum quem suis Christus exhibuit (CREDITE) non sufficientem ad nostram salutem esse statueremus, quod si foret pauci vel crederent, vel verè crederent. Cùm verò Philosophiam Theologiæ dicimus esse fundamentum, non ipsam discurrendi methodum intelligimus, sed ea quæ verè Philosophando fueris assequutus. Deum esse novimus , unum esse novimus, personis esse trinum , bonum, justum , veracem, potentem perfectissimè : Mundum etiam scimus aliquando ex nihilo factum esse, genus humanum coëpisse, finemq; cum Deo visum fuerit ejus propagationem esse consequuturam: Nostra nobis ob oculos sunt peccata , nec sine justitia Deum novimus esse misericordem. Quis hæc fidei negaverit esse fundamentum ? Philosophica sunt omnino, quod possint certa ratiocinandi methodo comprobari: Theologica sunt etiam , quod ipsa sit voce conspicuum, tum quod à multis sola Dei credantur auctoritate. Si tamen utramq; scientiam verè distinguas ea solum quæ occultam Dei voluntatem exponunt dici debent Theologica , quod sola fi-

Sic sciri dicuntur non rationes, sed quæ rationibus extrahuntur.

*Idem sci-
unt ange-
li, fideles,
& Philo-
sophi, sed
diversi-
modè.*

de, sola nimirum Spiritus revelatione sciantur, cætera verò possint etiam Philosophici demonstrari: Non ideo tamen Philosophi sunt omnes qui crediderint; nec eorum fides fundamento destituitur, quod Philosophiæ sint imperiti: Nam quæ nos Philosophando, eadem ipsi revelatione noverunt, quodq; nos demonstrationibus id ipsum tribuunt ut credant authoritati, quam tantum abest nostris contemni rationibus, ut ijsmet ipsa maxime confirmetur. Cum itaque non Philosophice quidem, sed Philosophica Theologice credant, vere fidei firmum habent ipsi fundamentum. Theologica possent imperitorum respectu vere nominari, quod ea sine relatione nullo modo possint assequi, sed si per se considerentur, illa ipsa sunt quæ Deus humanæ menti concessit, ut ipsamet ei congenita facultate scirentur: Non enim mens ita nobis est expendenda, quasi passivum esset subiectum, ceu tabula rasa cui quod lubet pictor inscribere possit, vel arcula thesaurum conservans, sed simplex est animæ facultas, qua Deum atq; seipsam possit agnoscere: Nec est ut non sua, sed Spiritus virtute mens intelligere statuatur: Eadem enim ratione qua sentiens anima videt, mens intelligenda contemplatur. Cæterum ne cui nimium hoc obscura videantur, nostram apertissime sententiam exponemus, ut eam quivis facile possit assequi. Philosophica vocamus quæcunq; potuit Adamus infra mentis virtute consequi, Theologica verò quæ sola revelatione cognovit: Cum enim medicina sit hæc scientia, mali quod peccato nobis est illatum, eaq; lapsum quæ consequuta sunt, à mente fuerint alienissima, Theologiæ sola vere tribuuntur, quæ primis etiam ante lapsum fuerunt ignota parentibus. Porro

tum

tum nec morbum , nec ejus medicinam Adamum novisse patet inde, quod peccatum non menti , sed ejus voluntati sit adscribendum. Sin verò vitium hoc mentis fuisse quis existimet, ut peccati causa dici debeat , quod ea quæ peccatum consequutura fuerant , ignoraverit. (Hæc enim si fuissent ei cognita proculdubio nequaquam peccavisset.) Non hoc est sufficiens , ut mentis arguat imperfectionem : Ejus siquidem perfectio fuerit, ut omnis inscia mali, sola nosset quæ ad Deum perfecte laudandum conducerent. Ad hæc non plura fuerant ei jure concessa, quam quæ libertas ferret voluntatis, at isti futuri mali cognitio voluntatem cohibuisset ne libere malum amplecteretur. Denique licet futuræ poenæ præscientiam Adamo tribuere liceat, gratiam tamen ne suspicari quidem potuit , quod ea sciam Dei sequatur voluntatem , quæ nulli sine revelatione possit esse cognita. Quamobrem quæcinq; noverat ante lapsum Adamus Philosophia, sed quæ post ipsâ revelatione consequutus est, dicimus esse Theologica. Quamvis ergo quæ Dei potentiam ostendunt , & ejus immoram edocent vountatem : Duplex ei siquidem voluntas attribuitur, eorum videlicet quæ non velle non potest, & eorum quæ si nolle idem tamen DEVS existeret) facis sint literis exposita, non ea tamen propriæ sunt ascribenda revelationi ; cum sint etiam Ethnicorum mentibus insculpta , quod Apostolus legis nomie designavit. Hinc aberrare conspicitur doctissimus ille , multis etiam modis cuique notissimus Aristotelis organi professor , qui scientias innatis intelligendi principiis extructas, ipsaque confirmatas experientia , nequaquam menti derogare veretur, eas S. Spiritui tribuens immediate.

Hoc si dialectica multo magis competunt Methaphysicæ, quæ realis est dialectica.

mediate. Naturam bone Deus (inquit) adeo corruptam esse novimus, ut si tantarum eam scientiarum inventricem esse dicamus, piaculum id sit existimandum. Ecce verò quàm pie. Cùm Spiritum in nobis existiment intelligere, cur non eidem externos etiam sensus attribuunt, ut videre dicatur, atque movere? Naturæ siquidem hi quoq; vires existant. Scientias homines isti confundunt ineptissimè, boni tamen volunt esse dialectici. Nos verò Philosophiam humanæ menti, Theologiam (quæ fidei scientia, gratiæ videlicet est annunciatio) non eidem sed immediatæ S. Spiritus revelationi tribuimus. Hinc naturalem hominem ea quæ sunt Spiritus nequaquam intelligere conspicitur, quod ea non innata sint nobis sed sola revelatione cognoscantur. Porro desipere mihi videntur qui Philosophiam a Theologia se movendam Divinis humana temerè commisceantur. Ecquid enim Divina nobis, si non humanis accommodentur? Ab inani fateor Philosophia sibi quisque cavere debet, ne seducatur. Sophistas tamen & imperitos esse volumus, qui specie veri falsum obrudunt. Rudiores equidem forte seduxerint, sed Philosophos vel qui sumè fuerint in Theologia fundati, nequaquam. Hodierna sanè constat experientia nullos hæreses ex imperitiis natas adeo foeliciter dissolvere posse, quam qui methodicè, Philosophica nimirum prudentia veritatem investigaverint. Verùm non hæc nostra victrix est Philosophia, quam fidei fundamentum esse statuimus: Dialectica siquidem propriam non habens materiam, scientia non sit, sed sciendi modus appellanda, quod eâ scientiæ quævis extruantur: Sed scientiarum apicem Philosophiam

phiam nominamus , simplicissimam Divinarum, & humanarum rerum noticiam , certissimis ac-
quisitam demonstrationibus. Porro licet Philoso-
phando gratiam nullo modo possimus assequi , ra-
tionibus ipsa tamen est maximè consentanea: Cum
enim etiam Philosophicè noverimus Deum esse
justissimum necessariò , sed misericordem non ita:
(Deus siquidem foret si justitià exequeretur severis-
simè , cum misericordiam tamen sine justitià ne-
queat exercere) modum sanè quacunq; voles ratio-
ne discurrendo non inveneris veritati magis consen-
taneum, quam sit meritum Christi mediatoris: Gra-
tiam enim severa in eum justitià nobis Deus offert.
Aliquot etiam allegoricas de primo lapsu rationes
excogitavimus, quæ nobis Philosophice mali cau-
sam exponunt : Sin tamen ejus historia simpliciter
intelligenda Theologis esse videatur , nullo modo
refragabor , etsi nihil ex hisce potest impietatis a-
nimadverti. Mundum hunc finem habiturum esse,
Deum alium esse creaturum, & resurrectura cum ei-
dem videbitur esse corpora , licet absconditam e-
ius Dei voluntatem sequantur, rationibus aliquomodo
confirmavimus.

Hæc habes (optime lector) intenta meditatione, nec
non improbo conscripta labore : Paulò forte vide-
buntur obscuriora, quod rerum (ut existimo) diffi-
cultati, non stylo fuerit adscribendam , si tamen ea
probe perpenderis, proculdubio quod animum ju-
cunda labori disputatione contineat assequeris.

TERTIA PARS.
DE DEO ET EIVS
 OPERIBVS PHILO-
 sophica veritas.

AN PRAETER NATURALEM
Specierum productionem causæ rebus
adscribenda sint.

*Specierū
 origo quo-
 modo sit
 investigā-
 da.*

Vi cunctas rerum spe-
 cies ab æterno fuisse
 judicant, etsi priman
 ipsis causam tribuunt,
 revera tamen hoc ip-
 sum admittere cogū-
 tur nō subalternas es-
 se rerū causas, ut ea-
 rū ortus extra speciē
 ulli sit attribuendus: Cum enim æterna quæ
 sunt nullo penitus modo possint immuta-
 ri, non alia est ab æterno quærenda specie-
 rum origo, quam hodierna demonstret
 experientia: Nam hæc ipsa si ab æterno fuit
 in æternum usq; permanebit.

Si species ab æterno fuerunt tum vel eodem quo
 nunc modo factæ sunt, vel alio: Si eodem tum non
 alij causæ quam ipsimet naturæ ortus earum est ad-
 scribendus. Sin diverso is cum ab æterno fuerit
 in

in æternum usq; perdurare debuit: Sola enim quæ in tempore fiunt finem ut ortum habent.

Vt autem firmitus nostra fundetur disputatio, quæ hoc uno cõsistit V N V M ESSE DE V M à quò cuncta prodierint, dubium hoc est à Philosophantium mentibus avellendum. Forte quis enim mundum, Angelos, homines, cæterasq; rerum species sic ab æterno fuisse duxerit, quo nos primam causam, à nullo, nulloque tempore ortum traxisse statuimus: Et sanè non hæc est Aristotelicâ de rerum æternitate sententia deterior, quin potius veritati magis consentanea sit: Omnino siquidem æterna nec ortum, nec causam à qua existant habuerint, quod multis infra demonstrabimus. Sed absurda nihilominus est, & impia, quod ut Dei solius est æternitas, sic & à nullo existere præterea nulli sit adscribendum: Quæ sacrarum literarum doctrina pulchrè Metaphysicis, at Philosophicis tamen exponitur demonstrationibus, ut multis infra nuncque una solum ratione patebit. Coæternæ rerum species substantiæ sunt æque nobiles, vel aliquæ sunt alijs indigniores: Hoc si concesseris ab æterno non extitisse convincam, tum quod magis, & minus æternitatem non sapiant, tum quod à nullo quicquid est alterius causâ non existat. At hos dignitatis substantiarum gradus

*Dei solius
est æternitas.*

*Differētia
specierum
tollit æternitatē.*

dus admittēdos esse res ipsa cogit, dum animalium causā cœlumque terramque atque hæc ipsa hominis causā esse videmus.

Hic rerum species consideramus, ac si nulla subesset alteri, sed æquē per se ab æterno extitissent. Argumentum tamen hoc valere poterit si primam ipsis causam nihilominus attribuas: Nam quod aliqujus est causā nequaquam ab æterno esse potuit, cum hoc ipsum finis præmeditationē denotet. Mundus cum alterius causā sit causā à qua prodierit habet: Nam seipsum non fecisset alterius nomine: At quoniam ob aliud quam seipsum existit, causas antè Deus animaduertit quam ipsi hoc ejus E S S E tribueret.

AN AETERNÆ SINT RERUM species,

*Individua
corrumpun-
tur omnia.
ergo peri-
re possunt
species.*

PVLchrè profectò Philosophatus est Aristoteles, æternitatem rerum speciebus attribuens, quod ipso sensu evidentissimè refutatur: Specierum enim cuncta nullo penitus excepto individua tolli videmus, ut id ipsum de speciebus dici quoque debeat, hæc siquidem mentis sint conceptiones ex multis individuis ortæ, nec aliter se habere possint (alias non veræ apprehensiones, sed phantasmata forent) quam se res ipsæ sensibus offerant. Quod verò Philosophi subterfugium excogitarunt, ut monstrosam tuerentur æternitatem, nullius

lius est momenti. Censent individua cum simul omnia intereant, naturali propagatione in æternum usque permanente, quod concessero non ideo tamen nunquam cœpisse consequetur, cū nec in æternū necessarium permaneat, sed vel naturali quadā injuria, vel inscrutabili primæ causæ voluntate simul omnia possint interire, nec quæ fine carent ab æterno fuerint omnia: Licet enim quæ ab æterno sunt nullo penitus modo possint immutari, sed sibi similia perpetuo durent, non ideo tamen quæcunq; fine carent ortum non habuerunt, quod sacræ literæ testantur, & humanis etiam patet rationibus. Mundus an ab æterno fuerit dubitatur, an ego seu semper extiterit, seu factus aliquando sit in æternum manere posse judicio, Priori siquidem ratione nō potentiā (seu ut vocant contingenter) sed necessariō perpetuus existat, hac verō sui quidem ipsius respectu, non quatenus à causa pendet unde factus est, nunquam nō existere potest: Cum enim seipsum ut esset non fecerit, seipsum quoque ut non sit corrumpere nequit. Quamobrem nisi à quo est in id transmutetur unde factus est, in æternum consistet: ut enim ex nihilo fieri nihil, nisi efficientis virtute potest, sic si eandem excipias quod existit in nihilum resolvi nequit.

Omnia simul perire possunt individua.

Principia sine careere possunt.

Quod seipsum non fecit seipsum corrumpere nequit.

Quæ

Quæ per se non extitissent, existentia per se non esse nequeunt, cum vero aliunde sint, perpetua secundum quid non necessario sunt. Videmus equidem quæcunque coeperunt (quantum Physicis est notum) interire: Sed hæc generationes & corruptiones non simpliciter ex nihilo sunt & in nihilum: Ad hæc talia proponenda sunt, ad rem ut faciant, quæ soli à quo existunt (ut cælum & Angeli) subiiciuntur. Deniq; per se sunt etiâ incorruptibilis quæ generata sunt, cum non nisi ab alio corrumpantur.

Sed ut quæstioni satisfiat evidentissima demonstratione ab æterno rerum species esse non potuisse clarum faciemus. Si genus humanum ab æterno fuit homines aliqui tum quoq; fuerunt, cum nulla sine individuis species existat: Quoniam vero quæ ab æterno fuerunt, in æternum sunt necessariò, illos ipsos qui ab æterno fuerunt, in hodiernum usque diem superesse necessum est, nec est quod quis speciem relictis individuis restare respondeat, cum nō speciei, sed individuorū, quæ ab æterno fuerunt mētio fiat. Sed hoc ut clarius elucescat quæremus an hominum quotquot unquā fuerunt eadē natura fuerit, ut quæadmodum omnes nasci videmus qui non prius extiterant, sic & omnes qui antè nos vixerunt ab alijs facti sint, quod si statuas humanā speciem ortum habuisse videbis: Nam quod fit, in tempore fit, cum prioris mentio

Si qui fuerunt ab æterno, nūc ijdem etiam super sunt.

Eadem est omnium hominum natura.

mentio fiat dum non existeret, ideoq; si omnes facti sint hominum nullus ab æterno fuit.

Si homines ab æterno fuerunt, Plato fuit, fuit Socrates, fuit Adamus: Centum nomines quotquot ab æterno fuerunt, tot nunc ex illis ipsis supersunt, seu Plato solus seu cæteri fuerint.

Sin aliquos ab æterno fuisse iudices à quibus reliqui prodierint, sed ipsi à nullo, ij nec homines essent dicendi, & nunc etiā (ut prius est obiectum) existerent. Quamobrem ut in ordine causarum Primam Philosophi statuerunt, sic & inter homines (qui causarum non dissimilium ordo unus est) aliqui sunt admittendi qui parētes ut nos non habuerint, facti tamen ab aliquo fuerint: Id enim simplex & inseparabilis est humanæ naturæ proprietas.

*Primus
homo po-
nendus est.*

Eorum tot sunt admittendi quot ad speciei propagationē sufficere poterant: Cum enim modus ille à prima causa constitutus sit, non est ut plures ab eadem factos esse censeamus, quod ipsū pulchrè biblica historica depingit, Deum docens non ex terræ limo EVAM formasse, sed ex Adami costa, tum ne videretur ejus ab Adami natura esse diversa, tum ut quantum fieri posset quā minimè à destinata speciei propagatione recederet.

Cū itaq; species humana coeperit aliquando, multò minus indigniores ab æterno fuerunt, quod & ipso earum sine demonstratione

tratur : Hominis enim causâ Mundus, & quicquid eo continetur, existit, ut si ab æterno fuerint homine nondum existente, frustra necessariò fuerint.

ALIQUOD ESSE PRINCIPIUM

Primum quod rerum omnium causa, nullius verò sit effectus.

*Omni
causa-
rum ordi-
ne compræ-
henduntur.*

*An sit pri-
ma causa.*

*Idem est
rerum &
cognitiōis
principiū.*

CUM universæ rerum species, quas in-
dividua generatione conservant, ali-
quando cœperint, necessariò ab aliquo,
quod ijs prius, extiterit, ortum habuerunt:
Id ipsum verò vel ab alio pariter, vel sui ip-
sius causâ & effectus est quod ut discute-
rēt Philosophi, res universas quotquot exi-
stunt causarum ordinem vocarunt: Cuncta
siquidem vel efficiant aliquid, vel ab alijs
etiam facta sint. Ut ergo rem aggrediamur
examinandum nobis est, an prima sit causa
quæ nunquam cœperit, nulliusque sit effe-
ctus, sed à qua prodierint omnia: Id enim
si non sit frustra progrediemur ulterius, sin
ita se res habeat, Deus ut rerum quæ sunt
sic nostræ principium esse debet disputati-
onis. Licet autem multis quæstionem
hanc Philosophi discusserint, ut Deum esse
pluribus probare non opus sit uno tamen
id amplius argumento demonstrabimus,
quod ad cognoscendos Aristotelis errores

NON

non parum facies adfert. Duplex est rerū *Duplex*
 quas ordo causarum in se continet collo- *causarum*
 catio; subalterna videlicet, eaq; secundum *collocatio.*
 latera quæ sit, illam primum examinabi-
 mus an fine, principioq; careat, post & al-
 teram discutiemus. Prima itaque causarum
 series ea solum compræhendit, quæ supe- *Subalter-*
 riorum (si quæ sint) respectu effectus, cau- *nus ordo*
 sæ verò sunt inferiorum, quibus si nec prin- *causarum.*
 cipium, nec numerando finem attribueri-
 mus, eò deveniemus ut quod nihil est ali-
 cujus causa esse possit, quotq; ei corre-
 spondet (omnia Deus) alterius effectus.
 Si non enim prima causa effectusq; ulti-
 mus admittantur, quicquid eo continebi-
 tur ordine causa & effectus erit. Cum verò
 causa quævis effectui suo finitior hoc est,
 substantiâ perfectiore sit, utpote quod ab
 ea suam habeat essentiam, eique propte-
 rea subijciatur.

Filium patre forsitan obijcies si non perfectior ex-
 istat non minus existere, sed duplici tibi modo re-
 spondebitur, tum quod hic non unius, sed specierū
 diversarum collocationem examinemus: (ut anima-
 lis caro, sanguis, chylus, animal, elementa, Deusque
 sunt) tum quod filius patre quatenus hic ejus est
 causa sit inferior: Nam si animam consideres à Deo
 est, si corpus quod adauctum est, non à patre solum
 sed assumptis est alimentis.

Omnino si causarum ordo fine, principi-
 R oque

oque careat, infinitum inter ea quæ continet discrimen erit, & intervallum: Licet enim C ipso F definitius sit cum tamen tribus tantum à se invicem gradibus distent non infinite differunt, sic cum certus sit & definitus inter A & Z graduum numerus, finitum quoq; substantiæ discrimen obtinent. Verum si magis & minus in infinitum extendantur, necessariò sanè res etiam ipsæ quibus ea discrimina competent infinite à se invicem different. Quamobrè sumtis duabus causis inter quas infinitum sit intervallū, una nimirum è summis, ex infimis altera, illa profectò hac infinite magis esse finita statuetur, hæcque nihil, & illa rectè omnia esse dicetur. Quoniam verò quamlibet causam (earum scilicet infinito ordine posito) & aliud definire, ab alioq; definiri necessum est, eam quæ immensè magis finita fuerit, ab alia se superiori definiri consequetur, quamq; diximus infinite minus esse finitam inferiorem definire, quare nihil absurdius esse potest, ut nimirum quod nihil est alterius causa sit, & quod est omnia perfectissime, alio minus finitum sit & imperfectius.

Infinitum magis & minus non recipit, sed hoc demonstrandum fuit ne non crederetur.

Vna igitur inter subalternas est causa ponenda, quæ à nulla sit, sed a qua cæteræ om-

nes dependeant , ut nimirum nullius existens effectus causa sit omnium.

Nullum potest infinitum esse numerum (ut causarum ordo nec secundum longitudinem, nec transversum infinitus esse possit) tum quod partes extra partes sint, tum quod semper aliquid addi possit. Præterea si causæ sint infinitæ, tum vel simul omnes factæ sunt (id est seu fieri, seu aliunde dicas essentiâ assumere) vel successive: Simul id fieri non potuit quod antequam aliqua forent alia non fecerint, subalternæ namque dicuntur quod unius esse ab alio procedat. Hoc ut melius intelligatur exemplo demonstrabimus.

A b c d e f g h i k l. &c. Si l tam cito fuerit atq; g progressio per h i & k non est facta, sed tum hæc ipsa causæ ut l existat non erunt: Nam quod per media fit tardius finem assequitur. Sin successive factæ sint tum vel absoluta est ea progressio, vel in æternum usq; durabit, utcumq; respondeas argueris: illo siquidem modo iam finitæ sint, hoc vero nondum infinitæ, quod semper fiant.

Sed hoc ipsum alio præterea modo quam aperitissimè demonstratur: Plurima siquidem nullius causæ sint, ut si causarum ordo finem habeat principio destitui non possit: Hominem assumes (etsi non omnium est ignobilissimum) quid is quæso substantiale facit? Filios forsan inquires. At cum is præter hominem aliam sui ortus causam habuerit, aliud specie differens non efficit.

R. 2 Hic

192 DE DEO ET EIVS OPERIB.
Hic enim est de quo agitur dissimilium
ordo causarum.

VNAM SOLVM MODO CAV-
sam primam esse posse.

Alter causarum ordo duplici rursum
ratione debet examinari, an causæ
nimirum primæ vel ejus effectuum alicui
sit adjungendus, ut literarum series quarto
hic addita est numero.

I

2

3

A B C 4 D E F.

5

6

7

*Infinita
est prima
causa.*

Si hoc asseras non hoc sed alio refutaberis
loco, nostri nunc est propositi primam
investigare causam num sola vel unâ plu-
res existant. Ei verò causæ quotquot præ-
terea sunt subijciendas esse notissima do-
cetur illius definitione: Cùm enim prima
sic

fit nullam se superiorem habet, à qua definiri possit, cumq; nil seipsum definiat, infinitum existit necessario, quod nulli subest causæ. Quamobrem si quæ sint præterea causæ primæ, aut substantiæ solum quæ nec effectus, nec ullius sint causæ, infinitas esse oportet. At non nisi unum infinite potest *Vnum esse*
existere: Nam si duo sint vel planè idem *potest in-*
runt ut unum dici debeant, (quò modo Pa- *finitum.*
trem, Filium, Sanctumq; spiritum substan-
tiam unam infinitam, non tres esse dici-
mus, vel pariter ipsa different: Cum enim *Simplici-*
simplicissimè quæ infinita sunt existant, nil *ter est in-*
quod compositionem referat admittant. *finitum.*

Si absque ullo discrimine convenient unum sunt non numero separata, cum talia licet eandem habeant essentiam, ipsa tamen differant voluntate: Sin penitùs ipsa differant simplicissima ipsis competet oppositio, quæ est esse simplicissimè vel pariter non existere, atque ita si unum sit alterum nullo modo existet.

Si quis Deum obijciat a nobis non ita differre, licet is existat simplicissime, differentiam in nobis non in Deo esse respondebimus: Nam si Deum consideres finitum nihil in se sustinet, nos verò cum finiti simus, finitum quoq; discrimen habemus, cujus respectu non infinite a Deo differimus: at si & nos infiniti essemus, nec Dei nec nostri respectu definita foret differentia.

R 3

Præte-

*Numero
quæ differant.*

Præterea cum numero separata dicantur quorum substantiæ à se invicem separatæ sunt, ea differentia infinitis nullo modo competere potest, separatio siquidem aliquid seu locum seu loco quiddam correspondens denotet, ubi substantia separata non est: Cum verò infinita substantia compleat omnia, nil est a quo separari possit, quô fit ut Deus in inferno etiâ esse dicatur.

Nos à Deo numero non differimus hac ipsa quâ hic ponimus ratione, quod & Deus in nobis, & nos in eo sumus, tum quod ipsamet nostri substantiâ differamus.

*Quicquid
est semel
existit.*

Deniq; præter id quod positis uno pluribus infinitis consequitur absurdum, omnia videlicet sæpius, quam semel existere, non nisi unum omnipotens esse potest qua maiestate infinita substantia destitui nequit: Nam si quid unum facere possit, alterum si pariter omnipotens existat illius actionem impedire poterit atque ita viribus imminutis verè substantiam definiiri consequetur. Porro trinum esse hoc unum infinitum suo loco demonstrabimus, ubi Deus quid sit accuratius exponemus. Nunc simplex ejus cognitio sufficit, ut Philosophorum errores detegamus.

*Vnicum
est omni-
potens.*

AN

AN PRAETER DEVM, REBVS

*nullum sit attribuendum prin-
cipium.*

Rerum quæ sunt aliæ generantur & cor-
rumpuntur, aliæ verò corruptionem
non sentiunt, & harum quidem aliquæ cor-
ruptionem in inferioribus efficiunt, quò-
fit ut etsi natæ non sunt naturalia tamen di-
cantur. Cum verò mutationes has ita fi-
eri videamus, ut earum causæ ipsismet quæ
mutantur, rebus adscribi debeant, præter
primum Philosophi aliud admiserunt, quã
naturam nominarunt, quod naturalia so-
lum eo modo mutari contingat, Etsi verò
naturam a prima causa Philosophi distin-
xerunt, quod intellectu natura careat ut tam
prudenter omnia disponere non potue-
rit, revera tamen sic ambo principia confu-
derunt, æternitatem utrique adscribentes,
ut unum quid esse, possit ipsorum opinio-
ne demonstrari, veluti post a nobis expo-
netur. Possset etiam dubitari nihilominus
re non probè intellecta, num quam voca-
camus naturā, primū illud principium sit,
quod a nullo est, nulloque coepit tem-
pore, nisi quotidiana doceret experiētia, in
naturalibus fieri plurima, quorum Physici
nullo modo causas assequi possunt, ut ipsa

*An natura
sit prima
causa.*

R 4

superi-

*Natura
seipsam
facere non
potuit.*

superiori principio tribui debeant, sed & hoc alia clarum fit ratione: Tale siquidem principium primum esse dixerimus, quod sui ipsius causa, non alterius cuiusquam fit effectus, Cum itaque natura seipsam facere non potuerit, effectus omnino alterius est principij, Quod autem seipsam facere non potuerit, ipsius demonstrant actiones.

Argumentum forsitan hoc ideo valere non posse quis existimaverit quod Deus finita, etsi infinitus est, agat, ut ab actionibus ad substantiã ducta ratio reprehendi possit: Sed infra pulchrè respondebitur, ubi Deum non finita, sed infinita definiemus actione: Naturæ verò naturales effectus competunt propriissimè ut ab ijs eius definitio sumi debeat: Verùm Deus præter hoc, qui sensibus offeruntur effectus, aliud agit quo ejus infinita substantia definitur.

Cum enim naturaliter quod fit, ex aliquo fieri necesse sit si seipsam fecerit ex aliquo facta est, cumque id ipsum ea prius fuerit, primum ipsa principium nequaquam dici poterit.

Nil seipsum verè (hoc est quod prius non existebat) facere potest, cum actio substantiam præsupponat, nec nisi quod est aliquid facere possit. Quod autem non est aliquid fieri posse, postea demonstrabimus, non ejus quod non est virtute, sed ejus quod existit simplicissimè.

Quoniam verò naturalium alia generantur & corrumpuntur, alia corruptionem quidem

quidē non sentiunt, sed eam in mutabili- *Natura*
 bus efficiunt, illo modo sumpta natura pri- *vel elemē-*
 mum principium dici non potest, cum a *taris est*
 superiori causa mutetur, primumq; non sit *vel cœles-*
 quod alteri subijcitur. Sin cœlesten natu- *tis.*
 ram esse asseras præter id quod earū mul-
 tæ sint, alia siquidem solis, & alia lunæ sit,
 ipso quoq; sine demonstratur. Cum enim
 prima posteriorum causâ non sint, cœlos
 elementariū causa novimus existere. De- *Naturali-*
 niq; finitum natura principiū est, cum ex- *a sunt fi*
 tra naturalia non extendatur, quæ pulchrè *nita Ergo*
 demonstravit Aristoteles esse finita, motū *ea natu-*
 dicens infinito competere non posse. At *ra.*
 quod finitum est, ab alio se priori necessa-
 riò definitum est. Etsi vero naturam princi-
 pium vocare non audeo, quod omnino sit
 à principiato diversum, natura vero idip-
 sum sit quod mutatur: Cum ejus tamen
 hoc in loco tantum non intersit, duo ad- *Duo mu-*
 mittemus substantialium mutationū prin- *tationum*
 cipia, Deum & naturam, quibus artem an- *principia*
 numerare nō licet, quod circa externa so- *sunt.*
 lum versetur, nec nisi naturā mediante sub-
 itantias artifex immutare possit.

AN QVAESTIONES QVAE DE
Mundo moventur, omnes ad Physicam
referri debeant.

R 5

Cum

*Efficiens
mundi
causa me-
taphysicæ
est subje-
ctum.*

*Omnia
primam
causam
referunt.*

Cum naturam suiipsius causam esse non posse modo probaverimus, alterius causæ superioris effectum esse consequitur: Non est ergo ut de mundi origine æternus vel ab aliquo tempore fuerit questionem Physici discutiant: Quæritur enim non tam de natura quam ejus efficiente causa, quæ cum Metaphysicæ subiectum sit, ea quoq; scientiæ methodo talia perscrutanda fuerant, quæ magno Physicæ adeoq; toti Philosophiæ dedecori cesserunt. Licet autem Physicæ naturalia subijciantur, non sunt tamen ita distinguendæ scientiæ, ac si non etiam circa eadem, sed separatas à materia mentes, æternasq; solum substantias Metaphysica versaretur: Nil enim adeò est abjectum, quin naturam quodammodo superet, primamq; causam referat: Plantas & animalcula quævis apprehendas, naturales dum fiunt motus non sunt, ratione siquidem ab omnibus quas voles elementorum qualitatibus investigata, quomodo illa mediante calore, frigore vel alijs elementorum qualitatibus, in hanc, vel illam formam nascantur, talesq; nanciscantur vires, nequaquam intelligere poteris, quin maraculosos primæ causæ non naturales effectus esse concedas.

Metaphysicus circa primam causam versatur, & cæteras rerum substantias, quatenus ejus sunt effectus

thus : Quamobrem cum nil Deus agat naturaliter, nec naturalis sit finitorum ortus , à Deo ejus causâ quærendâ est vera illius cognitio. Non Physicis ergo, sed metaphysicis res est argumentis discutienda: Metaphysicus enim naturalia quatenus naturam superant considerat, sed naturales motusvicesq; solum Physicus rationibus suis assequitur.

Quamobrem cum Metaphysicus ea quæ naturæ motus excedunt consideret, hanc de mundo quæstionem assumere debet, an fuerit ab æterno, vel factus aliquando: Seu enim fuerit aliquando factus , seu semper extiterit , pariter rerum mutationes , earumq; scientia procedunt, ut ad Physices cognitionem nil ea quæstio proffit.

*Ortus mû
di Meta-
physicis
est inqui-
rendus.*

MUNDVM AB AETERNO EXIS- tere non potuisse.

ARgumenta primum ab ipsa re, de qua quæritur assumemus , quod ea nobis notiora sint, post ea quæ à prima causa deducuntur examinabimus. Cum itaq; mundum ab aliqua superiore causa essentiam suam habere demonstraverimus, omnium primum effectus nomine considerandus est, ut ejus origo nobis innotéscat. Effectuum autē duo sunt omnino genera : Nā vel à causis, revera separati sunt, vel substantiam cum ijs unam habent, separatorum ca-
est

*Duo sunt
effectuum
genera.*

est ratio, ut causis sublatiſ restent nihilo-
minus, aut vice versa illæ sublatiſ hiſce ſu-
perſint, ſed qui cauſiſ inhærent, ab iſſ qui-
dem ſeparari nequeunt, quin penitus inte-
reant, cum non ſubſtantia ſint ipſa, vel ejus
partes, ſed accidentia ſolum, quibus ipſa
deſtitui poſſit: Mundus ergo ut hæc ad
propoſitū accommodentur vel revera eſt
à prima cauſa ſeparatus, ut utriuſq; ſub-
ſtantia diverſa ſit, vel ei ſic eſt conjunctus,
ut niſi ejus eſſentiâ ſuſtineatur, conſiſtere
nequeat: Vtro quiſ modo reſponderit, ab-
ſurda nequaquam effugiet, quin mundum
aliquando cœpiſſe fateatur: Nam ſi per ſe
ſubſiſtat utrumq;, nec una ſolum ſit ambo-
rum ſubſtantia, mundum ſuâ cauſâ tempore
poſtერიorem eſſe conſequetur, nullum ſi-
quidem demonſtrari poſſit exemplum,
quin effectū ſeparato cauſa prior exiſtat,
quod & ipſa ratione convincitur: Cum e-
nim effectus nec cauſæ ſubſtantia ſit, nec ei
quicquam inhærens, non eſt ut poſita cauſæ
ſubſtantia, iſ ſubito quoque ponatur. Præ-
tereâ verè talia facta, eſſe dicuntur, quæ ſic
à cauſiſ ſeparata ſunt, ſola ſiquidem quæ
procedunt, tempus non præſupponant
quo non exiſtebant, ſed cum in ſubſtantia
ſint, quam diu illa fuit, eſſe potuerunt: At
quæ ſeparata ſunt, vel ſemper ut ſunt exti-
terunt (eaq; ratione cauſam nunquam ha-
buiſſent,

*Effectus ſe-
parato
cauſa
tempore
prior eſt.*

*Vere facti
ſunt effe-
ctus à cau-
ſa ſepara-
ti.*

buissent, cum nunc causam non agnoscāt) vel non ixtiterunt, sed facta sunt ut existerent: Sed hoc ipsum ut confirmemus unicuique quod nobis hac in quaestione proponitur exempli loco discutiemus. Notum est effectum seu revera fiat, seu procedat solummodo, cum sua causa coniungi necessario: at si cum Deo mundus ab æterno iunctus fuerit. Coniunctio in æternum illa durabit, cum æterna nullo penitus modo possint immutari, quod quia sæpius a nobis allegatur, ne non intelligentibus falsum esse videatur, paucis id exponemus, postea quod præ manibus est argumentum ab solvemus.

AB AETERNO QVAE SVNT
*nullo penitus modo posse
 mutari.*

CUM nihil sine causa mutari possit, non absurdum est etsi puerile videtur, quod prima nobis fronte quaestionem hanc examinantibus incidit: Cur nimirum quod ab æterno mutatum non est, posteriori potius quam prima æternitatis parte mutaretur.

Æternitas quidem partes non habet, sed nos cum in tempore versemur, fieri nequit quin dum de æternitate vel loquimur, vel ipsam Philosophando

phando contemplamur, hac vocula NVNC ipsam in duas partes AB & IN præteritum & futurum distinguamus.

*Mutabile
quidvis est
priusquã
mutetur.*

At quod ab æterno fuit mutatum non esse ipsismet verbis patet: Nam quod mutatum est, ab æterno non fuit, cū rem præsupponat cui successit. Præterea mutatio illa cum fieret æternitatē in duo dividebat, ut tum idem atq; nunc argui potuerit, cum quod ab æterno mutatum non erat, tum modo mutaretur. Sed hoc pulò gravius est discutiendū, ut cō quoq; firmitus à studiosis apprehendatur. Si quod ab æterno est mutari possit, eam potentiam semper habuit: Nā sine mutatione ipsam post nasci non poterat, quam eadē potentia necessario præcessit. Cum vero ab æterno mutari non potuerit, potentiam ab æterno nō habuit ut mutaretur. Non autē mutari potuisse ratio est quod mutatio tēpore sit ipsa potentia posterior. Nil enim mutatur quin prius existat, mutariq; possit.

Quod mutatur antequam mutetur existit omnino, aliās idem & mutari, & fieri posset eodem tempore, quod absurdum est dictu, credituq; non minus ridiculum, quæ causa est, ut quod mutatur in tempore consistat necessario, ut æterna quæ tempus nesciūt mutari nequeant. Licet autē consequentia valere non posse videatur, mutari nō potuit. Ergo potentiam non habuit: Non enim subito mutari potest, quod

quod potentiam ut mutetur habet, cum externum agens adesse debeat, ut ea potentia in actum producat. Sed hic simpliciter quovis etiam adjuvante mutari non potuisse statuimus. Res quam primum existit inquit mutari potest, at si tum quoq; mutaretur, mutatio non foret ipsa potentia posterior. Responsio facilis est. Etsi res quamprimum existit mutatur, potentiam tamen habuit cum ipsa fieret, eodē siquidem motu potentiam talem atque existentiam acceperit, quo etiam convincitur sola quæ facta sunt mutari posse: Nam si mutari possint quam primum: extiterunt, non prius extitisse quam mutata esse dicerentur, quod absurdum, res dum mutabilis fit, facile propulsatur.

Quamobrem cum quod ab æterno fuit, ab æterno mutari non potuerit, nec eam post potentiam assequi potuerit nūquam quoq; mutari posse concluditur. Pluribus hoc ego demonstrarē, nisi pro confesso haberetur finem habere non posse, quod principio caret.

MUNDVM QVOD SVBSTAN-

*tia sit à sua causa separatas, ab æterno
esse non potuisse.*

CVM itaq; mundus à Deo substantiâ separatus sit, ab æterno ipsi nequaquam conjunctus fuit, cum ea dissolvi nequeant, ut modo probatum est, quæ semper conjuncta fuerunt.

Vera

Vera conjunctio non est: Quam primum enim effectus existit a sua causa separatus est, antequam verò esset conjungi non potuit. At dum fieret conjunctio quidem statueretur, si velut in naturalibus, materialis abfuisset causa cum qua contactu mutuo, mutuisque viribus effectum produceret. Sed hoc ipsum ad mundi originem referri nequit, cum unicum rerum principium esse demonstraverimus, pluribusque postea probaturi simus, nil ab æterno fuisse, quod mundi materia esse potuerit. Sin autem partium ratione conjunctionem defendere velis, ut nimirum si non sit mundus in momento factus, causa cum partibus factis conjungeretur, dum cæteras absolveret, eas ipsas quæ jam factæ forent, a Deo separatas esse dixerò, cum nec post, nec antè rei ortum causæ res ipsa jungatur. Non nulla tamen est conjunctio: Nam separata nec fiunt, nec ab invicem procedunt. Sed nil hoc loco refert seu conjunctionem seu simpliciter actionem nomines, cum idem de alterutra possit efferri.

Quamobrem cum mundus, ut effectus a causa separatus, absolutum quiddam sit, omnino cœpisse necesse est: Non enim finem habent quæ principia carent. Sed ut effugium tibi penitus abstrahatur, alterum genus effectuum assumemus, quod ita comparatum est, ut cum causa non sit tempore posterius: Hoc enim modo restat ut primæ causæ mundum adscribamus, si ei coæternus fuerit, quo posito pulchrè nobis horrenda Philosophorum opinio detegatur, qui sic Deum, naturamque confuderunt,

derunt , ut unum quid ipsis fuisse demon- *Natura*
strari possit. Nam si substantiâ mundus à *Deusque*
Deo separatus non sit , sed conjunctus ab *philoso-*
eo semper ut nunc extiterit, sicque sit in æ- *phis unum*
ternum perduraturus , per se nequaquam *quid est.*
subsistat, (nisi substantiam ei cum Deo, i-
demque nomen attribuamus,) sed accidens
ejus erit, quod ab eo separari, vel separa-
tim consistere non possit: Licet enim duæ
substantiæ conjungi possint, quod corpus
& anima, humanæque naturæ docet as-
sumptio nequaquam tamen eo ipso consi-
stet alterutrum, ac si non conjunctum subsi-
stere non posset. Ea verò effectuum qui à *Fiunt effe-*
causis non separantur est ratio, ut substan- *ctus, cause*
tiam ab ijs diversam non habeant, sed ejus *conjuncti.*
vel actiones, vel aliæ sint qualitates, quæ si
substantiæ forent, non fieri, sed absolutum
quid esse dicerentur, nec conjunctione ut
existerent opus esset, ea siquidem ipsis de-
tur existendi facultas. Quamobrem cum
mundus ut hic præsupponitur à Deo sepa-
rari nequeat, sed ni fieri seu procedere
subsistat, ejus omnino accidens est: Quære-
dum ergo fuerit

AN DEI MVNDVS ACCIDENS *esse possit.*

ID est omnino rei substantia, sine quo res
existere nequit, ut cum mundus in Deo
S solum

*Duo sunt
accidenti-
um gene-
ra.*

*An accide-
ntia susci-
piat infi-
nitum.*

solum possit existere, præter eum substan-
tiam propriam non habeat, sed ejus acci-
dens sit necessariò. Cum autem duo sint
accidentium genera : Nam vel fixa sunt,
quo modo solidi corporis est superficies,
vel mobilia, fieriq; solum vel ab ipsa sub-
stantia prodire dicuntur, ut ab igne calor:
Vtro quis modo primæ causæ mundū acci-
dere statuatur, præter evidentem omniū ex-
perientiam, doctorūque consensum, quod
per se mundus, & quæ in eo sunt, nō in alio
subsistant, absurdum evitare non poterit in-
finitam nimirum substantiam aliquibus de-
finiri accidentibus, eorum siquidem natura
sit substantias vel circūscribere, vel alio quo-
vis definire modo. Licet autem aliqua esse
accidentia concederemus, quæ nec finita
sint, nec cui tribuuntur substantiam defini-
ant, mundus tamen cæteraque omnia nec
numero, nec magnitudine vel substantia
sunt infinita. Porro an accidentia Deo pos-
sint adscribi, postea verè discutiemus;
nunc sufficiat ipsam Dei substantiam nihil
quod finitum sit sustinere. Cum itaque
mundus accidens esse nequeat, idque tum
motus, tum omnes ejus actiones, si non sē-
su ratione tamen doceant, per se non in a-
lio subsistere statuendus est, quo concessio
restabit nihil, quam si causā habuerit, ut cœ-
pisse cōcedatur: Nunc enim cum separatū,
adeoque

adeoque sit opus absolutum, causam nescit, ea verò quæ finem, necessariò principium habuerunt.

MUNDVM QVOD FINITVS

sit, ab æterno non fuisse.

Finitum aliquando cœpisse vox ipsa demonstrat: Cum enim principium finis omnino præsupponat, quod finitum est ab æterno esse non potuit; maximè verò si causam id (ut omnino convenit) agnoscat. Verum alia ratione finitum originem prodit, quod tempore id omnino cõtineatur, ut sola quæ infinita sunt æterna sint. Porro id ipsum finitorum etiam actionibus ostenditur, quæ cum sint ab ipsa substantia diversæ, contingenter omnino procedunt, ut vel exeri vel quiescere possint. Quæ vel motu, vel intelligētia finem suum assequuntur intuearis, nec motu, nec intelligentia quicquam subsistere posse videbis, ut etsi nec moveantur, nec intelligant, nihilominus ipsa subsistere possint. Quoniam verò quæ ab æterno sunt (ut dictum est aliquoties) mutari nequeunt, nec quæ moventur, nec quæ intelligunt ab æterno vel moveri, vel intelligere potuerūt, ut nisi frustra fuerint, ab æterno nequaquā extiterint, cum ijs actionibus finē suum assequi debuerint.

Tēporale finitū sed æternū est infinitum.

S a

Quod

Quod intelligit eo quod intelligitur posterius est: Nam si non existeret non intelligeretur, at si non intelligeretur, existeret nihilominus: Licet autem non tempore, sed ratione posterius esse responderis: si tamen ad æternitatem talia referas responsio nullius erit momenti. Non enim contingentia, sed quæ necessario sunt æterna sunt, ut si non necessario, quod intelligit cum eo quod intelligitur existat, ab æterno esse non potuerit: Nam semper non fuit quod se aliter habere potest.

AN MVNDO NON EXISTENTE *Deus ab æterno fuerit.*

CVM naturalia methodo tamē metaphysica consideraverimus, ipsis iam parū postpositis, Deus quid sit inquiremus, ut an solus ab æterno fuerit conspiciatur: Hinc siquidem præcipua sumi debeāt argumenta: Cū enim non ut quæ modo discussimus mutabilis, sed necessario sit, demonstrationes ad ejus notitia construuntur, quæ nullo modo possint infringi. Rem ergo ab ea propositione quam supra cum de prima causa nobis ageretur, collegimus, ordiemur: Id ipsum videlicet quod nos DEVM primāq; Philosophi causā nominant nullius effectum, & reliquorū quæcunq; sunt omnium esse causam: Hæc enim verissima est, atq; simplicissima ejus definitio, quæ quidvis in se continet quo Deus
quid

*Quid sit
Deus.*

quid sit intelligitur, ut nullo jure ceu Philosophica possit a Theologis rejici.

Simplex quidem definitio non est, ut infra patebit, ipsaq; partium natura demonstrat : Hoc tamen loco sic nobis Deus definendus fuit : Nam cum physicis nobis est agendum.

Nam quaecunque vel sensu, ratione, vel sacris Biblijs edocti Deo tribuimus, sub hisce duabus definitionis partibus compræhenduntur, atque adeo manifestè ut indè multorum qui nobis in sacra Scriptura proponuntur articulorum rationes extruere possimus, licet id Philosophi adèd non sint assequuti, ut absurdissima statuerint, quæ philosophiæ, & humanæ mentis imbecillitati, ad hoc usq; tempus Aristotelis intepertes, cum ejus lapsus non animadvertèrent, attribuerunt philosophiam concedentes divina sapere non posse. Verùm non hi rationis aut philosophiæ fuerunt errores, sed eorum qui a vero ejus ductu aberraverunt. Cùm enim physici ab effectibus ad primam causam pervenissent, ne nō physicè philosophari, quodq; metaphysicorum esset assumere viderentur, mundum ei cæteraq; semper adjecerunt, ipsamq; sic definierunt ut eis causa existens sine suis effectibus nec esse, nec intelligi potuerit. Quamobrè ut error deprehendi possit ipsa nobis est definitio discutienda, nec leviter est physicis

Philosophorū erroranea simplicitas.

Physicorū dogmata secundum quid vera sunt. acquiescendum : Cum enim Deum non simpliciter intelligant, sed ejus effectuum respectu considerent, sic accipienda non sunt quæ ab eis statuuntur, ac si verissima forent. Non enim subito verum est quod alicujus respectu verisimile videtur. Duo sunt ergo hac in definitione probè consideranda, ut quid Physicos deceperit, animadvertamus, qui sine mundo Deum ab æterno esse non potuisse judicarunt. Primam scilicet causam quod prima sit, se superiorem non agnoscere, cunctaque ab eo esse. Porro cum Physici causam esse ipsamet Dei substantiam esse statuerent, quod id verissima ejus definitione probaretur, nec effectus sine causa, vel vice versa hæc sine illis esse possit, Deum quod semper causa fuerit, ab æterno solum esse non potuisse concluderunt. Et verè quidē Physici quod Deum ut causam considerarent, sed non ideo protinus id mundo attribuendum esse consequitur, cum incorporea esse potuerint, quorum ratione Deus causa diceretur, nil tamen eo nomine refert, cum pariter atque incorporea mundus ab æterno esse potuerit, aliter ergo nobis hoc Physicorū argumentum impugnandum est. Licet itaque causa simul cum suis effectibus existat, nec prius ipsa fuerit quam eis se demonstraverit, probandum tamē Physicis fuerat primam

Physicorū ratio de rerum æternitate.

primam

primam causam ab æterno fuisse , antequam id ejus effectibus attribueretur: Metaphysicam ergo consulemus.

AN AB ÆTERNO PRIMA
causa fuerit.

CUm eo devenissent Physici ut primam causam agnoscerent , quæ finitorum omnium causa, nullius verò foret effectus, ulterius præter quam ejus scientiæ subiectum tulerit progressi sunt , aded ut primam causam , ejusque effectus ab æterno fuisse statuerint : Sed illud ipsum subito Metaphysicus apprehendere debuerat, ut & simpliciter, & aliorum respectu primam causam contemplans , an simpliciter vera forent animadverteret, quæ Physici secundum quid ipsi tribuerant, ne scientiæ inferioris ignominiam ferre cogeretur. Primam ergo definitionis partem quod simplicior sit examinabimus , altera siquidem non Deum solummodo , sed cætera quæcunque sunt omnia compræhendat. Omnium primo Physicis erat proponendum, an quod alterius est causa , subsistere non possit nisi causa sit : Patrem enim etsi pater nō foret nihilominus subsistere posse videmus, mentē si nō intelligat, quod supra quoque monuimus , cum actiones dicere-

*Æterna
Physicæ
limites superant:
Non ergo
questiones hæ
Physicis
discutenda fuerāt.*

*Nil causa
subsistit.*

mus ab ipsis finitorum substantijs, ita diversas esse, ut nec ipsis subsistant, nec ijs etiam definiantur. Præterea non levi quoque ratione demonstratur causam accidentis esse nomen: Cum enim per se quæ substantiam referunt rebus competant, correlativum est causæ nomen, ut effectum potius quam ipsam causæ substantiam denotet, quod hæc quoque nota clarius elucescit, quicquid est nimirum eo ipso quod est sibi non cæteris existere: Sin autem causa res esset, sibi nullo modo, sed effectui penitus existeret, quod absurdissimum est: Nihil enim procedit, quin fixum quid à quo præsupponat, nec accidens ullum est, quin aliquo subiecto sustineatur. Sed hæc ad primam causam referenda sunt, ut rem paucis absolvamus. Cum itaque prima causa nullam se priorem habeat, à qua substantiam suam acciperit, cumque causas à lateribus præterea nullas habeat, quæ pari sint cum ea potestate, sed omnia sub se contineat, & ita quidē ut ab eo prodierint, nullo penitus ipsam vel ab æterno definiri potuisse, vel in æternum mutari posse consequitur, quo posito substantia (quod compositio definiat) est simplicissima, ut ab ea quàm alienissimum sit, quicquid alterius respectu, vel secundum quid intelligitur. Quamobrē si Deus à nullo sit, nullius existens causa simpliciter

*Causæ nomen est
accidens.*

*Omnis
motus, &
actio fir-
mum quid
præsuppo-
nit.*

*Deus cum
simplicissi-
mus sit,
pari quoque
modo de-
finiendus
est.*

ter est intelligendus , ut sine quovis alio possit existere: Non est ergo ut ipsam sine suis effectibus, ab aeterno esse non potuisse, quis existimet: Id enim præter jam dicta, multis absurdissimum est nominibus , ut modo palam fiet.

DEO CAUSAE NOMEN

accidere.

CUm simpliciter , & necessario Deus existat, nil ei tribuendum est , quod vel respectum , vel potentiam referat quæ causa est , ut si Deus vere definiendus sit, *Simplex Dei definitio.* nullius præterea mentio fieri debeat, ideoque omisso causæ nomine simplicissimum quid ipsum à nullo, per se , nulliusq; causâ subsistens esse dicimus. Sin autem Physicorum definitionem examines , qua rerum causa Deus esse dicitur, contrarium modo positis animadvertes. Cum enim causa non sui, sed aliorum sit nomine , si causam esse Dei substantia sit, omnino fane is aliorum causâ existere censetur , quod à prima causa quam alienissimum est, solum siquidem quod ab alio est, alterius causâ sit: Nā *Quod est ab alio, solum al-* si quid causam non habeat, a qua definiatur, *terius est* nil quod imperfectionem denotet suscipit, ut est alterius causa existere. Præterea si deus per se causa sit, simplicem nomen id causa.

S 5

ejus

eius definitionem, adeoque illius effectus sine quibus causa nec esse, nec intelligi potest, ingredientur, quo posito rursus nobilis ea Philosophorum opinio confirmabitur Dei & ejus effectuum, sine quibus esse nequit, unam esse substantiam. Vnicum porro sufficere posset, ut horrenda hæc in Deum blasphemia tolleretur, Deum videlicet si per se causa sit finitam esse substantiam: Cum enim nihil infinitè causa esse possit finitum est omnino causæ nomē, ut si substantiæ per se tribuatur, ipsa quoq; per se necessario finita sit: Nil autem infinitè causam esse posse hinc patet, quod infinitum causam non habeat: Vt enim quod causam non habet infinitum est, sic causa caret quod infinitum est, aliàs ab ea definitum foret. Ad hæc notum est causam plura non esse quam ipsi demonstrent effectus. At nulli possunt esse infiniti, seu substantiam, vel magnitudinem, seu numerum consideres, causa siquidem suo sit effectui definitior, hoc est, substantia perfectior existat.

Nil est infinitè causa.

Nulli sunt effectus infiniti.

Cum quod ab alio definitur infinitum esse nequeat, nulla profecto causa infinita est, omnis siquidem suis definiatur effectibus seu magnitudine seu numero finiri sint. Licet autem in causam effectus agere nequeant, ipsum tamen correlativum ejus nomen, sic afficiunt ut talis ipsa, quales ejus effectus esse dicatur. Revera tamen id à causa provenit, sed effectuum

effectuum respectu: Suis enim se causa definit actionibus, ut hoc ipso causa differat ab ipsa rei substantia, quæ in seipsam agere nequit.

Sed age pariter finiti sint, Deum infinitum esse novimus, si causa sit infinita, infiniti quoque sunt effectus, si sint infiniti potentiam ipsa causa minorem non habebunt, parque ipsorum in Deum, ut hujus in illos erit dominium, quo (ut suprâ quoque dictum est) ejus potentia definietur. Et si vero finitum ei causæ nomen tribuimus, nilque prius ipsum quod finitum sit sustinere demonstravimus, nequaquam tamen contradictoria sunt hæc, causæ siquidem nomen duo contineat quorû respectu contradictio tollitur: Cum enim causa potētia, ipsamq; à qua prodit substantiam denotet talem quoq; hujus respectu causam esse dicimus: Hinc finita quæ sunt finitæ quoque causæ dicuntur, quod substantiæ finitæ non sint effectus infiniti. Deus autem cum substantiâ sit infinitus, potentiam habet nullius imminutâ viribus. Hanc si quis in tueatur Deum infinitam causam esse concessero. Sed nondum potentia causam facit, in actum reducenda prius est, ut effectû posito causa quod esse dicatur, qua ratione causa finitum quid est necessario.

Infinitorû infinita est potentia.

Causa qua ratione dici possit infinita.

Philosophi numero nil infinitum esse posse docent, si non id per additionē intelligatur, ut vel numerari,

216 DE DEO ET EIUS OPERIB.

merari, vel fieri plura sine fine possint. Ea ratione Deum infinitò causam esse concedemus, quod nunquam ejus potentia finem sit habitura, quin semper quod volet agere possit.

Deus per se causa est infinita, sed effectuum respectu finita.

Dum tamen Deum causam esse dicimus, ita intelligendum est, ut prioris per se, alterius verò respectu causa per accidēs esse dicatur. Cùm itaque pars prior effectus sola non præsupponat, mundum cæterosq; Dei effectus ab æterno fuisse non consequitur, si Deum infinitè & ab æterno causam fuisse concedamus.

AN DEVS INFINITVM FACERE POSSIT.

Vbiq; ueritate nostram Theologi disputationem evertunt: Nam si quod ab eis asseritur admittamus, hominem Christum omnia quæ Deus, adimplere substantialiter, non unum, sed plura sunt infinita.

Licet ubiq; Christus homo substantialiter existat, infinitum tamen ob id mihi Doctor quidam Theologus esse negavit: Quid hominem moverit ignoro. Sed hinc agnosces (optime lector) quam firma sit eorum sententia. Verebatur ipse proculdubio, ne si concederet infinitam esse corporis Christi substantiam, humanam ei naturam tollere videretur. Voces examinet aliquis (INFINITVM VBIQVE) si sane stupidissimo sit ingenio, vel potius impudenti, nil ubiq; dicet existere, quin id ipsum eadem sit infinitum

infinitem ratione. Deum sua credimus substantia quidvis adimplere, quod eadem sit infinitus: Nam si finitus esset, aliquid præsupponeretur, quod extra substantiam existens ab eâ non adimpleretur. Præterea si statuas finitam esse corporis Christi substantiam, cum Dei sit infinita, Deum sanè plurima sine proportionem quæ Christus homo nec attigerit, adimplere consequetur, ut illè cum sit infinitus ubique, sed hic alicubi solum existat.

Nil est ubique nisi eadem infinitum ratione.

Finitum non omnia complet.

Cum verò Christus homo Dei sit effectus, quod a nobis modo propositum est, infringitur: Infinitè siquidem causa sit, quod infinitum habet effectum.

Ethnicismum olet hæc hominum opinio, causæ primæ secundas aded conjungens, ut neutra potuerit unquam separatim existere: Cum enim finiti nihil æternitate, nil quod infinitum est tempore compræhendatur, effectum qui fuerit infinitus nullo modo tempori possumus adscribere. Licet autem finitas etiam creaturas in infinitum usq; persistere posse fateamur: Non ea tamen est æternitas, quod aliquando non extiterint. Nec indè consequeretur, quod infinitum est tempore contineri. Non omne siquidem quod aliquando cœpit, finè sit habiturum necessario, cum quod principio caret, adeo finem habere nequeat, ut nullo modo possit immutari. Conspicitur hinc etiam infinitum, quod nullatenus afficia-

Infinitum æternitatis est, finitum verò temporis.

Principio caret æternitas.

*Infini-
tum
nunquam
cœpit.* afficiatur, semper extitisse necessario. Di-
vinam homines isti potentiam sibi com-
mendare videntur, quod infinita Deum ef-
ficere posse statuant: Eam tamen hoc ipso

*Quid pos-
se Deum
faciat im-
potentem.* determinant : Cum enim quod infinitum
est, ne tantillum possit immutari , si quid
Deus efficiat infinitum, suam ipse potenti-
am cohibebit, effectum videlicet post im-
mutare non valens.

*Nil est
quod Di-
vine potē-
tiæ non su-
biiciatur:
Nil ergo
præter
Deum est
infini-
tum.* Plurima Deus non vult quæ facere posset, pluri-
ma facit quæ non velle posset: Vtraque parte pecca-
tur. Deum infinitam præter se substantiam facere
posse concedunt aliqui, sed nolle, Multa dicunt eum
aliqui facere non posse quod nolit. Exemplum habeo.
Christum hominem Deus substantiâ fecit infini-
tum: Hoc posito fieri non posse consequitur, ut eum
ullatenus afficere, vel immutare possit: Quid hoc ali-
ud est quam ipsius imminuere potentiam? Sed re-
spondebunt proculdubio non posse quod nolit. Ego
verò nec posse judico, licet velit. Potentiam enim
non tollit voluntas , quod illa sit necessitati multo
propinquior.

*Præter
Deum nil
existit ne-
cessario.* Deum nil infinitum facere posse judica-
mus, quod hanc ejus gloriam esse noverim-
us, ut solus existat necessario, solus infi-
nitam habeat potentiam : Ipsi verò posse
convincunt, quod aliàs dici non possit om-
nipotens , cum nobis si possit omnia ne-
quaquam videatur omnipotēs: Nam si po-
tentiâ sibi similem faceret, eadem foret im-
potens.

potens. Hoc ipsum Pulchre demonstravimus ubi Deum hoc argumento confirmavimus unum esse, quod duo non omnem possint habere potentiam. Vnum enim si posset ab altero mutari, sua passione suam exponeret impotentiam, si immutari non posset, alterius hac ratione tolleretur omnipotentia.

Duo non possunt omnem habere potentiam.

Quamobrem si cum substantia potentiam, cumque potentia voluntatem conferas, licet Deus omnia sit, quod infinitus existat, non omnia tamen posse dicendus est: Necesse est enim potentia tollere nequit, sed cum Deus sit unus necessario, solus necessario sit infinitus, nec unitas

Cur Deus non omnia posse statuatur.

potentia potest everti, nec eadem quicquam fieri quod sit infinitum: Hoc siquidem ESSE modo solius Dei sit substantia, quo fit ut si plura possint esse infinita, non unus sit Deus necessario. Sed omissa subtiliori, vel longiori disputatione, quod proprium possent hac adimplere volumus, unico demonstrabimus argumento, nil infinitum esse posse quod sit, factum vel futurum est.

Deus V- N I T A T E necessario definitur.

Actionis finitæ finitum est opus necessario, cum quod coepit, aut absolutum est, principium aut finem habens, infinitum esse nequeat. Verum quascunque Deus extra se profert actiones finitæ sunt, ut præter se ipsum nil infinitum efficiat: Finitas autem esse multis supra demonstratum est, pluribus.

Nil quod sit est infinitum.

220 DE DEO ET EIVS OPERIB.
pluribusq; modo patebit.

*Actionis
finitæ non
est opus
infini-
tum,
nec infini-
tæ finitū.*

Fieri dicuntur ea quæ prius non extiterant : Cum itaq; coeperint aliquando quæ fiunt, facta, vel futura sunt, principium habent omnia necessariò. Eadem est actionum ratio : Nam si coepit opus actionem coepisse necessum est, aliàs in infinitum frustra fuisse, suam non consecuta perfectionem.

Porro cum major sit sacræ scripturæ, quam demonstrationum autoritas, ni vanum videbimur esse Philosophati, quod multis Theologicè convinci possit, Christū non secundum Divinam ejus naturam solummodo, sed humanam etiam infinitum esse: Cum enim Christus homo supra omnes cælos ascendisse dicatur, ut adimpleret omnia, videtur infinitas hoc ipso posse demonstrari : Sed locus iste satis est a multis expositus, ut nullius sit hac in re momenti, quod nos etiam alia ratione doceremus, nisi Philosophiæ limites egrederemur, quod nobis hoc libro nequaquam est propositum. Quod vero de tradita Christo majestate nobis opponitur, cum Philosophicè discuti possit, paucis est discutendum. Homini Christo tradita est omnis & ubiq; potestas, propositæ voces infinitam esse docent. Cum itaq; quod finitum est infinitum suscipere nequeat, Christus homo si potentiam habeat infinitam habet necessario substantiam; Consequitur omnino,

*Quomodo
Christo
tradita sit
omnis &
ubiq; po-
testas.*

nino, sed audiamus an ita sit Christo tradita potestas, ac si de subjecto foret in subjectum translata, quomodo videmus aquam igne calefcere. Si quis hoc affirmaverit, duobus *Omnipotencia de subjecto non est in subjectum translata.* as ipse constituet omnipotentias, duobus pariter etiam infinitis distinctas subjectis, quo pacto duos in Christo Deos esse consequetur, non factum & factitium, nil si quidem sit Deus aliud quam infinitum existens. Hæc ut evidentur unam dicimus infinitam esse substantiam, unam ejusdem omnipotentiam: Homini verò traditam esse cunctam ubiq; potestatem, sic intelligi volumus, quod sit eidem tradita simul infinita Dei substantia, cui sit ita conjunctus ut consiliorum & abstrusæ conscius voluntatis, infinita sibi conjunctæ naturæ potentia pro arbitrio frui possit. Hinc fit ut nostris demonstrationibus nequaquã Theologia repugnet, cum fieri possit ut Christus homo finitus existens, infinitam habeat hoc modo potestatem.

Christus homo Deus est non essetia, sed sibi tradita potestate.

Deus cum sit ubique totus, in nobis est infinita tum potestas, tum substantia, sed etsi finiti sumus nequaquam tamen est Deus in nobis existens, nostra vel substantiâ vel superficie definitus. Cum itaq; Deus in nobis infinitam habeat potentiâ cur non in Christo quamvis finitus existat, eandem habere diceretur? Sed discrimen hoc est animadvertendum, quod potentia quæ in nobis est, solam Dei non nostram

Deus infinitus est infinitus.

T

sequatur

sequatur voluntatē, cū Christus tamen eādē seu propriā quādocunq; libet, vel ubicunq; fruatur.

Veritas rationes docet esse philosophicas. Hæc seu Philosophicè seu Theologicè quisquis examinaverit, agnoscet esse verissimā : Cū enim sacris constet literis hominem Christum substantiā velut & superficiè fuisse definitum, hancq; sequamur amissē veritatis, probè profectò videmur esse Philosophati.

AN MVNDO NON EXISTENTE quiescere Deum oportuerit.

Quicquid est agit aliquid necessariò. **D**iscusso iam causæ nomine, restat ut ipsas aggredimur actiones : Cū enim frustra sit quod nihil agit, quicquid est agit aliquid necessariò. Cæterum quia mundo non existente, primā causā quod ageret, nihil quibusdam habuisse videtur, hoc etiam Philosophi nomine moti sunt, ut cum ab æterno Deus ne frustra foret, non quieverit, mundum & alios effectus ei coæternos esse statuerent. Sed leviter boni Philosophi tam gravia perpèderunt, quæ causā est ut tam turpiter hallucinati sint. Concedēt (ut opinor) hæc finitā primæ causæ substantiam non esse, Concedēt etiā actionē quæ in his & in hæc exeritur, extra substantiam produci. Notum est præterea quæ extra substantiam sunt, ipsam non

non esse substantiam, ut hæc actio primæ causæ accidens omnino sit. Quoniam verò talis est accidentiū natura, ut præter sub-
jecti corruptionē adesse vel abesse possint, Deum fuisse consequitur. Licet extra se ni-
hil egisset. Cum autem substantiarum gra-
dus ab actionibus sumantur, nec quiete
quicquam perficiatur, quin quæ nobiliores
ædunt actiones, nobiliora quoq; sint,
Deum quod omnium quæ sunt perfectis-
simum sit, actione quoq; perfectissima fœ-
licissimū esse convenit. Etsi porro quot-
quot sese nobis offerunt actiones accidē-
tia sunt, effectus nimirum substantiarū qui-
bus insunt. Quoniam tamen accidentia
Deo tribuere non licet, eaq; est accidentiū
natura ut imperfectionem denotent, tum
quod vel substantiam definiant, vel alteri-
us sint causā, tum quod ijs substantia sine
sui corruptione destitui possit, ideo perfe-
ctissimam Dei qua fœlix est actionem ab
ipsa substantia nequaquam differre credi-
mus, ne vel accidens esse vincatur, vel
ipsam diversitas substantiam dividat. Cum
suprà tamen actionem quæ accidens ejus
est Deo tribuerimus, hocquē loco ei acci-
dentia nequaquam competere statuamus,
antequam ulterius progrediamur, quomo-
do hæc inter se conciliari possint nobis
est demonstrandum.

*Deus ex-
tra se ni-
hil agens
potuit.*

*Vna Dei
solius est
actio sub-
stantialis.*

AN ACCIDENTIA DEO

tribuere liceat.

*Cur acci-
dentia
Deo sint
attribuen-
da.*

Infinitus substantiâ Deus existens, susci-
pit nihil quo possit ipse definiri, quæ
causa est ut accidentia sint ab eo quam ali-
enissima, quod substantias vel circumscri-
bant, vel alias definiant. Non est autem ut
nullo penitus modo, ipsum accidentia judi-
cemus admittere posse: Cùm enim causa
sit eorum quæ sunt omnium, respectum
quoque fert aliquorum, qui ejus substantia
nequaquam fuerit. Accidentia itaque Deo
tribuemus, sed talia quæ substantiam ejus
non definiant, ut sunt quæ nostri respectu
talìa sunt. Nam si ut ab æterno, sic in æter-
num solus extitisset, accidentium nullo
penitus modo rationem admisisset: Eum si-
quidem justum esse dicamus, misericor-
dem, rerumque causam, quæ accidentia sūt,
quod nobis non existentibus, nec causa
fuerit, nec justitiam exercere potuerit.
Quæri posset igitur an ipsa creatione De-
us immutatus sit, si non prius misericors,
aut justus fuerit, ideo sciendum est hæc ip-
sa, Dei respectu accidentia non esse, justi-
tiæ siquidem, causæ, cæterarumque virtu-
tum fons & origo semper fuerit, ut justitia
Dei respectu finita non sit, nostrique causa
solum

solum accidens esse videatur. Licet enim iustitiam nunquam exercuisset, Iustitiæ tamen Deus fuisset.

Deus semper iustus fuit, non quod semper aut ab æterno iustitiam exercuerit, sed quod ea fuerit substantiâ & voluntate, ut iustitiam quoties opus fore videretur exercere posset. Hoc ergo nomine Dei iustitia habitus non est quod antequam ulla se actione iustum esse demonstraret, iustus fuerit, ut nec accidens esse dicenda sit, sed simplicissima ejus voluntas: Cum enim ex multis habitus orti sint actionibus, qualitates non substantiæ sunt.

At si Deum per se non aliorum respectu consideres, accidentia suscipere nequit, ideoque cum propriam ejus qua Deus est actionem quid modo foret investigaremus accidens esse negavimus, quod sibi non cæteris existat: Iustus equidem ab æterno Deus fuit, qua ratione accidens iustitia non est, sed iustitiam aliquibus exercet, tumque accidens illa dicitur actio.

Quomodo iustitia Dei sit accidens.

ACTIONEM QVA DEVS EST

nec augeri nec minui, non præcedente potentia, nec voluntariè, sed necessario fieri,

Cum non quiete, sed actione Deus aliqua, foelix existat, talem ipsam esse convenit, qualis ea fuerit foelicitas, cumq;

T 3

nullius.

*Interna
Dei actio
quid sit.*

nullius hæc Deo respectu competant, accidentia dici non debent, ac si foelicitas eam consequens actionem, hæcque à substantia procedens, ab ea diversum quid existeret: Deus enim cum simplicissimè sit, nilque à quo definiri possit agnoscat, foelicitate frui nullò penitus terminata, sic ut cum foelicitas à substantia non differat, fructusque sit alicujus actionis, Deus foelix actione subsistat. Quamobrem cum Deus simpliciter existat, nullius respectu foelix est, ut actio quæ ad alterum producitur ejus foelicitas non sit. Cæterum quoniam quæ perfectissima sunt, nec minui, nec augeri possunt, talem decet esset actionem quæ nec remitti, nec intendi possit, nulloque tempore quietem admittat, sed in extremo semper gradu consistat, secus enim definita foret foelicitas. Non est ergo, ut quæ ad mundum cæterosque profertur effectus, actio foelicitatis esse statuatur, cum non semper æqualiter procedat, sed pro rerum cōditione vel intēdatur, vel remittatur. Ad hæc cū infinitus sit Deus hæc verò finita, potentiā habet nullius impeditam viribus, ut hisce plures effectus producere possit, quorū respectu hæc ejus actio rursus augeatur, qua si foelix esse statueretur, foelicitatem nondum nactus esset perfectissimam. Porro licet ipsa necessitas foelicitati

licitati repugnare videatur : Cum enim *Necessitas* libera sit voluntas, necessaria non suscipit, *an voluntati re-* quod libertatem tollant, nequaquam *pugnet.* tamen Divinæ voluntatis eadem est ratio, atque finitorum : Nam quæ nobis est necessitas, coactio potius est nominanda, ut nostræ necessaria voluntati repugnent: Cum enim multis ea subijciatur, si quid non agamus liberè, nobis aliundè necessitas infertur. Deus verò cum à seipso, in seipso, nulloque extrinsecus ut agat impellatur, agit necessariò quidem, sed non coactè: Nam quæ voluntarie fieri dicuntur, *Deus non* possent non fieri, quod ab hac de qua nunc *potest non* agitur actione quam alienissimum est. Si *esse sælix.* tamen æternam Dei voluntatem, quæ nullo penitus modo mutatur, intuearis, voluntariam esse fatebor : Deus enim ab æterno fuit, egitque non ut natura necessariò, sed cum intelligens fuerit non postposita voluntatè, volens siquidem existat, justusque ab æterno volens fuerit.

Ea verè voluntaria dicuntur quæ nolle quis possit, ut cum creationem voluntariam Dei actionem esse dicimus, quod eam non velle potuerit, fuisset enim nihilominus, Iustitiam verò etsi vult necessariò tamen amplectitur. Cum enim hæc ejus substantia sit, justus non potest non esse, aut justitiam non velle, aliàs Deus non foret.

Quoniam tamen voluntas hæc ipsamet
 T 4 Dei

*Non omne
necessariū
est præter
voluntatē.*

Dei substantia limitata est, ut correspondentem partem non habeat, quæ huic tribuuntur, non propriè voluntaria dicuntur, et si præter voluntatem non sunt, cum coacta non sint. Necessariam itaq; nec præter voluntatem, nondum tamē voluntariam actionem esse oportet, qua Deus fœlix existit: Nam cum substantialis sit aliter se habere non potest.

OMNIA COEPISSE, QVOD

*præter seipsum, nil Deus ab
æterno fecerit.*

*Quomodo
possit esse
Deus infini-
tus esse.*

CVM quæ sunt ab æterno mutari nequeant, quod ab æterno Deus egit, in æternum acturus est necessariò: At quoniam ejus actionis, quod infinita sit opus est infinitum, & duo nequeunt infinita consistere, causaque suo effectu præstantior est, effectū infinitum esse non posse consequitur, ni sit idem cum sua causa. Quamobrè cum finita quæ sunt, nec infinitæ actionis opera, nec ipsa infinitæ causæ substantia sint, non est ut quievisse Deum asseramus, si nihil in mundo, vel cæteris ejus effectibus egerit: Cùm enim sui ipsius causa sit, sibi quoque nō cæteris id ipsum agit, qui proprius est ejus effectus, quo videlicet ipse subsistit. Cæterum ut actionum Divinarum

*Deus ali-
quid sibi-
ipso agit.*

discrimen

discrimen animadvertamus, ne quod proprium est, cum eo sine quo Deus esse posset, confundamus, scire convenit, primæ causæ duo prius esse tributa, quod à nullo, rerūq; causā sit omniū: Pars, itaq; prior necessitatem, posterior potentiam refert, unum siquidem illa, sed hæc duo vel plura præsupponat. Quamobrem quod à nullo Deus, suiq; ipsius causa sit, contingenter nō existit: Cū enim patiatur à nullo, nilq; seipsum immutet (aliās idem seipso magis existeret) necessariū est, cumq; ne frustra sit) sine actione subsistere nequeat, aliquid agit necessariū, sine quo nō existeret. Porro cum ejus substantia mundus non sit, id ipsum quoque non est quod agit necessariū.

*Nil seipsū
immutat.*

MUNDVM QVOD MEDIANTE

*Potentia Dei sit effectus, ab æterno
esse non potuisse.*

VNitas infinitæ substantiæ necessitatē prodit, ut cum solus à nullo sit, necessariū Deus existat, idque quod existit efficiat necessario. Verū quia mundus, & cætera substantiæ sunt à Deo diversæ, nil urget omnino, ut vel mundum, vel quid in eo Deus agat necessario: Quemadmodum enim quæ causam non habent,

T 5

vel

*Omnes
effectus à
causis se-
parari
possunt.*

vel sunt, vel non sunt necessariò (ut Deus & nihilum) sic quæ causam habent, ab ea fieri, vel non fieri, conservari vel immutari possunt. Sin hoc autem tibi non verum esse videatur, per omnia causarum genera discurreto, seu voluntariè seu naturaliter quid fiat, causam sine suis effectibus existere posse videbis, proprios obijcias effectus: Ignem si non urat, non esse dicas, ipse negavero: Cum enim utionis effectus calor, ignis substantia non sit, ratione profecto si non revera naturaliter, ab ea separatur. At quoniam quæ noster separat intellectus, verè separabilia esse convenit, ne phantasmata sint, cū res ipse demonstrat, ut revera se extra ipsum habet, seu naturâ, seu principio superiori fiat, à substantia quævis accidentia separari posse statuimus.

Hinc miraculorum rationes extruimus: Licet enim naturaliter calor ab igne separari nequeat. Cū tamen non unum quid esse noverimus, separabilia sunt, sed ei solum qui ea conjunxit, ignemque fecit, ut urere posset: Sic gravitatem à corpore separavit. Christus cū super aquas ambularet, soliditatem cum januas clausas transiret: Ignis equidem naturam urere necessariò concedimus, quod hanc ipsi necessitatem Deus imposuerit: Non tamen simplex eâ est necessitas, ut cum dicimus ignem finitum quid esse necessariò. Cum enim ea extra substantiam actio producat, ab eaque diversa sit, separabilis esse dicitur. Dei siquidem

dem respectu fieri posse noverimus, ut ignis substantia relict actione sublata.

Cum itaq; causarum nulla, suum necessario (si non effectus ipsamet causa sit) producat effectum, omnem etiam effectum (eo solum excepto quem modo protulimus) a causa sua causa mediante potentia procedere concludimus: Mundus ergo ceteriq; Dei effectus, quod contingenter a Deo processerint, aliquando exceperunt: Cum enim potentiam inter se, Deumque præsupponant fieri, vel non fieri dicuntur, procedere, vel non procedere: Si voces illas nondum admittere velis. At si fieri potuerunt, ab æterno nequâquam fuerunt: Nam quod est potentiam tollit, ut fieri possit.

MUNDVM QVOD VOLVN-

tarius Dei sit effectus, ab æterno esse non potuisse.

MVndi principium evidentias ipsa potentia voluntas ostendit: Cum enim liberrimum Deus agens sit, nil præter voluntatem agit.

Agens est liberrimum quod intelligit omnia, nec ejus voluntatem quicquam externum vel impellat, vel impediat.

Ea vero effectuum qui voluntarii nominantur est ratio, ut causis tempore sint posteriores,

sequatur voluntatē, cū Christus tamen eādē ceu propriā quādocunq; libet, vel ubicunq; fruatur.

*Veritas
rationes
docet esse
philosoph-
icas.*

Hæc seu Philosophicè seu Theologicè quisquis examinaverit, agnoscet esse verissimā : Cū enim sacris constet literis hominem Christum substantiā velut & superficiè fuisse definitum, hancq; sequamur amissam veritatis, probè profectò vide-mur esse Philosophati.

AN MVNDO NON EXISTENTE *te quiescere Deum oportuerit.*

*Quicquid
est agit a-
liquid ne-
cessariò.*

Discusso iam causæ nomine, restat ut ip-sas aggredimur actiones : Cū enim frustra sit quod nihil agit, quicquid est agit aliquid necessariò. Cæterum quia mundo non existente, primā causā quod ageret, nihil quibusdam habuisse videtur, hoc etiam Philosophi nomine moti sunt, ut cum ab æterno Deus ne frustra foret, non quieverit, mundum & alios effectus ei coæternos esse statuerent. Sed leviter boni Philosophi tam gravia perpēderunt, quæ causā est ut tam turpiter hallucina-ti sint. Concedēt (ut opinor) hæc finita pri-mæ causæ substantiam non esse, Concedēt etiā actionē quæ in his & in hæc exeritur, extra substantiam produci. Notum est præ-terea quæ extra substantiam sunt, ipsam non

non esse substantiam, ut hæc actio primæ causæ accidens omnino sit. Quoniam verò talis est accidentiū natura, ut præter sub-
jecti corruptionē adesse vel abesse possint, Deum fuisse consequitur. Licet extra se ni-
hil egisset. Cum autem substantiarum gra-
dus ab actionibus sumantur, nec quiete
quicquam perficiatur, quin quæ nobiliores
ædunt actiones, nobiliora quoq; sint,
Deum quod omnium quæ sunt perfectis-
simum sit, actione quoq; perfectissima fœ-
licissimū esse convenit. Etsi porro quot-
quot sese nobis offerunt actiones accidē-
tia sunt, effectus nimirum substantiarū qui-
bus insunt. Quoniam tamen accidentia
Deo tribuere non licet, eaq; est accidentiū
natura ut imperfectionem denotent, tum
quod vel substantiam definiant, vel alteri-
us sint causâ, tum quod ijs substantia sine
sui corruptione destitui possit, ideo perfe-
ctissimam Dei qua fœlix est actionem ab
ipsa substantia nequaquam differre credi-
mus, ne vel accidens esse convineatur, vel
ipsam diversitas substantiam dividat. Cum
suprà tamen actionem quæ accidens ejus
est Deo tribuerimus, hoc quæ loco ei acci-
dentia nequaquam competere statuamus,
antequam ulterius progrediamur, quomo-
do hæc inter se conciliari possint nobis
est demonstrandum.

*Deus ex-
tra se ni-
hil agens
potuit.*

*Vna Dei
solius est
actio sub-
stantialis.*

AN ACCIDENTIA DEO

tribuere liceat.

*Cur acci-
dentia
Deo sint
attribuen-
da.*

INfinitus substantiâ Deus existens, susci-
pit nihil quo possit ipse definiri, quæ
causa est ut accidentia sint ab eo quam ali-
enissima, quod substantias vel circumscri-
bant, vel aliàs definiant. Non est autem ut
nullo penitus modo, ipsum accidentia judi-
cemus admittere posse: Cùm enim causa
sit eorum quæ sunt omnium, respectum
quoque fert aliquorum, qui ejus substantia
nequaquam fuerit. Accidentia itaque Deo
tribuemus, sed talia quæ substantiam ejus
non definiant, ut sunt quæ nostri respectu
talìa sunt. Nam si ut ab æterno, sic in æter-
num solus extitisset, accidentium nullo
penitus modo rationem admisisset: Eum si-
quidem justum esse dicamus, misericor-
dem, rerumque causam, quæ accidentia sūt,
quod nobis non existentibus, nec causa
fuerit, nec justitiam exercere potuerit.
Quæri posset igitur an ipsa creatione De-
us immutatus sit, si non prius misericors,
aut justus fuerit, ideo sciendum est hæc ip-
sa, Dei respectu accidentia non esse, justi-
tiæ siquidem, causæ, cæterarumque virtu-
tum fons & origo semper fuerit, ut justitia
Dei respectu finita non sit, nostrique causa
solum

solum accidens esse videatur. Licet enim iustitiam nunquam exercuisset, Iustitiæ tamen Deus fuisset.

Deus semper iustus fuit, non quod semper aut ab æterno iustitiam exercuerit, sed quod ea fuerit substantiâ & voluntate, ut iustitiam quories opus fore videretur exercere posset. Hoc ergo nomine Dei iustitia habitus non est quod antequam ulla se actione iustum esse demonstraret, iustus fuerit, ut nec accidens esse dicenda sit, sed simplicissima ejus voluntas: Cum enim ex multis habitus orti sint actionibus, qualitates non substantiæ sunt.

At si Deum per se non aliorum respectu consideres, accidentia suscipere nequit, ideoque cum propriam ejus qua Deus est actionem quid modo foret investigaremus accidens esse negavimus, quod sibi non cæteris existat: Iustus equidem ab æterno Deus fuit, qua ratione accidens iustitia non est, sed iustitiam aliquibus exercet, tumque accidens illa dicitur actio.

Quomodo iustitia Dei sit accidens.

ACTIONEM QVA DEVS EST

*nec augeri nec minui, non præcedente
potentia, nec voluntariè, sed
necessariò fieri,*

Cum non quiete, sed actione Deus aliqua, foelix existat, talem ipsam esse convenit, qualis ea fuerit foelicitas, cumque nullius.

*Interna
Dei actio
quid sit.*

nullius hæc Deo respectu competant, accidentia dici non debent, ac si foelicitas eam consequens actionem, hæcque à substantia procedens, ab ea diversum quid existeret: Deus enim cum simplicissimè sit, nique à quo definiri possit agnoscat, foelicitate frui nullò penitus terminata, sic ut cum foelicitas à substantia non differat, fructusque sit alicujus actionis, Deus foelix actione subsistat. Quamobrem cum Deus simpliciter existat, nullius respectu foelix est, ut actio quæ ad alterum producitur ejus foelicitas non sit. Cæterum quoniam quæ perfectissima sunt, nec minui, nec augeri possunt, talem decet esset actionem quæ nec remitti, nec intendi possit, nulloque tempore quietem admittat, sed in extremo semper gradu consistat, secus enim definita foret foelicitas. Non est ergo, ut quæ ad mundum cæterosque profertur effectus, actio foelicitatis esse statuatur, cum non semper æqualiter procedat, sed pro rerum conditione vel intèdatur, vel remittatur. Ad hæc cum infinitus sit Deus hæc verò finita, potentiā habet nullius impeditam viribus, ut hisce plures effectus producere possit, quorum respectu hæc ejus actio rursus augeatur, qua si foelix esse statueretur, foelicitatem nondum nactus esset perfectissimam. Porro licet ipsa necessitas foelicitati

licitati repugnare videatur : Cum enim *Necessitas* libera sit voluntas, necessaria non suscipit, *an volun-* quod libertatem tollant, nequaquam *tati re-* men Divinæ voluntatis eadem est ratio, *pugnet.* atque finitorum : Nam quæ nobis est necessitas, coactio potius est nominanda, ut nostræ necessaria voluntati repugnent: Cum enim multis ea subiiciatur, si quid non agamus liberè, nobis aliundè necessitas infertur. Deus verò cum à seipso, in seipso, nulloque extrinsecus ut agat impellatur, agit necessariò quidem, sed non coactè: Nam quæ voluntarie fieri dicuntur, *Deus non* possent non fieri, quod ab hac de qua nunc *potest non* agitur actione quam alienissimum est. Si *esse felix.* tamen æternam Dei voluntatem, quæ nullo penitus modo mutatur, intuearis, voluntariam esse fatebor : Deus enim ab æterno fuit, egitque non ut natura necessariò, sed cum intelligens fuerit non postposita voluntatè, volens siquidem existat, justusque ab æterno volens fuerit.

Ea verè voluntaria dicuntur quæ nolle quis possit, ut cum creationem voluntariam Dei actionem esse dicimus, quod eam non velle potuerit, fuisset enim nihilominus, Iustitiam verò etsi vult necessariò tamen amplectitur. Cum enim hæc ejus substantia sit, justus non potest non esse, aut justitiam non velle, aliàs Deus non foret.

Quoniam tamen voluntas hæc ipsamet
T 4 Dei

228 DE DEO ET EIVS OPERIB.

*Non omne
necessariū
est præter
voluntatē.*

Dei substantia limitata est, ut correspondentem partem non habeat, quæ huic tribuuntur, non propriè voluntaria dicuntur, etsi præter voluntatem non sunt, cum coacta non sint. Necessariam itaq; nec præter voluntatem, nondum tamē voluntariam actionem esse oportet; qua Deus foelix existit: Nam cum substantialis sit aliter se habere non potest.

OMNIA COEPISSE, QVOD

*præter seipsum, nil Deus ab
æterno fecerit.*

*Quomodo
possit effe-
ctus infini-
tus esse.*

CVM quæ sunt ab æterno mutari nequeant, quod ab æterno Deus egit, in æternum acturus est necessariò: At quoniam ejus actionis, quod infinita sit opus est infinitum, & duo nequeunt infinita consistere, causaque suo effectu præstantior est, effectū infinitum esse non posse consequitur, ni sit idem cum sua causa. Quamobrè cum finira quæ sunt, nec infinitæ actionis opera, nec ipsa infinitæ causæ substantia sint, non est ut quievissè Deum asseramus, si nihil in mundo, vel cæteris ejus effectibus egerit: Cùm enim suiipsius causâ sit, sibi quoque nō cæteris id ipsum agit, qui proprius est ejus effectus, quo videlicet ipse subsistit. Cæterum ut actionum Divinarum

*Deus ali-
quid sibi-
ipsi agit.*

discrimen

discrimen animadvertamus, ne quod proprium est, cum eo sine quo Deus esse posset, confundamus, scire convenit, primæ causæ duo prius esse tributa, quod à nullo, rerūq; causā sit omniū: Pars itaq; prior necessitatem, posterior potentiam refert, unum siquidem illa, sed hæc duo vel plura præsupponat. Quamobrem quod à nullo Deus, suiq; ipsius causā sit, contingenter nō existit: Cum enim patiatur à nullo, nilq; seipsum immutet (alias idem seipso magis existeret) necessariò est, cumq; ne frustra sit) sine actione subsistere nequeat, aliquid agit necessariò, sine quo nō existeret. Porro cum ejus substantia mundus non sit, id ipsum quoque non est quod agit necessariò.

*Nil seipsū
immutat.*

MUNDVM QVOD MEDIANTE

*Potentia Dei sit effectus, ab æterno
esse non potuisse.*

VNitas infinitæ substantiæ necessitatē prodit, ut cum solus à nullo sit, necessariò Deus existat, idque quod existit efficiat necessario. Verum quia mundus, & cætera substantiæ sunt à Deo diversæ, nil urget omnino, ut vel mundum, vel quid in eo Deus agat necessario: Quemadmodum enim quæ causam non habent,

T 5

vel

*Omnes
effectus à
causis se-
parari
possunt.*

vel sunt, vel non sunt necessariò (ut Deus & nihilum) sic quæ causam habent, ab ea fieri, vel non fieri, conservari vel immutari possunt. Sin hoc autem tibi non verum esse videatur, per omnia causarum genera discurreto, seu voluntariè seu naturaliter quid fiat, causam sine suis effectibus existere posse videbis, proprios objicias effectus: Ignem si non urat, non esse dicas, ipse negavero: Cum enim utionis effectus calor, ignis substantia non sit, ratione profecto si non revera naturaliter, ab ea separatur. At quoniam quæ noster separat intellectus, verè separabilia esse convenit, ne phantasmata sint, cū res ipse demonstrat, ut revera se extra ipsum habet, seu naturā, seu principio superiori fiat, à substantia quævis accidentia separari posse statuimus.

Hinc miraculorum rationes extruimus: Licet enim naturaliter calor ab igne separari nequeat. Cū tamen non unum quid esse noverimus, separabilia sunt, sed ei solum qui ea conjunxit, ignemque fecit, ut urere posset: Sic gravitatem à corpore separavit. Christus cū super aquas ambularet, soliditatem cum januas clausas transiret: Ignis equidem naturam urere necessariò concedimus, quod hanc ipsi necessitatem Deus imposuerit: Non tamen simplex eā est necessitas, ut cum dicimus ignem finitum quid esse necessariò. Cum enim ea extra substantiam actio producat, ab eaque diversa sit, separabilis esse dicitur. Dei siquidem

dem respectu fieri posse noverimus, ut ignis substantia reſtet actione ſublata.

Cum itaq; cauſarum nulla, ſuum neceſſario (ſi non effectus ipſamet cauſa ſit) producat effectum, omnem etiam effectum (eo ſolum excepto quem modo protulimus) a ſua cauſa mediante potentia procedere concludimus: Mundus ergo cæteri; *Contingentia* Dei effectus, quod contingenter a Deo proceſſunt ad-ferint, aliquando cœperunt: Cum enim po-*tempore* tentiam inter ſe, Deumque præſupponant fieri, vel non fieri dicuntur, procedere, vel non procedere: Si voces illas nondum admittere velis. At ſi fieri potuerunt, ab æterno nequaquam fuerunt: Nam quod eſt potentiam tollit, ut fieri poſſit. *sunt adscribenda.*

MUNDVM QVOD VOLVN-

tarius Dei ſit effectus, ab æterno eſſe non potuiſſe.

MVndi principium evidentius ipſa potentia voluntas oſtendit: Cum enim liberrimum Deus agens ſit, nil præter voluntatem agit.

Agens eſt liberrimum quod intelligat omnia, nec ejus voluntatem quicquam externum vel impellat, vel impediatur.

Ea vero effectuum qui voluntarij nominantur eſt ratio, ut cauſis tempore ſint poſteriorcs,

231 DE DEO ET EIVS OPERIB.

Immutabilis Dei voluntas externorū non est.

ores, causa siquidem voluntariae praemissa potentia, finem quoque perpenderit, cuius nomine tales effectus commode esse possent. Licet autem supra duplicem Deo voluntatem attribuerimus, quarum unius respectu, quod aliter se habere non possit, etiam quae ab aeterno fuerunt voluisse dicitur: Non id tamen hoc loco valere potest: Ea siquidem immutabilis Dei voluntas, externorum non sit: Volens enim ab aeterno sibi felicitatem operatus est, quod ea subsistat, non aliquid sit, sine quo nihilominus esse possit, sic & justus volens ab aeterno fuit, quod sine iustitia Deus esse nequeat. Mundus autem nulla ex parte substantiam Dei constituit, nulloq; modo felicitatem ejus auget, alias aliunde perficeretur, quo causam suae felicitatis externam agnosceret. Non hunc igitur effectum Deus ab aeterno voluit, quod eo non existente Deus esse potuerit. Haec sunt optimè lector, quae tibi perpendenda proponere volumus, tum ut Philosophiam ab injusta multis erroribus macula purgaremus, tum ut Theologi paulò mitius de mentis humanae rationibus effari discerent, re nimirum melius intellecta. Cum autem praecipuum quod Aristotelem movit, argumentum nondum discusserimus, restat praeterea nihil ad absolvendam hanc disputationem, quam ut id, ut cetera

cætera diluamus.

AN SIT MVNDVS EX ALI- *quo, vel nihilo factus.*

CVM ab æterno mundum esse non potuisse, multis hæctenus argumentis demonstraverimus, factum oportet esse necessario: Id enim fieri dicitur quod prius non existerat. Porro ne quod omnium sententiâ probatissimum semper fuit: **EX NIHILO** nihil fieri posse, Plato, ejusq; sectatores infringere, materiam quidem ab æterno fuisse statuerunt, sed informem, ex qua mundus post à prima causa factus sit.

Dignæ Platonis nugæ fuerunt, quæ lepidis Ovidij fabulis annumerarentur.

Verum dimisso tantisper Physicorum axiomate, quo nihil ex nihilo fieri posse cõfirmatur, Philosophicū chaos examinabimus, quod poëtis potius mendacibus erat illustrandum carminibus, quam Philosophicis demonstrationibus confirmandum, si nimirum sophisticas ita nominare liceat argutias, cū nihil tamen vel demonstrari possit, vel Philosophicum dici debeat, quod à veritate fuerit alienū Animadvertit fortasse Plato si mundus ab æterno fuerit, multa numero infinita cõstitui debere, ut

re, ut multæ sunt viventium & corporeorum species, quæ si non ab æterno fuerint, mundus frustra fuerit. Cum itaq; informem materiam frustra fuisse verisimilius foret, quàm quæ suis formis esset ornata (finis enim causâ formæ consistunt) non mundum, sed ejus rudem solum materiam, ab æterno fuisse duxit: Sed hoc nobis diligentius est examinandum an ferri possit.

AN AB AETERNO CHAOS

extiterit.

DIvinum plurimi Platonem laudant, & admirantur, quod ad fidei veritatem, Aristotele propius accesserit, mundum statuens aliquando cœpisse: Hominum tamē hæc est opinio, qui res examinare nequeunt: Nam præterquam quod fidei nostræ, Platonica hæc mundi generatio repugnat, multo sanè Aristotelis est absurdior æternitate: Cum enim ab æterno quæ sunt, in æternum quoq; sint necessariò, nec ut supra sæpe dictum est, immutari possint, stultè profecto quod ab æterno chaos extiterit, aliquando mutatum esse statuimus. At id ab æterno fuisse necessario statuunt, aliàs ex alio factum foret, sicq; progressus in infinitum usq; extēderetur, nisi quod ab æterno fuerit primū aliquod admittatur.

Cum

Cum omnis mutatio in tempore fiat, æterna verò tempus nesciant, Chaos si ab æterno fuit, temporis videlicet expers immutari non potuit.

Sed ut ipsam per se materiam consideremus, formā omnino substantialem habuit, *Chaos vel cuius aliquis necessario fuerit usus, quem forma, vel mundo nondum existente nequaquam ad-formatum miserimus.* *quiddam fuit.*

Potentiā forsan ejus usum describes, quod ea mundum fieri oportuerit: Sed ea potentia solius est materiæ, nō formæ quam ipsi necessario tribuimus, cum suo ipsius actu subsistat quidlibet, non eo quod fieri possit. Eo itaq; quo subsistit tempore usum aliquem habet, ut sola potentia quæ temporis est futuri, nil quicquam subsistere possit: Notum ergo sit axioma potentiam sine actu consistere non posse, nec usum potentiæ sine actus usu, quod futurum tempus, præsens necessario præsupponat.

Porro si formam Chaos id substantialem habuit, cur non pari ratione naturalem habuit, ut mundus diceretur, cum hæc atq; illa æquè ab æterno esse potuerit? Ad hæc restat illa mundo facta nihilominus, vel mundi generatione sublata est. Hoc si statueris naturalem fuisse, quod in aliā corrupta sit ursero: Sin sublata esse negaveris, vel duæ mundi substantiales erunt formæ, vel alteratio solum fuit illius materiæ mutatio, sicque natura quæ substantialis est mundi forma, mundo fuit nundum existēte, nisi

te, nisi forsan mundus tibi solum sit naturalium corporum collocatio, veluti Græca vox ornatum significat, quod nomine talem nobis Plato describit architectum, qui naturâ principio se inferiori sit ignobilior: Hæc enim non accidentia solum, sed ipsas etiam immutat substantias. Denique cum unicum sit primum rerum quæ sunt principium cui ceu causæ primæ quidvis subijcitur, hanc Platonis materiâ (si sit omnino concedenda) ejus effectum esse concludimus, cumque multò minus ab æterno quam mundus esse potuerit, restat nihil quam ut ipsam in tempore quoque factum esse nobis concedatur. Præterit ergo mundo hoc ipsum adscribere, cum eo ipso tempore quo indigesta moles ea facta esse statueretur, pariter atque post fieri potuerit.

Mundum ut annos fuit ultra quinquies mille, sic ab æterno sine mutatione fuisse verissimilius est, quàm ejus solum materiam, quæ post in mundum transmutata sit, cum æterna (ut suprâ dictum est) mutationem nesciant. Iisdem Præterea rationibus chaos hoc refutari potest, quibus mundum ab æterno fuisse negavimus.

Quoniam vero huic nostræ sententiæ verissimum id omnium consensu propositum, **EX NIHILO** nil fieri posse, repugnat, & ita quidem ut simul cōsistere nequeant, sed

sed sit alterutrum cœu falsum reiiciendum, hac nos quoq; parte tuebimur, ut restet nihil quod puriorem de hisce doctrinam possit infringere.

AN POSSIT ALIQUID EX

nihilo fieri.

Quid Philosophos moverit, ut hoc tā pertinaciter appraehenderent, non video nisi quod quidquid usquam fieri animadverterunt, ex aliquo factum esse noverint, ipsum verò quod non est, tanto ab eo quod est intervallo distet, ut nulla ratione jungantur, quod ad producendos effectus necessarium esse duxerunt.

Causarum conjunctio necessaria videtur esse Physicis, ut producat effectus: at nihilum nulli coniungitur.

Sed age demōstrationes has examinemus. Nil unquam ex nihilo factum esse animadverterunt Philosophi: Ea verò nostræ mentis est conditio, ut intelligat nihil quin id à sensibus appraehenderit, & eo est norma veritatis ut ijs quæ sunt extra intellectum, per omnia respondeant. Phantasma fuerit igitur si quid ex nihilo fieri posse mēte concipiam, cum ejus nequeat exemplum demonstrari. Sed perpende quæso diligētius, an verum sit quod ab Aristotele

*Nil conspici-
tur ex
nihilo fi-
eri.*

*Et Phāta-
sma est
quod non
approbat
experien-
tia.*

V   sæpius

238 DE DEO ET EIVS OPERIB.

*Duplices
efficientes
causæ.*

sæpius obijcitur, nil in intellectu esse, quin prius in sensu fuerit: Hoc enim prima hujus libri parte satis (ut existimo) copiosè refutavimus, cum scientias omnes) non habitus intelligo, sed simplices intelligendi facultates) nobis innatas esse demonstraremus: Non ob id tamen hoc rejicero veritatis argumentum , falsum videlicet esse quod rebus extra intellectum repugnaverit, aut ijs nulla comprobetur ratione: Non hæc enim nostra de mundo sententia, ullo quod oculis obijciatur infringi potest, cum duplicem eorum quæ sunt rationem doceamus , secundum duplices effectuum causas, primam nimirū, atq; secundas, quod animadvertisse decuisset eos, qui se rerum indagatores esse profitebantur : Naturæ siquidē id omnino detrahimus, quod Philosophi simpliciter fieri non posse statuerunt, quæ causa est ut Physicorum non nos moretur experientia, quod actio cujus hic mentionem facimus , principij sit natura superioris.

Res de qua quæritur , mundus scilicet, sensibus obijcitur, ut hac quoque parte phantasma non esse convincatur, quod mente voluimus. Cum ijs autem cognoscere non possimus an factus sit ex nihilo, vel semper existerit , rationibus id est investigandum. Porro quoniam natura ejus est forma substantialis, effectus est causæ superioris , alias seipsum naturæ fecisset,

fecisset, quod est dictu quam absurdissimum: Naturaliter enim fieri dicuntur quæ prius non extiterant, & sit ab alio quod non semper fuit. Quamobrem cum mundus naturalis effectus non sit, sed principij superioris, concluditur ipsum alio quam naturaliter fieri soleat, modo factum esse, quem hic multis dilucidè rationibus exponimus.

Potest tamen quod docemus ipsorum testimonio confirmari: Plurima namq; sæpius observarunt quorum rationes nequaquam assequi potuerunt, si non eodem, quo nos modo progredierentur: Eam videlicet quæ naturâ superior est causam, sine medio quidvis efficere posse, quod pluribus modo demonstrabitur.

Observant plurima Physici quorum rationes reddere nequeunt naturaliter.

QVAE SIT DIVINARVM ET *naturalium actionum differentia.*

SI fiat ex aliquo quicquid modo fieri debet, miror quam Deo possimus actionem adscribere, cum id naturæ sit, ut positis omnibus causis suos proferat effectus, nisi forsan hoc inter utramq; causam discriminè statuatur, ut non natura quidem, sed Deus ex quovis quidlibet efficere possit, quæ ratio fuerit miraculorum. Sed hoc æquè fuerit impossibile, quin & hoc concesso aliquid ex nihilo fieri posse consequeretur: Nam si possit elephas ex musca fieri, cum

AEquè potest aliquid ex nihilo fieri, atque quidvis ex quolibet.

*Agit
quidvis
prout ejus
substantia
fuerit.*

*Deus cum
unus exi-
stat infini-
tè, poten-
tiam ha-
bet, quæ
nec juvari
possit à
quoquam,
nec impe-
diri.*

ejus quantitati materia nequaquam res-
pondeat, partem solum ex musca, reliquum
verò elephantis ex nihilo factum oportu-
erit. Porro ne diutius in confutanda ip-
sorum sententia moremur, nostram brevi-
bus quam vera sit exponemus. Ut actionum
diversitas Dei videlicet atque naturæ con-
spiciatur, utriusque consideranda est sub-
stantia cum agat quidvis eâ quæ substanti-
am sequitur potentia: Non enim bos homi-
nem unquam fecerit, nec natura quic-
quam ex nihilo. Deus itaque (ut suprâ
demonstratum est) cum substantia sit infi-
nita, superiorem, nec æqualem agnoscens,
potentiam habet quæ nec superiore, nec
æquè potenti principio cohibeatur, cumq;
sit à nullo, tali quoque supereminet poten-
tia quæ nullius opè juvetur. Præterea cum
reliquæ causæ quotquot præter eum sunt,
finitæ sint, nulla (ut prius nobis est opposi-
tum) proportionē conveniunt, ut ei quoq;
conjugi nequeant.

AN POSSIT DEVS ALIQUID

ex aliquo facere.

QUOD verò quæri posset, an aliquid
Deus ex aliquo facere possit, cum
infinite existens parem sibi causam nes-
ciat, dignum est ut benè consideretur:
Videtur

Videtur enim, ut modo dictum est, causas infinitum distantes conjungi non posse, quod necessariò futurum sit, si Deus quicquam ex aliquo faciat: Id enim causæ materialis rationem haberet. At si hoc Deo detraxerimus, potentiam ejus definiverimus.

Deus infinita solus est essentia: Concausam ergo non habet quæ ad quosvis effectus opem ei ferat.

Hinc forsitan objectioni quis hoc modo satisfacere possit, si Deum dicat posse quidem quidvis ex aliquo facere, sed ita ut vel mediante natura faciat, vel nihil illud ali-

Quidvis ad cujuslibet generationem nil conducit: tantum ergo promovet atque nihil.

Verum melius hæc nobis est quaestio discutienda: Novimus enim etsi substantia Deus est infinita, nos ei tamen qui finiti sumus conjungi, non substantijs solum, sed & actionibus: Quod ergo prius objecimus argumentum sic intelligi debet, ut non de actione qualibet (quod finitum quid existat, cum supra demonstratum sit, finitum esse quicquid extra simplicem Dei substantiam est) sed ipsamet Dei potentia prolatur: Prout enim fuerit effectus quæ sibi faciendum causa proponit, tales ejus

Deus etiam finitis conjungitur.

Qualis fuerit effectus, tales etiam causas admittit.

242 DE DEO ET EIVS OPERIB.

causas esse oportet, ut si finitus sit finita materia adjumento esse possit, si substantiæ quoq; similitudine convenient aliquo modo. Sin autem potentias intuearis, causasq; cōjungere volueris, tales utriusq; decet esse facultates. quæ proportionē sibi respondeant. Quamobrem cum Deus infinite existat, nihilq; parem obtineat potentiam, efficiens nobis causa dicitur, quæ sola quidvis efficere possit, nō quod alia quoque (ceu materiali) mediante, quod lubet efficere non possit, sed quod nullius egeat in actum suam potentiam ut redigere possit.

Deus si potentiam ejus consideres, causa est parem non habens qua juvari possit: Sin ea redigatur in actum, tales admittit causas, qualem producere voluerit effectum.

QVAE SIT PRIMAE CAU-

se potentia.

NON hic est ut suam nobis intellectus regulā obijciat Aristoteles, atq; si ratione comprehendere liceat nihil, quod in sensu prius non extiterit: Sunt enim plurima quæ sensus nequaquam comprobaverit. Si tamen hæc ita sit Aristotelis intelligenda opinio, quod extra intellectum esse oporteat, quicquid mente concipimus,

cipimus, admifero: Licet enim sensu nullo
comprehendere Deum possimus, hisce *Ortū mū-*
tamen quæ sensibus obijciuntur, eò dedū *di sensus*
cimur, ut incorpoream, infinitamq; primæ *ostēdere*
causæ substantiam esse credamus. Mundū *nequeunt.*
etiam quod nec visu, nec alio quoquan
sensu, nec hominū (quod hisce prius om-
nino fuerit) historijs. An factus sit aliquan-
do, vel semper extiterit probari possit, ra- *Rationi-*
tionibus aliquando cœpisse colligimus, id- *bus ergo*
que vel ipso sensu docemur, dum ejus par- *fuerit in-*
tes generari & corrumpi videmus, quod *quirendus.*
præter æternorum naturam est.

Hoc ipsum fortè videbitur ijs quæ infra scriben-
tur repugnare: Docebimus enim mundum non ob-
stantibus hisce naturæ mutationibus, in æternum
usq; durare posse: Nam si mutationes finem non ar-
guant, neque principium judicare poterunt. Sed hæc
si probè consyderes, ut & quæ postea tradentur, ani-
madvertes ea necessario cœpisse quæ causam habet,
(ut sunt quæcunq; mutantur omnia) non ob id ta-
men finem esse consequutura necessario.

Consyderandum est igitur quid examinā-
dum proponatur: Nam si naturam supe-
ret, mente potius quam sensu ponderari
debet, quo nomine, dum nobis de Divina
potentia quæstio est orta, non est ut sensus
interrogentur, an possit aliquid ex nihilo
fieri, sed quam multis discursib. assequuti so-
mus, primæ causæ substantia consyderanda

24 DE DEO ET EIVS OPERIB.

*Deus cum
substantiā
sit infini-
tus, poten-
tiā habet
infinitam.*

*Materia
definit ar-
tificū acti-
ones, quod
Deo non
est adscri-
bendum.*

est! Cum enim simplicissimus inter omnia sit simplex hæc de illo intelligēda est quæstio, cuius substantiam potentia consequitur. Quamobrem cum (velut supra dictum est) substantia Deus infinita sit, infinite quoque potens existit, quo posito ita quidvis agere posse dicendus est, ut nihil quod necessarii iuvare debeat, vel impedire possit agnoscat, ut locum hinc materia nullum habeat : Ea siquidem ejus sit ratio, quæ artificum opera determinet : Deus itaque si pro materia solum ageret, non simpliciter, sed alterius respectu, aliquid efficeret, sicque quod supra multis demonstravimus falsum foret. Nulli Deum esse subjectum, quod ejus definire substantiam possit; Cum enim simplex ejus potentia simplicissima sit ejus substantia, hanc sanè si sit illa definitam esse consequitur. Denique cum modis omnibus absolutissimam Dei potestatem esse noverimus, absurdissimum fuerit si nihil eum posse concesserimus, quin alicujus ope, materiæ videlicet adjuvetur.

AN SIT ALIQUA MATERIA-
*lis causa prima quæ primæ efficienti
correspondeat.*

Materiam quidem eam hætenus descripsimus, quæ finita cum sit, infinitam

tam Dei potentiam determinare videntur: Sed talem ei possemus adungere quæ infinita quoque sit: Nam ut in naturalibus efficiētes causæ cum finitæ sint, finitas quoque; ad producendos effectus, causas habēt, eadem quoque forsitan primæ causæ ratio fuerit, ut quam habet efficiendi potentiā, tantam quoque materialis aliqua causa, ut fieri possit, habeant; sed longè fuerit hoc absurdissimum: Nam si hujus materiæ potentiā tanta fuerit, quanta causæ efficientis infinitam esse oportuerit, quo posito **NIHILVM** constituēris: Vt enim quod aliquo modo non est omnia facere nequit, quod eo quo destituitur impediri possit, sic quod aliquatenus existit, potentiam habere nequit, ut infinita fiat, quippe quod iam existit fieri nequeat,

*Materia
prima Nihilum est.*

Hæc materia si potentiam habeat infinitam, infinita est. Ea porro infinitas vel affirmatione debet intelligi vel negatione: Nam quæ affirmationem habent, & negationem infinita esse nequeunt, quod partim existant, partim vero non. Si sit ergo hæc materiæ infinitas affirmatione intelligenda nihil fieri poterit quod **OMNIA** prius existat, sin negatione **NIHIL** erit.

Deum itaque omnipotētem esse dicimus, tum quod infinitam pro substantia potentiam habeat, tum quod materiam suarum operationum pariter infinitam habeat,

id est : quæ nulla penitus agendi facultate operantem impediat : Nec est quod non impedire quidem , sed juvare quis existi-

Materiam met: Hæc enim materiæ quæ artifici submi-
primam nistratur vis est , ut operationem quidem
nec juvare juvet aliquam, aliàs id ex nihilo æquè pos-
posse Deū set efficere, sed hoc ipso quo hoc ipsum o-
nec impe- pus promovet , aliud quod huic contrariū
dire, fuerit, aut diversum remoratur : Sic aqua
 quod humida, frigidaque sit, sitim sedat, sed
 hoc ipso ventriculo qui calfaciendus &
 resiccandus est, officit. Pari quoq; ratione
 de materia loquendum fuerit , quam pri-
 mæ causæ adscripserunt : Nam si actiones
 ejus nullo penitus modo juvet , concausa
 dici non poterit, si juvet aliquas, aliquibus
 erit obstaculo, cum fieri nequeat, ut omnes
 æquè juvare possit, aliam siquidem animæ,
 (si sit aliqua) quam corporis materiam esse
 oporteat.

Hujus Conclusio disputationis. Primam
 primæ causæ tribuendam esse actionem,
 hoc est , quæ simplex cum sit, unam non
 plures agnoscat causas , Deumque quod
 concausas non habeat, omnē in seipso sua-
 rum actionum habere potentiam, ut sit me-
 rito dicendus OMNIPOTENS.

Primam ergo materiā primæ causæ tri-
 buemus, & naturæ secundas , Physicisque
 cum

cum naturæ sint non causæ superioris indagatores, hæc considerandas offeremus: Non decet enim ut quæ naturam superant Physicis discutiantur quæstionibus, quod hæctenus magno contigit Philosophantium incommodo. Quamobrem cum prima simplicissimè quod sunt existant, materiam quæ prima fuerit, quod nullo sit actu composita N I H I L V M merito vocabimus, ex quo divinitus omnia esse facta nobis est revelatum. Porro quemadmodum primam Philosophi causam, ne in infinitum causarum ordinem producerent assumpserunt, quæ à nullo sit, sed à qua quæcunque sunt, id ipsum quo per se subsistunt acceperint: Talem ita primam ejus actionem constitutere decet, quæ simplicissima existens, causa sit aliarum quæ compositæ dicuntur. Primam ergo dicemus actionem simpliciter effectum proferre, hoc est, ut causarum conjunctionem nesciat, materiæ nimirum & efficientis, Deumque ex nihilo seu materia prima quæcunque sunt omnia fecisse concludemus ut aliquid post ex aliquo fieret naturaliter.

*Materia
prima
Physicorū
N I H I -
L V M est
Theolo-
gorum.*

*Prius ex
nihilō fieri
debet, ali-
quid, quā
ex aliquo
fiat ali-
quid.*

Quæcunq; composita sunt, id est, aliquid cum sint plurima non sunt, his posteriora sunt quæ simpliciter existunt: Sic & quæ secundum quid sunt, ea sequuntur quæ simpliciter processerunt: Primum ergo aliquid sine ullius respectu fieri debuit, ut secundum

248 DE DEO ET EIUS OPERIB.

dum quid cetera fieri possent: Aliquid ex nihilo, ut aliquid ex aliquo fieri posset. Prius siquidem materia fuerit facienda, quam aliquid ex ea fieret.

*Materia
suam in
forma po-
tentiam
habet.*

Denique cum secunda huius libri parte, potentiam omnem actus alicujus esse demonstraverimus, ipsisq; naturæ doceamur motibus, talem unumquodq; potentiam habere, qualis ejus forma fuerit materiam quoq; primam, in & à sua forma potentiā, ut quidvis fiat habere concludimus. Formam vero cum infinita sit, ei præter DEV M. nullam possumus adscribere.

Secunda materia cum formam habeat, in se potentiam habet ut fiat. quo fit ut duas naturalia potentias habeant, ejus quod immutatur & quod immutat: Sed materia prima cum formam in se non habeat, suam quoq; non in se, sed extra se potentiam habet, ut unica efficientis causæ potentia sufficiat.

TE DEVS igitur opt. max. vocabimus. Omnipotentem, quod tua ipsius efficiente vi potentiam habeas infinitam, eaque tuæ materiæ sit infinitas, ut tuæ virtuti per omnia respondeat: Fac ergo precamur, nullo tamen nostrum, sed solo filij tui D. nostri IESU CHRISTI merito BENIGNISSIMUM te nobis esse sentiamus, qui nobis es OMNIPOTENS. Amen.

Huic de rerum ortu disputationi, questionem hanc non injucundam, ceu appendi-

pendicem annectere placuit: Quomodo nimirum mundus à Deo conservetur, ut inde conspicuum fiat, an sit in æternū mansurus necessario, vel interiturus aliquando.

AN RES IN DEO SVB-
sistant.

Platonem demiror iterum, quod mundum dū utpote qui factus sit, materiaq; sensibus obijciatur, sua quidem natura interire posse duxit, sed hāc ejus potentiā primā causā impediri, quominus corrumpatur. *An Deus mundum contineat ne corrumpatur.*

Quod bonus sit Deus, nec humani generis velit interitum, vel rei tam præclaræ corruptionem, conclusit Plato mundum semper esse duraturum, sed ratio hāc est levissima, quin imo converti possit, Deum quod bonus sit mundum seu peccatorum vallem esse destructurum.

Eadem omnium ferè sententia est hoc tēpore Theologorum, & Philosophorum: Iudicant enim mundum si non à Deo conservaretur, consistere non posse. Verum simplices Domini dum hac ratione Dei gloriam promovere volunt, in absurdū delabuntur, quod aliter evitare potuissent: Nam si mundum statuamus, si non in Deo, consistere non posse, unam utriusq; substantiam esse consequetur, cum per se subsistere debeat, quod substantia nominatur. *Substantia per se subsistit.*
Porro

*Omnia
sunt in
Deo.*

Porro cum substantia Deus infinita sit, non est ut nos quis existimet Dei cæterorumq; substantias ita separare, ut corpus à corpore: Nam non viventia solum, sed abjectissima quæq; in Deo esse concedimus, at non ut accidentia, quæ eo ipso quod sunt **IN ESSE** dicuntur. Suam enim substantiam habent, quam suo tempore à Deo acceperunt, secundum quam per se subsistunt. Hæc autem ita se habere suprâ demonstravimus, cum Dei mundi; substantias separatas esse doceremus, fieri siquidem mundus, non factus esse diceretur.

*In & ab al-
liquo sub-
sistere dis-
ferunt.*

Hæc ut melius intelligantur hoc exemplo poterunt illustrari. Anima in corpore quidem consistit, ab eo tamen substantia est secretissima, ut nec corpus ab anima, nec vice versa hæc à corpore, vel in corpore subsistat. Non hæc tamen eo nomine proponimus, atque si Deum corpori, opera; ipsius animæ conferremus, sed ut solum ostendamus, quomodo mundus in Deo **ESSE** possit, ut in eo tamen non subsistat.

*Res Deo
diversimo-
dè coniun-
guntur.*

Cæterum diversimodè opera Dei in Deo sunt, secundum variam virtutum ejus distributionem: Cum enim animæ velut & Angeli substantiæ sint nobiliores, quam quæ vita destituuntur, cumq; simpliciores magisq; divinas ædant actiones, Deo magis quoq; conjunguntur.

Effectus hi cum sua causa conjunctissimi sunt, qui
substantijs

substantijs ab ea non differunt, quo nomine sol cū suo lumine simul esse dicitur: Sic inter separatos à causis effectus, illi sunt eis conjunctiores, qui substantijs magis conveniunt, ut viventia minus à Deo quam corporea distent.

Quod verò nos Paulus ait in Deo vivere, moveri, & conservari, non sic est intelligendum, atq; si vitam nobis Deus motumque daret non mediantibus corporis & animæ substantijs: Hinc enim quod absurdissimum & impium fuerit, nos substantiæ Dei perfectionem esse consequeretur, actiones siquidem substantiam à quo procedunt perficiant, siq; vita, motusq; nostri Deo nō animæ nostræ tribuerentur, vivere Deus in nobis atq; moveri diceretur, sed hæc est ejus dicti sententia, ut nos vitamq; nostrā, ut & omnes in se motus, suæque potentia Deus habeat, siq; velit nec vivere, nec esse possimus. Alia præter hanc Deo ratione jungimus, non substantiā solum nostri, vel animæ nostræ viribus, sed solius Christi merito: Deus enim suo spiritu veram mēti (quæ non ab ejus prodit substantia) vitam tradit, ut fide nunc, spe tandemq; perfecta felicitate Deo simus jungendi.

A Deo nec vivimus, nec move-mur, sed ab anima.

Deo fide per Christiū cōjū-gimur.

QVOMODO RES A DEO
conserventur.

Res

*Res à Deo
dum fic-
rent erāt.
Nūc verò
per se sub-
sistunt.*

Res in Deo non subsistere modo de-
monstratum est, quod nec sacris re-
pugnat literis, inde siquidem noverimus
Deum sex diebus quæcunq; sunt absolvif-
se, septimaq; die ab omni opere quievif-
se, ut substantiam ab eo quidem accepisse, nō
accipere dicenda sint. Quoniam verò De-
um quæ fecerit conservare non absurdum
fuerit, hocque doctorum omnium, ut &
gentilium testimonio constet, merito for-
tassi temeritatis accusaremur, id si nega-
remus. Ut ut tamen hæc nos terrere pos-
sint, rem examinabimus quā ipsi paulo dili-
gentius. Cū id ergo conservari noveri-
mus, quod vel sua sponte, vel extrinsecus
opposito corrumpetur, omnino sane
mundum si dicatur a Deo conservari, he-
stem in sua ipsius substantia, vel extrinse-
cus habere consequetur, quo manichæo-
rum sententiam confirmaveris. Verū
quam pia sit hæc Theologorum opinio vi-
deamus, quamq; veritati consentanea. Nil
in mundum præter Deum potestatem ha-
bere fatebuntur, suam ergo mundus in se-
ipso corruptionem habet, quæ si nō a Deo
cohiberetur, mundus consistere nō posset.
Pulchrè profectò primum laudant, artifi-
cem, qui talia fecerit quæ nisi semper ab eo-
dem sustinerentur, sua natura corruerent.

Qualis quæso fuerit architectus, qui domum ita
con-

*Solus in
mundum
potestatem
habet
Deus*

-construxerit, ut sua manu perpetuo sustineri debeat. Turrim Rex quidam (ut in Æsopi vita refertur) sic ædificari volebat, ut terram nullo modo contineret, Aquilis ad id opus erat, quæ trabes sustinerēt. Opus sanè stultum erat, quod ea quibus ipsa extrui debebat, obstaculum in seipsis haberent: Gravis ergo prius ab eis erat tollenda, ut bonum constantiq; foret opus. Hoc ipsum de mundo dici debuerit, si talem in seipso imperfectionem habeat, ut is sustineri debeat extrinsecus.

Cur mundum Deus ita fecit ut perpetuo conservari debeat? Quid illa fuerit opus conservatione? Secus forsàn à Deo fieri nō potuit. Sic Aristoteles cœlos per se corruptibiles esse statuit, sed hanc eorum potentiam mentibus cohiberi.

Tela Penelopes hæc est, quam ipsa tenebat ut post eam dissolveret. Nullum sanè natura nobis opus adeo rediculum exhibet, quam hic Aristoteles & Theologi Deo adscribant.

Hæc ne tegenda fuerit hominum stultitia? Nempe si mendacio delectemur. Dedit Deus cœlis potentiam ad corruptionem, ut mentes illæ quid agerēt haberent, mundumque sic fecit, ut per se consistere non posset, quo circa quid occuparetur, esset.

QVAE SIT MVNDI POTEN-
*tia secundum quam corruptibilis esse
 statuitur.*

*Mundus
 seipsum
 corrumpere
 non po-
 test.*

AN negabimus ergo quæret aliquis mundum potentiam habere, ut corrumpi possit? Nullo modo, sed talem esse negavero, quæ vel mentibus, vel ipso Deo cohiberi debeat, frustra siquidem talis ei tradita foret potentia: Cum enim solus mundum Deus fecerit, solus in eum quoque potentiam habet: Scipsum verò corrumpere non posse patet inde quod seipsum non fecerit. Porro si corrumpatur mundus seu per se seu ab alio, vel in id unde factus est, vel in aliud quidpiam transmutabitur. In id ex quo factus est reduci non posse certo noveris, æquè siquidem hoc fieri nequeat, ac ut nihil in aliquid convertatur. Cum hanc itaque potentiam mundus habere nequeat, ut sua ipsius naturâ in nihilum redigatur, non est ut ipsum hoc nomine conservari debere statuamus. At si potentiam ipsum habere sentias, ut in aliud transmutari possit, petierim ego id ne fieri naturaliter oporteat, aut ratione superiori. Hoc si asserveris, hujus mutationis potentiam in mundo esse negavero: Sin illud, cum naturaliter nihil immutari queat, si
 non

non ab alio transmutetur extrinsecus agente, nec in aliud agere quicquam possit (veluti bene Physici demonstrarunt) quin habilitatem habeat utrumq; sese mutua actione, & passione afficiendi, seq; contingant invicem, Cœlum quod nec gravitate, *Mundum* nec levitate, nec frigore, vel calore, *naturaliter* ulla qualitate contraria corruptionis potentiam referat, *ter corrupti non* naturaliter transmutari *posse.* posse nequaquam concessero. An igne quæso conflagrari potest, quod phantastici docent soporistæ? An deorsum ferri sydera possunt, terraq; sursum, ut orta confusione mundus postea dici non debeat? Secus omnino de hisce loquendum fuerit.

In prima hujus libri parte triplices potentias ostendimus, inter quas hæc una fuit, quod ex trunco possit homo fieri, sed ita ut hæc non in trunco, sed agente Deo potentia sit. Quamobrem cum natura mundi sit substantia, eaque naturaliter transmutari dicantur, quæ in id ad quod habilitatem in se quandam habent, mutantur, mundum si non hac ratione corrumpatur, potentiam in se nullam habere consequitur.

MUNDVS AN SIT

æternus.

DVas Philosophi propositiones habuerunt, quas adeo veras esse judicant, X 2

runt, ut nullo modo vel possent, vel deberent impugnari: Omne videlicet quod ab æterno est, æternum esse necessariò: Et videlicet quod ab æterno non fuerit, in æternum esse non posse: Cùm itaque mundum cœpisse pluribus à nobis demonstratum sit, consequi necessariò videtur, ut pereat aliquando. Verùm talia sunt quæ passim ut verissima proponit Aristoteles, quibus fides nequaquam sit adhibenda: Novimus enim quæ causam nō habent (ut quæ nunquam cœperunt) à nullo posse mutari, quo nomine prius axioma verum est omnino:

Quod cœpit ali-
quādo con-
tingenter
ut est, sic
etiā cor-
rumpitur.

Sed quæ causam habent eidem quoq; subiecta sunt, ut verum quidem sit nihil quod ortum habuit, in æternum esse necessariò; non tamen id ipsum finem habet necessariò: Id enim quod fit, in seipso vim non habere novimus ut fiat, nec ut existens vicissim non sit, sed in causa sua cui ut ortum, sic & interitum refert acceptum. Quamobrem cum Deus mundum aliquando fecerit, & ex nihilo, causam hic præter eum non habet, ut in aliud immutari, vel in nihilum reduci possit aliquando: Vt ergo nihil per se nunquam in aliquid transmutatum fuisset, si non id prima causa fecisset, sic aliquid per se nunquam in nihilum corrumpi potest. Quare mundum sua ipsius natura in æternū concludimus esse necessariò, sed

Mundus in
æternū est
sua ipsius
natura ne-
cessariò.

sed Deum ejus causam, quod ex nihilo ipsum facere potuerit, potentiam habere credimus, ut quando visum fuerit, cum in id unde factus est transmutet: An id verò futurum sit aliquando, rationibus assequi non possumus, quod hæc ex ijs quætionibus una sit, quæ non potentiam Dei, sed *Bonitas* occultam ejus voluntatem sequuntur, nec *Dei mûdo* est ut ab ejus bonitate sumamus argum- *non parit* tum, quod ridiculè Plato nobis obrulit, cū *eternita-* bonus fuerit nihilominus, si mundum ra- *tem.* dicitus exterminet.

QVOMODO MIRACVLA RA- tione possimus assequi.

Quotiescunq; miraculorū fit mentio, seu id Theologi, seu Philosophi proponant, mirari quis possit, quam rationes humanæ contemnantur. Notum est sanè miracula non esse, quorum quis causas investigari possit. Non hoc tamen ita fuerit intelligendum, atque si causam eorum nullam possemus assequi, cū præcipuum inter omnia, quod modo tractavimus, ratione quodomodo potuerit adūbrari. Physicorum equidem talia non est perscrutari, quod naturaliter ea non procedant. Etsi verò naturalia plurimorum sebjecta sunt miraculorum, ab ipforum tamen na-

Miracula quodāmodo possunt intelligi.

258. DE DEO ET EIVS OPERIB.

*Miraculo-
rum causa
Deus est.*

*Separatio
miraculo-
rum speci-
es est una,*

tura non possunt rationes extrui, modus ut quo fiunt nobis innotescat. Prætermis-
sis ergo naturæ mutationibus, quæ certis
fiunt substantijs, suisq; procedunt qualita-
tibus, hoc unum apprehendemus, miracu-
lorum causam esse Deum, vel quibus hanc
vim attribuit, atque ita ut non mediante
natura tanquam principio, talia operetur,
Quoniam autem sic omnia Deus ipse cre-
avit, ut ea suis ornaverit accidentibus, rati-
one Metaphysicis est discurrendum, ut quæ
necessario, quævē contingenter se habeant
dignoscere possint, separatio siquidem e-
orum quæ naturaliter oportet esse con-
iuncta, genus unum sit miraculorum: Hinc
ratio tibi sumenda est, quod tres pueros in
fornacē missos, ignis non læserit: Is enim
tale quid per se subsistens existit, ea vi atq;
facultate, ut non quidvis, sed id solum urat
quod ad id aptum fuerit. Licet autem tale
quid extiterint pueri ut natura sua igne
consumi possent, hæc tamē potentia ex ijs
una est, quæ salva substantiâ separari pos-
sit. Ignem vero qui cum non urat poten-
tiam in se (substantialē intelligo) nō ha-
beat, ut urere possit, nemo sanè vocaverit.
At hanc ei vim nō esse sublatam docet hi-
storia, eos siquidem ufferit qui propè for-
nacē erant. Seu dicas ergo rationē pueris
adscribi debere, quod habiles non foret, ut
com-

comburerentur , seu igni quod ejus miraculose (hoc est principio natura superiore) vis impedita fuerit , ut etiam quæ apta ut urerentur erant lædere non potuerit , nequaquam erraveris. Theologos autem forsitan offenderimus , ac si Deo miraculorum limitem constitueremus , non hoc tamē eo nomine conscribimus , atq; si Dei gloriam minuere velimus , sed ut magis ejus majestas ostendatur. Cū is enim prima *Dei necessitas in multis cō-* simplexq; sit necessitas , aliqua facere voluit , quæ secus se habere non possent , ut eo ipso immobilis ejus substantia demonstra- *spicitur.* retur , hinc extractæ sunt scientiæ , quæ falsum inconcussa veritate repellerēt , hinc in omnibus rebus , adeo leves & abjectæ quoquomodo sint , firmum quid animaduertitur , ea sustinens quæ movētur , & mutantur , ut immobilis illa trinitatis unitas in eis elucescat. Porro cum de necessitate loquimur simplex est intelligenda , reliquæ siquidem seu naturales existant , seu sint aliquo limitatæ respectu , possint immutari , nec ipsa vox obstat necessitatis , ejus enim id respectu dicitur , cui res est subiecta principio: Sic ignem dicimus idoneam materiā cōsumere necessario , quod natura fieri nequeat aliter. Nūc autē cum plurimæ nullo penitus modo mutari posse statuimus , ut hic nullum miraculis locum

Multa necessitatem à Deo nata sunt.

relinquamus, ea solum intelligimus, quæ simplicem ab ipso Deo necessitatem acceperunt: Hinc quod factum est fieri non posse dicimus, ut factum non sit, hinc quod ab æterno fuit in æternum statuimus esse necessario. Bis duo quatuor esse necessario: Mentem si non intelligat, vim ut intelligere possit, habere necessario. Superius cum de mundi ortu ageremus, Deo duas tribuimus actiones, quarum una sit interna, substantia nimirum infinita, quam necessitatem simplicissimam vocavimus, alia verò rebus attribuitur externis: Hæc quod voluntatem sequatur finitam esse demonstravimus, ut talis sit ejus omnipotentia (cum non prioris, sed externæ sit actionis) quæ Divina definiatur voluntate: Deum verò plurima non velle clarum fit inde, quod libertatem hoc ipsum denotet, quo differt à necessitate, cujus substantia est infinitas. Hoc ipsum Théologi proponunt apertius, ut à rudioribus intelligatur facilius: Deum scilicet ea non velle, quæ gloriam ejus imminuerent. Nos autem subtilius, & magis Philosophicè talem Dei dicimus esse voluntatem, quæ cum simplici necessitate consistere possit, hoc est, ut hæc primas semper partes obtineat, cum esse necessario sui ipsius, sed velle dicatur aliorum respectu: Nam si vellet omnia, vellet

*Non velle
voluntatē
facit libe-
ram.*

*Deus exi-
stet sibi-
ipsi neces-
sario, sed*

let etiam quæ cum necessariò existant, nec *sed vult*
 potentiæ, nec voluntati subijciuntur. Plura *quæ sunt*
 de hisce scriberemus, sed magnū hæc ma- *aliorum.*
 teria posset adimplere volumen, suo for-
 san tempore dabitur occasio, plenius ista
 discutiendi, hæc solum nunc proponere
 placuit, ut clarum foret miracula talia non
 esse, quin ea veris quodammodo rationi-
 bus, non Physicè quidem, sed Philosophicè *Immobilis*
 possimus assequi: Eo quoque nomine hæc *est demō-*
 de necessitate conscripsimus, ut immobilis *strationū*
 demonstrationum veritas agnosceretur, *veritas.*
 nec à Theologis in posterum ob id solum
 quod Philosophicæ sint, reijcerentur.

DE DEO QUID SIT.

HActenus Philosophorum errores pa-
 tefecimus: Iam verò ne convitia so-
 lum Philosophiæ diluiffe videamur, ejus e-
 tiam laudes proponemus, ne non mendacij *Philoso-*
 solum arguatur, sed quam assequuta sit ve- *phia non*
 ritatis nomine commendetur. Primum *solum vi-*
 ergo Deum quid sit investigabimus, ut ra- *tio caret,*
 tionibus ceu manu studiosus ad ejus cogni- *sed est eti-*
 tionem ducatur. Etsi vero nos Theologi *am laude*
 temeritatis forsan accusabunt, quod ulte- *dignissi-*
 rius quam mentis natura ferat, ascendere *ma.*
 conemur: Spero tamen, cum prima hujus
 libri parte, hanc de mente quæstionem,

quid ipsa comprehendere possit , apertè
 satis ut existimo tractaverimus , eaq; pro-
 posituri simus , quæ etsi Philosophica sunt
 revelatæ tamen nobis veritati maximè sunt
 consentanea, si non aliud, veniam nos esse
 consequuturos. Te scrutabimur ergo sum-
 mè Deus , non quod tuo verbo fidem non
 adhibeamus , sed ut ejusdem veritas infi-
 delibus obijciatur : Nam si seipsos qui ver-
 bum tuum oppugnant, agnoscerent , suffi-
 ciens haberent argumentum, id ut ample-
 cterentur , cum ea nobis à te revelata sint,
 quæ vel omnibus innata sunt, vel eis etiam
 confirmari possunt : Fac te rogamus, ut
 quod tremantes aggredimur , ad nomi-
 nis tui gloriam , & inimicorum ejus con-
 fusionem prosperè succedat. Ut simplicem
 ergo Dei definitionem assequamur, con-
 sideranda primum sunt, quæ ipsi commu-
 nia cum cæteris esse videntur , perpen-
 denda etiam , quæ cum solius sint , per-
 fecte tamen id ipsum quod Deus est non
 exprimunt. Quamobrem cum duo supra
 secundum Philosophorum sententiam Deo
 tribuerimus , quod sui videlicet principi-
 um existat, & reliquorum causa, non est ut
 ijs quæ posterius hoc sequuntur, definitio-
 nem ejus construamus: Ea siquidem sit re-
 lativorum natura , ut id ipsum quod sunt a-
 liorum sint , quo nomine inter accidentia
 nome-

*Duplex
 est revela-
 tio, quarū
 altera dici
 possit re-
 miniscen-
 tia.*

*Relativis
 Deus non
 est defi-
 niendus.*

numerantur. Vnicum itaque nobis est assumendum, quod Deus suiipsius existens principium, a nullo, nulliusque sit causa.

SIT NE DEVS AETERNITA-

*te primæ causæ nomine, vel omnipotentia,
scientia perfectissima, boni tate pari,
veritate, justitiæ de-
niendus.*

DEum suprâ solum ab æterno fuisse demonstravimus, solum probavimus omnia posse, reliquas autem ipsi virtutes indemanifestum sit, eadem mensura tribuendas esse, quod substantiam ita sequantur, ut nec separari possint, nec eadē salva definiri: Licet enim multa posse, scire, multique boni, justi, & veraces esse dicantur, sic tamen hæc eis adscribuntur, ut extrinsecus impediatur, quo minus talia possint assequi perfectissime. Deum itaque virtutibus hisce describimus, addita (OMNI) particula, quæ licet barbaras efficiat voces, vere tamen Divinarum virtutum naturam exprimit. Esi vero quælibet istarum soli Deo competit, ipsamque substantiam, virtutum omnium fontem vere proposuit intelligendam: earum tamen nulla perfecte Deus quid sit ostendit. Nā præter id quod (ut

Nulli præter Deum quod perfecte bonū est attribuitur.

264 DE DEO ET EIVS OPERIB.

*Deo vir-
tutes ali-
orum cau-
sâ compe-
tunt.*

(ut modo dictum est) Deus hæc virtutes alijs etiam communicavit, hæc omnia non tam simplicem Dei substantiâ respiciunt, quam ejus opera. Non enim sibi Deus est omnipotens, non prima causa, nec bonus, nec justus, sed bonum quo virtutes hæ perficiuntur, ad alia quæ substantijs à Deo separata sunt, referuntur.

*Æterni-
tas acci-
dens est
infiniti ve-
lut tempus
finitorum.*

Æternitas equidem nulla penitus ratione creaturis attribui potest, ut ad Deum quid sit cognoscendum sufficere posse videatur: Non tamen hæc ipsemet est Deus, sed infiniti, velut tempus finitorum est accidens. Finitum statuebat Aristoteles mundum ab æterno fuisse, quamvis id falsum foret tempore tamen, quod revera finitum foret, infinitum esse posse videbatur.

Præterea cum Deus licet infinitus existat, nullam ferens multitudinis rationem, sit quàm definitissimus, talis ei competit definitio, quæ substantiam ejus quàm fieri potest brevissimè demonstret.

Deus infinitus est quod omnia sic perfectissimè, cumque sit V N V S simplicissimè, nullam admittens partium rationem, definitissimus est.

Hac igitur ommissa virtutum congerie, vox aliqua nobis est investiganda, quæ præterquàm quod has in se virtutes contineat, simplicissimam Dei substantiam, harum frontē ostendat. Porro cum Theologi dum opera Dei percurrerent, nullā præter mē-
tem

tem invenissent substantiam, quæ fons & Deum
causa tot virtutum existeret Deum ut in- Theologi
telligentem, bonum, veracem, & justum mentem
MENTEM esse dixerunt, quod nobis esse statu-
prius est examinandum, quam ea voce unt.
Dei definitionem extruamus.

SIT NE DEVS MENS.

MIrro an nomen hoc ex sacris literis
hauserint Theologi, bona sanè con-
scientiâ genus hoc admittere non possum:
Spiritus citius esse concesserim, quod hac
voce viventem scriptura substantiam indi-
cet: Caveas ergo quisquis es, seu Theolo- Horrendū
gum agas, seu Philosophês, ne facile Deo est, si quis
tribuas, quod is nequaquam extiterit: Nā in Dei
sic in ejus substantiam mentireris, duplici substanti-
pœna dignus existens, quod inscitiam, mē- am menti-
dacio confirmaveris. Cæterum probè vo- atur.
ces examinandæ sunt, quid ipsæ desig-
nent, an aliquam substantiæ demonstrent
imperfectionem, vel ejus & accidentium
conjunctionem: Deus enim tale quid est,
ut existat perfectissimè, nullam sustinens
accidentium rationem, quo fit ut ab ejus
definitione removendum sit, quicquid Deus a-
actionem ab ipsa substantia diversam indi- ctione sub-
cat. Cum itaque mens talis existat sub- sistit.
stantia, quæ vel sciendo, vel intelligendo
per-

*Deus mēs
non est,
quod nil
subsistat
intelligen-
tiā.*

*Accidens
quid sit.*

*Deum in-
telligentē
esse perfe-
ctissimē.*

perficiatur nilq; vel scientiā, vel intelligen-
tiā subsistere possit. Deum qui suam in exi-
stentia perfectionem habet nequaquam
mentem esse dixero: Hoc audeat alter. Ut
autem vitium hoc melius agnoscatur, intel-
ligentiæ naturam intuearis, an ipsamet rei
substantia dici possit: Videmus hominem
vel infantia, vel morbo, vel somno sic affici
nihil ut intelligat, quod indicatiū fuerit ac-
cidens hanc esse, cum salva substantia pos-
sit abesse: Licet autem hoc ipsum Deo nō
debeat adscribi, cum nil ejus intelligētiam
vel tollere queat, vel impedire: ratione ta-
men animadvertitur, substantiam ejus
hac voce non judicari: Concedimus enim
Deum sic intelligentem esse, ut non ea so-
lum quæ sunt & fuerunt, sed quæ futura
sunt in æternum omnia noverit, quo fit
ut prudentissimus existat perfectissimē
nec ignorantia, vel impotētia quicquid a-
gere velit, impediatur. Denique cum sub-
stantias actionibus agnoscamus, ut Deus
quid sit assequi possimus, actiones ejus pri-
mum sunt considerandæ, quod causas ipsæ
nobis ob oculos ponant: Res enim novi-
mus à posteriori, nec causas ante novimus,
quam se suis prodant actionibus.

Rerum substantias, ut oculis colorata, mente non
possumus intueri, quæ causa est, ut earum vires no-
bis sint ponderandæ rationibus. Licet autem sim-
plicissi-

plicissimam Dei actionem, æquè difficulter ac ipsam ejus substantiam possimus apprehendere, quod accidens, aut diversum quid ab ea non sit, multas tamen actiones examinare licet, quas Deo Philosophi tribuerunt, an ex eis aliqua sufficiens sit, ut ea Deus definiri possit.

Deus equidem quid ergerit ab æterno suamve nobis fœlicitatē nullo quod vel sensu, vel ratione possimus assequi signo demonstrat: Cum tamen externis ejus actionibus eo devenerimus, ut infinitum quid ipsum esse noverimus, quod nullo pacto quietem agnoscat, ratione discurrere licet, an negatione possimus aliquid investigare, quo se nobis Deus quodammodo patefaciat.

Deus non est negatione definiendus, quod mihi vir magni quidem nominis affirmavit: Cum nil enim negatione subsistat, nil eā fuerit etiam definiendum. Sed medium est ipsa negatio, quo pluribus amotis unum quid investigamus quod vera dici possit affirmatio, qua res tandem sit definienda.

Cavendum nobis est inquires ne tam alta scrutando Divina luce supprimamur: Cavendum est fateor, ideo tibi ne tentandum quidem hoc fuerit, sed nos nihilominus progrediamur.

QVID

QVID INTRA SE DEVS

agat.

*Dei sub-
stantia nō
est contē-
platio.*

DEum supra demonstravimus, præter
eam qua se nobis conspicuum fecit
actionem, aliud intra se agere, cuius causâ
mundo etiam non existente, ipsum quies-
cere non oportuerit. Eam verò nonnulli
contemplationem esse duxerunt, ut Deus
seipsum contemplan, hoc ipso incredibili
fruatur voluptate, sed cum ea sit angelis, ut
& nobis aliquando, communis, non est ra-
tioni consentaneum, simplicissimam hanc
esse Dei substantiam, cum præsertim ea
sit intelligētiae, vel contemplationis ratio,
res ipsas ut consequatur.

Quicquid intelligitur extra intellectum prius o-
portet esse, quam mente concipiatur, cum vice ver-
sa res intellectæ mentem no præsupponant: Nam si
nō existerent non intelligerentur, existerent autem
si non intelligerentur.

*Res suis
nobiles sūt
actioni-
bus.*

Hæc ut autem melius intelligantur, paulò
res hæc apertius est proponenda. Qua-
cunq; sunt suam quam habent dignitatem,
suis produnt actionibus, ut nihil sit quod
sola quiete definiatur. Deus itaq; cum sim-
plicissimè sit, & infinitus, ipsamq; se qua-
tur actio substantiam, tale quid agit, ut nec
coeperit unquam, nec finem unquam sit
affe-

assequuturū, cumque sit necessariū, quietis nulla prorsum ratione particeps, sic agit, ut nec voluntas, nec potētia præcesserint. Denique (rem ut paucis contrahamus) cum quæcunq; sunt actione perficiantur. Deusq; sit perfectissimus, sua ipsam actione subsistere concludimus: Non enim diversam habet à sua substantia perfectionē, sed ita foelix est ut ipsamet sit foelicitas.

Quæcunq; sunt, sicque sunt ut actiones extra substantiam habeant, imperfecta sunt: (In suo tamē genere quidvis est perfectum) quod non eo ipso quo subsistunt, sed externa perficiantur actione, quæ possit impediri. Composita sunt etiam, quod accidentia tales sint actiones. Cæterum quoniam fine suo perfici quasunque videmus actiones, ea sanē sunt nobiliora quæ finem sibi seu perfectionem propiorē habent, ut ea perfectissima sit actio, agensq; perfectissimum, quod omnium proximē perficitur. Operatur artifex ut opere facto quiescat, cuius spe fovetur, ut actionis molestiam sufferat. Cælum verò dum movetur suo fruitur fine. Deum igitur cum perfectissima sit substantia, nec prius extiterit quam perfectissimus esset, ita perfici dicimus, ut & actio & ejus finis ipsamet sit ejus substantia.

AN SINT OMNIPOTENTIA

*Scientia, bonitas, &c. Dei substantia,
vel ejus accidentia*

QUOD vero de omnipotentia, bonitate dicitur, & similibus, hæc ipsam
Y met

Deus ab æterno sibi soli fuit felicissimus.

Deus nec iustitiâ, nec omnipotentiam perficitur.

Aliàs cum hæc in actû redigat, perfectior existet.

met esse Dei substantiam, pium ne sit, an impium, alijs omitto discutiendum, absurdum esse novimus, quod ea non sit eorum ratio, quâ modo felicitatis esse diximus: Deum enim ab æterno, in æternum necessario, sibiq; soli scimus esse felicem, quæ perfectissima felicitas fructus non est ejus actionis, quam externâ nominavimus. Cum Deus igitur sibi iustus nō sit, eaq; scire dicatur quæ sunt extra ejus substantiam: Posse verò quæ fieri deberent ipso volente, quorum nulla necessitatem, sed respectum omnia præsupponunt, nec ipsam eum iustitiam, nec bonitatem, nec omnipotentiam vocavero, tum quod hæc alterius sint, tum quod actionibus hisce nequaquâ perficiatur, aliàs nobis nondum existentibus fuisset imperfectior.

Deum ab æterno sic egisse diximus, ut ipsa substat actione, quæ sola perfectissimus semper exitit: Non hic ergo locum bonitas habet, non angelorum laudes: ijs enim solum perficitur, quæ sui non aliorum causâ facit.

An sunt ergo dicet aliquis accidētia, quod hæc ipsam Dei substantiam esse negemus? Diligenter nobis hæc est quæstio discutienda, quod subtilis, & ardua sit. Deum ipsam non esse omnipotentiam indè fit evidens, quod posse substantiam præsupponat, cui tribuatur: Ipsam præterea Dei substantiam

stantiam actionem diximus esse perfectissimam, cum ipsa tamen omnipotentia nec actio sit, nec si redigatur in actum talis sit actio qua Deus definiri debeat: Nam cum substantiâ & ipsâ sit infinitus æternitate, finem actio nec habere potest, nec habuit ipsa principium.

Deus eo ipso quod omnia possit non est foelix, nõ igitur eo ipso subsistit. Antecedēs tibi sic innoteſcet. Si quid possis eo solum gaudēs nomine, quod si velis id assequi possis: Si nolis nil te tua iuverit potentia. Gaudes te canere posse, non ergo prius quam canas delectaberis, aut si tum ipso te delectari dicas habitu, quod musicus existas, nequaquam tamen hunc illa perfici negaveris actione: Deum ergo quæcumque potest omnia facere oporteret, ut verè sua perficeretur omnipotentia.

Cum tamen solus omnipotens sit Deus, nec possit hæc ei tolli, vel minui potentia, quinimò cum sine hac ipsamet Dei substantia nequeat intelligi, dubius sum accidens ne dicenda sit. Voluntatem Deo tribuimus, *Sibi nil quæ externas ejus præcedit actiones, hæc vult Deus.* pariter ut omnipotentia fuerit accidēs. Respondēbimus ergo quam fieri poterit apertissimè. Cum nec ipsa sint hæc Dei substantia, nec accidentia dici debeant, duo dicemus hisce vocibus compræhendi, quorum solius Dei sit unum, sed alterum aliorum in se respectum contineat, hujus quidē

Y 2 acci-

*Potentia
finitum
quid judi-
cat, omne
verò infi-
nitum.*

accidentia, sed illius nomine simplex fuerint Dei substantia Deum enim tale quid esse novimus quod infinitum existat, quæ voce jam omnipotentiam comprehendimus, sine respectu tamen, sin addam quod finitorum causa sit ipsum posse denotavero, ut vox hæc priore sui parte substantiam altera verò proponat accidens.

Quod infinitum existit omnia novimus esse necessario: Nam si quid ei denegaretur, hoc ipso jam foret definitum. Cum dicimus ergo Deum infinitam esse substantiam, simul ei tribuimus quicquid E S S E præsupponit, sed eo modo ne definitionem subindiceret. Sic hoc ipso bonitatis ipsum, & potentie quod libuerit efficiendi fontem esse docemus: Non autem bonitas ipsa dici debet (nisi bonum pro E S S E quis intellexerit, cum enim per se nihil malum esse supra demonstraverimus, converti possunt, ut bonum sit quod est, & vice versa quicquid existit, eo ipso bonum sit) si verè velis eum definire, quod ipsa bonitas omnia quæ Deo pariter competunt nequaquam contineat. Novimus autem ipsam Deum esse bonitatem, sed eo ipso non est ut respectum tibi proponas aliquorum, quibus ipse bonus sit, sed ipsam solum consideres substantiam, quæ mali nihil habeat, vel imperfectionis.

Verum non est ut ab his abhorreas, diversa siquidem horum accidentium sit ratio, & eorum quæ finitis adscribuntur substantijs: Nam si Deum intuearis accidentia non sunt. Præterea quæ finitis insunt accidentia

dentia substantias ipsas & definiunt, & perficiunt, quæ his nequaquam competunt accidentibus.

QVID DEVS AGENS EXISTAT.

SI sit ergo Deus prout existit simplicissimè definiendus, omisis quæ ipsi respectu competunt aliorum **INFINITVM** dicetur **EXISTENS**: His enim vocibus, quæ unum quid demonstrant perfectissimè, cætera denotantur omnia quæ Deo possunt attribui, sed eâ (velut est suprâ dictum) ratione, respectu ne definiantur: Dū enim creatorem nominas, cum qui simpliciter est intelligis, simul tamen actionem proponis, quæ Dei solius (etsi creare solus potest) non sit, sed ejus etiam operum: Hæc siquidem ejus sint actionis effectus, qui cū extra Dei substantiam sint, externam quoque qua facta sunt actionem esse consequitur, ut cum in se suam Deus felicitatem habeat, ista felix non sit actione.

*Ego sum
qui sum
inquit Dominus, ut
solus simpliciter
existat.*

Creari dicuntur ea, quæ quod prius nullo modo fuerint, ex nihilo fiunt: Nam si fierent ex materia, prius extitissent aliquo modo, cum materia similitudine quadam substantiæ suos producat effectus. Hac autem Creationis voce denotatur infinitas, quod materia unde fit opus nullo definita sit vel actu, vel potentia.

*Contem-
platio suū
in se ipsa
finē habet.*

*Contem-
platio res
ipsas con-
sequitur,
ut ESS E
sit ipsa
longē præ-
stantius.*

Contemplatio quidem (quod cæteris acti-
onibus quæ potentia & voluntate median-
tibus procedunt, non competit) actio ta-
lis est, cuius opus externum non sit, sed in
se suum habeat finem, quo nomine quod
interna Dei sit actio, Deus ea definiri posse
videatur. Quoniam verò ea contemplati-
onis est natura, quod ea quæ sunt conse-
quatur, ut nihil ipsa vel fieri vel existere
possit, sufficiens non est quæ perfectissi-
mam Dei felicitàtem describat, cum sua
sit ipsius substantia, non accidenti quo pi-
am felicissimus. Hanc admisero quidem,
sed ita ut priori jungatur, quæ ratione
peritus artifex operari dicitur: Deus enim
si suam nesciret felicitàtem, ea nequa-
quam frueretur.

Pictor suis aliquid describens coloribus, non sine
pericia suum opus assequitur, non ipsa quidem scien-
tiâ, quod nil ipsa possit operari, sed alia quadam
manus dexteritate, quæ mediante tamen opus ha-
bet, rei quam pingere voluerit notitia. Non ipsa ta-
men actionem componit quod eadem peritis sit, &
imperiti pictoris actio, quamvis opus sit longē di-
versum. Ipsam verò simplicem utriusque actionem
esse patet inde, quod nec peritus, nec imperitus, si
manibus destituantur, quicquam efficiant. Ia sagt
ihener, vnd schüttlet den kopff.

Ad hæc cum felices ipsa tum efficiat con-
templatio, si res admirationem pariant,
longē

longè foeliciores eæ fuerint, quam eas qui
 contemplabitur. Cum itaq; Deus sit seip-
 sum contemplando foelix, multo fuerit eâ
 quâ quod contemplatur existit ratione
 foelicior, ut angelos quidem quod Deum
 contemplentur intelligendo. Deumq; di-
 cere liceat esse foelicissimum existendo,
 quo tamen existere nequaquam quod
 ete subsistat intelligendum est, sed actio
 perfectissimâ, qua Deus foeliciter existat.
 Hoc autē exemplo demonstrare difficilli-
 mū est, quod omnia quæ vel sensu, vel mēte
 concipiuntur, ut dū per se subsistunt, actio-
 nes habeat à substantia diversas: Aliquo ta-
 men quam fieri poterit apertissimè quod
 intelligimus conabimur exponere. Inter
 omnia quæcunque sunt, nihil anima rem
 melius exprimere potest, quod substantia
 sit omnium nobilissima, ob idq; Deo quam
 proxima. Porro cum inter omnes ejus fa-
 cultates, nulla contemplatione dignior
 existat, videretur in Deo quoq; prima atq;
 simplicissima esse, quam investigamus nisi
 pars potius quam totum foret, nemo liqui-
 dem sub ea motū compræhendere possit:
 Cum itaq; perfectâ quæramus actionē: quæ
 cum substantia converti possit, alia consti-
 tuenda fuerit, qua cæteræ contineatur om-
 nes. Vitam assumemus igitur, quæ cum
 omnibus animæ facultatibus attribuitur,

*Admira-
tio (quæ
Deo tri-
bui non
potest) cō-
templati-
onem fa-
cit per se-
ctiorem.
Deus est
existendo
foelissimus
ut nos in-
telligēdo.*

*Anima
creatura-
rum est
nobilissi-
ma.*

*Contem-
platio cū
sit huma-
na vite
pars, totū
non est
Divina
foelicitas.*

*Deus verè
vivendo
subsistit.*

*Quæ sit
Dei vita.*

*Deus ig-
nis est cō-
sumens.*

animæ forsan substantia dici possit, ut Deum dicere liceat vivendo subsistere. Vitam autem hanc non est ut contemplatione, vel sensu, vel motu definiamus, sed inscrutabili quodam vigore, qui Deum perpetuo sine mutatione, ceu flammam foelicissimū efficiat; Hæc ut enim consistit ustione, solumq; dum fit, atque movetur existit, sic Deus ignis est consumens, quod actione vigeat omnium perfectissimè nec factus sit, nec absolvi possit unquam, sed eo ipso quo fit vivens existat. Verùm consumens dicitur non eâ qua suum flamma consumit alimentum ratione, quo fit ut subito pereat, ni semper aliud suppeditetur, sed quod extra se posita si videatur, nō ut ignis in fumum vel vapores, sed nihilum simplicissimè convertat. Denique licet ipsum vivere probè satis rem videatur expressisse, nequaquam tamē per omnia satisfacit, cum nihil ipsū videatur operari, primaque Dei talis sit actio, quæ casam reliquarū sit, quibus aliquid fit quod prius nō extiterat. Sed hoc ipsum sequētibus magis elucescet.

QVOD GIGNERE DEI SIT *substantia.*

DDeum Philosophicè quidem, verè tamē supra definivimus, quod suis ipsius princi-

principium sit, causaq; cæterorum. Licet autem modò posteriorem parte manifestemus, quod ea non simpliciter, sed aliorum respectu ei tribuatur, tùm tamen eam addidimus, ut via quædam sen ratio foret, qua priorẽ & assequi, & melius intelligere possemus. Quamobrem cum suprà ipsius principium Deus existat, quo simplicissima ejus definitur substantia, sic eum ab æterno dicimus egisse, ut seipsum fecerit: Cũ enim hæc actio qua ipsum subsistere diximus perfectissima sit, proq; substantia, nec principium, nec finem agnoscat, opus ei dignitate par est adscribendum, quod & infinitum sit, & perfectissimum: At præter Deum nil est cui possint hæc competere. Deum ergo quod sine ulla quietis ratione semper egerit, ab æterno seipsum fecisse concludemus. Solus enim semper exitit, ut aliud ei non possit opus attribui. Porro si semper quidem ipsum fuisse concedas, aut non vel factum, vel fieri, cum aliud egisse potuerit, & perfecta nihilo minus frueretur fœlicitate, actiones omnis generis tibi proponam examinandas, an non inter omnes ea dignissima sit, atque perfectissima, qua subsistens efficitur aliquid. Viventia consyderes ulterius, an non præter eas quibus vivunt actiones, priorẽ agnoscunt qua non vivere, sed existere

Quid ab æterno Deus egerit.

Actionis perfectissime debet opus esse perfectissimũ.

Actio perfectissima subsistens aliquid efficit.

*Anima fit
prius-
quam vi-
vat. Sic
Deus ut
vivat seip-
sum efficit.*

*Deus seip-
sum ab æ-
terno fa-
ciens est
vita fæli-
cissimus,
& con-
templati-
one.*

dicuntur? Anima sui causam habet Deum, à quo suam accepit substantiam, qua pòst vivere posset. Deum itaq; præter id quo vivit aliud agere ducimus, quo vivens subsistit, cum talem vivere præsupponat actionem, sed quæ tamen ab ea differat, quam animæ dum fieret tribuimus: Hæc enim cum finitum quiddam sit, finita ut existeret, opus habuit actione: Deus autem cum nunquam cœperit, perpetua subsistit actione, quæ nec principium habuerit, nec finem sit habitura, quo nomine vitam & contemplationem quæ illius internæ sunt actiones, hac ipsa comprehendimus actione, ut Deus ab æterno seipsum faciens vita fuerit & contemplatione fœlicissimus. Cæterum quoniam nomen quo mirabilem hanc Dei actionem possimus exprimere, nullum est, id ejus actionis ipsi tribuemus, quæ præter cæteras ipsi maxime similis fuerit. Quamobrem cum gignere dicantur ea, quæ sibi similia faciunt, Deus qui nō sibi solū simile sed semetipsum fecit, ab æterno GENVISSE dicendus est.

TRINVM ESSE DEVM PER-
sonis quidem, sed unum substantia.

HAEC scripturæ quæ scribimus esse
consona facile crediderint, qui Deū
intelli-

intelligunt quomodo cum unus existat simplicissime, tribus tamen constet personis: Non hoc enim sic est accipiendum, ac si tres illæ personæ numero separatæ foret, veluti tres videmus homines, eâdem substantiâ, sed à se invicem revera numero secretos esse. Substantia siquidem una non tres sint, atq; ita ne partium rationem habeant.

Tres Dei personæ non sunt numero separatæ.

Hæc autem scriptura demonstrat apertissime, dum patrem nominat ipsas, filium, Sanctumq; Spiritum. Cæterum quod eo ipso Deus quo seipsum facit, foelicissimus existat, eadem scriptura docet evidenter, hisce vocibus quas de suo filio dominus expreßit, HODIE TE GENVI:

Cum enim filius æterna sit Patris foelicitas, substantiâ cum eo unus & idem, nec tempore nec majestate posterior, hanc concludere liceat actionem esse, qua Deus semper & foelicissime quidem extitit: Ea siquidem vox (HODIE) non præsentis aliqujus dici sit, ut & præteritum & futurum amoveat, sed ejus quam Deo tribuimus æternitatis. Deû ergo pte credimus ab æterno seipsum fecisse, Patrẽ filiũ sibi genuisse, foelicitatẽ sibi perperisse, quod & in æternũ pariter ut ab æterno procedet necessario, cū ab æterno quæ sunt aliter se habere nequeant. Porro si actionem hanc diligentius examinemus, præter Patrẽ & filium, terciũ

Hodie si Deo tribuatur vox est æternitatis

*Tres Dei-
tatis per-
sonæ sunt
agens, a-
ctum, &
a. f. i. o.*

quid

quid inveniemus, quod scripturæ Spiritum Sanctum referat. Patrem enim quod facit, filium quod fit nominabimus, actionem verò quæ filium patri conjungit Spiritum Sanctum, quem scriptura dicit ab utroque procedere. Denique cum sine ulla quietis ratione infinitum quid, ab æterno Deum egisse doceremus, & actionem, & ejus finem seu opus, simplicissimum quid esse demonstravimus, ut quod facit, quod fit, ipsumque utriusque vinculum actionem videlicet, ipsam Dei substantiam esse consequeretur: Quæ cum revelatæ nobis veritate per omnia consentiant, speramus Theologos, quæ modo Philosophati sumus, nequaquam esse rejecturos.

Quid Deus sit, quaque foelicitate fruatur, antehac à nobis est expositum, restat nihil, quam ut nos ipsos cognoscere discamus. De mente quidem & peccato prima hujus libri parte disputavimus, sed tum nobis cū Theologis erat agendum, quibus ea quæ jam demonstranda sunt, bene prius erant cognita. Nunc ergo consueta methodo progrediemur, ut qui suam non norunt imperfectionem, scripturæ non accuiescentes, vel fidem non adhibentes, ipsis quasi sensibus edoceantur. Primum verò Deum ipsum ceu causam contemplabimur, quales nos effecerit, ut à priori quod

quari-

*Vna est
trium per-
sonarū
substantia
partibus
in divisa.*

quærimus conspiciatur , post sensus ipsos
consulemus , an res ipsæ prout constitueri-
mus respondeant.

QVALEM DEVS HOMI- *nem fecerit.*

HActenus ab æterno solam exitisse
primam causam demonstratum est,
cæteraque quotquot modo sunt ejus effe-
ctus esse , ita quidem ut ab eo facta sint
aliquando. Cæterum fecit omnia pruden-
tissimè, cum nullo vel juvari , vel impediri
potuerit: Cum autem quæcunque mundo
continentur homini serviant, rationi con-
sonum est ea ipsius causâ facta esse, de qui-
bus non est ut ampliorem hoc loco dispu-
tationem instituamus. Quoniam verò
multis anima se conspicuam facit faculta-
tibus, quarum nō unus est finis, inferiores
sanè superiorum causâ factas esse videtur,
ut homo sola mente præcipuum, summum-
q; finem consequatur. Porro cum sit intelli-
gentiæ causâ creatus homo, vel Deum vel
ejus opera solummodo, vel utraq; contem-
plari debuit. Ea verò quæ Deus homini cō-
templanda tradidit talia sunt quæ vel lau-
dari, vel vituperari debeant , quo nomine
cognitionem hujus atque judicium con-
templationi junxit , sine quo nullam ipsa
pareret

*Inferio-
res animæ
facultates
sunt causâ
superiorū.*

pareret felicitatem. Deus autem ut est iustissimus, sic in omnibus, & maxime præstantioribus iustitiam expostulat.

Virtutes quæ nobis aliquatenus, Deo competunt perfectissime, quod omnia sit infinitè.

Cum itaq; contemplationis ea sit iustitia, ut quod laude dignum fuerit, pro dignitate laudetur, Hominem Deus fecit, ut se, nō in operibus solum, laudaret perfectissime: Secus enim committeretur iniustitia, cum tali sit laude dignissimus,

Opera Dei conspiciens homo bona videt esse, pulchroq; disposita ordine, quod est laude dignissimū. At hæc laus operibus quod seipsa non fecerint, nequaquam est tribuenda, sed eorum causæ, Creatori perfectissimo.

*Humana
felicitas
est iustitia
contempla-
tionis.*

Quamobrem perfecta sui cognitione mentem Deus nostram definivit, quod incognita laudari non possint. Hoc fuit nostræ vinculum conjunctionis cum Deo, perfectæ videlicet contemplationis, iustitia quoq; perfectissima, quæ si quovis modo læderetur, vinculum id omnino disrumperetur. Deus enim cum optimus sit, nil quod ullatenus malum sit, cum perfectissimus existat, nil quod imperfectum fuerit, sibi conjungi patitur.

AN

AN SIT HIC MENTIS NO-
stræ statns.

NON hic opus est probatione, res ipsa cuivis est apertissima: Licet enim su-
am nemo satis miseriam noverit, hoc unū *Mentis & voluntatis*
tamen novit unusquisq; , nec se quid Deus *virtia sunt*
sit satis intelligere, nec se virtutes ut decet *cuiq; no-*
colere posse. Novit præterea quilibet *tissima.*
multis se totius mundi, corporis, & ele-
mentorum injurijs obnoxium esse, licet
ejus rei causam pauci noverint: Ea tamen
est quam vel puer apprehendere possit:
Cum enim Deus existat justissimus, verifi-
mile non est, aded nos sine causa miseros
esse. Causam Philosophi peccatum a-
gnoverunt, sed eo ipso, ut & mentiren-
tur, & Deum accusarent injustitiæ. Animā
enim per se quidem sine vitio esse duce-
bant, sed corpore sic inquinari, ut nec in-
telligere quod verum est, nec quod bonū
est perfectè possit assequi: Quasi verò non
corpus etiam Deus ipse fecerit, aut animā
ita fecerit, ut ab eo depravari posset.

*Miseria
peccatum
præsuppo-
nit, ut jus-
titia sal-
vetur.
Anima
corpore
Philoso-
phis inqui-
natur.*

QVAE SIT PECCATI
causa.

DVO sunt igitur in homine consyderā-
da, ne committatur error, quo Deum
offen-

offendamus: Nam si peccatum substantiæ tribuerimus seu corpus, seu anima sit. Deus à crimine liberari non poterit, quod eorum causa sit non aliud quicquam.

Philosophi quod rem probè non consyderarent, Deumq; tamen omnino iustum esse, nec quod malum foret fecisse, nossent, animam statuerunt in se quidem esse perfectam, sed corpore sepultam, vitium in se contrahere: Nosse tamen debuerant nil penitus existere, cuius causa Deus non sit, eumq; pariter accusari corpori seu animæ, peccati causa tribuatur.

Concedendum sanè fuerit, animam etsi corporea non est, à corpore plurimum affici, sed ratione quam Philosophi nō bene consyderaverunt: Non ipsam enim animæ substantiam vel frigiditas, vel humiditas immutare potest, adde quod extrinsecus posita, cum nec corpus nostrum, nec animam contingant, nos plurimum ad vitia protrahere. Aliud ergo præter corporis, aut animæ substantiam debet admitti, quod per libito regere potuerimus, ipsa nimirum VOLUNTAS cuius perfectio sit, ut libere quidvis apprehendat.

Liberrimam esse voluntatem oportuit, quod virtutes nec naturaliter, nec necessario procedant, quo fit ut nec eas quæ ratione carēt assequatur, nec iuste fecisse dicatur, qui vel odio, vel spe lucri, vel metu poenæ iusta fecerit. Præterea cum perfectissima foret Deus laude dignissimus, eo ipso nos moveri

de cuius

decurt non alio quoquam, ut ei liberrimè quod iustum erat offerremus. Sin nos aliter Deus fecisset, necessitate nimirum substantiæ connata, vel extrinsecus adjuncta, nos ad sui laudem violenter Deus protraxisse videretur, quod absurdissimum est: Nil hinc enim ei accedit, quod aliàs omni ratione perfectissimus existat, sed nostrum hoc est bonum, ut id nobis sit exoptandum, liberè, non coactè prosequendum.

Ejus tamen fundamentum, corpus & animam, eorum quæ ad perfectas virtutes sufficerent, notitiam, firmum esse debuit, alias in vita decidissimus necessariò, quod eo posito libera non foret voluntas. Hanc nostri partem corpus afficere potuit, & reliqua sensus quæ movere possunt: *Causa Non cor-* tamè ut vitia committantur, hisce nō est ad- *pus, aut a-* scribenda, sed voluntati quæ rectam ratio- *nima, sed* nem neglexerit. Porro cum hoc nostro *ipsa volū-* tempore ne quaquam hæc peccatorū cau- *tas est pri-* sa sufficiat, alias à primo, peccata sequē- *ma pecca-* tia rationes habēt: Corpus enim videmus *ti causa.* esse corruptum, infinitas animadvertimus vitiorum occasiones, ipsum denique volūtatibus fundamentū, Dei nimirum notitiam, rerumque cæterarum, quæ sub electionem cadunt, infirmissimum esse, ut fieri nequeat, quin sæpè voluntas in vitia multa feratur.

Non eo modo quo nunc ista voluntatem antè la-
Z
psum

psum movebant, sua namque tum bonitate potius hominem movere poterant, sed ita ne, si nollet peccatum committeret: Moveri quidem poterat ijs, sed non erant illa occasiones ad peccata, cum malignitate quadam nunc ita nos afficiunt, ut ijs resistere non possimus, quin vitijs succumbamus.

Hæc seu corpus seu cætera consyderes si nō mediante peccato (cuius sanè sunt fructus alias Deus iniustitiæ foret accusādus) à Deo ut sunt facta essent, ei peccatorū causa posset adscribi cum causā causæ, causa sit etiam causati: Corpus enim variè morbis afficitur, & humiditate, vel frigore, vel alio quovis cerebrum afficiente, vires intellectus opprimit, doloribus iram commovet, ne ratio dominari possit, infinitis denique modis protrahimur, ut fieri nequeat, quin Deum peccatis offendamus.

Naturalia consyderes contrarietate nocent, nilq; juvare potest, quin vel eo ipso nobis obsit. Sin animalia respicias, etsi ratione carent, ut peccare non possint, peccati tamen in se fructus habent, iram, furorem, obstinaciam, feritatem, inobedientiam & cætera quæ vel nostræ voluntati non respondēt, vel à nobis si committerentur peccata nominari possēt.

Primum ergo peccatum nobis est admittendum, quod aliorū causa fuerit, hoc est ut hæc in naturam inciderit imperfectio: Secus enim Deum ut imperfectum, vel malignum opificem liceret, accusare.

QUINAM PRIMVM PEC- caverint

QVis autem quod modo statuendum esse docuimus, primum peccatum admiserit, rationibus non ita facile possumus investigare, quod unum sit hoc ex ijs quæ Peccati menti nostræ nō sunt indita, cum nec po- notitia tentiam Dei, nec justitiam, aut alias ejus- menti non virtutes demonstret. Historicis ergo de- est innata bet annumerari. Porro cum supra demon- straverimus mundum à Deo factum esse aliquando, rationiq; sit consentaneum, homines ab eo quot ad humani generis propagationem sufficerent, factos esse quod nec naturaliter, nec eo quo nos modo fieri potuerint: Et ea quidē quam modo proposuimus ratione, Deum videlicet, ut perfectē laudare possent, non aliqua vel interna, vel extrinsecus posita necessitate, sed liberē, potuerunt ipsi, vel ex eorum posteris aliqui peccare. Quoniam verò nullis ethnicorum historijs res ista cognosci potest, sacris acquiescere Philosophi debuerant, quod factum ab eis esset, si quæ hæcenus à nobis scripta sunt intellexissent. Ne tamen harum autoritate (qua parum ipsi movētur) potius quā rationibus niti videamur, disputādo discurremus an Philosophi-

cè methodo nimirum consueta, rei veritatem possimus assequi. Num autem primi parentes, aut eorum posterii peccaverint parum interest quod eadem ratione progressos oportuerit esse, si modo maiores peccasse fateamur. Cum tamen omnes

Omnes quotquot extant historiae, doctorumque veterum scripta hanc rerum imperfectionem demonstrant, nec ulla fuerit unquam familia, ubicunque terrarum fuerit, quæ hac labe foret immunis, non absurdum fuerit, si primos parentes lapsos esse statuamus.

QUOMODO PECCATVM SIT.

In proximum non esse primo peccatum. CVM nondum admissio peccato nulla fuerit rerum penuria, nulla fortunæ, vel syderum injuria, nulla corporis aut externorum afflictio, nil denique quod iram movere, vel ignorantiam parere posset, in proximos non videtur esse peccatum.

Odium, metus, dolor, paupertas, & his contraria, velut & falsa boni species, imprudentia et similia nos in vitia protrudunt, ut furta, cædes committantur, varijsque nos invicem modis affligamus. Talia verò priusquam peccatum esset non erant, aliàs ut dictum est supra. Deus accusari deberet, quod sit ut non existentibus causis, in proximum non esse peccatum existimemus.

Ecquid ergo dicemus primos ut peccarēt movisse

movisse parentes ? Cum Deus homines creare voluerit, ut eos suæ felicitatis quodammodo participes faceret, vis & facultas eis est tradita, ut eū perfectè contēplari possent: Aliter enim Divina felicitate frui non poterant, quod (ut suprà diximus) ipsamet Deus sit felicitas, nosq; solum intelligēdo felices & se voluerit esse felicissimū existēdo. Porro quæ potuerit hujus esse cōtēplationis efficacia sequēti demonstrabitur exemplo. Vir dives in horto proceram hadet arborem, cujus viror totam ornat Plateam, malaque profert eo colore qui mira spectantes afficiat voluptate, odore qui quosuis reficiat flagrantissimo, sapore totaq; substantia quæ cæteros fructus infinitum superent: Colorem quidem dominus horti vicinis, & odorem impertit, fructum sibi soli servat. Eadem Divinæ felicitatis est ratio.

Formosissimam habet maritus uxorem, quam multis conspiciendam exhibet, ut ejus causā laudetur, at ipsa solius verè fruitur.

Sed quomodo peccari potuerit animadvertē. Arborem conspicientes ita moventur, ut grato consessis utantur animo, dominoque laudē & gratias agant, aut ijs nequaquam contenti, plura primū appetant, ut fructum contingere possint, gustare, tandemq; verè frui, post etiā invidia, maledi-

290 DE DEO ET EIVS OPERIB.

*Seaturigo
viti
est sua nō
esse sortē
contentū.*

Etio, furtum, horti vel arboris devastatio, Domini cædes, hisque similia multa sequuntur. Hisce videtur primū a primis parentibus esse peccatum, ut sibi concessa foelicitate contenti non fuerint, sed ijs quæ contēplabantur vere frui cupiverint, quod fieri tamen nequaquam poterat: Deus enim solus est infinitus, ut nil ei detrahi possit, nec habet quisquam quod ab eo non acceperit. Hoc primum est atque simplicissimum inter omnia vitia, fons & origo cæterorum, expetitio videlicet rei non licitæ, seu sua non esse sorte contentum. Considera quæso quisquis es qui sacra tractas, an non hæc historiæ quā descripsit Moyses per omnia respondeant. Exitimo sanè hanc ejus fuisse sententiam, sed hæc ipsum ita describere voluisse, ut à rudi populo intelligerentur: Nam si Paradysum intuearis non videtur terrestris fuisse locus, qui aliquo terræ spacio circumscriptus fuerit. Quamvis enim non admissio peccato genus humanum adeò ut nunc excrevisset, in Paradyso tamen fuisset, in universum terrarum orbem dispersum, quod hisce demonstrat historiographus, ad pimos parētes à Deo ante lapsum prolatis, Crescite, multiplicamini, & replete terram.

Univerſam terram Paradyſum fuiſſe, patet hinc quod hæc ejus imperfectio peccatum ſit conſecuta.

Ar.

Arborem verò perpende qualis fuerit, quis ejus fructus: Cum quæcunq; terra produxit, quæcunq; cœlis continentur hominis causa facta sint, non est rationi consentaneum, naturalem fuisse fructum quem Deus homini prohibuerit. Præterea quod de similitudine Dei dicitur, fructum fuisse docet qui terrenus nequaquam fuerit: Non enim aded amentes erant primi parentes, ut crederent è terra nasci posse fructum, qui Deo similes ipsos efficeret. Verum Theologis hæc discutienda relinquimus, cū hujus loci parum intersit, simpliciterne sic ut scribitur historia sit intelligēda, vel secus, si modo quæ scripsimus ei consentiāt.

IVSTVMNE SIT PRIMI PEC-
cati pœnam in nos innocentes pro-
manasse.

PRimos fecit Deus homines, non ut hæc in genus humanum miseria derivaretur, sed ut quales eos fecerat, ab eis reliqui nascerentur, concessaque fruerentur scelicitate: Cum hoc itaque fuerit ejus consilium, nec id (quod justissimum foret) immutare potuerit, primosque parentes ita fecerit, ut id consilium adimplere posset, non est, quod præter eos parentes, alium quemquam accusemus, suo siquidem Deus

*Deus nos
nec facit,
nec immu-
tat: Ergo
nostra
causa non
est imper-
fectionis.*

jure nitatur: Sin nos autem ut primus crearet Deus, injustitiam effugere non posset: Nam qui nos fecerant nostræ sunt causa corruptionis.

Quiliberos habent, curent ut ipsi probe instituatur ne si gratiam non consequantur, vindictam in parentes eorum animæ postulent: Præstaret enim nunquam natum esse, quam vivere ut male quis moriatur: Maledictus ergo sit parens id qui neglexit.

Hinc conspicitur, an ex traduce oriantur animæ, vel coelitus in corpora mittantur: Hoc enim si statuatur Deus à crimine liberari non poterit, seu corrupta per se sit anima, seu conjunctione cum corpore post solum inficiatur, illius enim respectu Deum ut efficientem malum merito culparis, huius autem nomine pariter ei conjunctione, mali causa possit adscribi.

Per se hic intelligi debet (ne quem vox hac offēdat quod prima hujus libri parte, per se animam incorruptam esse dixerimus) ut in seipsa, non à corpore solum, anima sui corruptionem habeat: Posset enim quis existimare (quæ Philosophorum fuit sententia) corpore solum animas infici, ut ab eo separatæ corruptionem simul deponant: Quod nequaquā affirmavero: Vitium enim statuiamus in anima esse, corpusq; non nisi volūtaris causā malum esse dicendum: Non substantiam tamen ejus malam esse consequitur, cum ipsa corruptione, velut lepra corpus, affici possit.

Vt

Vt igitur bos bovem suo semine profert, sic nos è viri & mulieris semine nasci judico : Nec est quod animam incorpoream esse quis obijciat, cum naturaliter ipsam fieri non arbitremur, sed modo quodam superiore, quem nominare possis animale. Ab his abhorrebant Philosophi, sed animas prorsù fieri negabant, quod cum certo noverimus, æq; ipsam ex semine, partumq; spiritibus, ac ex nihilo fieri posse credimus. Divinam ejus substantiam esse ducis: Et Adami fuit, qua mediante nostras Deum etiam fecisse respondemus.

*Animarū
ortus non
Deo sed
parētib;
primò de-
bet ad-
scribi.*

*Deus est
nostri
causa sed
Adamo
mediante.*

Reliqua quæ quis obijcere posset argumenta superius a nobis refutata sunt, ut eadem hoc loco non sint repetenda.

Quod de separatis mentibus quæri posset, an lapsæ sint etiam, non est ut hic discutiamus. Vnum verisimile videtur, eas à se invicem nequaquam esse successivè factas, nec hæreditario jure vitium ab aliquibus in cæteras promanasse, ut antequam peccarent miseræ forent, quæ forsàn causa fuerit, quod nostri non angelorum Deus miseretur.

*Cur dia-
bolorum
Deus non
miseretur.*

QVÆ SIT IVSTA PECCA-

torum pœna.

Sed age quid retulerit inquiet aliquis, Scti miserè nunc affligimur cum anima

Z 5

fi

si separaretur à corpore vel moritura sit, vel à naturalibus libera perfectè sit intellectu-
 ra, sublatisque peccatorum occasionibus,
 absolutis sit foelix futura virtutibus. Con-
 cesserim equidem si res ita se habeat, cu-
 randum esse modo, foelices ut simus, quo-
 cunque modo fieri possit, corporeis seu
 voluptatibus, seu bonis id externis affe-
 quamur. Sed longè diversum hic nobis est
 sentiendum: Non enim peccatorum ea est
 ratio, atq; si velut à corpore vita, possent ab
 anima separari; Mala siquidem sit anima, nō
 ob corporis contagium, quod vitia natura-
 libus nequaquam adscribantur, sed quod
 ortu suo depravata sit, ut voluntate quod
 malum est appræhendat, quò fit ut nec sola
 separatione repurgari possit. Præterea nō
 est, quod peccatis solum quæ sensus mo-
 vent, nostram ponderemur miseriam, cum
 adeo voluptate multos afficiant, ut eis su-
 am definiant foelicitatem, sed fons eo-
 rum nobis, & origo scrutanda est. No-
 vimus ex suprâ scriptis a Deo nos ita cre-
 atas esse, ut ei conjuncti perfectissima fru-
 eremur foelicitate. Porro ejus conjunctio-
 nis vinculū erat perfectæ contemplationis
 justitia perfectissima, laus nimirū ejus qui
 præterquam quod ut lauderetur dignissi-
 mus erat, nos tanta donaverat foelicitate.
 Cū vero commissa parētū injustitia vincu-
 lum

*Peccata
 non ab a-
 nima ve-
 lut à cor-
 pore vita,
 separan-
 tur.*

lum id (ut supra dictum est) dissolutum sit, factum est, ut nos Deus a seipso ceu hostes separaverit. Futurum est igitur, ut quic- *Cur jam*
quid ad perfectam concessum erat foelici- *non per-*
tatem, parem eo ipso miseriam conse- *fecte si-*
quamur, quam nunc apprahendere qui- *mus infæ-*
dem non possumus, quod nostræ mentes *lices.*
excœcatæ sint, experiemur tamen cum se
Deus iudicem demonstrabit, quod suo tē-
pore futurum esse docebimus.

AN SINT RESVRRECTORA
corpora.

PRæter communem vulgi vel Epicureo-
rum sententiam, Philosophi non inte-
rituras animas esse viderunt, quod si non
in confesso foret, multis etiã demonstrare-
mus. Verum quamvis aliquid nequaquam
tamen satis assequuti sunt: Corpus enim,
quod altera nostri pars existat, cum anima *Non ani-*
superesse necessũ est, veluti modo patebit. *ma solum*
Corpus & animam integrum videlicet ho- *sed corpus*
minem factum esse constat, ut quemadmo- *etiam æ-*
dum vitæ corpus, sic Divinæ foelicitatis *ternũ est.*
particeps utrumq; fieret, quo nomine non
aliquid solum temporis, sed æternitatem ei
Deus prædestinavit, quod iniquum foret
eũ qui nõ peccasset, adeo graviter puniri.
Cur à Deo factum est corpus, si non ut cum anima
simul

296 DE DEO ET EIVS OPERIB.

simul eadem frueretur felicitate? Vel si puniendus sit anima, cum non sola peccaverit, cur non & ipsum simul etiam puniatur? Non videtur sanè tantilli temporis causa factum esse. Nam si malum sit ei coniungi, merito Deus accusabitur, quod hæc diversissimas partes conjunxerit, si bonum cur separantur? Separantur equidem sed ad tempus ut demonstrabitur, quod peccato sit mediante, aliàs iniquus esset Dominus.

*Corpus
per se non
est malū:
Ergo nec
per se puni-
tur.*

Verum peccatum est inquires, quod prævidens Dominus esse futurum, statuit forsan opus quod facturum erat, in nihilum aliquando redigere. Nec id veritati consonum est: Opus enim quod fecit est bonum, nec ipsa per se corrupta est peccato substantia (ut prima hujus libri parte demonstravimus) (quo fit ut nec ipsa per se puniri debeat. Videmus tamen corpus ipsum corrumpi, nec superesse post mortem amplius. Ad hoc ut respondeatur, hæc probè sunt consideranda. Certam Deus hominum multitudinem facere decreverat, non (ut mox demonstrabitur) infinitam. Hoc seu peccaret homo, seu constans in veritate permaneret, fieri debuit necessariò: Non enim quisquam æternum ejus consilium potest immutare.

Nescio sanè an quod ab aliquibus de mundo profertur, admiendum sit, quod videlicet peccatorum causa, numerum annorum sibi destinatum non sit adimpleturus

adimpleturus: Cum quod a Deo decretum est, procedere debeat omnino : Noverat enim quid futurum esset, ut ejus causa consilium post nequaquam immutet.

Quoniam vero tantum à mundo condito genus humanum excrevit, ut ne tertia quidem pars terrarum orbe compræhendi possit, eam judico rationem non admisso peccato fuisse futuram, ut si quos parentes liberos erant habituri, foeliciter ad parem in quo essent, statum deduxissent suo tamē adimpleto tempore mundum hunc esset derelicturi, locumque petitori nulla partium corporis & animæ facta separatione, qui omnibus excipiendis sufficeret, donec absoluto naturæ cursu simul omnes in beatas sedes transmitterentur, cū mundus hic foelicitatis ergo nequaquam factus sit, sed generationis eorum, quos foelices post oportuerit esse, quod hac etiam fit ratione perspicuum.

Mundum hunc videmus veloci corporum coelestium cursu, contrarijs elementorum motibus, cunctis denique mutationibus, hominis causā factum esse. Terræ dati sunt fructus, infinitæ tum in aëre, tum in aquis animalium species, ad humani corporis sustentationem. Sed quid hac opus erat? an non homines ita Deus creare poterat, ne corporeis ad sui conservationē indigerent alimentis?

Si peccatum non esset mundum sine morte dereliqueremus.

Cujus causa sit hic mundus.

Mundum hunc esse causa procreationis

alimentis? Poterat equidem, sed hoc ei visum est, ut procreandis, & educandis liberis valerent, quod cum quisq; peregisset, suo post tempore posset in eum migrare locum, qui conservandis sine nutritione corporibus esset destinatus. Cæterum uno

Cur Deus humanum genus per traducem propagari voluerit. quasi momento potuisset Deus tot hominum millia creare, sed parentum & filiorum successionem ad id ordinavit, ut maiori conjungerentur amore, maiorque ob id eorū felicitas esset. Hac ipsa quoq; Deus actione, beare voluit hominem, ut parens existeret, primāq; Dei quodammodo referret actionem, qua suæ felicitatis extra se

Totus puniuit homo: Totus ergo punietur. rivos promanare voluit. Quamobrem corpus & animam statuerat Deus æterna donare felicitate: Peccavit autem utrumq; pari punietur ergo miseria.

Deus opera sua nō destruit: Non ergo quod fecit corpus omnino vult interire: Demonstrabimus equidem naturam cum hoc mundo sublatam iri, sed alia ejus est ratio, nostrorumque corporum. Ea siquidem (quod modo patebit) facta sit, ut certus hominum numerus inde nasceretur, quod cum adimpletum fuerit, ea non opus erit amplius. (Corpus verò sui non alterius causa factum est, ut pari videlicet cum animā felicitate fruatur.

Sed cur corpus interit inquires? In prōptu causa est, quod multis naturæ sit injurijs infectum, ut in æternum perdurare nequeat,

at, potuisset autem nisi peccatum esset. Hic præterea peccati fructus est, ut iræ Dei sit morientibus indicium. Resurgat ergo corpus cum Domino visum fuerit, ut æternū ejus adimpleat judicium: Quod ipsis etiam demonstratur animæ facultatibus: Tales enim sunt quæ suas si velint exerere vires, corporeis ad id indigeant instrumentis.

AN SIT MVNDVS HIC INTE-
riturus, aliāq. post hanc vita
futura.

ET hoc unum ex eis est quæ occultæ Dei voluntati adscribuntur, quod nec ad potentiam ejus nec majestatem attineat: Posset enim corpora resuscitare, posset hunc absumere mundum, posset alium extruere: Sin liberet autem nullo gloria suæ detrimento posset ab ijs abstinere. Quoniam tamen plurima quæ secretissimis ejus consilijs attribuuntur, vel revelatione, vel suis etiam demonstravit operibus: Non impium fuerit, si quod antea fide credentes apprehendimus, id ipsum ratione conemur assequi. Cuius causa creati simus nobis est insitum naturaliter: At præterea sensu novimus etiam, cujus nomine mundus hic a Deo factus sit: Denique notum nobis est id perpetuum

Perpetuū petuum non esse, quod alterius causā fuerit: Tum enim cessat à motu quidvis, cum
nō est quic rit: Tum enim cessat à motu quidvis, cum
quid alte- finem fuerit assequutum, frustra verò foret
rius causa quod cum non assequeretur: Quæ ratio est
existit. omnium quæ finem extra se habent: Nam
Cur quæ quæ suis perficiuntur actionibus, in æter-
suū habet num persistere possunt, quod earum finis
extra se actiones ipsas nequaquam tollat, sed ita
finem in æ- perficiat ut simul esse debeant: Cum hic ex-
ternū per- go mundus finem extra se suum habeat,
sistere ne- consequi videtur aliquando finem ipsum
queant. habiturum esse: Generationis enim causā
 factus est, quæ nec suum in seipsa finem ha-
 bet, cum alicujus boni causa nascamur, ut
Nascimur nimirum vera Dei contemplatione foelices
alicuius existamus. Cum itaque hominum genera-
boni cau- tio, sum ut aliquando finem assequatur,
sa, quod cessatura sit, mundum quoque quod hujus
ipsi per se solum causā factus sit (Nam corpora De-
nati virati us facere potuisset, ne cibus ad sui susten-
non com- tationem indigerent) cessaturum esse
petit. consequitur. At si statuas eum, ut antè
 multa secula finem assequutus est, sic in æ-
 ternum usque assequi posse, alia ratione
 refutaberis: Cum enim nascamur omnes,
 ut foelicitatem post nantiscamur, quid illi
 consequentur, qui infinitum ab hinc nas-
 centur.

Si futura sit infinita hominum multitudo, vel ali-
 cujus boni gratia fiet, vel ipsamet bonum id erit
 multi-

multitudo. Hoc admittere nequit: Non enim nascendo finem assequimur, nec operatur quicquam ipsa multitudo, ut per se bona sit. Cum itaque boni alicujus causa, hæc hominum generatio à Deo constituta sit, in infinitum produci nequit. Hominis generationem sequitur ejusdem perfectio, si nunquam cesserit igitur hominum generatio, nunquam perfici poterit.

Omnium sanè seu desinat aliquando mundus, seu persistat in æternum, hominum quotquot unquam nascentur eandem oportet esse naturam, finem etiam eundem. Cum itaque nati simus, ut post in æternum vivamus idque sit omnibus attribuendum, hominum generationi infinitum produci nequit; alias qui post infinita secula nascerentur, non viverent post nativitatem: Infinitum enim si præteritum tempus intuearis nil se prius, si futurum nil posterius admittit. Præterea cum in hac vita multis ad corporis sustentationem, & liberorum educationem, genus humanum oportuerit impediri, quominus circa solam Dei contemplationem occuparetur, non existimo hunc à Deo felicitatis nostræ causa mundum esse creatum. Denique cum præter hanc, quæ generis nostri dicata est propagationi, Deus aliam ad sui contemplationem vitam prædestinaverit, futurum id

*Omnium
hominum
eandem est
natura.*

*Infinitum
nil prius
habet nilq;
posterius.*

*Mundus
hic non est
primò fe-
licitatis
causa cre-
atus.*

A a

esse

*Aliam
post hanc
vitam ef-
se futurā.*

*Qualem
sit Deus
mundum
hoc ab-
sumpto
creaturus.*

esse necessariū, credimus, non eo quo Philosophi modo statuerunt, ac si solæ forent animæ sine corporibus victuræ: Cum enim corpora, non animas solum Deus fecerit, nec animabus solum, sed & corporibus humanum genus producat, his etiā felicitatem adscribimus. Mundum ergo creaturus est Dominus, cum finem hic suum fuerit affecutus. Cæterum talem efficiet qui non animabus solum, sed integris hominibus, & omnibus quidem excipiendis sufficiat: Qui non ad aliorum procreationem valeat, sed contemplandam Dei maiestatem exponat, ut eum in se mirandisque ipsius operibus intueamur. Hæc ut autem fiant, suis animas ornabit corporibus, huncque mundum qui ad generationem destinatus est, absumet.

TERROR MORTIS.

*Peccatorū
causa su-
um Deus
consilium
non im-
mutat.*

CUM hoc ergo fuerit æternum Dei consilium, non est quod nos hujus mundi miseria torqueat, cum nobis æterna sit expectanda felicitas. Pulchre profecto ratiocinatum est: Suum concedo consilium Deus nostrorum causa peccatorum nequaquam immutabit, finem verò nos immutavimus: Statuerat enim Deus quæ-

quæcunque ad perfectam foelicitatem requiri possent efficere: Futurum est, sed illud ipsum peccatis nostris ad parem convertemus miseriam: Cum enim parentum iniustitia vinculum nostræ cum Deo conjunctionis disruptum sit, non ipsum quidē Dei consilium immutatum est, sed ab eadē re finem diversum consequemur, quodque nobis ad foelicitatem valuisset, nobis ad miseriam conducet, quoque paternum *Eodem* demonstrasset amorem, justitiam exequ- *sumus &* tur. Quid nostra sumus ergo nacti dispu- *foelices, &* tatione? Sensibus sane, nostræque innatis *miseri.* menti notitijs, eodē devenimus, ut hostes Dei nos esse fateamur, cumque nobis gratiæ spes nulla supersit, horrendum Dei iudicium expectemus: Cum enim vitam *Hac vita* hanc si non peccatum esset, non eo desti- *nec miseri* natam esse demonstraverimus, ut veram ea *nec verè* foelicitatem assequeremur, consequitur *foelices es-* profecto nec ipsa cum peccatum sit vere *se possu-* nos esse miseros, ut mutata in desperatio- *mus.* nem spectantes cum morimur exclamemus ENS ENTIVM nostri miserere, ENS ENTIVM miserere, PERIMVS.

CONCLUSIO.

Hic est ultimus Philosophiæ gradus, principiumq; Theologiæ D ESPE-
A a 2 RATIO

Desperatio finis est RATIO nimirum : Nam præter hæc
Philosophia ratione & conscientia quoque torquet, ut
principiumque salutis. gravissimum Dei iudicium expectemus.
 Nec est quod eas voces NOSTRI MISEREARIS, etsi posterum hoc est
 refugium, ubi nil jure possumus assequi) valere posse quis existimet : Misericors si-
 quidem sit Dominus, sed ita ne justitiam negligat.

Potest Deus sine misericordia justus esse, non vi-
 ce versa misericors sine iustitia, cujus rei ratio facile
 potest ex ijs animadverti, quæ de simplici necessita-
 te, Dei nimirum substantia diximus, & contingen-
 tia quam eis adscribimus, quæcunq; Deus mediante
 potetia facit, & voluntate. Posset enim ea non facere.
 Verum per se Deus est justus, quod hoc necessitate
 præsupponat misericors autem ex accidenti. Move-
 tur enim extrinsecus positus, nostra nimirum miseria.
 Iudiciis hoc est notissimum, quod fixa sit juris re-
 gula, sed unum miseria sit ex raro contingentibus.

Quamobrem cum rationem nullam vide-
 āmus, ut justè nostri Deus misereatur, ex-
 clamamus quidem, sed frustra, quod adi-
 tum ad ejus misericordiam non habea-
 mus. Hæc sanè qui perpenderit, ut debet
 diligenter, morbi gravitate medicinam ut
 quærant compellantur.

Ethnicis idem fuit ac eis qui mente laborat : Ne-
 sciunt enim an aut quæ sui parte laborent.
 Nobis autem laus Deo sit in æternum, ob-
 lata

lata est medicina , quam si perpenderit Philosophi , se quod quæsierint, invenisse fatebuntur : Ita siquidem à Deo recipiamur , ut iustitia gratiam nobis pepererit, gratisque se præstet misericordem. Cæterum hanc salutis nostræ partem , de tradita nobis Domini nostri I H E S V *Gratia* CHRISTI Salvatoris iustitia, Deique *rationibus* patris gratia, rationibus ut priorem discuteremus, nisi quod dicitur (etsi Christiano- *est maxi-* rum hæc est professio) falcem in alienam *mè con-* messem videremur immittere. Poterunt hoc Theologi si velint præstare , cum plurimæ sint, & omnes fermè, hac de re quæstiones , (ut cur quod iniustum foret, pati sanctissimum oportuerit, Cur liberè mortem subire debuerit , cur id meritum fide sit apprehendendum , & similes) quæ rationi nequaquam repugnent, quin ea potius confirmari possint , ut quod de iustitia & misericordia dictum est, hanc illa sustineri de Philosophia dici possit, ipsam *est Theo-* fundamentum esse Theologiæ: *logicæ*
 Faxit Deus Opt. Max. ut quæ *Philoso-*
 ad ejus gloriam scripta *phia fun-*
 sunt è plurimis ag- *damen-*
 noscantur. *tum.*

A M E N.

simul eadem frueretur felicitàte? Vel si puniendâ sit anima, cum non sola peccaverit, cur non & ipsum simul etiam puniatur? Non videtur sanè tantilli temporis causa factum esse. Nam si malum sit ei coniungi, merito Deus accusabitur, quod hæc diversissimas partes conjunxerit, si bonum cur separantur? Separantur equidem sed ad tempus ut demonstrabitur, quod peccato sit mediante, aliàs iniquus esset Dominus.

*Corpus
per se non
est malū:
Ergo nec
per se puni-
tur.*

Verùm peccatum est inquires, quod prævidens Dominus esse futurum, statuit forsan opus quod facturûs erat, in nihilum aliquando redigere. Nec id veritati consonum est: Opus enim quod fecit est bonum, nec ipsa per se corrupta est peccato substantia (ut prima hujus libri parte demonstravimus) (quo fit ut nec ipsa per se puniri debeat. Videmus tamen corpus ipsum corrumpi, nec superesse post mortem amplius. Ad hoc ut respondeatur, hæc probè sunt consideranda. Certam Deus hominum multitudinem facere decreverat, non (ut mox demonstrabitur) infinitam. Hoc seu peccaret homo, seu constans in veritate permaneret, fieri debuit necessariò: Non enim quisquam æternum ejus consilium potest immutare.

Nescio sanè an quod ab aliquibus de mundo profertur, admittendum sit, quod videlicet peccatorum causa, numerum annorum sibi destinatum non sit adimpleturus

adimpleturus: Cum quod a Deo decretum est, procedere debeat omnino : Noverat enim quid futurum esset, ut ejus causa consilium post nequaquam immuter.

Quoniam vero tantum à mundo condito genus humanum excrevit, ut ne tertia quidem pars terrarum orbe compræhendi possit, eam judico rationem non admissio peccato fuisse futuram, ut si quos parentes liberos erant habituri, foeliciter ad parem in quo essent, statum deduxissent suo tamē adimpleto tempore mundum hunc esset derelicturi, locumque petitori nulla partium corporis & animæ facta separatione, qui omnibus excipiendis sufficeret, donec absoluto naturæ cursu simul omnes in beatas sedes transmitterentur, cū mundus hic foelicitatis ergo nequaquam factus sit, sed generationis eorum, quos foelices post oportuerit esse, quod hac etiam sit ratione perspicuum.

Mundum hunc videmus veloci corporum coelestium cursu, contrariis elementorum motibus, cunctis denique mutationibus, hominis causâ factum esse. Terræ dati sunt fructus, infinitæ tum in aëre, tum in aquis animalium species, ad humani corporis sustentationem. Sed quid hac opus erat? an non homines ita Deus creare poterat, ne corporeis ad sui conservationē indigerent alimentis?

Si peccatum non esset mundum sine morte dereliqueremus.

Cujus causa sit hic mundus.

Mundum hunc esse causa procreationis

alimentis? Poterat equidem, sed hoc ei visum est, ut procreandis, & educandis liberis valerent, quod cum quisq; peregisset, suo post tempore posset in eum migrare locum, qui conservandis sine nutritione corporibus esset destinatus. Cæterum uno

Cur Deus humanum genus per traducem propagari voluerit. quasi momento potuisset Deus tot hominum millia creare, sed parentum & filiorum successionem ad id ordinavit, ut maiori conjungerentur amore, maiorque ob id eorū felicitas esset. Hac ipsa quoq; Deus actione, beare voluit hominem, ut parens existeret, primāq; Dei quodammodo referret actionem, qua suæ felicitatis extra se

Totus puniuit homo: Totus ergo punietur. rivos promanare voluit. Quamobrem corpus & animam statuerat Deus æterna donare felicitate: Peccavit autem utrumq; pari punietur ergo miseria.

Deus opera sua nō destruit: Non ergo quod fecit corpus omnino vult interire: Demonstrabimus equidem naturam cum hoc mundo sublatam iri, sed alia ejus est ratio, nostrorumque corporum. Ea siquidem (quod modo patebit) facta sit, ut certus hominum numerus inde nasceretur, quod cum adimpletum fuerit, ea non opus erit amplius. (Corpus verò sui non alterius causa factum est, ut pari videlicet cum animā felicitate fruatur.

Sed cur corpus interit inquires? In prōptu causa est, quod multis naturæ sit injurijs infectum, ut in æternum perdurare nequeat,

at, potuisset autem nisi peccatum esset. Hic præterea peccati fructus est, ut iræ Dei sit morientibus indicium. Resurgat ergo corpus cum Domino visum fuerit, ut æternū ejus adimpleat judicium: Quod ipsis etiam demonstratur animæ facultatibus: Tales enim sunt quæ suas si velint exerere vires, corporeis ad id indigeant instrumentis.

AN SIT MVNDVS HIC INTE-
riturus, aliāq; post hanc vita
futura.

ET hoc unum ex eis est quæ occultæ Dei voluntati adscribuntur, quod nec ad potentiam ejus nec majestatem attineat: Posset enim corpora resuscitare, posset hunc absumere mundum, posset alium extruere: Sin liberet autem nullo gloria suæ detrimento posset ab ijs abstinere. Quoniam tamen plurima quæ secretissimis ejus consilijs attribuuntur, vel revelatione, vel suis etiam demonstravit operibus: Non impium fuerit, si quod antea fide credentes appræhendimus, id ipsum ratione conemur assequi. Cuius causa creati simus nobis est insitum naturaliter: At præterea sensu novimus etiam, cujus nomine mundus hic a Deo factus sit: Denique notum nobis est id perpetuum

Perpetuū petuum non esse, quod alterius causâ fuerit: Tum enim cessat à motu quidvis, cum quid alterius causâ finem fuerit assequutum, frustra verò foret quod eum non assequeretur: Quæ ratio est existit. omnium quæ finem extra se habent: Nam Cur quæ quæ suis perficiuntur actionibus, in æternū suū habet num persistere possunt, quod earum finis extra se actiones ipsas nequaquam tollat, sed ita finem in æternū pergo mundus finem extra se suum habeat, sistere neconsequi videtur aliquando finem ipsum queant. habiturum esse: Generationis enim causâ factus est, quæ nec suum in seipsa finem habet, cum alicujus boni causa nascamur, ut Nascimur nimirum vera Dei contemplatione foelices alicuius existamus. Cum itaque hominum generaboni causatio, sum ut aliquando finem assequatur, sa, quod cessatura sit, mundum quoque quod hujus ipsi per se solum causâ factus sit (Nam corpora Denati virati us facere potuisset; ne cibus ad sui sustentationem indigerent) cessaturum esse petit. consequitur. At si statuas eum, ut antè multa secula finem assequutus est, sic in æternum usque assequi posse, alia ratione refutaberis: Cum enim nascamur omnes, ut foelicitatem post nantiscamur, quid illi consequentur, qui infinitum ab hinc nascuntur.

Si futura sit infinita hominum multitudo, vel alicujus boni gratia fiet, vel ipsamet bonum id erit multi-

multitudo. Hoc admittere nequit: Non enim nascendo finem assequimur, nec operatur quicquam ipsa multitudo, ut per se bona sit. Cum itaque boni alicujus causâ, hæc hominum generatio à Deo constituta sit, in infinitum produci nequit. Hominis generationem sequitur ejusdem perfectio, si nunquam cesserit igitur hominum generatio, nunquam perfici poterit.

Omnium sanè seu desinat aliquando mundus, seu persistat in æternum, hominum quotquot unquam nascentur eandem oportet esse naturam, finem etiam eundem. Cum itaque nati simus, ut post in æternum vivamus idque sit omnibus attribuendum, hominum generationi infinitum produci nequit, alias qui post infinita secula nascerentur, non viverent post nativitatem: Infinitum enim si præteritum tempus intuearis nil se prius, si futurum nil posterius admittit. Præterea cum in hac vita multis ad corporis sustentationem, & liberorum educationem, genus humanum oportuerit impediri, quominus circa solam Dei contemplationem occuparetur, non existimo hunc à Deo felicitatis nostræ causa mundum esse creatum. Denique cum præter hanc, quæ generis nostri dicata est propagationi, Deus aliam ad sui contemplationem vitam prædestinaverit, futurum id

*Omnium
hominum
eadem est
natura.*

*Infinitum
nil prius
habet nilq;
posterius.*

*Mundus
hic non est
primò fe-
licitatis
causa cre-
atus.*

A a

esse

*Aliam
post hanc
vitam ef-
se futurā.*

*Qualem
sit Deus
mundum
hoc ab-
sumpto
creaturus.*

esse necessariò , credimus , non eo quo Philosophi modo statuerunt , ac si solæ forent animæ sine corporibus victuræ : Cum enim corpora , non animas solum Deus fecerit , nec animabus solum , sed & corporibus humanum genus producat , his etiã foelicitatem adscribimus. Mundum ergo creaturus est Dominus , cum finem hic suum fuerit assecutus. Cæterum talem efficiet qui non animabus solam , sed integris hominibus , & omnibus quidem excipie ndis sufficiat : Qui non ad aliorum procreationem valeat , sed contemplandam Dei majestatem exponat , ut eum in se mirandisque ipsius operibus intueamur. Hæc ut autem fiant , suis animas ornabit corporibus , huncque mundum qui ad generationem destinatus est , absuet ,

TERROR MORTIS.

*Peccatorū
causa su-
um Deus
consilium
non im-
mutat.*

CUM hoc ergo fuerit æternum Dei consilium , non est quod nos hujus mundi miseria torqueat , cum nobis æterna sit expectanda foelicitas. Pulchre profecto ratiocinatum est : Suum concedo consilium Deus nostrorum causa peccatorum nequaquam immutabit , finem verò nos immutavimus : Statuerat enim Deus quæ-

quæcunque ad perfectam foelicitatem requiri possent efficere: Futurum est, sed illud ipsum peccatis nostris ad parem convertemus miseriam: Cum enim parentum injustitia vinculum nostræ cum Deo conjunctionis disruptum sit, non ipsum quidē Dei consilium immutatum est, sed ab eadē re finem diversum consequemur, quodque nobis ad foelicitatem valuisset, nobis ad miseriam conducet, quoque paternum demonstrasset amorem, justitiam exequetur. *Eodem sumus & foelices, & miseri.* Quid nostra sumus ergo nacti disputatione? Sensibus sane, nostræque innatis menti notitijs, eò devenimus, ut hostes Dei nos esse fateamur, cumque nobis gratiæ spes nulla supersit, horrendum Dei judicium expectemus: Cum enim vitam hanc si non peccatum esset, non eo destinatam esse demonstraverimus, ut veram ea foelicitatem assequeremur, consequitur profecto nec ipsa cum peccatum sit vere nos esse miseros, ut mutata in desperationem spe tremantes cum morimur exclamemus ENS ENTIVM nostri miserere, PERIMVS.

CONCLUSIO.

Hic est ultimus Philosophiæ gradus, principiumq; Theologiæ DESPERATIO

Desperatio finis est ratione
Philosophia
principiumque salutis.
RATIO nimirum : Nam præter hæc ratione conscientia quoque torquet , ut gravissimum Dei iudicium expectemus : Nec est quod eas voces **NOSTRI MISEREARIS** , etsi posterum hoc est refugium , ubi nil jure possumus assequi) valere posse quis existimet : Misericors siquidem sit Dominus , sed ita ne justitiam negligat.

Potest Deus sine misericordia justus esse, non vice versa misericors sine justitia , cujus rei ratio facile potest ex ijs animadverti, quæ de simplici necessitate, Dei nimirum substantia diximus, & contingetia quam eis adscribimus, quæcunque Deus mediante potetia facit, & voluntate: Posset enim ea non facere. Verum per se Deus est justus, quod hoc necessitate præsupponat misericors autem ex accidenti: Moveatur enim extrinsecus positus, nostra nimirum miseria. Iudicibus hoc est notissimum, quod fixa sit juris regula, sed unum miseria sit ex raro contingentibus.

Quamobrem cum rationem nullam videamus, ut justè nostri Deus misereatur, exclamamus quidem, sed frustra , quod aditum ad ejus misericordiam non habeamus. Hæc sanè qui perpenderit, ut debet diligenter, morbi gravitate medicinam ut quærant compellentur.

Ethnicis idem fuit ac eis qui mente laborat : Nesciunt enim an aut quæ sui parte laborent.

Nobis autem laus Deo sit in æternum, oblata

lata est medicina , quam si perpenderit Philosophi , se quod quæsierint, invenisse fatebuntur : Ita siquidem à Deo recipiamur , ut iustitia gratiam nobis pepererit, gratisque se præstet misericordem. Cæterùm hanc salutis nostræ partem , de tradita nobis Domini nostri I H E S V *Gratia*
 CHRISTI Salvatoris iustitia! , Deique *rationibus*
 patris gratia, rationibus ut priorem discu- *est maxi-*
 teremus, nisi quod dicitur (etsi Christiano- *mè con-*
 rum hæc est professio) falcem in alienam *sentanea.*
 messem videremur immittere. Poterunt hoc Theologi si velint præstare , cum plurimæ sint, & omnes fermè, hac de re quæstiones , (ut cur quod iniustum foret, pati sanctissimum oportuerit, Cur liberè mortem subire debuerit , cur id meritum fide sit appræhendendum , & similes) quæ rationi nequaquam repugnent, quin ea potius confirmari possint , ut quod de iustitia & misericordia dictum est, hanc illa sustineri de Philosophia dici possit, ipsam *Vt iustitia*
 fundamentum esse Theologiæ: *misere-*
 Faxit Deus Opt. Max. ut quæ *cordiæ, sic*
 ad ejus gloriam scripta *est Theo-*
 sunt è plurimis ag- *logiæ*
 noscantur. *Philoso-*
phia fun-
damen-
tum.

A M E N.

